

การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดและการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
และสังคมของผู้สูงอายุไทย

นางสาวฐิติกาญจน์ อัครกุล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาประชากรศาสตร์

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DETERMINANTS ANALYSIS AND ECONOMIC VALUE ESTIMATION OF SOCIO-
ECONOMIC ACTIVITIES OF ELDERLY IN THAILAND

Miss Titikarn Assatarakul

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Demography

College of Population Studies

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

ฐิติกาญจน์ อัครกุล : การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดและการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทย (DETERMINANTS ANALYSIS AND ECONOMIC VALUE ESTIMATION OF SOCIO-ECONOMIC ACTIVITIES OF ELDERLY IN THAILAND) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
หลัก: ศ. ดร. วรเวศม์ สุวรรณระดา, 239 หน้า.

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทย และเพื่อประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำกิจกรรมเหล่านี้ของผู้สูงอายุไทย จำแนกกิจกรรมที่ใช้ในการศึกษาเป็นการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน การให้บริการชุมชน และการทำงาน โดยใช้ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ คือ การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 เป็นข้อมูลหลักในการวิเคราะห์ ใช้ข้อมูลจากสำรวจการใช้เวลาของประชากรไทย พ.ศ. 2552 และสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไทย พ.ศ. 2552 ไตรมาส 3 ประกอบการประมาณการมูลค่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดคือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 16,373 ตัวอย่าง สำหรับการประมาณการมูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน 33,426 ตัวอย่าง การให้บริการชุมชน 24,433 ตัวอย่าง และ 34,173 ตัวอย่างสำหรับการทำงานเชิงเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 6.2 ของผู้สูงอายุทั้งหมดที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมใดๆ เลย โดยผู้สูงอายุที่ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 11.3 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ผู้สูงอายุที่มีความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงคิดเป็นร้อยละ 10.9 ของผู้สูงอายุทั้งหมด และผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่คิดเป็นร้อยละ 39.0

การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดแต่ละสมการใช้แบบจำลอง generalized ordered probit regression และ probit regression ในการวิเคราะห์ ในส่วนของการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดร่วมกันของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้วิจัยใช้ conditional mixed process (cmp) ในการประมาณค่าของแบบจำลองร่วมกัน ผลการศึกษาพบว่าเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่แล้วเงื่อนไขทางสุขภาพมีความสำคัญมากในการกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุในทุกกิจกรรม ตัวแปรเพศมีอิทธิพลต่อการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันของผู้สูงอายุ ในขณะที่ผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นจะทำกิจกรรมทุกกิจกรรมลดลงเช่นกัน นอกจากนี้ตัวแปรการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตร (ในปัจจุบันด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว) มีอิทธิพลมากต่อระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ สำหรับตัวแปรระดับการศึกษานั้นมีอิทธิพลมากต่อระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ แรงจูงใจแบบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน (warm glow) และจำนวนช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุก็มีอิทธิพลต่อระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุเช่นกัน นอกเหนือจากตัวแปรสุขภาพ เพศ และอายุตามที่กล่าวไว้เบื้องต้นแล้ว ระดับการศึกษายังมีอิทธิพลมากต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุด้วย

ในส่วนของการประมาณการมูลค่าของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้วิธีจ้างคนทำงานแทน (Replacement Approach) มาปรับใช้ในงานวิจัย ผลการศึกษาพบว่ามูลค่ารวมของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุคิดเป็นประมาณร้อยละ 2.14 - 2.97 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (gross domestic product: GDP) จำแนกเป็นมูลค่ารวมของกิจกรรมนอกตลาดประมาณร้อยละ 0.85 - 1.68 (การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนประมาณร้อยละ 0.849 - 1.679 และการให้บริการชุมชนร้อยละ 0.003) และมูลค่าของกิจกรรมในตลาด (ทำงาน) ร้อยละ 1.29

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ คุณค่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม พหุผลผลิต วิธีจ้างคนทำงานแทน

สาขาวิชา ประชากรศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5586952551 : MAJOR DEMOGRAPHY

KEYWORDS: ELDERLY / CONTRIBUTION / SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY / REPLACEMENT APPROACH

TITIKARN ASSATARAKUL: DETERMINANTS ANALYSIS AND ECONOMIC VALUE ESTIMATION OF SOCIO-ECONOMIC ACTIVITIES OF ELDERLY IN THAILAND. ADVISOR: PROF. WORAWET SUWANRADA, Ph.D., 239 pp.

The purposes of this research were to study the determinants and estimate the economic values of Thai elderly's socio-economic activities that is, domestic and caregiving services to household members, community services, and working. All data used in this study conducted by the National Statistical Office. The main data was obtained from the 2011 survey of the older persons in Thailand. The time use survey 2009 and the labor force survey 2009 (Quarter 3) were used to estimate the value of socio-economic activities. This study focuses on the population aged 60 years old and over, the sample sizes are 16,373 for determinants analysis, 33,426 for estimate values of domestic and caregiving services to household members, 24,433 for estimate values of community services and 34,173 for estimate values of working.

The results showed that only 6.2 percent of the elderly did not participate in any socio-economic activity. 11.3 percent of the elderly participated in high levels of domestic and caregiving services to household members, 10.9 percent of the elderly were high levels available and want to do community services and 39.0 percent of the elderly were working.

The analysis of the determinants in each equation was based on generalized ordered probit regression and the probit regression while the analysis and the estimate of the co-existing determinants of the socio-economic activities for the Thai elderly were based on the conditional mixed process (cmp). The findings revealed that with the control of the independent variables, the health condition variable played an important role in organizing all socio-economic activities for the elderly. The gender variable affected the performance of the elderly in each activity. The more the elderly aged, the less involved in the activities they became. Furthermore, the financial exchange with the dependents variable (the factor concerning the intergenerational solidarity within family) was most influential variable on the level of domestic and caregiving services provided for the elderly. The education variable, on the other hand, highly affected the level of the elderly's available and want participate in community services. The other variables – warm glow motivation and the number of channels for receiving information – also affected the elderly's available and want to participate in community services. In addition to health conditions, gender and age, education also played an important role in the market activities (working) of the elderly.

Based on replacement approach methodology, the results showed that the economic values of Thai elderly's socio-economic were about 2.14 - 2.97 percent of gross domestic product (GDP); non-market activities were about 0.85 - 1.68 percent of GDP (domestic and caregiving services to household members was about 0.849 - 1.679 percent and community services was 0.003 percent), market activity (working) was about 1.29 percent of GDP.

Field of Study: Demography

Academic Year: 2015

Student's Signature

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากทั้งบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ในโอกาสที่ข้าพเจ้าจึงขอกล่าวนามไว้ในกิตติกรรมประกาศดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.วรเวศม์ สุวรรณระดา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อย่างสูง อาจารย์เป็นผู้จุดประกายแนวคิดที่เป็นประโยชน์ทั้งในด้านวิชาการและด้านการทำงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานด้านผู้สูงอายุให้แก่ข้าพเจ้า อีกทั้งยังทุ่มเทร่างกายและแรงใจตลอดจนให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างสม่ำเสมอจนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ เทพวัลย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทพร สุคนธมาน คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ภายในมหาวิทยาลัย ตลอดจนผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชฎานิศร์ โคนะ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ให้ความเมตตาและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ขอขอบคุณนักวิจัยและนักวิชาการทุกๆ ท่านที่ข้าพเจ้าได้นำข้อมูลทางวิชาการของท่านมาใช้ในการทบทวนวรรณกรรม

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่และบุคลากรในวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ที่มีส่วนร่วมผลักดันและให้กำลังใจข้าพเจ้าจนสามารถทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปได้

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ คุณยาย (นางนันทพร กั้นหลง) บิดา (นายสมพงษ์ อัครกุล) มารดา (ดร.สุนรัตน์ อัครกุล) และพี่ชายของข้าพเจ้า (นายวิทวัส อัครกุล และอาจารย์ ดร.กิติพงศ์ อัครกุล) ที่ให้ความรัก ความอบอุ่น คอยสนับสนุนและให้กำลังใจในสิ่งที่ข้าพเจ้าเลือกทำเสมอมา สำหรับงานวิจัยครั้งนี้หากก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สนใจหรือบุคคลอื่นๆ ข้าพเจ้าขอยกความดีความชอบนี้ให้แก่ผู้มีส่วนสนับสนุนวิทยานิพนธ์นี้ทุกท่าน แต่หากมีข้อผิดพลาดประการใดข้าพเจ้าขอน้อมรับผิดเพียงผู้เดียว

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพ	ด
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.1.1 สถานการณ์ด้านกิจกรรมในตลาด (Market Activities) ของผู้สูงอายุในต่างประเทศ ...	2
1.1.2 สถานการณ์ด้านกิจกรรมในตลาด (Market Activities) ของผู้สูงอายุในประเทศไทย	3
1.1.3 สถานการณ์ด้านกิจกรรมนอกตลาด (Non – market Activities) ของผู้สูงอายุในต่างประเทศ	4
1.1.4 สถานการณ์ด้านกิจกรรมนอกตลาด (Non – market Activities) ของผู้สูงอายุในประเทศไทย	6
1.2 คำถามการวิจัย	9
1.3 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	9
1.4 ขอบเขตการวิจัย	9
1.4.1 ขอบเขตด้านข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	9
1.4.2 ขอบเขตด้านการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	9
1.4.3 ขอบเขตด้านการจำแนกกิจกรรมที่ใช้ในการศึกษา	10
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย.....	10
1.6 โครงสร้างงานวิจัย.....	11

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	12
2.1 งานศึกษาวิจัยในอดีต.....	12
2.1.1 ปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ	12
2.1.1.1 ปัจจัยกำหนดของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ....	12
2.1.1.2 ปัจจัยกำหนดของการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ	17
2.1.1.3 ปัจจัยกำหนดการทำงานของสูงอายุ	22
2.1.2 มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมนอกตลาด	25
2.1.2.1 มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	25
2.1.2.2 มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชน	27
2.2 ความแตกต่างของการศึกษาในครั้งนี้ และงานศึกษาในอดีต	29
2.3 การทบทวนวรรณกรรม	29
2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม	29
2.3.1.1 การจำแนกกิจกรรมของประชากร	29
2.3.1.2 การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	31
2.3.1.3 การให้บริการชุมชน และการทำงานอาสาสมัคร	33
2.3.2 ทฤษฎีการจัดสรรเวลา (Theory of the Allocation of Time).....	35
2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ	42
2.3.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่น (Intergenerational Solidarity Theory).....	43
2.3.5 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ.....	47
2.3.5.1 ความหมายของผู้สูงอายุ.....	47
2.3.5.2 การแบ่งช่วงผู้สูงอายุ	48
2.3.5.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	49

ก)	ทฤษฎีการไม่เกี่ยวข้อง (Disengagement Theory)	49
ข)	ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory).....	51
ค)	ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory).....	53
2.4	สมมติฐานการวิจัย	54
2.5	กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย	55
บทที่ 3	วิธีการศึกษา และลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	56
3.1	วิธีการศึกษา.....	56
3.1.1	ข้อมูล ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการศึกษา	56
3.1.2	การถ่วงน้ำหนักก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล	57
3.1.3	รายละเอียดตัวแปรตาม	58
3.1.4	รายละเอียดตัวแปรอิสระ	63
3.1.5	สถิติที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูล	68
3.2	ผลการศึกษา: ลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง	69
3.2.1	ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	69
3.2.2	ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ	70
3.2.3	ปัจจัยด้านแรงจูงใจ	70
3.2.4	ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว.....	71
3.2.5	ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ	72
บทที่ 4	สถานการณ์การทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ	77
4.1	ผลการศึกษา: จำนวนการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง.....	77
4.2	ผลการศึกษา: กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมใดบ้าง	78
4.3	ผลการศึกษา: การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	79
4.4	ผลการศึกษา: ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน.....	83

4.5 ผลการศึกษา: การทำงานเชิงเศรษฐกิจ.....	85
4.6 ผลการศึกษา: ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามปัจจัยต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง.....	88
4.6.1 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม.....	88
4.6.2 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามภาวะสุขภาพ.....	89
4.6.3 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามความเป็นปึกแผ่น ระหว่างสมาชิกในครอบครัว.....	89
4.7 ผลการศึกษา: ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามปัจจัยต่างๆ ของ กลุ่มตัวอย่าง.....	91
4.7.1 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม.....	91
4.7.2 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามภาวะสุขภาพ.....	92
4.7.3 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามแรงจูงใจ.....	92
4.8 ผลการศึกษา: การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามปัจจัยต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง.....	93
4.8.1 การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม.....	93
4.8.2 การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามภาวะสุขภาพ.....	93
4.9 สรุปผลการศึกษาสถานการณ์การทำการกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของตัวอย่าง และ อภิปรายผล.....	94
บทที่ 5 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดของการทำการกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ.....	111
5.1 วิธีการศึกษา.....	111
5.1.1 ตัวแปรตาม.....	111
5.1.2 ตัวแปรอิสระ.....	111
5.1.3 การทดสอบความเหมาะสมในการใช้แบบจำลอง Ordered model ด้วย The Brant test.....	115

5.1.4 แบบจำลองและวิธีการประมาณค่า	116
5.2 การหาความสัมพันธ์เชิงเส้นต่อกันของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity)	120
5.3 ผลการศึกษา: การศึกษาปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ	122
5.3.1 การศึกษาปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ	122
5.3.2 การศึกษาปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ	128
5.3.3 การศึกษาปัจจัยกำหนดการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ.....	133
5.3.4 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน	136
ก) ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ.....	136
ข) ปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ	138
ค) ปัจจัยกำหนดการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ	139
5.4 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุและอภิปรายผล.....	143
5.4.1 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	144
5.4.2 ปัจจัยด้านสุขภาพ	153
5.4.3 ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว.....	155
5.4.4 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ	158
5.4.5 ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ	160
บทที่ 6 การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ.....	166
6.1 ข้อมูล.....	166

6.2 การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ.....	167
6.2.1 วิธีการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน.....	167
6.2.2 ผลการศึกษา: มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ.....	173
6.3 การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ.....	176
6.3.1 วิธีการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชน.....	176
6.3.2 ผลการศึกษา: มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ.....	179
6.4 การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ.....	180
6.4.1 วิธีการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงาน.....	180
6.4.2 ผลการศึกษา: มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ.....	181
6.5 สรุปมูลค่ารวมที่ได้จากการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ และอภิปรายผล.....	185
บทที่ 7 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	191
7.1 บทสรุป.....	191
7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	197
7.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ.....	202
7.4 ข้อจำกัดของงานวิจัย.....	203
รายการอ้างอิง.....	204
ภาคผนวก ก.....	214
ภาคผนวก ข.....	222
ภาคผนวก ค.....	225
ภาคผนวก ง.....	227

ภาคผนวก จ.....232

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์239

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	มูลค่าที่รัฐได้รับจากการถ่ายภาษีสรรพสามิตของผู้สูงอายุ (อายุ 65 ปีขึ้นไป) ประเทศอังกฤษ และนิวซีแลนด์	2
ตารางที่ 2	มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมนอกตลาดในกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 65 ปีขึ้นไป) ประเทศอังกฤษ	5
ตารางที่ 3	แสดงองค์ประกอบของความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่น ความหมาย และตัวชี้วัด.....	45
ตารางที่ 4	การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร.....	59
ตารางที่ 5	ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร	60
ตารางที่ 6	ความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร	61
ตารางที่ 7	ระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร	62
ตารางที่ 8	สถานภาพการทำงาน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร	63
ตารางที่ 9	ปัจจัยด้านประชากรเศรษฐกิจ และสังคม กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม.....	63
ตารางที่ 10	ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม	64
ตารางที่ 11	ปัจจัยด้านแรงจูงใจ กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม	65
ตารางที่ 12	ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม	66
ตารางที่ 13	ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ ความหมาย และข้อคำถาม	68
ตารางที่ 14	ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ภาวะสุขภาพ แรงจูงใจ ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และนโยบายสาธารณะของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	73

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของจำนวนการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	77
ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของประเภทการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	78
ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	79
ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในแต่ละประเภทกิจกรรม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)	81
ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนในแต่ละประเภทกิจกรรม (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	84
ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของการทำงานเชิงเศรษฐกิจในแต่ละประเภทอาชีพ (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	86
ตารางที่ 21 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	99
ตารางที่ 22 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	101
ตารางที่ 23 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามความเป็นปีกแผ่นระหว่างสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	102
ตารางที่ 24 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	104
ตารางที่ 25 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	106
ตารางที่ 26 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามแรงจูงใจของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	107
ตารางที่ 27 การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	108

ตารางที่ 28	การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	110
ตารางที่ 29	ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม และรายละเอียดกลุ่มรายการ.....	112
ตารางที่ 30	ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ และรายละเอียดกลุ่มรายการ	113
ตารางที่ 31	ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และรายละเอียดกลุ่มรายการ	113
ตารางที่ 32	ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และรายละเอียดกลุ่มรายการ	114
ตารางที่ 33	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่เกิน 0.75.....	121
ตารางที่ 34	การจัดกลุ่มรายการของตัวแปรระดับความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ใหม่	122
ตารางที่ 35	การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	125
ตารางที่ 36	การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	130
ตารางที่ 37	การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย).....	134
ตารางที่ 38	การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน (ตัวอย่าง 16,373 ราย)...	140
ตารางที่ 39	สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกำหนดและกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม	161
ตารางที่ 40	เปรียบเทียบกิจกรรมที่นำมาคิดเวลาเฉลี่ย และอาชีพที่นำมาคิดค่าจ้างเฉลี่ยจำแนกตามวิธีการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ	172
ตารางที่ 41	กิจกรรมการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน ข้อคำถาม และระดับการวัด.....	173
ตารางที่ 42	อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของแต่ละวิธีการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน	174
ตารางที่ 43	ผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนของผู้สูงอายุจำแนกตามวิธีการประมาณการมูลค่า	175

ตารางที่ 44	ร้อยละของมูลค่ารวมของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามวิธีการประมาณการมูลค่า.....	176
ตารางที่ 45	กิจกรรมการให้บริการชุมชน กิจกรรมที่นำมาคิดเวลาเฉลี่ย และอาชีพที่นำมาคิดค่าจ้างเฉลี่ย	178
ตารางที่ 46	กิจกรรมการให้บริการชุมชน ข้อคำถาม และระดับการวัด.....	178
ตารางที่ 47	ผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ	179
ตารางที่ 48	ผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ.....	182
ตารางที่ 49	สรุปผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ	190
ตารางที่ 50	สรุปภาพรวมของปัจจัยกำหนดที่เป็นตัวส่งเสริม และไม่ส่งเสริมการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทย เรียงตามอันดับผลกระทบส่วนเพิ่ม 5 อันดับแรก.....	195

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 ร้อยละของประชากรสูงอายุในประเทศไทยที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ จำแนกตามกลุ่มอายุ เพศ และเขตที่อยู่อาศัย 3

ภาพที่ 2 ระยะเวลาเฉลี่ยในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน (ชั่วโมงต่อวัน) ทั่วราชอาณาจักร ปี พ.ศ. 2544, 2547 และ 2552..... 7

ภาพที่ 3 ระยะเวลาเฉลี่ยในการให้บริการชุมชน (ชั่วโมงต่อวัน) ทั่วราชอาณาจักร ปี พ.ศ. 2544, 2547 และ 2552..... 8

ภาพที่ 4 แสดงโครงสร้างงานวิจัย 11

ภาพที่ 5 ภาพแสดงขอบเขตของการผลิตภายในครัวเรือน 32

ภาพที่ 6 กราฟแสดงดุลยภาพจากสมการ (16)..... 41

ภาพที่ 7 เปรียบเทียบร้อยละของความสัมพันธ์ในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนแต่ละประเภทกิจกรรม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)..... 82

ภาพที่ 8 การกระจายตัวของคะแนนการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)..... 83

ภาพที่ 9 เปรียบเทียบร้อยละของความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนในแต่ละประเภทกิจกรรม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)..... 85

ภาพที่ 10 การกระจายตัวของคะแนนความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)..... 85

ภาพที่ 11 เปรียบเทียบร้อยละของของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจในแต่ละประเภทอาชีพ(ตัวอย่าง 16,373 ราย)..... 87

ภาพที่ 12 การกระจายตัวของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย) 87

ภาพที่ 13 สัดส่วนมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของแต่ละกิจกรรมของการให้บริการชุมชน..... 180

ภาพที่ 14 สัดส่วนมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของแต่ละประเภทอาชีพของการทำงานเชิงเศรษฐกิจ 185

ภาพที่ 15 ร้อยละของมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ..... 186

ภาพที่ 16 งบประมาณเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและมูลค่าของการทำกิจกรรมนอกลาดของผู้สูงอายุ.... 187

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางประชากรส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และสังคมในเกือบจะทุกๆ ประเทศทั่วโลก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรนั้นก่อให้เกิดสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ข้อมูลของสำมะโนประชากรและการเคหะประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2503 ระบุว่าประเทศไทยมีประชากรอยู่ประมาณเพียง 26.2 ล้านคน อัตราเจริญพันธุ์รวม (Total Fertility Rate: TFR) ประมาณ 6.1 มีอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดไม่ถึง 60 ปี จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสาธารณสุขต่างๆ และการวางแผนครอบครัวที่เกิดขึ้นมาตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้ประชากรของไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในปี พ.ศ. 2553 ประเทศไทยมีประชากรสูงถึงประมาณ 65.9 ล้านคน และมีการลดลงอย่างรวดเร็วของภาวะเจริญพันธุ์ และภาวะการตาย โดยอัตราเจริญพันธุ์รวมลดลงเหลือเพียง 1.6 รวมถึงอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดก็เพิ่มสูงขึ้นเป็น 73.6 ปี โดยมีสัดส่วนของผู้สูงอายุ (ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป) อยู่ร้อยละ 12.9 กล่าวคือประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society)¹ แล้วและคาดว่าในปี พ.ศ. 2573 จะมีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15.3 ของประชากรทั้งประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554c)

สังคมไทยตั้งแต่ในอดีตเป็นต้นมานั้นมีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการให้ความเคารพแก่ผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก มีการเปรียบผู้สูงอายุเป็นเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรของสมาชิกในครอบครัว เป็นศูนย์รวมจิตใจของลูกหลาน เป็นผู้สะสมภูมิปัญญา เป็นผู้นำชุมชน และผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ ของสังคม หรือกล่าวได้ว่าเป็นผู้มีคุณค่าต่อสังคมนั่นเองแต่ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ได้เปลี่ยนจากสังคมชนบทไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป ขนาดครอบครัวเล็กลง การทำงานที่เน้นให้คุณค่าของเม็ดเงินส่งผลให้คนบางกลุ่มเริ่มมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนไป ผู้สูงอายุถูกมองในเชิงลบมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองก็ได้มีการแฝงอยู่ในสังคมไทย ทั้งจากรายการโทรทัศน์ ละคร ภาพยนตร์ หรือสื่อต่างๆ ที่ถ่ายทอดภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุในลักษณะเป็นผู้อ่อนแอ ไม่สามารถทำงานที่เพิ่มผลผลิตให้แก่ประเทศชาติ ผิวหนังเหี่ยวยุ่น อวัยวะต่างๆ ในร่างกายค่อยๆ เสื่อม ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นผู้ให้ต่อไป ในทางตรงกันข้ามกลับถูกมองว่าเป็นผู้รับ ที่ต้องคอยพึ่งพิงวัย

¹สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) หมายถึง ประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป สัดส่วนเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ หรืออายุ 65 ปีขึ้นไป เกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปี เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ หรืออายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ

แรงงาน และสวัสดิการจากรัฐ ดังแสดงให้เห็นจากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2554 ที่พบว่า คนรุ่นใหม่กลับมองผู้สูงอายุเชิงลบมากขึ้นจากในอดีต พบว่าจากเดิมในปี พ.ศ. 2550 มีเพียงร้อยละ 62 ของประชากรวัยหนุ่มสาวที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ แต่ยิ่งลดลงอีกในปี พ.ศ. 2554 ที่เหลือเพียงร้อยละ 57 ของประชากรวัยหนุ่มสาวที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ ในขณะที่แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ได้กำหนดเป้าหมายไว้ว่า ประชากรวัยหนุ่มสาวควรมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ของประชากรวัยหนุ่มสาว (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2555)

แม้ว่าการที่ผู้สูงอายุมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศ โดยประชากรวัยแรงงานจะต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น รายได้เฉลี่ยของประชากรจะลดลง และจะส่งผลถึงรายได้จากเงินภาษีอากรของรัฐจะลดลงด้วย โดยรัฐจะมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นในการดูแลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น ด้านสุขภาพ การประกันสังคม สวัสดิการต่างๆ เพื่อผู้สูงอายุ เป็นต้น แต่ยังคงพบว่ามีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ หรือเรียกว่า “กิจกรรมในตลาด (Market Activities)” ดังแสดงให้เห็นในหัวข้อถัดไป

1.1.1 สถานการณ์ด้านกิจกรรมในตลาด (Market Activities) ของผู้สูงอายุในต่างประเทศ

งานวิจัย Gold Age Pensioners: Valuing the Socio-Economic Contribution of Older People in the UK. ของประเทศอังกฤษมองว่าผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้ให้ในทางเศรษฐกิจของสังคม โดยได้ทำการประเมินมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมของผู้สูงอายุ และเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ กับมูลค่าที่ผู้สูงอายุให้แก่สังคมแล้ว พบว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ ซึ่งสอดคล้องกับประเทศนิวซีแลนด์ที่แสดงให้เห็นถึงมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการทำกิจกรรมในตลาดของผู้สูงอายุประเทศนิวซีแลนด์ โดยแสดงออกมาในรูปของภาษีรายได้ที่ได้จากการทำงานที่ผู้สูงอายุจ่ายให้แก่รัฐ (Ministry of Social Development, 2011; Royal Voluntary Service, 2011) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มูลค่าที่รัฐได้รับจากการจ่ายภาษีรายได้ของผู้สูงอายุ (อายุ 65 ปีขึ้นไป) ประเทศอังกฤษและนิวซีแลนด์

	อังกฤษ		นิวซีแลนด์	
	(หน่วย : พันล้านปอนด์)		(หน่วย : พันล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์)	
	2010	2030	2011	2051
ภาษีรายได้ (Income tax)	14.69	31.27	0.21	1.22
รวมภาษีทั้งหมด	45.03	82.02	3.41	14.43

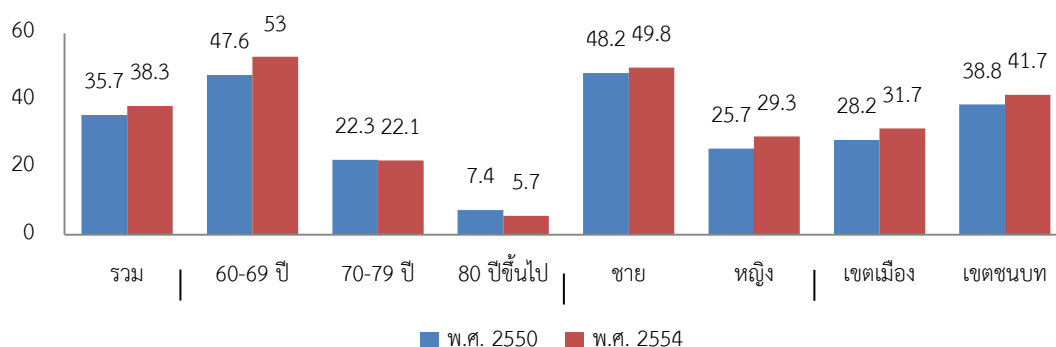
ที่มา: ประยุกต์จาก Royal Voluntary Service (2011) และ Ministry of Social Development (2011)

จากตารางที่ 1 นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงภาษีของรายได้จากผู้สูงอายุแล้ว ซึ่งสะท้อนถึงมูลค่าจากการทำงานเชิงเศรษฐกิจ ยังมีการคาดประมาณไปอีก 20 - 40 ปีข้างหน้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมูลค่าที่เพิ่มสูงขึ้นเกินเท่าตัวที่ได้จากการทำงานและจ่ายภาษีเข้ารัฐของผู้สูงอายุในประเทศไทยอังกฤษและนิวซีแลนด์

1.1.2 สถานการณ์ด้านกิจกรรมในตลาด (Market Activities) ของผู้สูงอายุในประเทศไทย

ผลจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2554 พบว่า ผู้สูงอายุไทยประมาณ 1 ใน 3 ของทั้งหมดยังคงทำงานในตลาดหรือทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ โดยร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงานในปี พ.ศ. 2554 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับ ปี พ.ศ. 2550 โดยเพศชายมีแนวโน้มทำงานมากกว่าเพศหญิง และผู้สูงอายุในชนบทมีแนวโน้มทำงานมากกว่าในเมือง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ร้อยละของประชากรสูงอายุในประเทศไทยที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ จำแนกตามกลุ่มอายุ เพศ และเขตที่อยู่อาศัย

ที่มา: ข้อมูลรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2555 (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2555)

นอกจากนี้ในรายงานการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ยังพบว่าการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทยนั้น ส่วนใหญ่ทำงานในฐานะแรงงานนอกระบบถึงร้อยละ 90.3 และส่วนที่เหลือเป็นแรงงานในระบบ โดยภาพรวมได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่อเดือน 12,609 บาท (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2555)

เมื่อพิจารณาในอีกแง่มุมจะพบว่า ผู้สูงอายุเป็นเสมือนผู้อยู่เบื้องหลังให้ประชากรวัยแรงงานสามารถทำงานเชิงเศรษฐกิจได้ ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศโดยทำงานหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการทำงานที่มีค่าจ้างตอบแทน หรือการทำงานที่ไม่ได้รับค่าจ้าง เช่น

การทำงานบ้าน การดูแลเด็ก การทำงานอาสาสมัคร การช่วยเหลือชุมชน เป็นต้น แต่งานของผู้สูงอายุที่กล่าวมานั้นไม่มีผลตอบแทนเป็นตัวเงิน จึงไม่ได้ตีราคาออกมาเป็นตัวเลข ซึ่งทำให้ไม่มีการประเมินค่ารวมอยู่ในบัญชีประชาชาติ โดยในการคิดคำนวณรายได้ประชาชาตินั้น ปกติจะนับเฉพาะสินค้า บริการ และกิจกรรมที่ชำระกันเป็นตัวเงินเท่านั้น ผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (GDP) ไม่รวมมูลค่าสินค้าและบริการที่ไม่ผ่านตลาด แม้ว่าสินค้าและบริการดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลผลิตเพิ่มก็ตาม ในแง่ของบริการอย่างเช่น การทำงานอาสาสมัคร ก็ไม่มีมูลค่าภายใต้ GDP เพราะผลของแรงงานไม่สามารถแสดงเป็นตัวเงินได้ ทั้งที่จิตอาสาและการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมอย่างมหาศาล เช่นเดียวกับการทำงานบ้าน การดูแลเด็กของผู้สูงอายุซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อครัวเรือนของผู้สูงอายุ ก็ล้วนเป็นงานบริการที่ไม่ได้รับค่าจ้าง เพราะอยู่นอกเหนือการค้าขายกันในระบบตลาด หรือที่เรียกว่า “กิจกรรมนอกตลาด (Non – market Activities)” โดยพิจารณาการให้ในลักษณะนี้ได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับในครัวเรือน เช่น การทำงานบ้าน ทำอาหาร ดูแลหลาน เป็นต้น และ 2) ระดับนอกครัวเรือน เช่น กิจกรรมเพื่อผู้อื่น อาสาสมัคร บริการชุมชน เป็นต้น

1.1.3 สถานการณ์ด้านกิจกรรมนอกตลาด (Non – market Activities) ของผู้สูงอายุในต่างประเทศ

ในต่างประเทศ โดยเฉพาะแถบยุโรปค่อนข้างให้ความสำคัญเกี่ยวกับการทำงานอาสาสมัครในกลุ่มผู้สูงอายุ ดังเห็นได้จากรายงานของ Volonteuropre ซึ่งเป็นองค์กรอิสระระหว่างประเทศที่ทำงานร่วมกันในประเทศแถบยุโรปได้จัดทำรายงาน Active ageing and solidarity between generations: the contribution of volunteering and civic engagement in Europe ในปี ค.ศ. 2012 ในรายงานดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำงานอาสาสมัครในรูปแบบต่างๆ ที่มีต่อตัวผู้สูงอายุเอง โดยสนับสนุนให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Ageing) คือมีสุขภาพดี มีความเป็นอิสระในชีวิตประจำวัน และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์แก่สังคม คือ ผลผลิตจากงานอาสาสมัครที่ผู้สูงอายุทำนั้นมีผลทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น ซึ่งพบว่าในแต่ละประเทศของยุโรปเองก็จะมี ความแตกต่างกันทั้งในรูปแบบของประเภทงานอาสาสมัคร และสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานอาสาสมัคร โดยผู้สูงอายุในประเทศไอซ์แลนด์มีสัดส่วนในการทำงานอาสาสมัครสูงสุด (ร้อยละ 66) รองลงมาคือประเทศเนเธอร์แลนด์ (ร้อยละ 50) และต่ำสุดคือประเทศโปรตุเกส (ร้อยละ 6) สำหรับสิ่งที่คล้ายกันของแต่ละประเทศในยุโรปคือ ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ใช้เวลาในการทำงานอาสาสมัครสูงกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ (Volonteuropre, 2012)

นอกจากนี้งานวิจัย Gold Age Pensioners: Valuing the Socio-Economic

Contribution of Older People in the UK. ของประเทศอังกฤษ ได้ทำการประเมินมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมนอกตลาด (Non-Market Activity) เช่น การทำงานอาสาสมัคร การช่วยเหลือเกื้อหนุนชุมชนและเพื่อนบ้าน การช่วยดูแลเด็ก เป็นต้น โดยจากการนำมูลค่าที่ประเมินออกมาของกิจกรรมเหล่านี้มาคาดประมาณมูลค่าในอีก 20 ปีข้างหน้าพบว่ามูลค่าของกิจกรรมเหล่านี้เพิ่มสูงขึ้นในทุกกิจกรรม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมนอกตลาดในกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 65 ปีขึ้นไป) ประเทศอังกฤษ

(หน่วย : พันล้านปอนด์)

กิจกรรมนอกตลาด	2010	2030
การทำงานอาสาสมัคร (Volunteering)	10.59	14.53
การบริจาคเพื่อการกุศล (Gifts and donations to charities)	3.28	4.76
การมอบมรดกให้การกุศล (Bequests to charities)	3.57	5.39
การดูแลเด็ก (Childcare)	2.73	4.47
การออมเพื่อหลาน (Saving for grandchildren)	0.33	0.59
การถ่ายโอนทรัพย์สินให้คนในครอบครัว (Asset transfers)	0.19	0.34

ที่มา: ประยุกต์จาก Royal Voluntary Service (2011)

ในทิศทางเดียวกันนั้นกระทรวงพัฒนาสังคมของประเทศนิวซีแลนด์ก็ได้ประเมินมูลค่าของงานที่ไม่ได้รับค่าจ้าง และงานอาสาสมัครของผู้สูงอายุ พบว่า ในปี ค.ศ. 2011 มีมูลค่าสูงถึง 59.7 ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ และเพิ่มเป็น 230.6 ล้านดอลลาร์นิวซีแลนด์ในปี ค.ศ. 2051 แนวโน้มมูลค่าของกิจกรรมเหล่านี้เพิ่มสูงขึ้นในทุกกิจกรรม นั้นแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้เศรษฐกิจภาพรวมของประเทศดีขึ้น (Ministry of Social Development, 2011)

สำหรับในระดับครัวเรือนนั้น นอกเหนือจากในยุโรปที่แสดงให้เห็นมูลค่าของการดูแลเด็ก การออมเพื่อหลาน และการถ่ายโอนทรัพย์สินให้คนในครอบครัวดังตารางที่ 2 แล้ว ที่เห็นได้ชัดคือในสังคมเอเชียที่ผู้สูงอายุจะมีรูปแบบการให้ความช่วยเหลือในด้านของการทำงานบ้าน และดูแลเด็กให้แก่ลูกหลานของตน โดยเฉพาะในประเทศจีน สิงคโปร์ ไต้หวัน ที่คู่สามีภรรยาทำงานทั้งคู่ยังนิยมให้ปู่ย่าตายายเป็นผู้ช่วยเลี้ยงดูลูกของตนเองในระหว่างวันโดยต่างก็มีรูปแบบแตกต่างกันไป ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีพื้นที่แคบ คนหนุ่มสาวเมื่อแต่งงานแล้วส่วนใหญ่ยังอาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ของตน จึงไม่แปลกที่พ่อแม่เหล่านี้จะมีส่วนร่วมในการดูแลหลาน ในขณะที่ผู้สูงอายุในไต้หวันนั้น (ผู้สูงอายุจำนวนมากอาศัยอยู่กับลูก โดยเฉพาะผู้สูงอายุเพศหญิงกว่าร้อยละ 80 อาศัยอยู่กับลูก) มองว่าหน้าที่ในการดูแลเลี้ยงหลาน และการทำงานบ้านเป็นหน้าที่ที่พวกเขาควรกระทำเพื่อช่วยแบ่ง

เบาภาระลูกของตน อันเป็นผลมาจากระบบบำนาญของประเทศนี้ยังไม่ทั่วถึง ดังนั้นผู้สูงอายุกลุ่มที่ไม่ได้รับบำนาญก็จะได้รับการเกื้อหนุนจากลูกของตน จึงทำหน้าที่เหล่านี้ให้ รวมถึงประเทศจีนที่มีลักษณะเด่นชัดของผู้สูงอายุในการดูแลหลาน มีปู่ย่าตายายจำนวนมากไม่น้อยที่ดูแลหลานระหว่างวัน ซึ่งไม่ใช่เฉพาะย่ากับยายที่ทุ่มเทดูแลหลาน แต่ปู่กับตา ก็เช่นกัน สาเหตุมาจากชายหญิงในประเทศจีนมีความสามารถในการทำงานบ้าน และการทำอาหารไม่แตกต่างกัน

ถึงแม้จะเป็นสังคมเอเชียเช่นเดียวกันแต่สำหรับเรื่องการดูแลหลานและการทำงานบ้านของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นนั้นกลับพบว่า ผู้สูงอายุในญี่ปุ่นมองว่าการดูแลหลานนั้นไม่ใช่หน้าที่ของตน เป็นเพียงทางเลือกที่จะทำหรือไม่ทำ ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากประเทศนี้มีระบบบำนาญที่ทั่วถึง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับแหล่งเกื้อหนุนหลักจากภาครัฐไม่ใช่ลูกของตน จึงไม่ได้รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ต้องช่วยเหลือกันมากนัก (วรเวศม์ สุวรรณระดา และอรรธยา สุวรรณระดา, 2554)

1.1.4 สถานการณ์ด้านกิจกรรมนอกตลาด (Non – market Activities) ของผู้สูงอายุในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยนั้นก็เช่นกัน ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศโดยทำงานหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะมีย่าจ้างหรือไม่ก็ตาม จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี พ.ศ. 2551 (สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์, 2552) ผู้สูงอายุยังคงทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม ได้แก่ เป็นที่ปรึกษาตามหน่วยงานต่างๆ รวมถึงตัวทำกิจกรรมเพื่อสังคม เป็นราชบัณฑิตที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ เป็นอาสาสมัครทำงานเพื่อสังคม เช่น ทนายอาสา อาสาสมัครทำงานในโรงพยาบาล เป็นวุฒิสมาชิกหรืออาสาสมัคร ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้แก่องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้พิพากษาสมทบและกรรมการการเลือกตั้ง (รวมที่กล่าวมาประมาณ 198,606 คน) นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีคุณค่าโดยเป็นผู้ทรงภูมิปัญญา มีความรู้ความชำนาญ มีประสบการณ์สูง ทำหน้าที่ถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ให้แก่คนรุ่นหลังในชุมชน ได้แก่ เป็นวิทยากร ครูสอนดนตรีไทย สอนทำของเล่นให้เด็กในชุมชน รวมทั้งยังเป็นผู้สืบสานวัฒนธรรม พิธีกรรมทางศาสนา และประเพณีต่างๆ (รวมประมาณ 5,090 คน จาก 22 สาขา)

การสำรวจการใช้เวลาของประชากรในประเทศไทยโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ผ่านมาแล้ว ทั้ง 3 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2544 พ.ศ. 2547 และปี พ.ศ. 2552 ได้จัดแบ่งกลุ่มกิจกรรมของประชากรตามองค์การสหประชาชาติ (UN) เป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) การดูแลตนเอง 2) การทำงานและการเรียนรู้ 3) การให้บริการครัวเรือนและการดูแลสมาชิกในครัวเรือน 4) การให้บริการชุมชน 5) การใช้เวลาว่าง ซึ่งในงานศึกษานี้กิจกรรมการให้บริการครัวเรือนและการดูแลสมาชิกใน

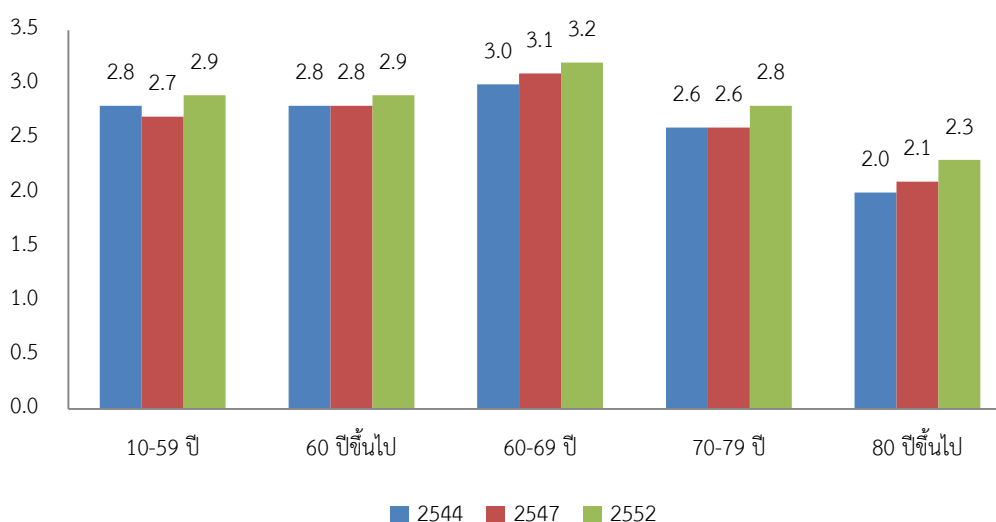
ครัวเรือน และกิจกรรมการให้บริการชุมชน จัดเป็นกิจกรรมนอกตลาด โดยมีสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนี้

ก) การให้บริการครัวเรือนและการดูแลสมาชิกในครัวเรือน

การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมนั้นให้แก่สมาชิกในครัวเรือน เป็นการทำให้โดยความสมัครใจของตนเอง เนื่องมาจากความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัว โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน เช่น การทำงานบ้าน ดูแลเด็ก ผู้ป่วย ผู้สูงอายุ เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554a)

เมื่อนำข้อมูลการสำรวจการใช้เวลาของประชากรที่มีการสำรวจไปแล้วทั้ง 3 ครั้งมาจัดกระทำใหม่และวิเคราะห์การใช้เวลาของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปหรือผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุไทยได้ใช้เวลาในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนสูงใกล้เคียงกับกลุ่มอายุอื่น แต่เมื่อพิจารณาแยกตามช่วงอายุของผู้สูงอายุ ในกลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น 60-69 ปี ได้ใช้เวลาในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนสูงกว่าผู้สูงอายุตอนอื่น และลดลงตามช่วงอายุของผู้สูงอายุตามลำดับ โดยในแต่ละปีที่มีการสำรวจมีการใช้เวลาเพิ่มขึ้นเล็กน้อยหรือไม่แตกต่างกันนัก ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ระยะเวลาเฉลี่ยในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน (ชั่วโมงต่อวัน) ทั่วราชอาณาจักร ปี พ.ศ. 2544, 2547 และ 2552

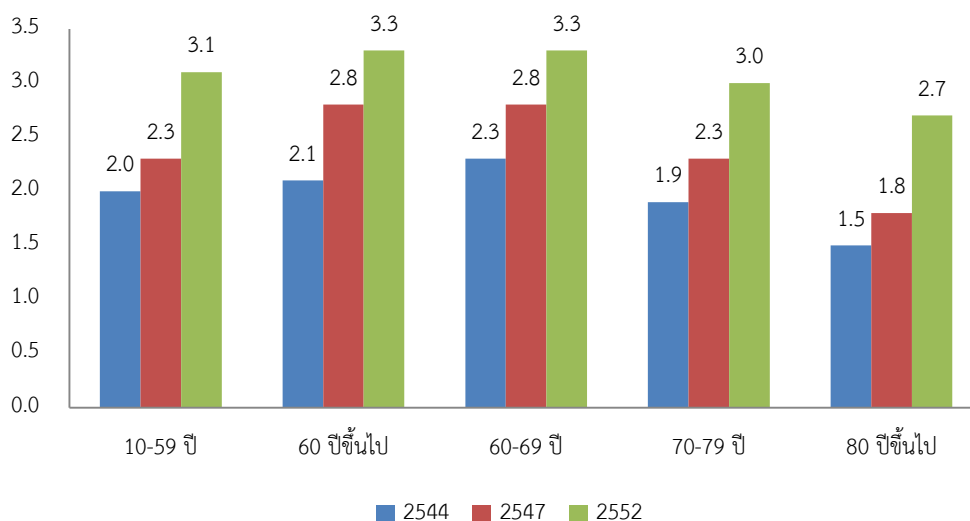
ที่มา : รายงานวิจัยแบบแผนการใช้เวลาของผู้สูงอายุไทย (รัชพันธุ์ เหยยจิตร, 2556)

ข) การให้บริการชุมชน

การให้บริการชุมชน หมายถึง เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมนั้นให้แก่สมาชิกในชุมชนหรือครัวเรือนอื่น เป็นการทำให้โดยความสมัครใจของตนเองหรือความผูกพันที่มีต่อชุมชนนั้นๆ เช่น การให้ความช่วยเหลือครัวเรือนอื่นในการบำรุงรักษาและจัดการครัวเรือน การซ่อมแซมถนนหรืออาคาร ทำความสะอาดชุมชน การทำงานอาสาสมัคร เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554a)

เมื่อนำข้อมูลการสำรวจการใช้เวลาของประชากรที่มีการสำรวจไปแล้วทั้ง 3 ครั้งมาจัดกระทำใหม่และวิเคราะห์การใช้เวลาของประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปหรือผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุไทยได้ใช้เวลาในการให้บริการชุมชนสูงกว่ากลุ่มอายุอื่นในทุกๆ ปี และเมื่อพิจารณาแยกตามช่วงอายุของผู้สูงอายุ ในกลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น 60-69 ปี ได้ใช้เวลาในการให้บริการชุมชนสูงกว่าผู้สูงอายุตอนอื่น และลดลงตามช่วงอายุของผู้สูงอายุตามลำดับ โดยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในแต่ละปีทำการสำรวจ โดยเฉพาะในการสำรวจครั้งล่าสุด คือ ปี พ.ศ. 2552 ระยะเวลาเฉลี่ยได้เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้าอย่างเห็นได้ชัด ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ระยะเวลาเฉลี่ยในการให้บริการชุมชน (ชั่วโมงต่อวัน) ทศวรรษอาณาจักร ปี พ.ศ. 2544, 2547 และ 2552

ที่มา : ข้อมูลรายงานวิจัยแบบแผนการใช้เวลาของผู้สูงอายุไทย (รัชพันธุ์ เษยจิตร, 2556)

กิจกรรมที่กล่าวมาเหล่านี้มีทั้งที่ถูกรับรวม และไม่ได้ถูกรับรวมอยู่ใน GPD ถึงแม้ว่าจะเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อครัวเรือนและสังคม ดังนั้นจากข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงแล้ว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประเมินมูลค่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทย อีกทั้งศึกษาปัจจัย

กำหนดของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถเป็นประโยชน์ในการออกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ และเป็นการเพิ่มคุณค่า บทบาทในสังคมให้แก่ผู้สูงอายุไทยที่จะไม่ถูกมองเป็นแต่เพียงผู้รับอย่างเดียว

1.2 คำถามการวิจัย

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน และการทำงานของผู้สูงอายุไทยเป็นอย่างไร และกิจกรรมเหล่านี้ที่ผู้สูงอายุไทยทำคิดเป็นมูลค่าเท่าไร

1.3 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุไทย
- 1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุไทย
- 1.3.3 เพื่อศึกษาปัจจัยกำหนดการทำงานของผู้สูงอายุไทย
- 1.3.4 เพื่อประมาณการมูลค่าของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทย

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการศึกษาเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ขอบเขตด้านข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ขอบเขตด้านการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา และขอบเขตด้านการจำแนกกิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2554 เป็นข้อมูลหลักในการวิจัย สำหรับข้อมูลจากการสำรวจการใช้เวลาของประชากร ปี พ.ศ. 2552 และการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ปี พ.ศ. 2552 (ไตรมาสที่ 3) นำไปใช้ประกอบในการประเมินมูลค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทย

1.4.2 ขอบเขตด้านการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนด เลือกเฉพาะผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ที่ตอบแบบสำรวจด้วยตนเอง และครบถ้วนทุกตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม จำนวนทั้งสิ้น 16,373 ราย เป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์ ตัวอย่างที่ใช้

ในการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ตอบครบถ้วนทุกกิจกรรมที่ใช้ในการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ โดยการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 33,426 ราย การให้บริการชุมชน 24,433 ราย และ 34,173 รายสำหรับการทำงานเชิงเศรษฐกิจ

1.4.3 ขอบเขตด้านการจำแนกกิจกรรมที่ใช้ในการศึกษา

กิจกรรมในตลาด ได้แก่ การทำงาน และจำแนกกิจกรรมนอกตลาดที่ผู้สูงอายุทำออกเป็น 2 ประเภทตามการจำแนกกิจกรรมของการสำรวจการใช้เวลาของประชากร ได้แก่ 1) การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และ 2) การให้บริการชุมชน

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้จากการศึกษาทบทวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และนำมาปรับใช้เพื่อให้เหมาะสมกับงานศึกษาวิจัยนี้

มูลค่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง มูลค่าที่แสดงออกมาในรูปของตัวเงินจากการกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง กิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำโดยเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครัวเรือน และสังคม ทั้งที่ได้รับความตอบแทนและไม่ได้รับความตอบแทน ได้แก่ การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน การให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

กิจกรรมในตลาด หมายถึง กิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำโดยได้รับเงินเป็นค่าตอบแทน ได้แก่ การทำงานเชิงเศรษฐกิจ

การทำงานเชิงเศรษฐกิจ หมายถึง กิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้หรือได้รับเงินค่าตอบแทน โดยกิจกรรมนี้มักทำในช่วงเวลาที่มีการกำหนดไว้

กิจกรรมนอกตลาด หมายถึง กิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำโดยไม่ได้รับเงินเป็นค่าตอบแทน โดยเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและบุคคลที่สาม ได้แก่ การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

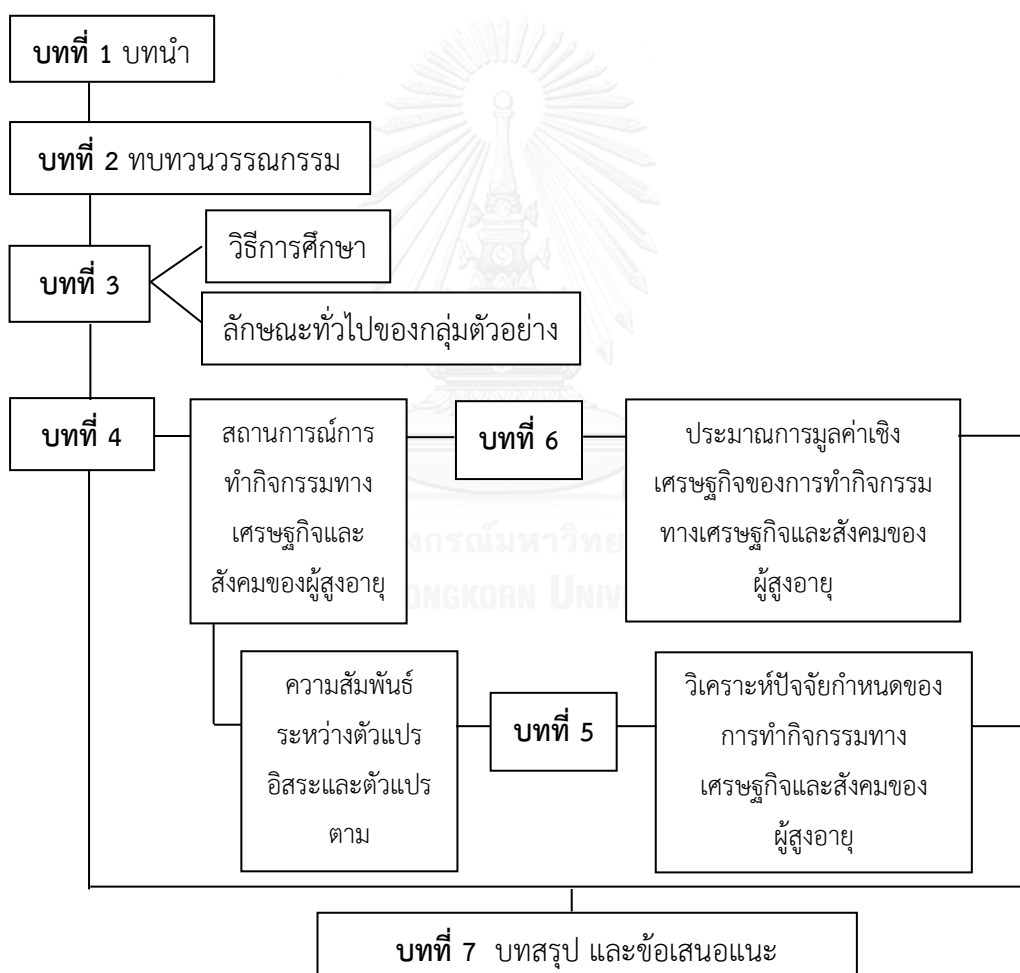
การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง กิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสมาชิกในครอบครัวโดยไม่ได้รับเงินเป็นค่าตอบแทน ได้แก่ การซื้ออาหารหรือกับข้าว การทำอาหาร การซักรีดเสื้อผ้า การปิดกวาดเช็ดถูบ้าน การดูแลบุตรของบุตร การดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือผู้ป่วย เป็นต้น

การให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ หมายถึง กิจกรรมที่ผู้สูงอายุกระทำ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนบ้าน ชุมชน รวมถึงสังคม โดยไม่ได้รับเงินเป็นค่าตอบแทน ได้แก่ การทำงานอาสาสมัคร การดูแลผู้สูงอายุอื่น การช่วยเหลืองานชุมชนหรือสังคมเป็นบางโอกาส เป็นต้น

1.6 โครงสร้างงานวิจัย

โครงสร้างของงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 7 บท โดยบทที่ 1 และบทที่ 2 เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับบทนำ และการทบทวนวรรณกรรมตามลำดับ ในขณะที่การนำเสนอผลการศึกษาย่อยในบทที่ 3 บทที่ 4 บทที่ 5 และบทที่ 6 โดยบทสุดท้ายเป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้

ภาพที่ 4 แสดงโครงสร้างงานวิจัย

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม

2.1 งานศึกษาวิจัยในอดีต

ผู้วิจัยทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม 2) มูลค่าเชิงเศรษฐกิจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

2.1.1.1 ปัจจัยกำหนดของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

จากการศึกษางานวิจัยในอดีตสามารถแบ่งปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน โดยมีรายละเอียดของงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องดังนี้

ก) ปัจจัยด้านประชากร

งานวิจัยในอดีตทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศส่วนใหญ่จะมีข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยด้าน **เพศ** ว่าเพศหญิงมีชั่วโมงการทำงานบ้านสูงกว่าเพศชาย โดย มัทนา พนานิรามัย (2549) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้เวลาของคนไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจการใช้เวลาของประชากร พ.ศ. 2544 และเพื่อศึกษาความเท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มบุคคลต่างๆ ในสังคมในเรื่องสวัสดิการที่พิจารณาจากแบบแผนการใช้เวลา และเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการใช้เวลาของคนไทย ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุชายใช้เวลาในการทำงานในครัวเรือนน้อยกว่าผู้สูงอายุหญิงในทุกกลุ่มอายุสอดคล้องกับงานวิจัยของ Szinovacz (2000) ที่ได้ทำการศึกษเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงการทำงานบ้านของคู่สมรสที่เกษียณอายุแล้วในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยใช้ข้อมูลจาก National Survey of Families and Households (NSFH) พบว่า คู่สมรสที่เกษียณอายุแล้วภรรยาจะใช้เวลาในการทำงานบ้านมากกว่าสามี แต่เมื่อนำตัวแปรเพศ และตัวแปรการทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนมาปฏิสัมพันธ์กัน (interaction) พบว่า คู่สมรสที่สามีเกษียณแล้วแต่ภรยายังทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนอยู่ สามีจะใช้เวลาในการทำงานบ้านเพิ่มสูงขึ้น และเมื่อภรรยาเกษียณอายุ ภรรายก็จะใช้เวลาในการทำงานบ้านเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่งานของ Vijayasiri (2011) ที่เมื่อนำตัวแปร 2 ตัวนั้นมาปฏิสัมพันธ์กัน พบว่า คู่สมรสในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ภรรยาทำงานที่มีสถานภาพสูงกว่าหน้าที่การงานของสามี สามีจะใช้เวลาในการทำงานบ้านสูงกว่าภรรยา และเมื่อทำการศึกษาเป็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้เวลาของผู้สูงอายุในงานของ

Gauthier and Smeeding (2003) ซึ่งทำการศึกษโดยใช้ข้อมูลจาก 9 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย แคนาดา ฟินแลนด์ เยอรมัน อิตาลี สวีเดน และเนเธอร์แลนด์ ระหว่างปี ค.ศ. 1987 – 1992 พบว่า ผู้สูงอายุชายทำงานบ้านเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ผู้สูงอายุหญิงทำงานบ้านลดน้อยลง

นอกจากนี้ วลัยพร ศรีสาธิต (2542) ได้ทำการศึกษาการทำงานบ้านของผู้สูงอายุในโครงการนาร่องของกรมประชาสัมพันธ์ที่ได้นำตัวแปรเขตที่อยู่อาศัยมาควบคุมตัวแปรเพศ พบว่า เพศหญิงใช้เวลาในการทำงานบ้านสูงกว่าเพศชายเฉพาะในเขตชนบท และมีนัยสำคัญทางสถิติในกิจกรรมทำกับข้าว การทำความสะอาดบ้าน การซักรีด และการดูแลเด็ก ส่วนในกรุงเทพมหานครกลับพบว่า ผู้สูงอายุชายจะทำกิจกรรมการซื้อกับข้าว การทำความสะอาดบ้าน และการดูแลเด็กสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง สำหรับกิจกรรมการทำกับข้าว และซักรีด ผู้สูงอายุหญิงจะยังคงทำมากกว่าผู้สูงอายุชาย

รัชพันธุ์ เชนจิตร (2556) ศึกษาวิจัยเรื่องแบบแผนการใช้เวลาของผู้สูงอายุไทย พบว่าผู้สูงอายุเพศหญิงใช้เวลาเฉลี่ยในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนสูงกว่าเพศชายในทุกกลุ่มอายุ

งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยด้านอายุ ผลการศึกษาของ Szinovacz (2000) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการทำงานบ้านของคู่สมรสที่เกษียณอายุในประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว พบว่า คู่สมรสที่เกษียณอายุแล้วทั้งในเพศชายและเพศหญิงจะใช้เวลาในการทำงานบ้านสูงขึ้นมากกว่าเมื่อตอนยังเป็นหนุ่มสาว นอกจากนี้ผลการศึกษาของอักษรารักษ์ แมนมาศ วิหค (2544) ที่ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยเกี่ยวกับการใช้เวลาทำกิจกรรมต่างๆ ของบุคคลต่างวัยในภาคเหนือ จำแนกตัวอย่างเป็นสามกลุ่มอายุ คือ กลุ่มวัยเรียน วัยทำงาน และวัยเกษียณพบว่า ผู้ที่อยู่ในวัยเกษียณมีบทบาทอย่างสำคัญในการสละเวลาของตนเพื่อให้บริการครอบครัวเฉลี่ยวันละ 3 ชั่วโมง ในขณะที่ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานใช้เวลาให้บริการครอบครัวเฉลี่ยเพียงวันละ 1.9 ชั่วโมงน้อยกว่ากลุ่มวัยเกษียณค่อนข้างมาก ส่วนผู้ที่อยู่ในวัยเรียนใช้เวลาในการให้บริการครอบครัวน้อยที่สุดเฉลี่ย 1.8 ชั่วโมงต่อวัน และยังพบว่า ปัจจัยด้านการให้บริการครอบครัวเป็นปัจจัยกำหนดการใช้เวลาของกลุ่มวัยเกษียณมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นบทบาทที่สำคัญยิ่งของผู้สูงอายุในการให้บริการครัวเรือนและการดูแลสมาชิกในครัวเรือนของตนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในขณะที่งานวิจัยของมัทนา พนานิรามัย (2545b) ได้มีการแบ่งกลุ่มอายุของผู้สูงอายุออกเป็นผู้สูงอายุทั่วไปหรือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และแบ่งผู้สูงอายุออกเป็นกลุ่มอายุ 60-64 ปี, 65-69 ปี และผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ทำให้ทราบแบบแผนการใช้เวลาสำหรับกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุที่มีวัยแตกต่างกัน พบว่า เวลาสำหรับ

การผลิตให้สมาชิกในครัวเรือนนั้นค่อยๆ เพิ่มขึ้นเมื่อพ้นจากวัยหนุ่มสาว และจะค่อนข้างคงที่ต่อเนื่องจากวัยกลางคนไปจนถึงอายุประมาณ 69 ปี หลังจากนั้นเวลาที่ใช้ในกิจกรรมการผลิตให้สมาชิกในครัวเรือนก็จะลดลงอีกครั้งตามสภาพของร่างกายที่เสื่อมลงเมื่ออายุมากขึ้นนั่นเอง และยังพบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-64 ปี ใช้เวลาในกิจกรรมการผลิตเพื่อสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 20.36 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่เมื่อก้าวเข้าสู่วัย 65-69 ปี ผู้สูงอายุใช้เวลาในกิจกรรมการผลิตเพื่อสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้นเป็น 27.79 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และลดลงเมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้นโดยจะลดลงเหลือสัปดาห์ละ 17.16 ชั่วโมงสำหรับผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปี ขึ้นไป การใช้เวลาของผู้สูงอายุที่มีอายุ 65-69 ปีในการผลิตเพื่อสมาชิกในครัวเรือนนั้นมีจำนวนชั่วโมงมากกว่าประชากรในกลุ่มอื่นๆ ทั้งหมดที่ศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุนั้นมีบทบาทอย่างสำคัญในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานของมัทนา พนานิรามัย (2549) ที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้เวลาของคนไทยอีกครั้ง พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-64 ปีใช้เวลาในการทำงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.11 ชั่วโมงต่อวัน มากที่สุดในบรรดาผู้สูงอายุด้วยกันในขณะที่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 65-69 ปีและผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 ปี ขึ้นไปใช้เวลาทำงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.94 และ 2.45 ชั่วโมงต่อวันตามลำดับ เช่นเดียวกับงานวิจัยของรัชพันธุ์ เขยจิตร (2556) ที่พบว่า ผู้สูงอายุขั้นต้นใช้เวลาให้บริการครัวเรือนมากที่สุด รองลงมาคือผู้สูงอายุชั้นกลาง ส่วนผู้สูงอายุชั้นปลายใช้เวลาให้บริการครัวเรือนน้อยที่สุดในบรรดาผู้สูงอายุด้วยกัน โดยใช้เวลาโดยเฉลี่ยสำหรับกิจกรรมการให้ครัวเรือน 2.7 2.4 และ 1.9 ชั่วโมง ตามลำดับ และงานวิจัยของวลัยพร ศรีสาธิต (2542) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยจะทำงานบ้านเกือบทุกกิจกรรมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก ยกเว้นกิจกรรมการซื้อกับข้าว

สำหรับข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยด้าน **สถานภาพสมรส** ผลการศึกษาของวลัยพร ศรีสาธิต (2542) พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นโสดจะทำงานบ้านทุกกิจกรรมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ (กำลังสมรส และหม้าย หย่า แยก) ยกเว้นกิจกรรมการซื้อกับข้าว สำหรับงานของ Zick, Bryant, and Srisukhumbowornchai (2008) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของจำนวนชั่วโมงการทำงานบ้านตามเวลา โดยแบ่งเวลาออกเป็น 2 ช่วง คือ ปี ค.ศ. 1975 – 1976 และ ปี ค.ศ. 2002 – 2003 เมื่อนำตัวแปรสถานภาพสมรสมาพิจารณาควบคู่กับเพศแล้ว พบว่า ผู้หญิงทั้งในสถานภาพโสดและสมรส จะมีจำนวนชั่วโมงการทำงานบ้านต่ำลง ตรงกันข้ามกับผู้ชาย ซึ่งจำนวนชั่วโมงการทำงานบ้านสูงขึ้นทั้งในสถานภาพโสดและสมรส เมื่อพิจารณาตามกิจกรรมของการทำงานบ้าน พบว่า ผู้ชายสถานภาพโสด ผู้ชายสถานภาพสมรส และผู้หญิงสถานภาพสมรส ยกเว้นผู้หญิงโสด จะมีจำนวนชั่วโมงในการทำกิจกรรมจับจ่ายซื้อของ (Shopping) และดูแลเด็ก (Child Care) สูงขึ้นจากปี ค.ศ. 1975 – 1976 ซึ่งจำนวนชั่วโมงการทำงานบ้านที่เปลี่ยนแปลงแสดงให้เห็นชัดเจนมากในกลุ่มผู้ชายที่มีสถานภาพสมรส โดยเปลี่ยนแปลงไปถึงร้อยละ 42.3 ของปี ค.ศ. 1975 – 1976

ข) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

งานวิจัยในระยะหลังที่ผ่านมา จะค่อนข้างให้ความสำคัญกับปัจจัยด้าน **สถานภาพการทำงาน** โดยเฉพาะในต่างประเทศดังได้กล่าวแล้วในข้างต้นสำหรับงานวิจัยของ Szinovacz (2000) และ Vijayasiri (2011) ที่ได้ศึกษาในบริบทของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ใช้เป็นตัวแปรปฏิสัมพันธ์กับตัวแปรเพศ นอกจากนี้ Sayer and Gornick (2009) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานบ้านของผู้ใหญ่ตอนปลายถึงผู้สูงอายุ ใน 8 ประเทศ (Western industrialize countries) ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส นอร์เวย์ สวีเดน และสโลเวเนีย โดยแบ่งตัวอย่างเป็นกลุ่มอายุ 45-54 ปี 55-59 ปี 60-64 ปี 65-69 ปี และ 70 ปีขึ้นไป พบว่า ในทุกประเทศผู้หญิงอายุ 70 ปีขึ้นไป จะมีอัตราของการถูกจ้างงานต่ำกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะในประเทศสโลเวเนีย ที่ผู้หญิงอายุ 45-54 ปีและ 55-59 ปี ใช้เวลาในการทำงานบ้านเพิ่มสูงขึ้นมาก โดยผู้วิจัยมองว่าไม่ใช่สิ่งที่น่าแปลกใจนักเพราะเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ผู้หญิงกลุ่มอายุนี้ยังถูกจ้างงานอยู่ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญของการทำงานบ้านในกลุ่มอายุนี้ คือ การไม่มีงานทำหรือถูกเลิกจ้างงาน ซึ่งสำคัญกว่าปัจจัยด้านอื่นๆ สำหรับบางงานวิจัยมองว่าสถานภาพการทำงานจะสื่อถึงเวลาที่สามารถใช้ทำงานบ้านได้ เช่น งานวิจัยของ Artis and Pavalko (2003) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการลดลงของการทำงานบ้านของสตรีในประเทศสหรัฐอเมริกา และงานวิจัยของ S. N. Davis, Greenstein, and Gerteisen Marks (2007) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเพิ่มขึ้นของการทำงานบ้านในเพศชายจาก 28 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย ออสเตรีย บราซิล บัลแกเรีย ชิลี สาธารณรัฐเช็ก เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมันนี ตะวันออก เยอรมันนี ตะวันตก ฮังการี ไอร์แลนด์ อิสราเอล ลัตเวีย เม็กซิโก เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ โปแลนด์ โปรตุเกส รัสเซีย สโลวาเกีย สเปน สวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา พบว่า บุคคลที่ใช้เวลาในการทำงานนอกบ้านหรืองานที่ได้รับค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น บุคคลนั้นจะมีเวลาเหลือสำหรับการทำงานบ้านลดลง โดยในงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าคู่สมรสที่ผู้หญิงทำงานนอกบ้านมากขึ้น ผู้ชายจะเป็นผู้แบ่งเบาภาระการทำงานบ้านของผู้หญิง ซึ่งผลการศึกษาขัดแย้งกับงานวิจัยของ Lincoln (2008) ที่ได้ทำการศึกษาคู่สมรสที่ทำงานเต็มเวลานอกบ้านที่ได้รับค่าตอบแทน ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยควบคุมตัวแปรระยะเวลาที่ใช้ในการทำงานนอกบ้านไว้ พบว่า ถึงแม้ว่าผู้หญิงจะต้องทำงานนอกบ้านในจำนวนชั่วโมงที่เท่ากับผู้ชาย แต่ผู้หญิงก็ยังคงใช้เวลาในการทำงานบ้านสูงกว่าผู้ชาย สำหรับงานศึกษาในประเทศไทย วลัยพร ศรีสาธิต (2542) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการงานเชิงเศรษฐกิจกับการทำงานบ้านแต่ละประเภท พบว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจจะมีสัดส่วนของการทำงานบ้านทุกประเภทสูงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ ยกเว้นกิจกรรมการดูแลเด็กเล็ก ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยข้างต้นที่กล่าวมา

สำหรับปัจจัยด้าน**รายได้และทรัพย์สิน** จากการศึกษาของวลัยพร ศรีสาธิต (2542) พบว่า ผู้สูงอายุที่ถือครองทรัพย์สินปานกลางจะทำงานบ้านแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่ถือครองทรัพย์สินมากและผู้สูงอายุที่ถือครองทรัพย์สินน้อยในเกือบทุกกิจกรรม ยกเว้นกิจกรรมการทำความสะดวกสบายบ้านที่ผู้สูงอายุที่ถือครองทรัพย์สินมากจะทำกิจกรรมดังกล่าวสูงกว่าผู้สูงอายุที่ถือครองทรัพย์สินน้อยและปานกลาง (ร้อยละ 48.1 ร้อยละ 44.0 และร้อยละ 42.7 ตามลำดับ)

ค) ปัจจัยด้านสังคม

ปัจจัยด้าน**ระดับการศึกษา** ผลการศึกษาของวลัยพร ศรีสาธิต (2542) พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการทำงานบ้านแต่ละประเภทของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาตั้งแต่ ป.4 ขึ้นไป จะทำกิจกรรมการทำกับข้าว การซื้อกับข้าว และการทำความสะอาดบ้านมากกว่าผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาระดับ ป.1 – ป.3 และผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษายกเว้นกิจกรรมการซักผ้า และการดูแลเด็กเล็ก ซึ่งผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาระดับ ป.1 – ป.3 จะทำกิจกรรมดังกล่าวมากที่สุด แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในทุกกิจกรรม เมื่อนำตัวแปรเพศมาควบคุมงานวิจัยของ Bianchi, Milkie, Sayer, and Robinson (2000) พบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาคู่สมรสที่ผู้หญิงมีระดับการศึกษาสูงกว่าผู้ชาย จำนวนชั่วโมงในการทำงานบ้านของผู้หญิงและผู้ชายจะไม่แตกต่างกันมากซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ Nakhaie (2009) ที่ทำการศึกษาในประเทศแคนาดา โดยใช้ข้อมูลจาก Academic Profession in Canada: Political and Ethnic Culture of Canadian Universities โดยตัวอย่างคือ อาจารย์ระดับมหาวิทยาลัยที่มีคู่สมรสแล้วของประเทศแคนาดาพบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยเพศหญิง ใช้เวลาในการทำงานบ้านสูงกว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยเพศชายถึงร้อยละ 20 ซึ่งนั่นแสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะมีการสนับสนุนและแรงจูงใจเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศ แต่ก็ยังพบว่าเพศหญิงที่มีระดับการศึกษาสูงยังคงใช้เวลาในการทำงานบ้านสูงกว่าเพศชาย นอกจากนี้ในงานวิจัยเรื่องการศึกษามูลค่าของเวลาที่ใช้เพื่อการผลิตภายในครัวเรือนของมัทนา พานานิรามย์ (2545a) ที่ได้จำแนกระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างออกเป็นระดับประถม มัธยม อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาใช้เวลาในการทำกิจกรรมผลิตในครัวเรือนสูงกว่ากลุ่มอื่น และเมื่อจำแนกตามกิจกรรมพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาอุดมศึกษาใช้เวลาในการทำกิจกรรมซื้อของสูงสุด กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาประถมใช้เวลาในการทำกิจกรรมทำงานบ้านและดูแลผู้อื่นสูงสุด

ปัจจัยด้าน**เขตที่อยู่อาศัย** งานวิจัยของรัชพันธุ์ เขยจิตร (2556) พบว่า ผู้สูงอายุทั่วไปในเขตเมืองใช้เวลาของตนเองไปในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของตนเองเฉลี่ย 2.9 ชั่วโมงต่อวัน มากกว่าผู้สูงอายุทั่วไปในเขตชนบทเพียงเล็กน้อยที่ใช้เวลาในการให้บริการ

และดูแลสมาชิกในครัวเรือนของตนเองเฉลี่ยวันละ 2.8 ชั่วโมง เมื่อเปรียบเทียบการใช้เวลาในกิจกรรมการให้บริการและการดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุทั่วไปที่อาศัยในภูมิภาคที่แตกต่างกัน พบว่า ผู้สูงอายุทั่วไปของกรุงเทพมหานครใช้เวลาในกิจกรรมนี้มากที่สุดเฉลี่ยวันละ 3 ชั่วโมง ส่วนผู้สูงอายุทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ใช้เวลาน้อยที่สุดเฉลี่ยวันละ 2.7 ชั่วโมง สอดคล้องกับผลการศึกษาของวลัยพร ศรีสาธิต (2542) พบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครจะทำงานบ้านทุกประเภทมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชนบท โดยมีเฉพาะกิจกรรมการซักผ้าเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยทางสถิติ และงานวิจัยของมาลินี วงษ์สิทธิ์ และคณะ (2541) ที่ได้ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้การดูแล ให้บริการ และกิจกรรมต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครใช้เวลาทำงานบ้านสูงสุด รองลงมาคือ เชียงใหม่ สุพรรณบุรี และขอนแก่น ตามลำดับ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาตามจำนวนของการทำงานบ้านผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯยังมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานบ้านมากกว่า 2 ชนิดสูงสุดเช่นกัน

ง) ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ

วลัยพร ศรีสาธิต (2542) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะสุขภาพกับการทำงานบ้านแต่ละประเภทของผู้สูงอายุ พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติเฉพาะการทำกิจกรรมทำความสะอาดบ้าน และการซักผ้าเท่านั้น ในขณะที่กิจกรรมการทำกับข้าว การซื้อกับข้าว และการดูแลเด็กไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.1.1.2 ปัจจัยกำหนดของการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

จากการศึกษางานวิจัยในอดีตสามารถแบ่งปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการให้บริการชุมชน โดยมีรายละเอียดของงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องดังนี้

ก) ปัจจัยด้านประชากร

ปัจจัยทางประชากรด้านเพศ นั้นมีงานวิจัยในต่างประเทศหลายชิ้นที่ศึกษา โดยส่วนใหญ่จะพบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะทำงานให้บริการชุมชนหรือประเภทงานอาสาสมัครสูงกว่าเพศชาย งานวิจัยของ Yvon (2008) ศึกษาปัจจัยกำหนดการทำงานอาสาสมัครในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี ค.ศ. 2002 – 2005 พบว่า เพศชายจะทำงานอาสาสมัครน้อยกว่าเพศหญิง นอกจากนี้งานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานอาสาสมัครในประเทศแคนาดา โดยใช้ข้อมูลของ WALL Survey ในปี ค.ศ. 2004 พบว่า เพศหญิงจะทำงานอาสาสมัครมากกว่าเพศชาย โดยมีร้อยละ 45 ของเพศหญิงที่ทำงานอาสาสมัคร และมีร้อยละ 39 ของเพศชายที่ทำงานอาสาสมัคร (Duguid,

Mündel, & Schugurensky, 2013) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Vaillancourt (1994) ที่ศึกษาการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครของประชากรประเทศแคนาดาด้วยแบบจำลองโพรบิท พบว่าเพศหญิงมีความน่าจะเป็นที่จะทำงานอาสาสมัครมากกว่าเพศชาย

ในขณะที่บางงานวิจัยได้พบว่า เพศชายทำงานอาสาสมัครมากกว่าเพศหญิง Hall, Lasby, Ayer, and Gibbons (2009) ศึกษาการทำงานอาสาสมัครในประเทศแคนาดาโดยใช้ข้อมูลของ CSGVP ในปี ค.ศ. 2004 และ 2007 พบว่า เพศชายจะใช้เวลาในการทำงานอาสาสมัครมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อย เพศชายใช้เวลา 168 ชั่วโมงต่อปีในการทำงานอาสาสมัคร ทั้งในปี ค.ศ. 2004 และ 2007 ในขณะที่เพศหญิงใช้เวลา 168 ชั่วโมงต่อปีในปี ค.ศ. 2004 และลดลงเหลือ 164 ชั่วโมงต่อปีในปี ค.ศ. 2007 ในการทำงานอาสาสมัคร

สำหรับงานวิจัยของรัชพันธุ์ เขยจิตร (2556) พบว่า เมื่อนำข้อมูลจากการสำรวจการใช้เวลาของประชากรไทยทั้ง 3 ครั้ง มาจัดกระทำใหม่แล้ว เพศชายจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมให้บริการชุมชนประเภทการซ่อมแซมถนน อาคาร และการทำความสะอาดชุมชนสูงกว่าเพศหญิงเล็กน้อย และเมื่อพิจารณาเฉพาะผู้สูงอายุแล้วยังเห็นได้ชัดขึ้นว่าเพศชายใช้เวลามากกว่าเพศหญิง (2.0 ชั่วโมงต่อวันในผู้สูงอายุเพศชาย และ 1.7 ชั่วโมงต่อวันในผู้สูงอายุเพศหญิง) เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการทำงานอาสาสมัคร ซึ่งเพศชายจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมให้บริการชุมชนประเภทการซ่อมแซมถนน อาคาร และการทำความสะอาดชุมชนสูงกว่าเพศหญิง และผู้สูงอายุเพศชายใช้เวลามากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง (1.9 ชั่วโมงต่อวันในผู้สูงอายุเพศชาย และ 1.7 ชั่วโมงต่อวันในผู้สูงอายุเพศหญิง) เช่นเดียวกับงานวิจัยของเอกสิทธิ์ พิสิฐพจมาน (2550) ที่ศึกษาปัจจัยกำหนดแรงงานอาสาสมัครในประเทศไทยโดยใช้แบบจำลองโพรบิท พบว่า เพศชายมีผลเชิงบวกต่อความน่าจะเป็นในการตัดสินใจทำงานอาสาสมัคร แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยด้านอายุ Hall et al. (2009) ที่ศึกษาการทำงานอาสาสมัครในประเทศแคนาดา พบว่า กลุ่มอายุ 15 - 24 ปี เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนของการมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอายุอื่น โดยอาจเป็นเพราะกลุ่มอายุนี้อยู่อาศัยอยู่ในระบบการศึกษาของสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่มีการจัดกิจกรรมการทำงานอาสาสมัครเป็นภาคบังคับ แต่เมื่อพิจารณาในด้านจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการทำงานอาสาสมัคร กลุ่มผู้สูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) เป็นกลุ่มที่ใช้เวลาในการทำงานอาสาสมัครสูงสุด คือ 245 ชั่วโมงต่อปีในปี ค.ศ. 2004 และลดลงเหลือ 218 ชั่วโมงต่อปีในปี ค.ศ. 2007 ในขณะที่กลุ่มอายุ 15 - 24 ปี ใช้เวลาไป 139 และ 138 ชั่วโมงต่อปีในปี ค.ศ. 2004 และ 2007 ตามลำดับ เมื่อนำปัจจัยด้านเพศมาพิจารณาร่วมกับอายุในงานของ Vaillancourt (1994) ที่เก็บข้อมูลการทำงานอาสาสมัครในประเทศแคนาดา

เช่นกัน พบว่า เพศชายจะมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครสูงสุดในช่วงอายุ 25 – 54 ปี และจะเริ่มลดลงเมื่ออายุ 55 -69 ปี จากนั้นจะเพิ่มขึ้นอีกครั้งหลังจากอายุ 69 ปี ในขณะที่เพศหญิงจะมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงอายุ 70 ปี แล้วจึงเริ่มลดลง

จากการนำข้อมูลข้อมูลจากการสำรวจการใช้เวลาของประชากรไทยทั้ง 3 ครั้งมาจัดกระทำใหม่แล้วหาค่าเฉลี่ยพบว่า ผู้สูงอายุจะใช้เวลาในการให้บริการชุมชนสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น และเมื่อพิจารณาเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุตอนต้น (60 -69 ปี) ใช้เวลาในการให้บริการชุมชนสูงสุด รองลงมาคือ ผู้สูงอายุตอนกลาง (70 -79 ปี) และผู้สูงอายุตอนปลาย (80 ปีขึ้นไป) ตามลำดับ (รัชพันธุ์ เชนจิตร, 2556)

สถานภาพสมรส งานวิจัยของ Yvon (2008) เมื่อใช้แบบจำลองโพรบิทในการศึกษาปัจจัยกำหนดการทำงานอาสาสมัครในประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว พบว่า สถานภาพกำลังสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการทำงานอาสาสมัคร เช่นเดียวกับการใช้ข้อมูลจาก WALL Survey ปี ค.ศ. 2004 ประเทศแคนาดา ในการศึกษาพบว่า ร้อยละ 44 ของผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรสทำงานอาสาสมัคร ร้อยละ 40 ของผู้ที่มีสถานภาพโสดทำงานอาสาสมัคร และร้อยละ 34 ของผู้ที่มีสถานภาพเคยสมรส (หม้าย หย่า แยก) ทำงานอาสาสมัคร (Duguid et al., 2013) นอกจากนี้ผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรสจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครแล้ว การที่คู่สมรสของตนทำงานอาสาสมัครก็มีส่วนทำให้มีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครด้วย (Population Reference Bureau, 2011) นอกจากนี้งานวิจัยของ Vaillancourt (1994) พบว่า เพศชายที่มีสถานภาพกำลังสมรสในประเทศแคนาดาจะมีการทำงานอาสาสมัครเพิ่มขึ้น ในขณะที่เพศหญิงที่มีสถานภาพกำลังสมรสจะทำงานอาสาสมัครลดลง

อย่างไรก็ตามสำหรับงานศึกษาในอดีตของประเทศไทยการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานอาสาสมัครหรือการให้บริการชุมชนในกลุ่มของผู้สูงอายุยังมีจำกัด ได้แก่ งานของ รัชพันธุ์ เชนจิตร (2556) ที่ศึกษาแบบแผนการใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ ซึ่งไม่ครอบคลุมตัวแปรสถานภาพสมรส ในขณะที่งานวิจัยที่ใกล้เคียงเกี่ยวกับการให้ในมิติให้แก่สังคม คือ การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดของการทำงานอาสาสมัครของ เอกสิทธิ์ พิสิฐพจมาน (2550) และ การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดการบริจาคโลหิตของ เพชรรัตน์ วอนเพียร (2550) ซึ่งทั้งสองงานศึกษากลุ่มประชากรทั่วไปไม่เจาะจงผู้สูงอายุ โดยผลการศึกษาพบว่าผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรสจะมีทิศทางความสัมพันธ์เป็นลบกับการทำงานอาสาสมัคร และการบริจาคโลหิต กล่าวคือ ผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรสจะทำงานอาสาสมัครและบริจาคโลหิตน้อยกว่าเมื่อเทียบกับผู้ที่มีสถานภาพโสด

ข) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

สถานภาพการทำงาน งานวิจัยของ Wilson and Musick (1999) ที่ได้ศึกษาตัวแปรกำหนดของความต่อเนื่องในการทำงานอาสาสมัครในประเทศสหรัฐอเมริกาจากข้อมูล Panel Data พบว่า จำนวนชั่วโมงการทำงานมีความสัมพันธ์ทางลบกับความต่อเนื่องในการทำงานอาสาสมัคร นั่นคือ ยิ่งมีจำนวนชั่วโมงการทำงานที่มาก จะทำให้ทำงานอาสาสมัครลดลง เช่นเดียวกับงานของ Yvon (2008) เมื่อใช้แบบจำลองโพรบิตศึกษาปัจจัยกำหนดการทำงานอาสาสมัครในประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว พบว่า การทำงานแบบเต็มเวลาจะมีความน่าจะเป็นที่จะทำงานอาสาสมัครน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มที่ทำงานในภาคบริการมีความน่าจะเป็นที่จะทำงานอาสาสมัครมากกว่ากลุ่มที่ทำงานภาคการผลิต

ในขณะที่ Duguid et al. (2013) กลับพบว่าในประเทศแคนาดา ผู้ที่ทำงานที่ได้รับรายได้ น้อยกว่า 30 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และมากกว่า 50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ มีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครมากกว่าผู้ที่ทำงาน 30 - 49 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่มีสถานภาพมีงานทำ กับผู้ที่ไม่ได้ทำงาน ร้อยละ 44 ของผู้มีงานทำจะทำงานอาสาสมัคร ในขณะที่ ร้อยละ 37 ของผู้ที่ไม่ได้ทำงานจะทำงานอาสาสมัคร

งานวิจัยหลายงานพบว่า **รายได้** มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัคร นั่นคือยิ่งมีรายได้สูงก็จะยิ่งมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครมาก (Freeman, 1997; Population Reference Bureau, 2011; Vaillancourt, 1994; Yvon, 2008) โดยในงานส่วนหนึ่งสรุปว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้หรือทรัพย์สินในระดับสูงจะมีการคบค้าสมาคมหลากหลาย และมีสังคมมาก ทำให้มีแนวโน้มในการถูกเสนอให้เข้าร่วมการทำงานอาสาสมัครได้ง่าย อีกทั้งตัวผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนเองที่จะต้องตอบแทนชุมชนและสังคม

นอกจากนี้ วนิดา ปล้องทอง (2546) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้พอเพียงมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่พอเพียง

ในขณะที่ Duguid et al. (2013) พบว่า ไม่มีความแตกต่างในการทำงานอาสาสมัครของผู้ที่มีรายได้แตกต่างกัน ในประเทศแคนาดา ยกเว้นในกลุ่มที่มีรายได้สูงที่สุด คือในกลุ่มคนที่มียาได้ต่อเดือน 70,000 เหรียญสหรัฐขึ้นไป จะมีการทำงานอาสาสมัครในองค์กรการกุศลต่างๆ มากกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า

ค) ปัจจัยด้านสังคม

งานวิจัยหลายงานพบว่า **ระดับการศึกษา** มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัคร (Butrica, Johnson, & Zedlewski, 2009; Freeman, 1997; Vaillancourt, 1994; Volonteurop, 2012; Yvon (2008)) จากการใช้ข้อมูล Panel Data เพื่อศึกษาความต่อเนื่องของการทำงานอาสาสมัครในกลุ่มตัวอย่างพบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการทำงานอาสาสมัคร และยังมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการยังคงทำงานอาสาสมัครอยู่ด้วย (Wilson & Musick, 1999) เช่นเดียวกับงานของ Davis, Smith, and Marsden (2010) และ Population Reference Bureau (2011) ที่พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูงจะมีทักษะในการทำงานสูง ซึ่งเป็นประโยชน์ให้แก่งานอาสาสมัครที่ตนทำอยู่ โดยจะทำให้งานเกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น อีกทั้งยังทำให้ตัวผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับสูงรู้สึกว่าคุณค่า และเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง โดยผลการศึกษาในประเทศแคนาดาของ Duguid et al. (2013) พบว่า ร้อยละ 58 ของผู้จบการศึกษาระดับมหาบัณฑิตหรือวิชาชีพ (Graduate or Professional Degree) ทำงานอาสาสมัคร ในขณะที่มีเพียง ร้อยละ 29 ของผู้จบการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา (Less than High School) ทำงานอาสาสมัคร อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาแยกระหว่างผู้ที่มีงานทำและผู้ที่ไม่มียานทำ เอกสิทธิ์ พิสิฐพจมาน (2550) พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มผู้ที่มีงานทำ แต่สำหรับกลุ่มที่ไม่มียานทำกลับพบว่ากลุ่มที่ไม่มีการศึกษาจะตัดสินใจทำงานอาสาสมัครมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ**เขตที่อยู่อาศัย** พบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตมหานคร (Metropolitan) จะมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครน้อยกว่าเขตอื่นๆ โดยขนาดของความเป็นเมืองมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครทั้งในงานวิจัยในประเทศแคนาดา และสหรัฐอเมริกา (Vaillancourt, 1994; Yvon, 2008) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ เอกสิทธิ์ พิสิฐพจมาน (2550) ที่พบว่าผู้ที่อาศัยในเขตเทศบาลมีผลเชิงลบต่อความน่าจะเป็นในการทำงานอาสาสมัคร เมื่อวิเคราะห์ตามภูมิภาคพบว่ากรุงเทพและภาคกลางมีผลในเชิงลบต่อความน่าจะเป็นในการทำงานอาสาสมัครเช่นกัน ในขณะที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลเชิงบวกต่อความน่าจะเป็นในการทำงานอาสาสมัคร อย่างไรก็ตาม รัชพันธุ์ เขยจิตร (2556) กลับพบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเมืองจะใช้เวลาเฉลี่ยในการให้บริการชุมชนหรือทำงานอาสาสมัครสูงกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท คิดเป็น 1.9 และ 1.5 ชั่วโมงต่อวัน ตามลำดับ

ง) ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ

Butrica et al. (2009) ใช้ Hazard Model ในการศึกษาการลดลงของการทำงานอาสาสมัครในประชากรกลุ่มอายุ 55 – 65 ปีของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ภาวะสุขภาพที่ไม่ดีส่งผลต่อการลดลงของการทำงานอาสาสมัคร ในขณะที่งานของ Wilson and Musick (1999) ที่ศึกษาว่าปัจจัยใดเป็นตัวกำหนดให้คนยังคงทำงานอาสาสมัครต่อเนื่อง และหยุดทำงานอาสาสมัคร โดยใช้ข้อมูล Panel Data พบว่า การลดลงของการมีภาวะสุขภาพดี ไม่ได้ส่งผลให้การทำงานอาสาสมัครลดลง โดยผู้วิจัยอธิบายเพิ่มว่าอาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เก็บมานั้นไม่มีผู้ช่วยในระดับหนักที่ไม่สามารถทำอะไรได้เลย ดังนั้นการลดลงของการมีภาวะสุขภาพดีในกลุ่มคนที่มีสุขภาพปกติจึงไม่ใช่อุปสรรคในการทำให้พวกเขาลดการทำงานอาสาสมัครลง

นอกจากนี้ วนิดา ปลั่งทอง (2546) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของชมรมผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่าการรับรู้ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

2.1.1.3 ปัจจัยกำหนดการทำงานของผู้สูงอายุ

จากการศึกษางานวิจัยในอดีตสามารถแบ่งปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดของงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องดังนี้

ก) ปัจจัยด้านประชากร

กุศล สุนทรธาดา (2553) ได้ศึกษาคุณค่าด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทย โดย ศึกษาปัจจัยกำหนดการทำงานของผู้สูงอายุ โดยใช้สมการถดถอยแบบโลจิสติกพบว่า **เพศ** และ **อายุ** มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ โดย ผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้นจะทำงานน้อยลง และผู้สูงอายุเพศหญิงจะทำงานน้อยกว่าเพศชาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสังคมไทยมีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงานของเพศชายมากกว่า เช่นเดียวกับ กระทรวงพัฒนาสังคมของประเทศนิวซีแลนด์ ที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลในรายงานเรื่อง “The Business of Ageing: Realising the economic potential of older people in New Zealand: 2011-2051” พบว่าเพศของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการทำงาน โดยร้อยละ 22 ของผู้สูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) เพศชายในนิวซีแลนด์ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจต่อไป ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 11 ของผู้สูงอายุเพศหญิงในนิวซีแลนด์ที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจต่อไป และทั้งผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิงจะทำงานลดลงเมื่ออายุสูงขึ้น (Ministry of Social Development, 2011)

สถานภาพสมรส พบว่า สถานภาพสมรสไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการทำงานของผู้สูงอายุ (กุศล สุนทรธาดา, 2553) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพการทำงานของผู้สมรสของผู้สูงอายุในประเทศแคนาดาของ Chen, Fougère, and Rainville (2012) พบว่า ในกลุ่มวัยแรงงานตอนปลาย (50 – 59 ปี) เพศชายที่มีคู่สมรสที่จะทำงานต่อหลังเกษียณมีโอกาสที่จะทำงานต่อไปหลังเกษียณแบบเต็มเวลา (full-time) มากกว่าเพศชายที่มีคู่สมรสทำงานแบบไม่เต็มเวลา (part-time) หรือ เลิกทำงาน (retirement) ในขณะที่การตัดสินใจทำงานต่อหลังเกษียณของผู้สมรสของเพศหญิงนั้น ไม่มีความสัมพันธ์แบบมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจทำงานต่อหลังเกษียณของเพศหญิงในกลุ่มอายุนี้ แต่สำหรับกลุ่มอายุ 60 – 69 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง การทำงานต่อหลังเกษียณของผู้สมรสมีผลต่อการทำงานต่อของผู้สูงอายุ

ข) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

งานวิจัยในต่างประเทศหลายงานที่เป็นงานศึกษาระยะยาว พบว่าการทำงานต่อหลังจากถึงอายุเกษียณการทำงาน (65 ปี) หรือเลิกทำงานของผู้สูงอายุนั้น ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ แต่เป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องมาตั้งแต่เมื่อยังอยู่วัยแรงงานตอนปลาย โดยสภาพทางเศรษฐกิจในช่วงที่ยังเป็นวัยแรงงานตอนปลายมีผลต่อการทำงานต่อแบบเต็มเวลา (full-time) แบบไม่เต็มเวลา (part-time) หรือเลิกทำงาน (retirement) โดย ผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงจากการทำงานในช่วงอายุประมาณ 55 – 66 ปี มีโอกาสที่จะยังคงทำงานต่อไปหลังเกษียณอายุการทำงานแล้ว ทั้งในแบบเต็มเวลา และไม่เต็มเวลามากกว่าผู้สูงอายุที่ได้รายได้จากการทำงานในช่วงวัยแรงงานตอนปลายน้อย (Hebert & Luong, 2008; Schellenberg, Turcotte, & Ram, 2005) สอดคล้องกับงานของ Chen et al. (2012) ที่ศึกษาปัจจัยกำหนดการตัดสินใจทำงานเชิงเศรษฐกิจต่อหลังเกษียณอายุแล้วในประเทศแคนาดา พบว่า รายได้จากการทำงานก่อนเกษียณมีอิทธิพลให้ผู้สูงอายุยังคงทำงานต่อไปในระบบเศรษฐกิจ โดยยิ่งในช่วงก่อนเกษียณอายุการทำงานมีรายได้จากการทำงานสูงขึ้น ยิ่งเพิ่มโอกาสที่ผู้สูงอายุจะทำงานแบบเต็มเวลาต่อเนื่องหลังเกษียณแล้ว

นอกจากนี้งานวิจัยของ Wannell (2007) ที่ศึกษากลุ่มผู้สูงอายุในประเทศแคนาดาที่เกษียณอายุแล้วทำงานหรือไม่ทำงานต่อ พบว่าผู้สูงอายุก่อนเกษียณส่วนใหญ่ในช่วงก่อนเกษียณอายุการทำงานเป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานต่อไปหลังเกษียณแล้ว ซึ่งกลุ่มที่ได้รายได้ได้น้อยจากการทำงานก่อนเกษียณเลือกที่จะรับบำนาญจากรัฐใช้ในช่วงวัยสูงอายุแทนการทำงานต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาในประเทศไทยของ กุศล สุนทรธาดา (2553) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีเงินออมหรือทรัพย์สินยิ่งมากยิ่งทำงานมากกว่าผู้ที่ไม่มียอดเงินออมหรือ

ทรัพย์สินน้อย นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีบำเหน็จบำนาญต้องทำงานมากกว่าผู้มีบำเหน็จบำนาญ ซึ่งงานศึกษาแสดงให้เห็นถึงผู้ที่ทำงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่มีรายได้ขณะทำงานสูงเมื่อเกษียณแล้วมีบำเหน็จบำนาญจึงไม่จำเป็นต้องทำงานต่อ ส่วนผู้สูงอายุที่ก่อนเกษียณมีรายได้น้อยกลับต้องทำงานหนักกว่าถึงแม้จะได้รับเบี้ยยังชีพจากภาครัฐ นั่นอาจเป็นเพราะในประเทศไทยเบี้ยยังชีพอาจไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพขั้นพื้นฐานเหมือนดังต่างประเทศ

ค) ปัจจัยด้านสังคม

งานศึกษาของ กุศล สุนทรธาดา (2553) ที่ได้ศึกษาปัจจัยกำหนดของการทำงานของผู้สูงอายุ พบว่า**ระดับการศึกษา**มีความสัมพันธ์ทางลบกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ โดยพบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่ำทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูง (ผู้ที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและไม่ได้เรียน ทำงานมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา 2.5 เท่า) อย่างไรก็ตามเมื่อทำการแยกพิจารณาความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงแล้วกลับพบว่าผู้สูงอายุเพศชายที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองทำงานมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท แต่ผลการศึกษามิมีนัยสำคัญในกลุ่มผู้สูงอายุเพศหญิงและไม่ได้มีนัยสำคัญมากเท่าตัวแปรอื่นๆ (กุศล สุนทรธาดา, 2553, พลศจิกายน) ซึ่งแตกต่างจากงานศึกษาในต่างประเทศที่เป็นงานศึกษาแบบเก็บข้อมูลระยะยาวของ Flippen and Tienda (2000) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกา โดยใช้ข้อมูล Health and Retirement Study (HRS) ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 พบว่ายิ่งผู้สูงอายุมีระดับการศึกษาสูงยิ่งมีโอกาสในการมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานสูง

ง) ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ

งานวิจัยหลายชิ้นของต่างประเทศชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้าน “ภาวะสุขภาพ” เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการทำงาน หรือไม่ทำงานของผู้สูงอายุ โดยบางงานวิจัยยังมองว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่นๆ เช่น ปัจจัยด้านสภาพทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางประชากรและสังคม รวมทั้งปัจจัยด้านสวัสดิการจากภาครัฐหลังเกษียณอายุการทำงาน เป็นต้น (Catsopoulos & Smyer, 2005; McGarry, 2004; Ministry of Social Development, 2011) ไกล่เคียงกับงานวิจัยในประเทศไทยของกุศล สุนทรธาดา (2553) ที่พบว่า ตัวแปรด้านสุขภาพทุกตัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการทำงานหรือไม่ทำงานของผู้สูงอายุ ยกเว้นตัวแปรด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาในการทำกิจกรรมประจำวันมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้ที่มีปัญหา ผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคเรื้อรังมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้ที่มีโรคเรื้อรัง และผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีมีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้ที่มีสุขภาพไม่ดี นอกจากนี้เมื่อพิจารณาแยกเพศก็ยังคง

พบว่าภาวะสุขภาพมีอิทธิพลต่อการทำงานทั้งในเพศชายและหญิง แต่จะมีอิทธิพลมากกว่าในกลุ่มเพศชาย (กุศล สุนทรธาดา, 2553, พศจิกายน)

นอกจากนี้บางงานวิจัยยังพบว่านอกจากปัจจัยด้านสุขภาพจะมีอิทธิพลต่อการทำงานหรือไม่ทำงานในกลุ่มของผู้สูงอายุแล้ว แม้กระทั่งในกลุ่มของวัยแรงงานตอนปลาย (50-59 ปี) ก็มีอิทธิพลเช่นเดียวกัน แต่มีอิทธิพลเฉพาะในเพศหญิง (Chen et al., 2012)

2.1.2 มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมนอกตลาด

2.1.2.1 มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

ก) สหรัฐอเมริกา

Ironmonger and Soupourmas (2003) ใช้รายได้ประชาชาติ (National Income) ที่ใช้สำหรับคิดผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product) ในการตั้งข้อคำถามเพื่อประเมินมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานบ้านโดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของค่าเสียโอกาส อันเป็นผลมาจากความแตกต่างของลักษณะส่วนบุคคล และความเอนเอียงจากการเลือกตัวอย่าง (Sample Selection Bias) ซึ่งนั่นเป็นผลให้การมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานเพิ่มสูงขึ้น เพราะมีจำนวนหนึ่งที่ทำงานบ้านเต็มเวลา หรือทำเป็นงานประจำที่ได้รับค่าตอบแทน แต่กลุ่มนี้กลับไม่ได้ถูกเก็บข้อมูล

ข) แคนาดา

การสำรวจการใช้เวลาของประชากรในประเทศแคนาดา (Statistics Canada's Time Use Survey) ปี ค.ศ. 1997 ได้คำนวณจากอัตราการจ้างผู้ที่สามารถทำงานแทน (replacement rate) และ ค่าเสียโอกาส (opportunity cost) เพื่อประเมินมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานบ้านและการดูแลเด็กในรัฐโนวาสโกเชีย (Nova Scotia) พบว่าเมื่อใช้วิธีคิดจากการจ้างผู้ที่สามารถทำงานแทน จะสามารถประเมินมูลค่าของการทำงานบ้านได้ 9.20 ดอลลาร์ ต่อ 1 ชั่วโมง และ 7.58 ดอลลาร์ ต่อ 1 ชั่วโมง สำหรับการดูแลเด็ก ในขณะที่เมื่อใช้วิธีคิดจากค่าเสียโอกาส พบว่า หากคำนวณโดยยังไม่ได้หักภาษีออกนั้น มูลค่าของการทำงานบ้านและการดูแลเด็กจะสูงกว่าวิธีแรกมาก แต่เมื่อคำนวณหลังหักภาษีแล้วค่าที่ได้จะใกล้เคียงกับวิธีแรกมาก (Colman, 1998)

ค) อังกฤษ

Royal Voluntary Service (2011) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง Gold Age Pensioners: Valuing the Socio-Economic Contribution of Older People in the UK. โดยศึกษาในบริบทของประเทศอังกฤษ เพื่อประเมินมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมนอกตลาดที่ผู้สูงอายุให้แก่สังคม ซึ่งแหล่งที่มาของมูลค่าเหล่านี้มาจากกิจกรรม ได้แก่ การบริโภคนของผู้สูงอายุ การใช้

บริการทางสังคม การทำงานอาสาสมัคร การบริจาค มรดก การดูแลเด็ก การออมเพื่อหลาน การถ่ายโอนทรัพย์สิน ผลการประเมินและคาดประมาณมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการดูแลเด็กของผู้สูงอายุที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป พบว่า ในปี ค.ศ. 2010 มูลค่าของการดูแลเด็กของผู้สูงอายุมีค่าประมาณ 2.73 พันล้านปอนด์ และเพิ่มขึ้นเป็น 4.47 พันล้านปอนด์ในปี ค.ศ. 2030 ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปถึงร้อยละ 64 ึ่ง) ไทย

บัณฑิต ผังนรินทร์ (2539) ได้ทำการศึกษาเรื่องงานบ้านของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยสตรีตามกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็น 3 กลุ่มคือสตรีกลุ่มข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจ สตรีกลุ่มบริษัทเอกชน และสตรีกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอโดยศึกษาและประเมินค่างานบ้านของสตรีทั้ง 3 กลุ่มจากการใช้วิธีการหาค่าเสียโอกาสและวิธีการหาค่าทดแทนพบว่าสตรีกลุ่มข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจและสตรีกลุ่มบริษัทเอกชนค่าของงานบ้านที่ประเมินได้ด้วยวิธีหาค่าเสียโอกาสจะสูงกว่าวิธีหาค่าทดแทนซึ่งผลที่ได้ตรงกันข้ามกับการประเมินค่างานบ้านของสตรีในกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ อย่างไรก็ตามเมื่อนำค่างานบ้านที่ประเมินได้ด้วย 2 วิธี มาเปรียบเทียบกับค่าของงานที่สตรีทำงานนอกบ้านพบว่าค่าของงานที่สตรีทำงานนอกบ้านจะสูงกว่าค่าของงานบ้านที่ประเมินได้โดย 2 วิธีนี้ในสตรีทุกกลุ่ม

นอกจากนี้ มีทนา พานานิรามย์ (2545a) ศึกษามูลค่าของเวลาที่ใช้เพื่อการผลิตในครัวเรือน โดยใช้วิธีการประเมินมูลค่า 3 วิธี ได้แก่ 1) วิธีทดแทนด้วยคนทำงานบ้านทั่วไป (Replacement by generalist) 2) วิธีทดแทนด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง (Replacement by specialist) 3) วิธีคิดจากต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity cost approach) โดยคิดค่าเสียโอกาสจากอัตราค่าจ้างเฉลี่ยเฉพาะของแต่ละกลุ่มตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งพบว่ามูลค่าที่ประเมินได้ด้วยวิธีที่ 1 และ 2 จะถูกกระทบจากจำนวนชั่วโมงทำงานที่ใช้เพื่อการผลิตภายในครัวเรือนและเขตที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่จะไม่ถูกกระทบด้วยลักษณะส่วนบุคคลของผู้ที่ทำการผลิตภายในครัวเรือนนั้นๆ เพราะมูลค่าถูกประเมินจากผลคูณของจำนวนชั่วโมงและอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่มีอาชีพที่กำหนดโดยไม่ได้แยกตามลักษณะส่วนบุคคลของผู้ทำอาชีพเหล่านั้น แต่จะแยกตามเขตที่อยู่อาศัย เพราะอัตราค่าจ้างของผู้ที่มีอาชีพเดียวกันที่ทำงานในเขตและนอกเขตกรุงเทพมหานครจะแตกต่างกัน ส่วนผลการประเมินของวิธีที่ 3 นั้น จะถูกกระทบจากทั้งจำนวนชั่วโมงที่บุคคลแต่ละกลุ่มใช้เพื่อการผลิตภายในครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย และลักษณะส่วนบุคคลของผู้ทำนั้นๆด้วย ดังนั้นถ้าบุคคลกลุ่มใดได้รับอัตราค่าจ้างในตลาดแรงงานเฉลี่ยต่ำ มูลค่าของเวลาประเมินก็จะต่ำด้วยแม้ว่าจะใช้ชั่วโมงในการทำงานเท่ากัน

2.1.2.2 มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชน

ก) สหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกาได้มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ทำการประเมินมูลค่าของการทำงานอาสาสมัครโดยคิดเป็นร้อยละของ GDP ซึ่งมีค่าอยู่ในระหว่างร้อยละ 1.95 – 5 ของ GDP ได้แก่ งานของ Murphy (1982) ที่พบว่ามูลค่าของการทำงานอาสาสมัคร และการทำงานบ้านของประชากรคิดเป็นร้อยละ 3-5 ของ GDP Freeman (1997) พบว่ามูลค่าของการทำงานอาสาสมัครคิดเป็นร้อยละ 3.5 ของรายได้ที่ได้จากการทำงาน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.9 ของ GDP Brown (1999) พบว่ามูลค่าของการทำงานอาสาสมัครคิดเป็นร้อยละ 3 – 4 ของ GDP และ Independent Sector (2013) ได้ประเมินมูลค่าของการทำงานอาสาสมัครคิดเป็น 22.55 ดอลลาร์สหรัฐต่อชั่วโมง หรือประมาณร้อยละ 2 ของ GDP

นอกจากนี้ Yvon (2008) ได้ศึกษามูลค่าของการทำงานอาสาสมัครในประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงเดือนกันยายน ค.ศ. 2002 ถึง สิงหาคม ค.ศ. 2005 โดยใช้วิธีประเมินมูลค่าแบบวิธีจ้างคนทำงานแทน (replacement cost value) และวิธีประเมินมูลค่าจากค่าเสียโอกาส (opportunity cost value) พบว่ามูลค่าของการทำงานอาสาสมัครมีค่าอยู่ในระหว่าง 116 – 153 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.9 – 1.3 ของ GDP ในปี ค.ศ. 2005 ซึ่งแต่ละงานวิจัยนั้นให้ผลการประเมินมูลค่าของการทำงานอาสาสมัครแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการใช้วิธีประเมินมูลค่าที่แตกต่างกัน

ข) ออสเตรเลีย

Ironmonger (2000) ประเมินมูลค่าของการทำงานอาสาสมัครในประเทศออสเตรเลีย โดยใช้วิธีคิดจากค่าเสียโอกาส (opportunity cost) พบว่ามีค่าประมาณ 28.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 1992 และประมาณ 47.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี ค.ศ. 1997 หรือคิดเป็นร้อยละ 7 – 8 ของ GDP ในปี ค.ศ. 1992 และปี ค.ศ. 1997 ในระยะต่อมา Ironmonger (2002) ได้ประเมินมูลค่าของการทำงานอาสาสมัครในออสเตรเลียได้ พบว่ามูลค่าของการทำงานอาสาสมัครมีค่าประมาณ 2,357 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 7.8 ของ GSP (Gross State Product) ในปี ค.ศ. 1992 และ 4,980 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 11.5 ของ GSP ในปี ค.ศ. 2000 จากนั้น Soupourmas และ Ironmonger (2002) ได้ประเมินมูลค่าการทำงานอาสาสมัครในวิกตอเรีย (Victoria) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 6.7 ของ GSP ในปี ค.ศ. 1992 และร้อยละ 7.6 ของ GSP ในปี ค.ศ. 1997 ในควีนส์แลนด์ (Queensland) Ironmonger (2006) พบว่ามูลค่าการทำงานอาสาสมัครคิดเป็นร้อยละ 8.3 ของ GSP ในปี ค.ศ. 1992 และ ร้อยละ 11.2 ของ GSP ในปี ค.ศ. 2004

โดยงานวิจัยของ Ironmonger ที่ผ่านมานั้น จะนับรวมทั้งงานอาสาสมัครที่เป็นทางการผ่านองค์กรต่างๆ (formal) และงานอาสาสมัครที่ไม่เป็นทางการ (informal) เช่น การช่วยเหลือเพื่อนบ้านหรือชุมชนของตนเอง ซึ่งทำให้มูลค่าที่ประเมินออกมาอาจสูงกว่าในประเทศอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่จะคิดเฉพาะงานอาสาสมัครที่เป็นทางการ และการใช้วิธีคิดจากค่าเสียโอกาสนั้นก็คิดจากรายได้ก่อนเสียภาษีจึงทำให้มูลค่าที่ได้สูง

ค) แคนาดา

ประเทศแคนาดาเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานอาสาสมัครค่อนข้างมาก จาก Canada Statistics (2004) ใช้วิธีการประเมินมูลค่าของการทำงานอาสาสมัครจากการเทียบกับค่าจ้างต่อชั่วโมงของอาชีพที่เกี่ยวกับการทำงานให้บริการชุมชนและสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมูลค่าของการทำงานอาสาสมัครในประเทศแคนาดา โดยมีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 1.4 - 1.7 ของ GDP และเมื่อศึกษาแนวโน้มของการทำงานอาสาสมัครในระหว่างปี ค.ศ. 1997 - 2000 พบว่า จำนวนอาสาสมัครลดลงประมาณร้อยละ 4.3 มูลค่าของการทำงานอาสาสมัครลดลงเล็กน้อยจากเดิม 14.1 พันล้านดอลลาร์แคนาดา เหลือ 14 พันล้านดอลลาร์แคนาดา

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เก็บข้อมูลระหว่างประเทศ ได้แก่ งานของ Salamon and Sokolowski (2001) ที่ได้ศึกษาการทำงานอาสาสมัครใน 24 ประเทศ เมื่อหาจำนวนอาสาสมัครเฉลี่ยรวมทั้ง 24 ประเทศแล้วพบว่า มีจำนวนอาสาสมัครอยู่ประมาณร้อยละ 2.5 โดยประเทศสวีเดนเป็นประเทศที่มีสัดส่วนของอาสาสมัครสูงสุดเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรของประเทศตนเอง โดยมีร้อยละ 8 ของประชากรประเทศสวีเดน รองลงมา คือ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ร้อยละ 7.5 ในขณะที่ประเทศแถบลาตินอเมริกา ได้แก่ บราซิล และเม็กซิโก ประเทศแถบยุโรปตะวันออก ได้แก่ ฮังการี มีสัดส่วนของการทำงานอาสาสมัครเพียงร้อยละ 0.2 - 0.3 ของประชากรประเทศตนเอง

ต่อมา Salamon, Sokolowski, and Associates (2004) ศึกษาการทำงานอาสาสมัครใน 34 ประเทศ พบว่า ประเทศในทวีปอเมริกา และออสเตรเลีย รวมถึงประเทศแถบสแกนดิเนเวียกับประเทศอิสราเอล มูลค่าของการทำงานอาสาสมัครจะมากกว่าร้อยละ 2 ของ GDP ประเทศอื่นๆ ในขณะที่ประเทศทวีปแอฟริกา และเอเชีย รวมถึงประเทศส่วนใหญ่ในลาตินอเมริกา และยุโรปตะวันออก มูลค่าของการทำงานอาสาสมัครจะมีค่าน้อยกว่าร้อยละ 0.5 ของ GDP ประเทศอื่นๆ

โดยที่มูลค่าของการทำงานอาสาสมัครที่แตกต่างกันเหล่านี้เป็นผลมาจากวิธีการประเมินมูลค่าที่นำมาใช้ ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความแตกต่างด้านความอยู่ดีมีสุขในแต่ละประเทศ และความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ทักษะที่มีต่อการทำงานอาสาสมัครของประเทศนั้นๆ

2.2 ความแตกต่างของการศึกษาในครั้งนี และงานศึกษาในอดีต

งานวิจัยในอดีตในประเทศไทยเกี่ยวกับประเด็นด้านมูลค่าของกิจกรรมนอกตลาดส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมในระดับสังคม เช่น การทำงานอาสาสมัคร การบริจาคสิ่งของ การบริจาคโลหิต เป็นต้น ในขณะที่ในระดับครัวเรือน เช่น การทำงานบ้าน การทำอาหาร การดูแลเด็กในครัวเรือนของตน เป็นต้น ยังมีการศึกษาอยู่อย่างมีขอบเขต ในขณะที่การประเมินมูลค่าของกิจกรรมเหล่านี้ที่กระทำโดยผู้สูงอายุยังไม่เคยมีงานในอดีต อีกทั้งงานที่ศึกษาปัจจัยกำหนดก็เป็นงานที่ผ่านมาเป็นเวลานานแล้ว โดยงานวิจัยที่นำกิจกรรมการให้บริการครัวเรือน การให้บริการชุมชน และการทำงาน มาวิเคราะห์ร่วมกันยังมีอยู่อย่างจำกัด ส่วนใหญ่จะวิเคราะห์แยกกิจกรรม สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นประเด็น บทบาทเพศ และความเสมอภาคระหว่างเพศ และยังมีบริบททางสังคมที่แตกต่างจากสังคมไทย ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงแตกต่างออกไปโดยมุ่งเน้นประเมินมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมจากการคาดประมาณมูลค่ากิจกรรมนั้น และศึกษาปัจจัยกำหนดของการทำกิจกรรมเหล่านั้นในกลุ่มของผู้สูงอายุไทยโดยแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็นช่วง เพื่อส่งเสริมและเพิ่มคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุไทย

2.3 การทบทวนวรรณกรรม

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

2.3.1.1 การจำแนกกิจกรรมของประชากร

Hawrylshyn (1977) จำแนกกิจกรรมเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- 1) กิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการด้านชีวภาพ (Biological Needs) ได้แก่ การนอนหลับ การดูแลตนเอง เป็นต้น
- 2) กิจกรรมในตลาด (Market Activities) ได้แก่ การทำงานที่ได้รับค่าจ้าง
- 3) กิจกรรมนอกตลาดที่ก่อให้เกิดผลผลิต (Productive Non-Market Activities) ได้แก่ การทำงานบ้าน การดูแลเด็ก การเรียนหนังสือ การทำงานอาสาสมัคร
- 4) การใช้เวลาว่าง (Leisure-Pleasure Activities) ได้แก่ กิจกรรมที่สร้างความบันเทิงในครัวเรือน กิจกรรมที่สร้างความบันเทิงในสังคม กิจกรรมนันทนาการ

ในการคิดบัญชีรายได้ประชาชาตินั้น ได้มีการระบุถึงกิจกรรมที่ไม่นำมานับรวม ได้แก่ กิจกรรมที่ผิดกฎหมาย (Illegal Activities) กิจกรรมที่ถูกละเลยแต่ไม่ได้บันทึก (Unreported Activities) ผลเสียที่เกิดขึ้นกับระบบเศรษฐกิจ (Economic Bads) และสุดท้ายคือ กิจกรรมนอกตลาด (Non-market Activities) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะกล่าวถึงในงานวิจัยฉบับนี้ โดยการจำแนกการทำงานของคนเราสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1) การทำงานโดยได้รับผลตอบแทนในรูปแบบเงินเดือน ค่าจ้างในรูปแบบอื่นๆ จากสถาบันภาครัฐ เอกชน หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรอื่นๆ 2) การทำงานให้กับธุรกิจส่วนตัวหรือครัวเรือน ซึ่งการทำงานในลักษณะนี้สมาชิกบางคนอาจไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างโดยตรง แต่จะได้รับในทางอ้อมเพราะผลตอบแทนจะแสดงออกมาในรูปแบบของรายได้ครัวเรือนแทน 3) การทำงานเพื่อผลิตบริการส่วนบุคคลหรือครัวเรือน โดยไม่ได้รับผลตอบแทนในรูปแบบตัวเงิน และ 4) การทำงานเป็นอาสาสมัครโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ถึงแม้ว่ากิจกรรม 3) และ 4) จะเป็นการผลิตทางเศรษฐกิจทั่วไปก็ตามแต่ไม่ถูกนับรวมในการคิดบัญชีรายได้ประชาชาติ ซึ่งเหตุผลที่ไม่รวมกิจกรรมเหล่านี้เข้าไปในการคิดบัญชีรายได้ประชาชาติ เพราะมองว่าการผลิตเหล่านี้มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ไม่มาก และไม่มีระบบราคาที่จะใช้ประเมินมูลค่าของการผลิตเหล่านี้ได้ (Silvennoinen, 2008; มัทนา พนานิรามัย, 2545a)

กิจกรรมในตลาด (Market Activities) หรือกิจกรรมที่ให้ผลผลิตที่มีในตลาด โดยผลผลิตที่มีในตลาด หมายถึง ผลผลิตที่ผลิตเพื่อขายในตลาด โดยผลผลิตนั้นถูกประเมินมูลค่าด้วยราคา และราคานั้นมีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจต่อการผลิตนั้นๆ ส่วนกิจกรรมนอกตลาด (Non-market Activities) หรือกิจกรรมที่ให้ผลผลิตที่ไม่มีในตลาด โดยผลผลิตที่ไม่มีในตลาด หมายถึง ผลผลิตที่ไม่ได้ผลิตมาเพื่อขายและมูลค่าไม่ได้ถูกกำหนดจากราคาหรือถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดราคา ราคานั้นก็ไม่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจต่อการผลิตนั้นๆ (ราคานั้นไม่มีหรือมีอิทธิพลเล็กน้อยต่อปริมาณเสนอซื้อและเสนอขายผลผลิตนั้นๆ เช่น บริการด้านการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ เป็นต้น

นอกจากนี้การสำรวจการใช้เวลาของประชากร โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงการใช้เวลาทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันของประชากรไทยในวันหนึ่งๆ ได้แบ่งกิจกรรมออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กิจกรรมการดูแลตนเอง หมายถึง กิจกรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันของเราเอง เช่น การนอน การรับประทานอาหารและการดื่ม การดูแลสุขอนามัยและการดูแลตนเอง เป็นต้น
- 2) การทำงานและการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำงานและการศึกษาเรียนรู้ ทั้ง 2 กิจกรรมนี้มักทำในช่วงเวลาที่มีการกำหนดไว้ ได้แก่ การทำงานในภาคองค์กร ซึ่งหมายถึงการทำงานในภาคเอกชน องค์กรอิสระ หน่วยงานรัฐบาล และรัฐวิสาหกิจ การ

ทำงานกลุ่มนี้มักจะมีชั่วโมงทำงานที่ค่อนข้างสม่ำเสมอ ถัดมาคือ การทำงานที่ไม่ใช่ภาคองค์กร ซึ่งหมายถึง การทำกิจกรรมเกี่ยวกับการผลิตขั้นต้นของครัวเรือน การทำกิจกรรมที่ไม่ใช่การผลิตขั้นต้นของครัวเรือน การก่อสร้างของครัวเรือน และการบริการที่ก่อให้เกิดรายได้ของครัวเรือน ซึ่งผลผลิตที่ได้นี้จะใช้หรือขายก็ได้ สุดท้ายคือ การเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาในโรงเรียน สถานศึกษา ทั้งที่เป็นการศึกษาในและนอกระบบ หรือการศึกษาเพิ่มเติม รวมทั้งการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่างๆ

3) การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง กิจกรรมที่ทำให้แก่สมาชิกในครัวเรือน เป็นการทำให้ด้วยความสมัครใจของเราเอง เช่น การทำงานบ้าน ดูแลผู้สูงอายุ ดูแลเด็ก ดูแลผู้ป่วย เป็นต้น โดยเป็นกิจกรรมที่ทำเนื่องมาจากความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัว

4) การให้บริการชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่ทำให้แก่สมาชิกในชุมชนหรือครัวเรือนอื่น เป็นการทำให้ด้วยความสมัครใจของเราเองหรือความรู้สึกร่วมกันที่มีต่อชุมชนนั้นๆ เช่น การให้ความช่วยเหลือครัวเรือนอื่นในการบำรุงรักษาและจัดการครัวเรือน การซ่อมแซมสินค้าอุปโภคบริโภคของครัวเรือนอื่น การซ่อมแซมถนนหรืออาคารของชุมชน การทำความสะอาดชุมชน และการทำงานอาสาสมัคร เป็นต้น

5) การใช้เวลาว่าง หมายถึง การทำกิจกรรมเชิงสังคม วัฒนธรรม หรือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น การพบปะสังสรรค์ ทำงานอดิเรก การเล่นเกม และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน เป็นต้น

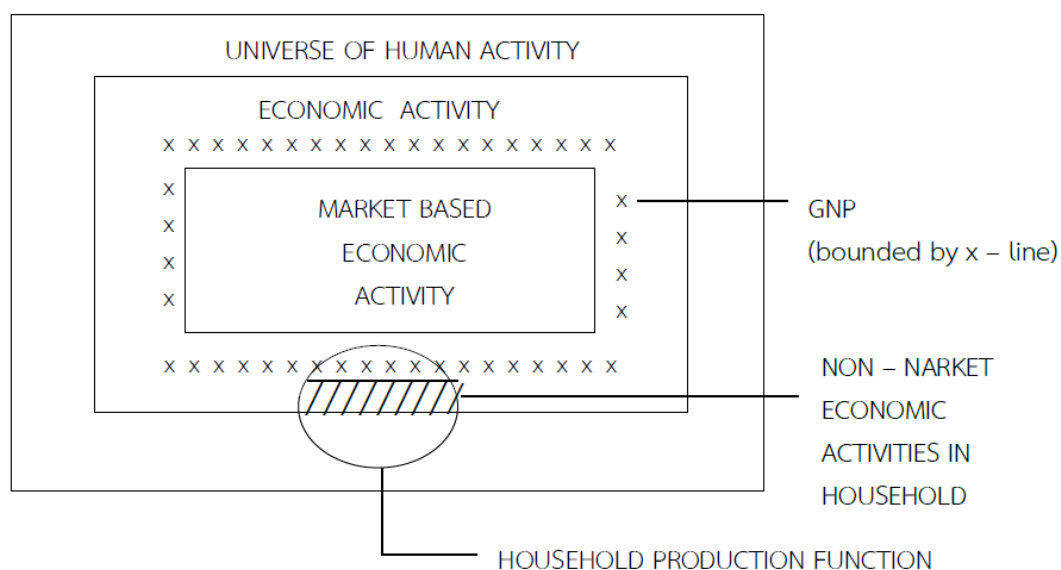
เมื่อพิจารณาการจำแนกกิจกรรมตามที่ได้ทบทวนวรรณกรรมมาข้างต้นอาจสามารถแบ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็น 1) กิจกรรมในตลาด (Market activities) ได้แก่ การทำงาน และ 2) กิจกรรมนอกตลาด ซึ่งแบ่งเป็นระดับครัวเรือน และสังคม ได้แก่ กิจกรรมการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และการให้บริการชุมชน ตามลำดับ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดในส่วนถัดไป

2.3.1.2 การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

Hawrylshyn (1977) ได้อธิบายเกี่ยวกับกิจกรรมนอกตลาด (Non-market Activity) ดังนี้ 1) กิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Activity) เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทั้งหมดที่มนุษย์กระทำ (Human activity) แต่เป็นส่วนที่มีความสำคัญและถูกนำไปใช้คิดคำนวณในบัญชีประชาชาติ 2) กิจกรรมในตลาด (Market Activity) เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 3) กิจกรรมนอกตลาด (Non-market Activity) ควรถูกนำไปคิดคำนวณมูลค่าเช่นเดียวกับกิจกรรมใน

ตลาด 4) กิจกรรมที่มนุษย์กระทำแต่อยู่นอกเหนือจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ควรถูกวัดค่าหรือประเมินค่า แต่อาจจะคนละวิธีกัน และมีมิติในการประเมินที่แตกต่างกัน และ 5) กิจกรรมการผลิตในครัวเรือน (Household Production) อยู่ระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมอื่นๆ ที่มนุษย์กระทำ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ภาพแสดงขอบเขตของการผลิตภายในครัวเรือน

ที่มา : Towards a Definition of Non-Market Activities (Hawrylshyn, 1977)

ตามหลักการแล้วการจะประเมินมูลค่าของกิจกรรมนอกตลาดก็ควรจะนับรวมทุกกิจกรรมที่ไม่ได้รับค่าจ้าง (Unpaid Activities) ดังนั้นเพื่อความชัดเจนจึงต้องมีการกำหนดขอบเขตในการจำแนกว่าเป็นกิจกรรมที่เพิ่มผลผลิตในครัวเรือน (Household Production) โดยเกณฑ์นั้นคือเป็นกิจกรรมที่มีบุคคลที่ 3 หรือสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมเหล่านั้นด้วยเหตุนี้เองจึงไม่นับรวมกิจกรรมนอกตลาดที่เป็นการลงทุนในทุนมนุษย์ (Human Capital) เช่น การใช้เวลาเพื่อการศึกษา การดูแลสุขภาพ การมีบุตร เป็นต้น ถึงแม้ว่ากิจกรรมเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนในอนาคตข้างหน้าก็ตาม (Fraumeni, 2005)

Hawrylshyn (1977) ให้นิยาม “งานบ้าน (Housework)” หมายถึง กิจกรรมนอกตลาดที่เป็นกิจกรรมที่ผลิตสินค้าหรือให้บริการแก่สมาชิกในครัวเรือน เพื่ออรรถประโยชน์ของสมาชิกในครัวเรือน

นอกจากนี้ Reid (1934) ยังได้อธิบายเกี่ยวกับการให้คำจำกัดความของการทำงานบ้าน (Housework) โดยมองว่า การทำงานบ้านนั้นเปรียบเหมือนกิจกรรมในตลาดทั่วไป คือ เป็นกิจกรรมที่ผลิตสินค้าและบริการ จึงควรถูกนับรวมในตลาดด้วย (Aslaksen & Koren, 1996; Bonke, 1992; Frazis & Stewart, 2006) โดยนักวิชาการกลุ่มนี้ได้กำหนดให้การใช้เวลาในกิจกรรมที่เพิ่มผลผลิตให้ภายในบ้าน ได้แก่ การใช้เวลาเพื่อการเตรียมอาหารและทำความสะอาดงานชาม การใช้เวลาในการทำความสะอาดบ้าน ซักรีด จับจ่ายซื้อของ ซ่อมแซมบำรุงที่อยู่อาศัย ดูแลเด็ก หรือผู้ใหญ่ ทำสวน ดูแลสัตว์เลี้ยง การจัดการบัญชีภายในบ้าน และการเดินทางเพื่อใช้ทำกิจกรรมเหล่านี้ เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลผลิตในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนนั้นๆ สำหรับนักวิชาการบางกลุ่มได้แยกระหว่าง “การทำงานบ้านแท้จริง (core housework)” กับ “การดูแลเด็กและหรือการจับจ่ายซื้อของ (childcare and/or shopping)” ออกจากกัน (Robinson & Godbey, 1997; U.S. Bureau of Labor Statistics, 2004; World Health Organization, 1989) โดยกลุ่มนี้มองว่าถึงแม้การทำงานบ้านจะมีคำจำกัดความว่าเป็นกิจกรรมที่นำไปสู่การอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนนั้นๆ แต่ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นไปที่ความบันเทิงโดยตรง ซึ่งการดูแลเด็กและหรือการจับจ่ายใช้สอยก็เป็นกิจกรรมที่นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนเช่นกัน แต่ถูกมองว่าเป็นไปไปในรูปแบบของการใช้เวลาว่าง (leisure) มากกว่าการทำงาน (work) โดยมีงานวิจัยของ Gottschalk and Mayer (2002) ได้ใช้คำจำกัดความของการทำงานบ้านไปในเชิง การทำงานบ้านแท้จริง (core housework)

มัทนา พนานิรามัย (2545a) ได้ยกตัวอย่างของการผลิตบริการส่วนบุคคลและบริการของครัวเรือน โดยมีสมาชิกของครัวเรือนเป็นผู้ผลิตและสมาชิกนั้นไม่ได้รับค่าตอบแทนจากการผลิตแต่อย่างใด เช่น การทำความสะอาด ตกแต่ง บำรุงรักษาที่อยู่อาศัยและอุปกรณ์ต่างๆ ภายในครัวเรือน การทำงานบ้านประเภทอื่นๆ การดูแลรักษา ให้คำปรึกษาและอบรมสั่งสอนสมาชิกในครัวเรือน ตลอดจนการขนส่งสมาชิกหรือสิ่งของสมาชิกในครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมนอกตลาดที่ไม่ถูกนับรวมในระบบบัญชีประชาชาติ

2.3.1.3 การให้บริการชุมชน และการทำงานอาสาสมัคร

ในช่วงศตวรรษที่ 18 นิยามของการทำงานอาสาสมัคร (Volunteer Work) จะให้ความหมายไปในการทหาร โดยผู้ที่เป็นอาสาสมัครจะหมายถึง บุคคลซึ่งให้บริการต่างๆ ทางทหารอย่างเต็มใจโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน ในระยะต่อมานิยามของงานอาสาสมัครได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเป็นนิยามของ งานอาสาสมัครอย่างเป็นทางการ (formal volunteer work) ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ซึ่งให้ความเต็มใจในการบริการ และสิ่งนั้นไม่ใช่ภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

โดยมีคุณลักษณะครบทั้ง 4 ประการ ได้แก่ 1) เป็นการกระทำที่เลือกทำอย่างอิสระซึ่ง (freely chosen) 2) ไม่มีค่าตอบแทน (unpaid) 3) เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร (part of an organization) และ 4) การกระทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสังคม (benefits the community) แต่การให้นิยามในลักษณะนี้เป็นการมองข้ามการทำงานอาสาสมัครที่ไม่เป็นทางการ ในเวลาต่อมา Cnaan, Handy, and Wadsworth (1996) จึงได้แบ่งมิติในการพิจารณาขอบเขตของงานอาสาสมัครไว้ 4 ด้าน เพื่อให้ครอบคลุมกว่าเดิม ดังนี้

1) มิติด้านการตัดสินใจทำงานอาสาสมัคร (Volition) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ การเลือกทำได้เองตามใจชอบ (free choice) ทำโดยไม่ได้รู้สึกว่าจะถูกบังคับให้ทำ (relatively uncoerced) และ ทำโดยรู้สึกว่าเป็นเหมือนหน้าที่ที่ต้องทำ (obligation to volunteer)

2) มิติด้านค่าตอบแทน (Remuneration) แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ไม่ได้รับค่าตอบแทนเลย (none at all) ได้รับโดยไม่ได้คาดหวังไว้ (none expected) ได้รับเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ใช้ดำเนินการในการทำงานอาสาสมัคร (expenses reimburse) และ ได้รับในอัตราขั้นต่ำ (stipend/low pay)

3) มิติด้านโครงสร้าง (Structure) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การทำงานอาสาสมัครอย่างเป็นทางการ (formal) และการทำงานอาสาสมัครอย่างไม่เป็นทางการ (informal)

4) มิติด้านผู้ได้รับผลประโยชน์ (Intended beneficiaries) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ การทำงานอาสาสมัครนั้นให้ประโยชน์แก่บุคคลอื่นหรือคนแปลกหน้า (benefit/help others/strangers) ให้ประโยชน์แก่บุคคลใกล้ชิดหรือญาติ (benefit/help friends or relatives) และ ให้ประโยชน์แก่ตนเอง (benefit oneself)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของ “อาสาสมัคร” ดังนี้ ในความหมายของกริยาวิเศษณ์หรือคำคุณศัพท์ หมายถึง ที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ ในความหมายของคำนาม หมายถึง บุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546: 2) ให้ความหมายของ “อาสาสมัคร” ในมาตรา 3 ว่าหมายถึง ผู้ซึ่งอาสาช่วยปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมในองค์การสวัสดิการสังคม

ศุภรัตน์ รัตนมูขัย (2548) อธิบายถึงองค์ประกอบของอาสาสมัครในมุมมองที่ใกล้เคียงกับ Cnaan et al. (1996) ดังนี้

1) การเลือก (Choose) คือ เป็นการกระทำที่มีความเป็นอิสระในการเลือกว่า

จะทำหรือไม่ทำ

- 2) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) คือ การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่มีวัตถุประสงค์ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือสังคม
- 3) ไม่หวังค่าตอบแทนเป็นเงิน (Without Monetary Profit) คือ กระทำโดยไม่ได้หวังจะได้รับเงิน หรือรายได้เชิงเศรษฐกิจเป็นสิ่งตอบแทน โดยอาจรับเฉพาะส่วนที่ตนเองได้ใช้จ่ายไป แต่ก็ยังเป็นรายได้ขั้นต่ำที่ไม่เพียงพอกับสิ่งที่ตนกระทำไป
- 4) ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่ (Beyond Basic Obligation) คือ การกระทำนั้นอยู่นอกเหนือภาระหน้าที่ที่ถูกคาดหวังว่าจะต้องทำ หรือเป็นความจำเป็นที่ต้องทำ เช่น งานตามหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อในฐานะพลเมือง เป็นต้น

โดยแบ่งงานอาสาสมัครออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือการพึ่งตนเอง (Mutual aid or self-help) 2) การช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ผู้อื่น (Philanthropy or service to others) 3) การมีส่วนร่วม (Participation) และ 4) ผู้สนับสนุนหรือคอยเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่สังคม (Advocacy or campaigning)

มีทนา พานานิรามย์ (2545a) ได้ยกตัวอย่างของการผลิตบริการของอาสาสมัครที่ทำให้แก่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ที่ให้บริการแก่ภาคครัวเรือน โดยอาสาสมัครไม่ได้รับค่าตอบแทนแต่ประการใด เช่น อาสาสมัครดูแลผู้ป่วยอนาถาหรือผู้สูงอายุ การบำรุงรักษา ซ่อมแซมวัดหรือโบสถ์ โดยสมาชิกขององค์กรการกุศลต่างๆ เป็นต้น โดยอาสาสมัครเหล่านั้นไม่ได้รับค่าตอบแทน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมนอกตลาดที่ไม่ถูกนับรวมในระบบบัญชีประชาชาติ

2.3.2 ทฤษฎีการจัดสรรเวลา (Theory of the Allocation of Time)

ทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น พัฒนามาจากทฤษฎีการจัดสรรเวลาซึ่งเป็นทฤษฎีที่พยายามจะอธิบายพฤติกรรมการบริโภคที่ผลิตขึ้นเองในครัวเรือนและบริโภคในครัวเรือน โดยในระยะเริ่มแรกของการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ของประชากรนั้น นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาเพื่อหาปัจจัยกำหนดอุปทานแรงงาน ดังนั้นจึงแบ่งการใช้เวลาของประชากรออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การทำงาน (work) และการพักผ่อน (leisure) โดยการทำงาน คือ การใช้เวลาเพื่อหารายได้โดยตรง ในขณะที่การพักผ่อนคือ กิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้และนำมาซึ่งอรรถประโยชน์ของตนเอง เมื่อเวลาผ่านไปจึงมีนักวิชาการบางกลุ่มมองว่าการกำหนดให้การทำงาน หมายถึงกิจกรรมเพื่อหารายได้โดยตรงเท่านั้นดูเหมือนจะเป็นนิยามที่แคบเกินไป เนื่องจากมีกิจกรรมอีกมากมายที่ไม่เข้าข่ายนิยามนั้นโดยเป็นกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้โดยตรงก็จริง แต่กิจกรรมเหล่านั้นก็ไม่ใช้การพักผ่อนเช่นกัน เพราะ

ไม่ได้เป็นกิจกรรมที่ผู้กระทำได้รับอรรถประโยชน์โดยตรง เช่น การทำงานบ้าน การทำอาหาร การดูแลเด็กหรือผู้สูงอายุ เป็นต้น ดังนั้นจึงเกิดการพัฒนาทฤษฎีการจัดสรรเวลาขึ้น เพื่อให้มีความสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ในการจัดสรรเวลาทั้งที่มีอยู่ในตลาด (market activities) และการทำกิจกรรมที่ไม่ผ่านตลาด (non - market activities) โดยทฤษฎีการจัดสรรเวลาที่เน้นอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ในการจัดสรรเวลาการทำกิจกรรมที่ไม่ผ่านตลาด หรือกิจกรรมนอกตลาด ผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาทฤษฎีนี้ได้แก่ มินเซอร์ (Mincer, 1963) และเบคเกอร์ (Becker, 1965) ดังนี้

Mincer (1963) ได้สร้างแบบจำลองขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นว่าเวลาเป็นสิ่งที่มีความค่าทางเศรษฐกิจ โดยอธิบายถึงการเข้าร่วมแรงงานของสตรี ซึ่งแบบจำลองนี้จะเน้นถึงต้นทุนที่เสียไปของเวลาหนึ่ง (cost of time) โดยแบ่งเวลาของสตรีใน 1 วันออกเป็นส่วนๆ เช่น เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมในครัวเรือน เวลาที่ใช้ในการทำงานในตลาดแรงงาน เป็นต้น โดยพิจารณาว่าการที่สตรีจะเข้าทำงานในตลาดแรงงานหรือเลือกที่จะใช้เวลาในการทำกิจกรรมครัวเรือนนั้น ขึ้นอยู่กับค่าตอบแทนหรือสิ่งที่พึงจะได้รับจากการทำงานในตลาดแรงงาน และค่าใช้จ่ายหรือสิ่งที่จะต้องเสียไปหากต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เช่น ค่าจ้างคนมาทำงานบ้าน ค่าเลี้ยงดูเด็ก เป็นต้น

Becker (1965) อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีที่ว่าสินค้าบางอย่างที่ใช้ในการบริโภคภายในครัวเรือนเองนั้นไม่มีราคาตลาดกำกับไว้ เนื่องจากไม่มีขายตามท้องตลาด แต่สมาชิกในครัวเรือนจะต้องใช้ปัจจัยในการผลิตบางอย่างเพื่อผลิตสินค้าบริโภคเหล่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจ เช่น ต้นทุนในรูปของค่าเสียโอกาสที่ไม่สามารถนำปัจจัยที่ใช้ในการผลิตนั้นไปทำกิจกรรมอื่น โดยอรรถประโยชน์ของคนเราขึ้นอยู่กับปริมาณผลิตภัณฑ์ (commodity) ซึ่งบุคคลหรือครัวเรือนผลิตขึ้นมาเพื่อการบริโภคเอง ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตแบ่งเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ สินค้าหรือบริการที่หาซื้อได้จากตลาด และเวลาของตนเองหรือเวลาของสมาชิกในครัวเรือน ครัวเรือนทำหน้าที่เป็นทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต ดังนั้น จึงต้องตัดสินใจเลือกจำนวนผลิตภัณฑ์ตามรสนิยมของสมาชิกเพื่อบรรลุอรรถประโยชน์สูงสุด ในขณะเดียวกัน ครัวเรือนก็ต้องตัดสินใจเลือกส่วนผสมที่เหมาะสมระหว่างปัจจัยเวลาและสินค้าหรือบริการที่หาซื้อจากตลาดเพื่อให้ได้ปริมาณผลิตภัณฑ์สูงสุดภายใต้ข้อจำกัดที่ครัวเรือนต้องเผชิญ (Full Income Constraint) โดยข้อจำกัดในการแสวงหาความพอใจสูงสุดนอกจากขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีการผลิตภายในครัวเรือนแล้ว ยังถูกจำกัดด้วยรายได้จากสินทรัพย์และความสามารถในการหารายได้ของสมาชิกในครัวเรือนนั้นตลอดจนการจัดสรรเวลาระหว่างการทำงานเพื่อหารายได้และเวลาเพื่อการผลิตและบริการผลิตภัณฑ์ที่นำอรรถประโยชน์มาให้นั้นโดยตรง โดยสามารถเขียนสมการอรรถประโยชน์สูงสุดของครัวเรือนดังนี้

$$U = U(y_1, y_2, \dots, y_n) \quad (1)$$

โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขของ

$$\sum p_i y_i = I = W + V \quad (2)$$

เมื่อ	y_i	คือ	สินค้าที่สามารถหาซื้อได้จากตลาด
	p_i	คือ	ราคาของสินค้าที่สามารถหาซื้อได้จากตลาดนั้น
	I	คือ	รายได้ทั้งหมด (money income)
	W	คือ	รายได้ที่ได้จากการทำงาน (earnings)
	V	คือ	รายได้จากแหล่งอื่นๆ (other income)

โดยอรรถประโยชน์ของครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับปริมาณผลิตภัณฑ์ (commodity) ซึ่งแทนด้วยสมการได้ดังนี้

$$Z_i = f_i(x_i, T_i) \quad (3)$$

เมื่อ	Z_i	คือ	ผลิตภัณฑ์
	x_i	คือ	ปัจจัยการผลิตด้านสินค้าหรือบริการที่หาซื้อได้จากตลาด
	T_i	คือ	ปัจจัยการผลิตด้านเวลาของตนเองหรือเวลาของสมาชิกใน

ครัวเรือน

ดังนั้นจากสมการข้างต้นทั้งหมดจะได้สมการว่า

$$U = U(Z_1, \dots, Z_m) \equiv U(f_1, \dots, f_m) \equiv U(x_1, \dots, x_m; T_1, \dots, T_m) \quad (4)$$

โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขของ

$$g(Z_1, \dots, Z_m) = Z \quad (5)$$

เมื่อ g คือ ฟังก์ชันค่าใช้จ่ายในการจัดหาผลิตภัณฑ์ (Z)

โดยในกระบวนการผลิตภายในครัวเรือนเหล่านี้ เปรียบครัวเรือนเหมือนเป็นโรงงานขนาดเล็ก (small factory) ซึ่งประกอบด้วย สินค้าทุน วัสดุ แรงงาน และปัจจัยอื่นๆ ที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ (Cairncross, 1958, cited in Becker, 1965: 496)

เมื่อนำสมการที่ (3) ซึ่งแสดงฟังก์ชันของผลิตภัณฑ์จากปัจจัยสินค้าหรือบริการ และปัจจัยด้านเวลา และสมการที่ (4) ซึ่งแสดงฟังก์ชันอรรถประโยชน์สูงสุด สามารถหาเงื่อนไขของสินค้า (goods constraint) ได้ดังนี้

$$\sum_1^m p_i x_i = I = V + T_w \bar{w} \quad (6)$$

เมื่อ	p_i	คือ	เวกเตอร์แสดงราคาของสินค้า x_i
	T_w	คือ	เวกเตอร์แสดงจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการทำงาน
	\bar{w}	คือ	เวกเตอร์แสดงรายได้จากการทำงานต่อหน่วยของ T_w

สามารถหาเงื่อนไขทางด้านเวลา (time constraints) ได้ดังนี้

$$\sum_1^m T_i = T_c = T - T_w \quad (7)$$

เมื่อ	T_c	คือ	เวกเตอร์แสดงเวลาที่ใช้ในการบริโภค
	T	คือ	เวกเตอร์แสดงเวลาทั้งหมด

สามารถเขียนสมการของการผลิตได้ดังนี้

$$\begin{aligned} T_i &\equiv t_i Z_i \\ x_i &\equiv b_i Z_i \end{aligned} \quad (8)$$

เมื่อ	t_i	คือ	เวกเตอร์แสดงเวลาที่ใช้ในการผลิต Z_i ต่อหน่วย
	b_i	คือ	เวกเตอร์แสดงสินค้าในตลาดที่ใช้ในการผลิต Z_i ต่อหน่วย

ในการแก้สมการการหาฟังก์ชันอรรถประโยชน์สูงสุดใน (4) ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของสมการ (6) และ (7) โดยการผลิตเป็นไปตามสมการ (8) อย่างไรก็ตามเนื่องจาก (6) และ (7) มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยหากลดเวลาที่ใช้ในการบริโภคลง เวลาที่ใช้ในการทำงานก็จะเพิ่มขึ้น ดังนั้นเมื่อแทนค่า T_w ในสมการ (6) ลงในสมการ (7) จะได้ดังนี้

$$\sum p_i x_i + \sum T_i \bar{w} = V + T \bar{w} \quad (9)$$

เมื่อใช้ค่าจากสมการ (8) สมการ (9) จะเขียนได้ดังนี้

$$\sum (p_i b_i + t_i \bar{w}) Z_i = V + T \bar{w} \quad (10)$$

โดยที่	$\pi_i \equiv p_i b_i + T_i \bar{w}$	
	$S' \equiv V + T \bar{w}$	(11)

ราคาต่อหน่วยของ Z_i (π_i) คือ ผลรวมของราคาสินค้าและเวลาที่ใช้ไปในการผลิต Z_i ต่อหน่วย ซึ่งหมายความว่า ราคาทั้งหมดของการบริโภค คือผลรวมของราคาทั้งทางตรงและ

ทางอ้อม หรือค่าใช้จ่าย(ต้นทุน) ทั้งหมดของการลงทุนในทุนมนุษย์ (human capital) ราคาทั้งทางตรงและทางอ้อมในที่นี้จะเป็นตัวกำหนดราคาทั้งหมดโดยสมมาตรกัน จึงไม่จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับตัวใดตัวหนึ่งมากกว่ากัน

จากเงื่อนไขของสมการด้านขวาในสมการที่ (10) S' จะอธิบายได้ง่ายขึ้น ถ้า w คงที่ และ ไม่สัมพันธ์กับ Z_i S' คือ รายได้ที่เป็นไปได้ ทั้งหมดอันเกิดจากการนำเวลาทั้งหมด (นอกเหนือจาก เวลาที่ใช้เพื่อพักผ่อน)ไปใช้เพื่อการทำงาน โดยรายได้นี้จะนำไปใช้จ่ายเพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์ (Z_i) ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทางตรงนั้นเป็นการใช้จ่ายเพื่อจัดหาสินค้าจากตลาด $\sum p_i b_i Z_i$ และทางอ้อมเป็นค่าเสียโอกาสที่ใช้ไปเพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์ $\sum t_i w Z_i$ ตราบที่ w คงที่ ผลตอบแทนจากผลิตภัณฑ์ (Z_i) จะคงที่ด้วย เพื่อที่ว่า b_i และ t_i จะถูกกำหนดให้คงที่ สำหรับหา p_i และ w โดยดุลยภาพของอรรถประโยชน์สูงสุดภายใต้เงื่อนไขสมการที่ (10) จะหาได้จากสมการต่อไปนี้

$$U_i = \frac{\partial U}{\partial Z_i} = \lambda \pi_i \quad i = 1, \dots, m \quad (12)$$

เมื่อ λ คือ Marginal utility ของรายได้ที่เป็นตัวเงิน

ในกรณีที่ค่า w ไม่คงที่ เงื่อนไขของสมการที่ (10) จะไม่สามารถนำมาใช้ได้ ค่าของ $S' = V + Tw$ จะสูงกว่ารายได้ที่เป็นไปได้ทั้งหมด ในขณะที่ marginal wage-rates มีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ย อย่างไรก็ตามเงื่อนไขของดุลยภาพจะมีความซับซ้อนมากกว่าสมการที่ (12) เพราะค่า marginal จะถูกแทนด้วยราคาเฉลี่ย ซึ่งเงื่อนไขต่างๆก็จะแตกต่างจากกรณีค่า w คงที่ แต่โดยพื้นฐานของแนวคิดนี้เงื่อนไขทางด้านเวลาและด้านสินค้าจะสามารถทดแทนกันได้ โดยเงื่อนไขของ 2 ปัจจัยนี้เป็นเงื่อนไขของรายได้สูงสุดที่เป็นไปได้ทั้งหมด ซึ่งเรียกว่า “รายได้เต็ม” (full income) คือ รายได้ที่จะได้รับถ้าหากใช้เวลาและทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ไปในการทำงานเพื่อหารายได้ ซึ่งเป็นธรรมดาที่เราไม่ได้ใช้เวลาทั้งหมดในการทำงาน เช่น การนอน การกิน การพักผ่อนต่างๆ กิจกรรมเหล่านี้ก็จะถูกรวมในการวิเคราะห์รายได้สูงสุดด้วย

ถ้าให้ S แทนรายได้เต็ม (full income) และ L แทนรายได้ที่สูญเสียไป (total earning forgone) จะได้สมการที่ L มีต่อ S และ I ดังนี้

$$L(Z_1, \dots, Z_m) \equiv S - I(Z_1, \dots, Z_m) \quad (13)$$

โดยที่ I และ L เป็นฟังก์ชันของ Z_i เพราะไม่ว่าจะหารายได้เพิ่มขึ้นเท่าไร หรือสูญเสียไปเท่าไรก็ขึ้นอยู่กับบริโศกที่เลือกไว้แล้ว เช่น การที่พักผ่อนน้อยลงก็เป็นผลมาจากทำงานมาก

ขึ้น ซึ่งทำให้ได้รายได้จากการทำงานมากขึ้น ถ้าใช้สมการที่ (6) และ (8) จะสามารถเขียนสมการที่ (13) ใหม่ได้ดังนี้

$$\sum p_i b_i Z_i + L(Z_1, \dots, Z_m) \equiv S \quad (14)$$

โดยพื้นฐานของเงื่อนไขทางทรัพยากรที่ว่า รายได้เต็มถูกใช้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรงผ่านทางการใช้จ่ายในการจัดหาสินค้าในตลาด และทางอ้อมผ่านทางการใช้เวลาเพื่อหารายได้ แต่จากสมการ (10) ไม่สามารถอธิบายราคาเฉลี่ยของ Z_i ได้ อย่างไรก็ตามค่า marginal ไม่ใช่ค่าเฉลี่ย แต่ว่าราคานั้นมีความสำคัญต่อการอธิบายพฤติกรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขในสมการ (10) จะใช้ได้แคในกรณีที่ รายได้เฉลี่ย w คงที่ โดยหากแสดงในรูป loss function จะได้ดังนี้

$$L = w T_c = w \sum t_i Z_i \quad (15)$$

โดยสมการที่ (14) สามารถลดรูปเป็นสมการที่ (10) อย่างไรก็ตามในกรณีปกติ การเปลี่ยนแปลงของราคาทั้งหมด (total marginal prices) เป็นผลมาจากสมการที่ (14) ซึ่งประกอบด้วยจากการใช้จ่ายทางตรงและทางอ้อม ฟังก์ชันอรรถประโยชน์สูงสุดจะได้

$$U_i = T(p_i b_i + L_i), \quad i = 1, \dots, m \quad (16)$$

เมื่อ $p_i b_i$ คือ การใช้จ่ายทางตรง และ L_i คือ การใช้จ่ายทางอ้อม ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงของราคาทั้งหมด

ค่าใช้จ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อมคือ การจัดสรรเวลาและสินค้านี้ระหว่างพฤติกรรมการทำงานกับการบริโภค โดย $L_i = \frac{\partial L}{\partial Z_i}$ หรือ

$$L_i = \frac{\partial L}{\partial T_i} \frac{\partial T_i}{\partial Z_i} + \frac{\partial L}{\partial x_i} \frac{\partial x_i}{\partial Z_i} \quad (17)$$

$$= l_i t_i + c_i b_i \quad (18)$$

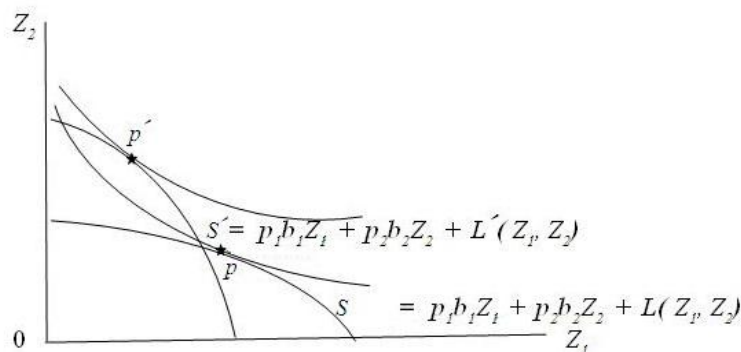
โดย $l_i = \frac{\partial L}{\partial T_i}$ และ $c_i = \frac{\partial L}{\partial x_i}$ คือ ผลการเปลี่ยนแปลงของการใช้เวลาและการบริโภคเพื่อใช้ในการผลิต Z_i

ดังนั้นสมการ (16) จะเขียนได้ดังนี้

$$U_i = T [b_i(p_i + c_i) + t_i] \quad (19)$$

โดย marginal cost ทั้งหมดของ Z_i คือ ผลรวมของ $b_i(p_i + c_i)$ ซึ่งคือ marginal cost ของการใช้สินค้าเพื่อผลิต Z_i และ t_i ซึ่งคือ marginal cost ของการใช้เวลาเพื่อการผลิต Z_i

ภาพที่ 6 กราฟแสดงดุลยภาพจากสมการ (16)

ที่มา: A Theory of the Allocation of Time (Becker, 1965)

ในขณะที่งานของ Becker ได้เน้นที่ปัจจัยด้านเวลา (time element) แต่ Lancaster (1966) ซึ่งได้เสนอแนวคิดออกมาในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับ Becker และมีมุมมองที่ใกล้เคียงกัน แต่ Lancaster เน้นที่กระบวนการการเปลี่ยนแปลงจากสินค้าที่แต่ละต้องได้ไปสู่รรถประโยชน์ที่เป็นนามธรรม (process of transforming physical “goods” into intangible “utility”) ซึ่งทั้ง Becker และ Lancaster มองว่าแนวคิดเดิมที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง “goods” และ “utility” นั้นเป็นการอธิบายที่หยابเกินไป ซึ่งในความเป็นจริงมีสิ่งที่ซับซ้อนกว่านั้น

ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสรรเวลาของแต่ละคนในแต่ละคาบ โดยการจัดสรรเวลาของแต่ละคนไม่ใช่เพื่อบรรลุความพึงพอใจสูงสุดในขณะที่นั้นหรือในอนาคตของตนเองเท่านั้น ซึ่งคือการทำงาน แต่เนื่องจากคนเรามักจะอยู่กันเป็นครอบครัวจึงคำนึงถึงบุคคลอื่นในครอบครัวด้วย ได้แก่ เวลาเพื่อให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน (การทำงานบ้าน การดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ป่วย เป็นต้น) นอกจากนี้คนเรายังอาศัยอยู่ในสังคม และชุมชน จึงคำนึงถึงชุมชนและสังคม ได้แก่ เวลาเพื่อใช้ในการให้บริการชุมชนและสังคม (การทำงานอาสาสมัคร ให้ความช่วยเหลือหรือครอบครัวอื่นๆ ช่วยงานชุมชน เป็นต้น)

จากแนวคิดของทฤษฎีการจัดสรรเวลานี้สามารถนำมาอธิบายถึงตัวแปรตามเกี่ยวกับการทำกิจกรรมให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน การให้บริการชุมชน และการทำงานของผู้สูงอายุได้ โดยกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะถูกกรอบของเวลาในหนึ่งวันกำหนดอยู่

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

“แรงจูงใจ” เป็นปัจจัยหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมกรรมการให้ความช่วยเหลือสังคม และการทำงานอาสาสมัครอย่างแพร่หลาย Martin (1994) ได้อธิบายเกี่ยวกับแรงจูงใจนี้ว่าส่วนใหญ่มาจากสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเห็นคุณค่าในตนเอง การได้รับการยอมรับจากสังคม เป็นต้น โดยพฤติกรรมกรรมการให้ความช่วยเหลือสังคมและการทำงานอาสาสมัครอาจไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากรูปแบบการให้ความช่วยเหลือนั้นไม่สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือ นอกจากนี้แนวคิดด้านแรงจูงใจในการให้ที่ได้ประยุกต์มาจากแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการให้ ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการให้ในระดับสังคม โดย Kolm (2000) ได้แบ่งรูปแบบของการให้ (giving) อันเป็นกิจกรรมพื้นฐานทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการโอนย้ายถ่ายเทสินค้าและบริการของคน ในสังคมออกเป็น 4 ประเภทตามลำดับจากต่ำสุดไปสูงสุด ดังนี้ 1) การเอาไป (taking) เป็นการได้มาซึ่งสินค้าและบริการ โดยการยึด แย่งชิงสิ่งของที่ไม่ได้เป็นของตัวเอง โดยเจ้าของสิ่งนั้นไม่เต็มใจ 2) การแลกเปลี่ยน (exchange) เป็นรูปแบบการได้มาซึ่งสินค้าและบริการ ที่ตั้งอยู่บนหลักการรักษาผลประโยชน์ของตน (self-interest) เช่น การแลกเปลี่ยนผ่านกลไกตลาด (market exchange) 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (reciprocity) เป็นรูปแบบการได้มาซึ่งสินค้าและบริการ โดยการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน แต่อยู่บนหลักการของความเอื้ออาทรต่อกันและกันมากกว่า การเน้นการรักษาผลประโยชน์ของตน (self-interest) เป็นที่ตั้ง และ 4) การบริจาค (giving) หมายถึงการโอนย้ายถ่ายเทสินค้าและบริการจากคนหนึ่งหรือหลายคนไปสู่คนอื่น โดยไม่มีเงื่อนไข รูปแบบการให้แบบนี้มีเหตุผลหลักมาจากการคำนึงถึง ผลประโยชน์ของผู้อื่นมากกว่าผลประโยชน์ของตน (altruism) ซึ่งตรงกันข้ามกับการคำนึงถึงประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง

ดังนั้นการศึกษาถึงสาเหตุหรือแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมกรรมการให้ การทำงานอาสาสมัคร และการให้ความช่วยเหลือชุมชนหรือสังคม จึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมของผู้ให้ได้ จากประเภทของการให้ข้างต้นที่กล่าวไปนั้นเมื่อนำมาอธิบายถึงแรงจูงใจหรือสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นภายในบุคคลและผลักดันให้เกิดการกระทำของผู้สูงอายุในการศึกษารั้งนี้ เป็นการอธิบายว่าผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมการให้ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันดังนี้ (Andreoni, 1989; Meier, 2006)

1) การเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (pure altruism) การให้ด้วยเหตุผลมาจากการเสียสละ เป็นการอธิบายว่าบุคคลไม่ได้เพียงแต่เห็นประโยชน์ส่วนตนอย่างเดียวแต่ยังมองเห็นถึงความอยู่ดีมีสุขของผู้อื่นด้วย Kolm (2000) เช่น การให้แก่สมาชิกในครอบครัว (Family altruism and giving) ว่า ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรในครอบครัวและให้แก่สมาชิกอื่นๆในครอบครัว โดยมาจากความรักหรือความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตน จากนั้นการให้ในรูปแบบนี้จะเกิดขึ้นซ้ำๆ ในครอบครัวและเกิดขึ้นตามอัตโนมัติ โดยการให้อาจเป็นได้ทั้งสิ่งของทรัพย์สิน หรือการให้บริการหรือดูแลสมาชิกคนอื่นๆ

2) การเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (warm glow หรือ purely egoistic) การให้ด้วยเหตุผลนี้ผู้ให้จะได้รับความพึงพอใจโดยตรงจากการให้สินค้าหรือบริการแก่บุคคลอื่น ซึ่งเมื่อได้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในด้านต่างๆทั้งสินค้าและบริการ ผู้ให้จะเกิดความสุขใจ รู้สึกยินดีที่ได้ให้ ซึ่งการให้ด้วยเหตุผลนี้ผู้ให้ไม่ได้คำนึงถึงความรู้สึกของบุคคลอื่นหรือผู้รับว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นหรือไม่

3) การเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ตนเอง (impure altruism) การให้ด้วยเหตุผลนี้เพื่ออธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับแรงจูงใจในการให้ โดยมองว่าในชีวิตจริงเป็นไปได้ยากที่จะมีคนที่ดีถึงแต่ประโยชน์ของบุคคลอื่นฝ่ายเดียว (pure altruism) หรือคิดแต่ประโยชน์ของตนเองฝ่ายเดียว (warm glow) ดังนั้นด้วยเหตุผลนี้ จึงเป็นการให้ผู้อื่นโดยมุ่งหวังว่าผู้รับนั้นจะมีความสุขเพิ่มขึ้น มีความสุขขึ้น และในขณะเดียวกันก็มุ่งหวังว่าตนเองจะได้รับความสุขใจจากการให้เหล่านั้น

ผู้วิจัยนำแนวคิดตามที่กล่าวมาข้างต้นมาปรับใช้เป็นตัวแปรด้านแรงจูงใจ ได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ โดยปรับจากแนวคิดการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (pure altruism) และความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา โดยปรับจากแนวคิดการเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (warm glow หรือ purely egoistic)

2.3.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่น (Intergenerational Solidarity Theory)

Durkheim (1933) ได้ให้ความหมายของความเป็นปึกแผ่น (solidarity) คือ ความจริงทางสังคมที่แต่ละบุคคลจะมีความผูกพันซึ่งกันและกัน เปรียบเหมือนแรงยึดเหนี่ยวระหว่างคนในสังคมไว้ สำหรับความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่น (intergenerational solidarity) คือ การมีส่วนร่วมกันทางสังคมระหว่างประชากรที่ต่างรุ่นกัน หรือเป็นการกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลอื่น (Bengtson, Olander, & Haddad, 1976; Bengtson & Oyama, 2007;

Roberts, Richards, & Bengtson, 1991) โดยในการวิเคราะห์ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นสามารถวิเคราะห์ได้ 2 ระดับ ได้แก่ ระดับมหภาค และระดับจุลภาค ซึ่งเมื่อก้าวถึงระดับมหภาคจะเป็นการวิเคราะห์ในแต่ละกลุ่มอายุของประชากรในสังคม หรือตามรุ่นปีเกิด (age cohort) ของประชากรในสังคม โดยปกติจะจัดกลุ่มโดยมีช่วงอายุห่างกันทุกๆ 10 ปี ซึ่งกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอายุประชากร นอกจากนี้ยังมีการจำแนกกลุ่มประชากรตามเหตุการณ์ที่สำคัญ

สำหรับการศึกษานี้จะกล่าวถึงการวิเคราะห์ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในระดับจุลภาค ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในประชากรกลุ่มเล็ก หรือระดับครอบครัว เช่น แม่กับลูกยายกับหลาน เป็นต้น โดยเรียกว่า ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว (intergenerational solidarity within family) ซึ่งหมายถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว การทำกิจกรรมร่วมกัน ความสนใจร่วมกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว โดยนอกจากความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวอีกประเภทก็คือ ความขัดแย้งระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว (intergenerational conflict within family) ซึ่งเป็นด้านตรงกันข้ามของความเป็นปึกแผ่นและสามารถเกิดขึ้นได้เสมอเมื่อสมาชิกในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยเป็นการที่สมาชิกในครอบครัวแสดงออกถึงความไม่เต็มใจ หรือไม่มีส่วนร่วมกับสมาชิกอื่นในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่นำมาเสริมในการอธิบายความเป็นปึกแผ่น และความขัดแย้งระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว ได้แก่ ความไม่แน่ใจในความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว (intergenerational ambivalence within family) ที่อธิบายถึงภาวะที่แสดงออกถึงความเป็นปึกแผ่นและความขัดแย้งระหว่างประชากรต่างรุ่นทั้งคู่ โดยแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทั้ง 3 ลักษณะนี้เป็นแนวคิดที่นำมาช่วยเสริมการอธิบายซึ่งกันและกันได้ (Bengtson & Oyama, 2007)

การเกิดขึ้นของความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวมีองค์ประกอบ 6 มิติ ซึ่งใช้เป็นตัววัดความเป็นปึกแผ่นระหว่างสมาชิกต่างรุ่นในครอบครัว ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงองค์ประกอบของความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่น ความหมาย และ ตัวชี้วัด

องค์ประกอบหรือมิติ	ความหมาย	ตัวชี้วัด
<p>1. ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงการปฏิสังสรรค์ (associational solidarity)</p>	<p>ความถี่และแบบแผนในการปฏิสังสรรค์หรือการติดต่อกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ระหว่างสมาชิกต่างรุ่นในครอบครัว</p>	<p>- ความถี่ในการปฏิสังสรรค์ เช่น การพบกัน การคุยโทรศัพท์ การใช้อีเมล เป็นต้น</p> <p>- การทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กิจกรรมสันทนาการ กิจกรรมในโอกาสพิเศษ เป็นต้น</p>
<p>2. ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงความผูกพันทางอารมณ์ (affectual solidarity)</p>	<p>ประเภทและระดับของอารมณ์เชิงบวกต่อสมาชิกในครอบครัว ระดับของการพึ่งพากันของอารมณ์เชิงบวก</p>	<p>- ระดับคะแนนของอารมณ์เชิงบวกที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว เช่น ความอบอุ่น ความเข้าใจกัน ความเชื่อใจ ความเคารพกัน เป็นต้น</p> <p>- ระดับของการได้รับอารมณ์เชิงบวกตอบแทนจากสมาชิกในครอบครัว</p>
<p>3. ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงความเห็นร่วมกัน (consensual solidarity)</p>	<p>ระดับของความเห็นพ้องต้องกันในด้านทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อระหว่างสมาชิกในครอบครัว</p>	<p>- การวัดความสอดคล้องกันกับสมาชิกในครอบครัว ด้านความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ เป็นต้น</p> <p>- ระดับของการได้รับความสอดคล้องกันด้านค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติกลับจากสมาชิกในครอบครัว</p>

ตารางที่ 3 แสดงองค์ประกอบของความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่น ความหมาย และ ตัวชี้วัด

องค์ประกอบหรือมิติ	ความหมาย	ตัวชี้วัด
4. ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงการหน้าที่ (functional solidarity)	ระดับการช่วยเหลือและการแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน	<ul style="list-style-type: none"> - ความถี่ในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างสมาชิก เช่น ด้านการเงิน ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ เป็นต้น - ระดับของการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างสมาชิกในครอบครัว
5. ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงบรรทัดฐาน (normative solidarity)	ความรับผิดชอบในบทบาทของสมาชิกในครอบครัว ต่อสมาชิกคนอื่นในครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - ระดับการให้ความสำคัญต่อบทบาทของครอบครัว และสมาชิกต่างรุ่น - ระดับของความเข้มแข็งในการรับผิดชอบต่อบทบาทพ่อแม่ที่มีต่อลูก หรือที่ลูกมีต่อพ่อแม่
6. ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงโครงสร้าง (structural solidarity)	โครงสร้างที่เปิดโอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกต่างรุ่น เช่น ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกในครอบครัวที่มีที่อยู่อาศัยใกล้กัน - จำนวนสมาชิกในครอบครัว - สุขภาพของสมาชิกในครอบครัว

ที่มา: ประยุกต์จาก Parent-child relations (Bengtson & Schrader, 1982) และ Solidarity, intergeneration, and cohesion in families: Concepts and theories, (McChesney & Bengtson, 1988)

ถึงแม้ในปัจจุบันมีสถานการณ์การลดลงของขนาดครอบครัวและอาจก่อให้เกิดความกังวลว่าผู้สูงอายุจะถูกทอดทิ้งหรือไม่ตามมา แต่จากการศึกษาหลายงานได้แสดงให้เห็นถึงความแข็งแรงของครอบครัวโดยผู้สูงอายุยังมีความความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับญาติ และเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับในครอบครัว (Royal Voluntary Service, 2011; กุศล สุนทรธาดา, 2553; อรทัย อาจอ่ำ, 2553;

อุมารณณ์ ภัทรวานิชย์, 2553) โดยการแสดงออกถึงความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวยังสามารถอธิบายได้จากการกระทำกิจกรรมบางชนิดที่เกิดประโยชน์แก่สมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว เช่น การช่วยเหลือด้านการกระทำ การช่วยเหลือด้านการเงิน การช่วยเหลือทางสังคม เป็นต้น

ผู้วิจัยนำแนวคิดที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นมาปรับใช้ในการอธิบายตัวแปรความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่น ได้แก่ รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน และรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน โดยปรับจากแนวคิดมิติความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงการหน้าที่ (functional solidarity) การเชื่อมเยียนกับบุตร และการพูดคุยทางโทรศัพท์กับบุตร ปรับจากแนวคิดมิติความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงการปฏิสังสรรค์ (associational solidarity) ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว ความเชื่อว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลเป็นอย่างดี ความรักและผูกพันต่อกันของสมาชิกในครอบครัว ปรับจากแนวคิดมิติความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงความผูกพันทางอารมณ์ (affectual solidarity)

2.3.5 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

2.3.5.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO), 1989) ให้ความหมายของผู้สูงอายุโดยสรุปว่า หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีหรือมากกว่า หรือผู้ที่เกษียณอายุจากการทำงาน เมื่อนับตามสภาพเศรษฐกิจ หรือผู้ที่สังคมยอมรับว่าสูงอายุจากการกำหนดของสังคม และวัฒนธรรม

สำหรับองค์การสหประชาชาติ หรือ UN (United Nations (UN), 1956) ไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์อายุเริ่มต้นที่เป็นมาตรฐาน เพียงแต่ยอมรับโดยทั่วไปว่าหมายถึง บุคคลที่มีอายุตามปีปฏิทิน ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเกณฑ์เดียวกับองค์การอนามัยโลกดังที่กล่าวไปแล้ว

ในประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์ที่อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ในการนิยามความหมายของผู้สูงอายุ แต่สำหรับประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่รวมถึงประเทศไทยจะใช้เกณฑ์ที่อายุ 60 ปีขึ้นไป

ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2553) ของประเทศไทย ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่า 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย (การพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์, 2553)

บรรลุ ศิริพานิช (2538) ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า เป็นผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยนับอายุในปีปฏิทิน ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่องค์การระหว่างประเทศได้ประชุมตกลงกันเป็นมาตรฐานสากล ในการกำหนดอายุเริ่มต้นของผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับกับจอห์น โนเดล และนภาพร ชโยวรรณ (2552) ที่ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า เป็นผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป รวมถึงการเก็บข้อมูลระดับประเทศของ สำนักงานสถิติแห่งชาติประเทศไทยส่วนใหญ่จะกำหนดผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไป เช่น สำมะโน ประชากร การสำรวจภาวะการทำงาน การสำรวจการใช้เวลาของประชากร เป็นต้น

นอกจากนี้ รศรินทร์ เกรย์ และคณะ (2556) ยังได้เสนอแนะให้มีการขยายอายุที่ใช้ เป็นเกณฑ์กำหนดการเป็นผู้สูงอายุจาก 60 ปีเป็น 65 ปี

2.3.5.2 การแบ่งช่วงผู้สูงอายุ

นักพฤกษศาสตร์ในประเทศไทยได้แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้ (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2555)

1) ช่วงสูงอายุตอนต้น (the young – old) คือ ผู้ที่มีอายุประมาณ 60 – 69 ปี โดยทั่วไปช่วงนี้จะต้องเผชิญกับการลดบทบาทการทำงานลง การเกษียณอายุการทำงาน การสูญเสียเพื่อน สุขภาพร่างกายช่วงนี้ส่วนใหญ่จะยังดีอยู่ แต่อาจต้องพึ่งพาผู้อื่นบ้างเป็นบางเรื่อง สำหรับกลุ่มที่มีการศึกษาสูงและรู้จักปรับตัว เนื่องจากความรู้และทักษะที่ยังมีอยู่จะยังคงไม่ค่อย แตกต่างจากตอนอยู่ในวัยกลางคนมากนัก จึงเป็นแบบ “engagement” คือ ยังคงเข้าร่วมกิจกรรม ต่างๆ อยู่ทั้งทางสังคมและครอบครัว

2) ช่วงสูงอายุปานกลาง (the middle – aged old) คือ ผู้ที่มีอายุ ประมาณ 70 – 79 ปี โดยทั่วไปเมื่ออยู่ในช่วงนี้จะเริ่มมีอาการเจ็บป่วยเพิ่มขึ้น ต้องการพึ่งพาผู้อื่น เพิ่มขึ้น และเริ่มเข้าสังคมน้อยลง การปรับตัวในช่วงนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นไปในรูปแบบ “disengagement” คือ เริ่มแยกตัว และไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทั้งสังคมและครอบครัว

3) ช่วงสูงอายุมาก (the old – old) คือ ผู้ที่มีอายุประมาณ 80 – 89 ปี ผู้สูงอายุช่วงนี้จะพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้นกว่าช่วงที่ผ่านมา นึกย้อนถึงสิ่งที่เคยผ่านมาในอดีตมากขึ้น ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมมากขึ้นเพราะว่าสิ่งแวดล้อมที่จะเหมาะแก่ผู้สูงอายุวัยนี้จะต้องมีความเป็น ส่วนตัวมาก ไม่วุ่นวาย แต่ก็ยังจะต้องมีการส่งเสริม และกระตุ้นสมรรถภาพตามวัยด้วย

4) ช่วงสูงอายุตอนปลาย (the very old – old) คือ ผู้ที่มีอายุประมาณ 90 – 99 ปี ผู้สูงอายุช่วงนี้มีปัญหาสุขภาพมาก และต้องพึ่งพาผู้อื่น กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุช่วงนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นการแข่งขัน ไม่ต้องมีการนำเวลามาบีบคั้น หรือต้องทำให้ เสร็จ ควรทำกิจกรรมที่ตนเองอยากทำในชีวิต

บรรลุ ศิริพานิช (2538) ได้แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ตามอายุและภาวะสุขภาพ ดังนี้

- 1) ผู้สูงอายุระดับต้น คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 60 – 70 ปี ซึ่งระดับนี้สภาวะทางสรีรวิทยายังไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก ยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้
- 2) ผู้สูงอายุระดับกลาง คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 71 – 80 ปี ซึ่งระดับนี้สภาวะทางสรีรวิทยาเริ่มเปลี่ยนแปลง ทำให้การช่วยเหลือตนเองบกพร่อง เริ่มต้องการความช่วยเหลือในบางอย่าง
- 3) ผู้สูงอายุระดับปลาย คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป ซึ่งระดับนี้สภาวะทางสรีรวิทยาเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน บางคนมีความพิการ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องได้รับความช่วยเหลือ

2.3.5.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุนั้น ได้มีการตั้งทฤษฎีไว้เป็นจำนวนมาก แต่งานวิจัยนี้จะนำเสนอเพียงทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociology Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่อธิบายว่าสังคมมีอิทธิพลต่อผู้สูงอายุอย่างไร และผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อสังคมอย่างไร โดยเน้นที่การปรับตัวของผู้สูงอายุ ซึ่งทฤษฎีที่ผู้วิจัยยกมานั้นไม่สามารถแยกกันอธิบายได้อย่างเด็ดขาดเนื่องจากแต่ละทฤษฎีนั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเกิดขึ้นในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่ ทฤษฎีการไม่เกี่ยวข้อง (Disengagement Theory) ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) และทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) ดังนี้

ก) ทฤษฎีการไม่เกี่ยวข้อง (Disengagement Theory)

ทฤษฎีการไม่เกี่ยวข้องหรือทฤษฎีการถอยห่างเป็นทฤษฎีที่ได้รับการพัฒนาโดย Cumming and Henry (1961) โดยพวกเขาเก็บตัวอย่าง 279 คน จากผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 50 – 90 ปี ซึ่งเก็บเฉพาะชนชั้นกลางผิวขาว ที่ไม่มีปัญหาด้านสุขภาพ และโรคเรื้อรัง ในเมืองแคนซัสซิตี ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีสมมติฐานเบื้องต้นตามแนวคิดทางสังคมวิทยา 3 ประการ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนผ่านจากวัยผู้ใหญ่สู่วัยสูงอายุเป็นเรื่องธรรมชาติ 2) สิ่งแวดล้อมทางสังคมทั้งหมดมีความสัมพันธ์อย่างมากต่อพฤติกรรมมนุษย์ และ 3) บุคคลจะเกี่ยวพันกันกับสังคมและวัฒนธรรม ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยพวกเขาใช้อิสระในการเลือกบางอย่างเพื่อเลือกค่านิยมและสถาบันที่แตกต่างกัน

การไม่เกี่ยวข้อง (Disengagement) คือ กระบวนการที่ถูกตัดขาดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือสมาชิกอื่นๆ ในสังคมที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่พวกเขาก็ยังคงต้องการที่จะยังคงคุณภาพชีวิตไว้อยู่ ซึ่งเป้าหมายคือ การสร้างความสมดุลของสิ่งที่มีอยู่ในวัยกลางคนระหว่าง ตัวของเขาเอง และสังคมของเขา เพื่อนำไปสู่ความสมดุลรูปแบบใหม่ โดยหลักการของทฤษฎีนี้มีอยู่ 9 ประการ ดังนี้ (Cumming & Henry, 1961)

1. การแยกตนเองออกจากสังคม และการถูกแยกออกมาโดยสังคมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้
2. การไม่เกี่ยวข้องเป็นช่วงเวลาที่ไม่สามารถนำกลับคืนมาได้เมื่อกระบวนการได้เริ่มต้นแล้ว
3. เพศชายและเพศหญิงจะแตกต่างกัน บทบาทสำคัญของเพศชายคือการทำงาน แต่สำหรับเพศหญิงคือการแต่งงานและครอบครัว ดังนั้นจุดเริ่มต้นของการแยกตัวในเพศชายจะเริ่มต้นเมื่อเกษียณอายุการทำงาน ในขณะที่เพศหญิงจะเริ่มเมื่อตกเป็นหม้าย
4. การยึดตนเองเป็นที่ตั้งจะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเริ่มสูงอายุ โดยในสังคมอุตสาหกรรมที่มีการแข่งขันสูง จะให้ความสำคัญกับความรู้และทักษะมาก เมื่อสูงอายุแล้วก็จะเริ่มถอนตัวออกมา ก่อนที่ความรู้และทักษะที่ผู้สูงอายุจะมีจะเสื่อมถอยลง อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ที่มีอายุน้อย ซึ่งกระบวนการเกิดขึ้นได้จากทั้ง 2 ฝ่าย คือผู้สูงอายุแยกตัวออกมาเองจากสังคม และผู้สูงอายุถูกแยกออกมาโดยสังคม
5. เมื่อผู้สูงอายุพร้อมสำหรับการแยกตัวออกมาเอง และสังคมต้องการแยกผู้สูงอายุออกจากสังคมเกิดขึ้นพร้อมกัน ผลคือแยกตัวแบบสมบูรณ์ไม่เกิดปัญหาใดๆ ตามมา ถ้า 2 ฝ่ายยังไม่พร้อมที่จะแยกตัว ผลคือผู้สูงอายุยังคงไม่แยกตัวออกมา แต่ถ้าหาก 2 ฝ่ายเกิดขึ้นไม่พร้อมกัน โดยถ้าผู้สูงอายุพร้อมสำหรับการแยกตัวออกจากสังคม ในขณะที่สังคมยังไม่ต้องการให้ผู้สูงอายุแยกไป ผลก็คือผู้สูงอายุยังคงทำงานต่อไป สุดท้ายที่เป็นปัญหาคือ เมื่อสังคมต้องการแยกผู้สูงอายุออกจากสังคม แต่ผู้สูงอายุยังไม่พร้อม ผลคือผู้สูงอายุจะต้องแยกตัวออกมา
6. การลดลงของบทบาททางสังคมทั้งที่เป็นผลมาจากการเกษียณอายุการทำงานในเพศชาย และการตกเป็นหม้ายในเพศหญิงจะก่อให้เกิดวิกฤติ และความหดหู่ในชีวิต เว้นแต่ว่าจะมีบทบาทอื่นเข้ามาทดแทน
7. การเตรียมตนเองให้พร้อมต่อการเข้าสู่กระบวนการการไม่เกี่ยวข้องทำได้ โดย 1) ตระหนักว่าตนเองกำลังเข้าใกล้สู่ความตาย 2) ลด “พื้นที่ของชีวิต (life space)” ลง และ 3) ลด “การถือตนเองเป็นสำคัญ (ego energy)”

8. การเปลี่ยนแปลงปฏิสัมพันธ์ในบทบาทหลักและการแยกตัวออกมา
นำไปสู่บทบาทอื่น ในทางกลับกันผู้สูงอายุจะได้รับความหลากหลายจากบทบาทใหม่ๆ ที่ตนได้รับ

9. กระบวนการการไม่เกี่ยวข้องมีความเป็นสากล ถึงแม้ว่าจะมีวัฒนธรรมที่
แตกต่างกันก็ตาม

อย่างไรก็ตามแนวคิดของ Cumming และ Henry ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น
ได้ถูกโต้แย้งโดย Rose (cited in Rosow, 1977) ซึ่งได้วิพากษ์งานไว้ 3 ข้อ คือ 1) แนวคิดที่ว่า
“เมื่อบุคคลเริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุ จะค่อยๆ แยกตัวออกจากสังคม” ควรเป็น “เมื่อบุคคลเริ่มร่างกาย
เสื่อมสภาพลง หรือมีปัญหาโรคเรื้อรัง พวกเขาจะถูกแรงผลักดันให้ถอนตัวจากสังคม” ซึ่งดู
สมเหตุสมผลกว่า 2) ไม่ได้เก็บตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ใน
การศึกษาข้อมูล และ 3) ไม่ได้เก็บตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีทางเลือกน้อย

โดยสรุปแล้วทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดที่มองการสูงอายุว่าจะต้องเผชิญกับ
กระบวนการการไม่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นไปได้ทั้งจากตัวผู้สูงอายุเองที่แยกตัวออกมาจากสังคม และถูก
แยกโดยสังคม โดยเป็นกระบวนการที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ผู้สูงอายุจะต้องลดบทบาทของตนเองที่เคยมี
อยู่เมื่อวัยกลางคน เพื่อเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามาแทน

ข) ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory)

ทฤษฎีกิจกรรมเป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดว่าคุณค่าที่บุคคลที่จะประสบความสำเร็จใน
ยามที่เป็นผู้สูงอายุจะต้องยังคงดำเนินกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสังคมอย่างต่อเนื่อง
นั่นคือ ผู้สูงอายุที่จะอยู่ดีมีสุขก็ต่อเมื่อพวกเขา ยังคงทำกิจกรรมทางสังคมต่อเนื่องหลังจากที่
เกษียณอายุการทำงาน หรือออกจากงานไปแล้ว ซึ่งทฤษฎีนี้จะตรงข้ามกับทฤษฎีการไม่เกี่ยวข้อง ที่
มองว่าผู้สูงอายุควรแยกตัวออกมาจากสังคมเพื่อเปิดโอกาสให้คนรุ่นหลังได้ทำหน้าที่แทนตน ทฤษฎี
กิจกรรมถูกพัฒนาขึ้นเพื่อนำมาใช้เกี่ยวกับผู้สูงอายุโดย Havighurst (1961) โดยมีรากฐานมาจาก
“ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction)” ที่มองว่า บุคคลจะมองตนเอง (self –
concept) อย่างไรขึ้นอยู่กับการเคยมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ มาก่อน ซึ่งสามารถนำมาอธิบายถึง
แบบแผนพฤติกรรมของผู้สูงอายุได้

Havighurst (1961) อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุโดย
โต้แย้งทฤษฎีการไม่เกี่ยวข้องของ Cumming และ Henry ว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการทางด้านจิตใจ
และสังคม เช่นเดียวกับตอนที่พวกเขายังอยู่ในวัยกลางคน การหยุดทำกิจกรรมที่เคยทำในวัยกลางคน
หรือการถอยห่างจากสังคม (disengagement) จึงเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับความต้องการของ

ผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุถูกแยกออกจากสังคมหรือมีบทบาททางสังคมลดลงไม่ว่าจะด้วยเหตุผลมาจากการเกษียณอายุการทำงาน การตกเป็นหม้าย หรือการสูญเสียความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ตนเองเคยทำในช่วงวัยกลางคน ผู้สูงอายุอาจเกิดความรู้สึกสูญเสียความเป็นตัวเอง มีคุณภาพชีวิตแย่งลง ขาดความมั่นใจในตนเอง และแยกตัวเองออกมาจากสังคม

ตามทฤษฎีนี้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่มีความอยู่ดีมีสุขหรือประสบความสำเร็จเมื่อยามเป็นผู้สูงอายุ (Successful Aging) จะยังคงดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องเช่นเดียวกับที่เคยทำในวัยกลางคน แต่กิจกรรมอาจไม่ใช่ชนิดเดิม อาจเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมด้านอื่น เช่น การทำงานอาสาสมัคร การทำงานเพื่อชุมชนหรือสังคม การให้ความช่วยเหลือครอบครัวตนเองหรือครอบครัวอื่นๆ เป็นต้น เพื่อเติมเต็มบทบาทเดิมที่สูญเสียไป โดยคุณภาพ และชนิดของกิจกรรมที่ทำ มีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด หรือกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการกับบุคคลอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นตัวสนับสนุนให้ผู้สูงอายุรู้สึกกว่าตนเองยังมีคุณค่าต่อครอบครัวและสังคมอยู่ (Lemon, Bengtson, & Peterson, 1972)

อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ยังมีข้อจำกัดบางประการ Diggs (2008) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของทฤษฎีนี้ว่าทฤษฎีนี้ละเลยตัวแปรอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมและความพึงพอใจในชีวิต เช่น ตัวแปรด้านบุคลิกภาพส่วนตัว ฐานะทางเศรษฐกิจ ลักษณะการดำเนินชีวิต เป็นต้น ซึ่งตัวแปรเหล่านี้จะเป็นตัวที่สามารถจำแนกความแตกต่างของผู้สูงอายุได้

นอกจากนี้ Reichard, Livson and Peterson (1961) (cited in Havighurst, 1961) ยังได้กล่าวถึงทฤษฎีการไม่เกี่ยวข้อง และทฤษฎีกิจกรรมว่าไม่มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งที่สามารถใช้อธิบายได้กับผู้สูงอายุทั้งหมด โดยพวกเขาศึกษาในกลุ่มผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จว่าเป็นผู้สูงอายุประเภทใดบ้างพบว่ามี 3 ประเภท ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุที่มีความกระตือรือร้นและยังคงทำกิจกรรม (active) 2) ผู้สูงอายุที่เฉื่อยชาหรือไม่ทำกิจกรรมใดๆ (passive) และ 3) ผู้สูงอายุที่พร้อมจะทำกิจกรรม (mature) ซึ่งหากใช้ทฤษฎีกิจกรรมมาอธิบายจะได้ว่าผู้สูงอายุกลุ่มที่มีความกระตือรือร้นและยังคงทำกิจกรรมควรจะมี ความพึงพอใจในชีวิตและเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุที่เฉื่อยชาหรือไม่ทำกิจกรรมใดๆ ควรจะมี ความพึงพอใจในชีวิตตนเองน้อยและไม่ประสบความสำเร็จในยามสูงอายุ ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความพร้อม จะทำกิจกรรมควรจะมี ความพึงพอใจในชีวิตและประสบความสำเร็จเมื่อพวกเขาเริ่มทำกิจกรรม แต่หากใช้ทฤษฎีการไม่เกี่ยวข้องมาอธิบายจะได้ว่าผู้สูงอายุที่เฉื่อยชาและไม่ทำกิจกรรมใดๆ จะมีความพึงพอใจในชีวิตสูงและประสบความสำเร็จ

ค) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory)

ทฤษฎีความต่อเนื่องเป็นทฤษฎีที่อธิบายว่าผู้สูงอายุควรจะมีการดำเนินกิจกรรม มีพฤติกรรม บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในรูปแบบเดิม หรือใกล้เคียงกับที่เคยเป็นเมื่อวัยกลางคน ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิตของตนเอง โดยมีปัจจัยอื่นๆ ที่เข้ามาช่วยอธิบายได้แก่ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ แรงจูงใจ บุคลิกภาพ เป็นต้น

ผู้ที่เริ่มนำแนวคิดนี้มาใช้ในงานศึกษาของตนเอง คือ Maddox (1968) โดย Maddox ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิต (life satisfaction) ของผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยเป็นการเก็บข้อมูลระยะยาวแบบ panel data ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในชีวิตตนเองสูงจะยังคงดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิตที่คล้ายๆ เมื่อตอนยังอยู่ในวัยกลางคน

Atchley (1989) ได้เริ่มกล่าวถึงทฤษฎีความต่อเนื่อง และได้รับการพูดถึงอย่างกว้างขวาง โดยอธิบายว่าผู้สูงอายุที่จะประสบความสำเร็จนั้นจะยังคงดำเนินกิจกรรม มีบุคลิกภาพ และรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเดิมเมื่อตอนยังเป็นหนุ่มสาวหรือวัยกลางคน นั่นคือหากในวัยหนุ่มสาวหรือวัยกลางคนชอบเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เมื่อสูงอายุแล้วก็ควรจะยังคงเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่อไป ในขณะที่หากในวัยหนุ่มสาวไม่ชอบเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ชอบแยกตัวจากสังคม เมื่อสูงอายุแล้วควรจะไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่อไป ซึ่งขึ้นอยู่กับรูปแบบการดำเนินชีวิตก่อนหน้านั้นๆ โดยให้ความสนใจที่โครงสร้างภายในของความต่อเนื่อง (internal continuity) และโครงสร้างภายนอกของความต่อเนื่อง (external continuity) เพื่อใช้ในการอธิบายว่าผู้สูงอายุจะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และตั้งเป้าหมายอย่างไร ดังนี้

1) โครงสร้างภายในของความต่อเนื่อง (internal continuity) ถูกกำหนดด้วยความทรงจำภายใน ได้แก่ ด้านจิตใจ อารมณ์ สิ่งที่ชอบ ประสบการณ์ ความพึงพอใจ นิสัย และทักษะ ซึ่งโครงสร้างภายในของความต่อเนื่องนี้ต้องอาศัยความทรงจำ ผู้สูงอายุที่เป็นโรคอัลไซเมอร์ (Alzheimer) หรือมีอาการเจ็บป่วยที่ทำให้มีความบกพร่องด้านความทรงจำ จะไม่รู้ถึงความทรงจำภายในของตนเองที่เคยผ่านมาเป็นเช่นไร ทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่สามารถกำหนดเป้าหมายในชีวิต หรือตัดสินใจได้ ดังนั้นผู้สูงอายุที่จะมีโครงสร้างภายในของความต่อเนื่องได้จะต้องมีสุขภาพที่ดีในระดับหนึ่ง มีความสามารถในการรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเรื่องราวในอดีตของตนได้

2) โครงสร้างภายนอกของความต่อเนื่อง (external continuity) ถูกกำหนดโดยความทรงจำภายนอกทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคม บทบาทความสัมพันธ์ และ

กิจกรรม โดยการรับรู้เกี่ยวกับโครงสร้างภายนอกของความต่อเนื่องเป็นผลมาจากการอาศัยอยู่และการกระทำในสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย ทักษะที่คุ้นเคย การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่คุ้นเคย บุคคลจะพบเจอสถานการณ์ใหม่ๆ ส่งผลต่อลักษณะพิเศษของแต่ละบุคคล โดยความต่อเนื่องรูปแบบนี้บุคคลอื่นจะสามารถรับรู้ได้

อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ยังคงมีข้อจำกัด โดย Diggs (2008) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของทฤษฎีนี้ว่าสามารถนำไปใช้อธิบายได้เฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นปกติ คือมีความสามารถในการกระทำสิ่งต่างๆ ได้

ผู้วิจัยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุตามที่ผู้วิจัยกล่าวไว้มาใช้ในการแบ่งช่วงผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุตอนต้น (60 – 69 ปี) ผู้สูงอายุตอนกลาง (70 – 79 ปี) และผู้สูงอายุตอนปลาย (80 ปีขึ้นไป) โดยทฤษฎีที่กล่าวไว้ได้แก่ ทฤษฎีการไม่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีกิจกรรม และทฤษฎีความต่อเนื่อง สามารถอธิบายการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุได้ในมุมมองต่างๆ

2.4 สมมติฐานการวิจัย

2.4.1 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมมีผลต่อการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

2.4.2 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมมีผลต่อความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

2.4.3 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ

2.4.4 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพมีผลต่อการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

2.4.5 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพมีผลต่อความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

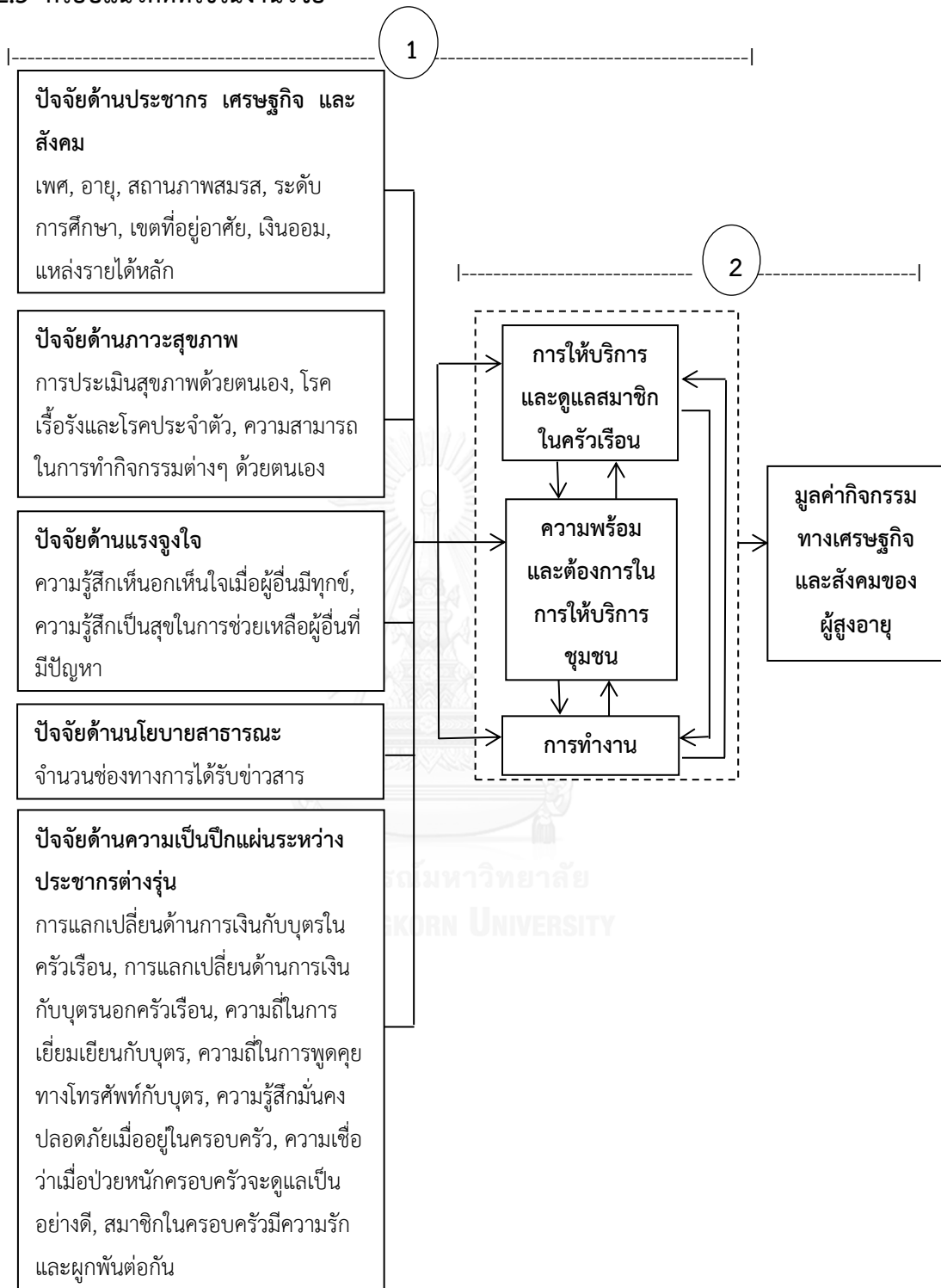
2.4.6 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ

2.4.7 ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวมีผลต่อการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

2.4.8 ปัจจัยด้านแรงจูงใจมีผลต่อความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

2.4.9 ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะมีผลต่อความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

2.5 กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

กรอบแนวคิดงานวิจัยนี้ประกอบด้วยกรอบแนวคิดย่อย 2 กรอบ ได้แก่ 1) กรอบแนวคิดการศึกษาปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ และ 2) กรอบแนวคิดการประเมินมูลค่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

บทที่ 3

วิธีการศึกษา และลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

บทนี้เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับวิธีการศึกษา และลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นวิธีการศึกษา ซึ่งจะอธิบายถึงข้อมูล ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการศึกษา การถ่วงน้ำหนักข้อมูล รายละเอียดตัวแปร และสถิติที่ใช้ในการนำเสนอ สำหรับส่วนที่ 2 เป็นการนำเสนอผลการศึกษาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง รายละเอียดมีดังนี้

3.1 วิธีการศึกษา

3.1.1 ข้อมูล ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างของโครงการคือ ประชากรไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 34,173 ราย โดยวิธีการเลือกตัวอย่างในโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Stratified Two-stage Sampling) โดยขั้นที่ 1 เป็นการเลือกพื้นที่ตัวอย่างในกรุงเทพมหานครและทุกจังหวัดเป็นสตราตัมรวมทั้งสิ้น 76 สตราตัม และทำการแบ่งแต่ละสตราตัมออกเป็น 2 สตราตัมย่อย ตามเขตการปกครองคือ ในเขตเทศบาลเรียกว่าชุมชนอาคาร และนอกเขตเทศบาลเรียกว่าหมู่บ้านได้จำนวน 5,796 ชุมชนอาคาร/หมู่บ้าน และขั้นที่ 2 จะเลือกครัวเรือนส่วนบุคคลในพื้นที่ตัวอย่างทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล โดยในแต่ละชุมชนอาคารจะเลือกครัวเรือนส่วนบุคคลจำนวน 15 ครัวเรือน และในแต่ละหมู่บ้านจะเลือกครัวเรือนส่วนบุคคลจำนวน 12 ครัวเรือน ได้จำนวนครัวเรือนส่วนบุคคลตัวอย่างทั่วประเทศ 79,560 ครัวเรือน

สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุในงานศึกษานี้กำหนดให้ประชากรคือ ประชากรไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และกลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง และครบถ้วนทุกตัวแปรทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม จำนวนทั้งสิ้น 16,373 ราย

ในส่วนของการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุกำหนดให้ประชากรคือ ประชากรไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และกลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ตอบแบบสอบถามครบถ้วนทุกกิจกรรม โดยจำแนกได้ดังนี้

1) ตัวอย่างที่ใช้สำหรับการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 33,426 ราย เมื่อถ่วงน้ำหนักจากค่าถ่วงน้ำหนักประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติแล้วจะเป็นตัวแทนของประชากรจำนวนทั้งสิ้น 8,116,012 ราย

2) ตัวอย่างที่ใช้สำหรับการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชน จำนวน 24,433 ราย เมื่อถ่วงน้ำหนักจากค่าถ่วงน้ำหนักประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติแล้วจะเป็นตัวแทนของประชากรจำนวนทั้งสิ้น 5,842,165 ราย

3) ตัวอย่างที่ใช้สำหรับการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานเชิงเศรษฐกิจ จำนวน 34,173 ราย เมื่อถ่วงน้ำหนักจากค่าถ่วงน้ำหนักประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติแล้วจะเป็นตัวแทนของประชากรจำนวนทั้งสิ้น 8,266,304 ราย

3.1.2 การถ่วงน้ำหนักก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องด้วยการนำข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำรวจในระดับประเทศและมีการเลือกตัวอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงต้องคิดค่าถ่วงน้ำหนักใหม่เพื่อให้เหมาะสมแก่การเป็นตัวแทนประชากร โดยใช้วิธีการ Normalizing weights มาปรับใช้ในการคิดค่าถ่วงน้ำหนักใหม่ สำหรับการถ่วงน้ำหนักด้วยวิธีการนี้จะทำให้การกระจายตัวของตัวอย่างใกล้เคียงกับการกระจายตัวของประชากร ส่งผลให้การกระจายตัวของลักษณะการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของตัวอย่าง และลักษณะทั่วไปของตัวอย่างจะมีการกระจายตัวที่ใกล้เคียงกับประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไปมากขึ้น อีกทั้งค่าสถิติที่คำนวณได้จากตัวอย่างของการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมจะมีค่าใกล้เคียงกับค่าพารามิเตอร์ ซึ่งเป็นค่าของประชากรมากขึ้น

สำหรับการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนักใหม่ด้วยวิธีการ Normalizing weights มีวิธีคิดดังนี้

$$\text{New_weight} = (n \times \text{WGT_POP}) / N$$

โดย New_weight = ค่าถ่วงน้ำหนักใหม่ที่ใช้ในการศึกษาของแต่ละตัวอย่าง

WGT_POP = ค่าถ่วงน้ำหนักประชากรในระดับประเทศของแต่ละตัวอย่างที่ทางสำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดทำไว้

n = จำนวนตัวอย่างอายุ 60 ปีขึ้นไป จากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งมีจำนวน 34,173 ราย

N = จำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่เกิดจากการถ่วงน้ำหนักโดยใช้ค่าถ่วงน้ำหนักประชากรระดับประเทศจากตัวอย่างจำนวน 34,173 รายให้เป็นประชากรระดับประเทศ ซึ่งมีจำนวน 8,266,304 ราย

ดังนั้นค่าถ่วงน้ำหนักใหม่ที่ใช้ในการศึกษาของแต่ละตัวอย่างจึงมีค่าดังนี้

ค่าถ่วงน้ำหนักใหม่ที่ใช้ในการศึกษาของแต่ละตัวอย่าง = $(34,173 \times WGT_POP) / 8,266,304$

3.1.3 รายละเอียดตัวแปรตาม

ตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษามีดังนี้

ก) การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งมีการวัดเป็น 3 ระดับ คือ การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับสูง การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง และการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ โดยนำคะแนนหรือคะแนนเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักให้กับกิจกรรมแต่ละชนิดมารวมคะแนนกัน ซึ่งแบ่งระดับการวัดของตัวแปรตามจำแนกตามแบบสอบถามของการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยปี พ.ศ. 2554 ดังนี้ (ตารางที่ 4)

ไม่เคยทำหรือไม่มีกิจกรรม	เท่ากับ	0	คะแนน
เคยทำบางครั้ง	เท่ากับ	1	คะแนน
เคยทำประจำ	เท่ากับ	2	คะแนน

โดยมีสูตรคำนวณคือ คะแนนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน = $\frac{x_1}{n} + \frac{x_2}{n} + \dots + \frac{x_n}{n}$

โดย x_i = คะแนนแต่ละกิจกรรมของแต่ละบุคคล และ n = จำนวนรวมของกิจกรรมทั้งหมด

คะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ คือ $\frac{2}{6} + \frac{2}{6} + \frac{2}{6} + \frac{2}{6} + \frac{2}{6} + \frac{2}{6} = 2$

คะแนนต่ำสุดที่เป็นไปได้ คือ $\frac{0}{6} + \frac{0}{6} + \frac{0}{6} + \frac{0}{6} + \frac{0}{6} + \frac{0}{6} = 0$

การแปลคะแนนระดับการทำกิจกรรม แปลผลโดยนำมาจัดระดับ 3 ระดับ มีช่วงคะแนนเท่าๆ กันในแต่ละชั้น โดยใช้ค่าคะแนนสูงสุดลบด้วยค่าคะแนนต่ำสุดแล้วหารด้วยกลุ่มหรือระดับที่ต้องการแบ่ง ได้ช่วงคะแนนออกมาดังนี้ (ตารางที่ 5)

คะแนน	1.34 – 2.00	การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับสูง
คะแนน	0.67 – 1.33	การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนน	0.00 – 0.66	การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ

ตารางที่ 4 การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร

การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ความหมาย	ข้อคำถาม	ประเภทตัวแปร
ซื้ออาหารหรือซื้อกับข้าว	ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือครัวเรือนด้านการซื้ออาหารหรือซื้อกับข้าวระดับใด แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ไม่เคยทำหรือไม่มีกิจกรรม = 0 คะแนน, เคยทำบางครั้ง = 1 คะแนน, เคยทำประจำ = 2 คะแนน	OP79	มาตราการวัดแบบเรียงอันดับ (Ordinal Scale)
ทำอาหาร	ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือครัวเรือนด้านการทำอาหารระดับใด แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ไม่เคยทำหรือไม่มีกิจกรรม = 0 คะแนน, เคยทำบางครั้ง = 1 คะแนน, เคยทำประจำ = 2 คะแนน	OP80	มาตราการวัดแบบเรียงอันดับ (Ordinal Scale)
ซักรีดเสื้อผ้า	ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือครัวเรือนด้านการซักรีดเสื้อผ้าระดับใด แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ไม่เคยทำหรือไม่มีกิจกรรม = 0 คะแนน, เคยทำบางครั้ง = 1 คะแนน, เคยทำประจำ = 2 คะแนน	OP81	มาตราการวัดแบบเรียงอันดับ (Ordinal Scale)
ปิดกวาดเช็ดถู	ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือครัวเรือนด้านการปิดกวาดเช็ดถู ทำความสะอาดบ้านระดับใด แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ไม่เคยทำหรือไม่มีกิจกรรม = 0	OP82	มาตราการวัดแบบเรียงอันดับ (Ordinal Scale)

ตารางที่ 4 การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร

การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ความหมาย	ข้อคำถาม	ประเภทตัวแปร
	คะแนน, เคยทำบางครั้ง = 1 คะแนน, เคยทำประจำ = 2 คะแนน		
ดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปี	ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ครัวเรือนด้านการเลี้ยงดูบุตรของบุตรที่มี อายุต่ำกว่า 10 ปีระดับใด แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ไม่เคยทำหรือไม่มีกิจกรรม = 0 คะแนน, เคยทำบางครั้ง = 1 คะแนน, เคยทำประจำ = 2 คะแนน	OP84 (และ ปรับจาก OP65)	มาตราการวัดแบบเรียง อันดับ (Ordinal Scale)
ดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วยหรือผู้พิการ	ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ครัวเรือนด้านการดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วย หรือผู้พิการระดับใด แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ไม่เคยทำหรือไม่มีกิจกรรม = 0 คะแนน, เคยทำบางครั้ง = 1 คะแนน, เคยทำประจำ = 2 คะแนน	OP86 (และ ปรับจากข้อ คำถาม 9)	มาตราการวัดแบบเรียง อันดับ (Ordinal Scale)

ตารางที่ 5 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร

การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ความหมาย	ข้อคำถาม	ประเภทตัวแปร
ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ระดับการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ครัวเรือน 1 = การให้บริการและดูแลสมาชิกใน ครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ 2 = การให้บริการและดูแลสมาชิกใน ครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง 3 = การให้บริการและดูแลสมาชิกใน ครัวเรือนอยู่ในระดับสูง	ปรับจาก OP79-OP82, OP84, OP86	มาตราการวัดแบบเรียง อันดับ (Ordinal Scale)

ข) ความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชน ซึ่งมีการวัดเป็น 3 ระดับ คือ มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับสูง มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับปานกลาง และมีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับต่ำ โดยนำคะแนนหรือคะแนนเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักให้กับกิจกรรมแต่ละชนิดมารวมคะแนนกัน ซึ่งแบ่งระดับการวัดของตัวแปรตาม ดังนี้ (ตารางที่ 6)

มีความพร้อมและต้องการทำกิจกรรม เท่ากับ 1 คะแนน
อื่นๆ (พร้อมแต่ไม่ต้องการ, ต้องการแต่ไม่พร้อม, ไม่พร้อมและไม่ต้องการ) เท่ากับ 0 คะแนน

โดยมีสูตรคำนวณคือ คะแนนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน = $\frac{x_1}{n} + \frac{x_2}{n} + \dots + \frac{x_n}{n}$

โดย x_i = คะแนนแต่ละกิจกรรมของแต่ละบุคคล และ n = จำนวนรวมของกิจกรรมทั้งหมด

$$\text{คะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ คือ } \frac{1}{3} + \frac{1}{3} + \frac{1}{3} = 1$$

$$\text{คะแนนต่ำสุดที่เป็นไปได้ คือ } \frac{0}{3} + \frac{0}{3} + \frac{0}{3} = 0$$

การแปลคะแนนระดับการทำกิจกรรม แปลผลโดยนำมาจัดระดับ 3 ระดับ มีช่วงคะแนนเท่าๆ กันในแต่ละชั้น โดยใช้ค่าคะแนนสูงสุดลบด้วยค่าคะแนนต่ำสุดแล้วหารด้วยกลุ่มหรือระดับที่ต้องการแบ่ง ได้ช่วงคะแนนออกมาดังนี้ (ตารางที่ 7)

คะแนน 0.67 – 1.00 มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับสูง
คะแนน 0.34 – 0.66 มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับปานกลาง
คะแนน 0.00 – 0.33 มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับต่ำ

ตารางที่ 6 ความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร

ความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชน	ความหมาย	ข้อคำถาม	ระดับตัวแปร
ทำงานอาสาสมัคร	ผู้สูงอายุมีความพร้อมและหรือต้องการร่วมทำกิจกรรมทำงานอาสาสมัครหรือไม่ พร้อมและต้องการทำงานอาสาสมัคร = 1 คะแนน, อื่นๆ (พร้อมแต่ไม่ต้องการ ต้องการแต่	OP183	มาตราการวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ตารางที่ 6 ความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร

ความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชน	ความหมาย	ข้อคำถาม	ระดับตัวแปร
	ไม่พร้อม และไม่ต้องการและไม่พร้อม) = 0 คะแนน		
ดูแลผู้สูงอายุอื่น	ผู้สูงอายุมีความพร้อมและหรือต้องการร่วมทำกิจกรรมดูแลผู้สูงอายุอื่นหรือไม่ พร้อมและต้องการดูแลผู้สูงอายุอื่น = 1 คะแนน, อื่นๆ (พร้อมแต่ไม่ต้องการ ต้องการแต่ไม่พร้อม และไม่ต้องการและไม่พร้อม) = 0 คะแนน	OP184	มาตราการวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale)
ช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมเป็นบางโอกาส	ผู้สูงอายุมีความพร้อมและหรือต้องการร่วมทำกิจกรรมช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมบางโอกาสหรือไม่ พร้อมและต้องการช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมเป็นบางโอกาส = 1 คะแนน, อื่นๆ (พร้อมแต่ไม่ต้องการ ต้องการแต่ไม่พร้อม และไม่ต้องการและไม่พร้อม) = 0 คะแนน	OP185	มาตราการวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ตารางที่ 7 ระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร

ความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชน	ความหมาย	ข้อคำถาม	ระดับตัวแปร
ระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน	ระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน 1 = มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับต่ำ 2 = มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับปานกลาง 3 = มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับสูง	ปรับจาก OP183 – OP185	มาตราการวัดแบบเรียงอันดับ (Ordinal Scale)

ค) การทำงานเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ ทำงาน และไม่ทำงาน โดยมีรายละเอียดการวัดและเครื่องมือการวัด ดังนี้

ตารางที่ 8 สถานภาพการทำงาน ความหมาย ข้อคำถาม และประเภทตัวแปร

การทำงานเชิงเศรษฐกิจ	ความหมาย	ข้อคำถาม	ประเภทตัวแปร
สถานภาพการทำงาน	สถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุในระหว่าง 7 วันก่อนสัมภาษณ์ ได้แก่ ทำงาน = 1, ไม่ทำงาน = 0	OP14,	มาตราการวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale)

3.1.4 รายละเอียดตัวแปรอิสระ

ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรอิสระดังนี้

ก) ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ความเพียงพอของรายได้ ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย โดยมีรายละเอียดการวัดและเครื่องมือการวัดดังนี้

ตารางที่ 9 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม

ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	กลุ่มรายการ และความหมาย	ข้อคำถาม
เพศ	เพศของผู้สูงอายุ - เพศชาย - เพศหญิง	A4
อายุ	การจัดกลุ่มอายุของผู้สูงอายุ - อายุ 80 ปีขึ้นไป - อายุที่มีอายุ 70 - 79 ปี - อายุ 60 - 69 ปี	ปรับจาก A5
สถานภาพสมรส	สถานภาพสมรสของผู้สูงอายุ - กำลังสมรส (คู่สมรสอยู่ด้วยกันในครัวเรือน) - กำลังสมรส (คู่สมรสไม่ได้อยู่ด้วยกันในครัวเรือน) - เคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก) - โสด	ปรับจาก A10
เงินออม	รวมมูลค่าของการออมในรูปแบบต่างๆ	ปรับจาก

ตารางที่ 9 ปัจจัยด้านประชากรเศรษฐกิจ และสังคม กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม

ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	กลุ่มรายการ และความหมาย	ข้อคำถาม
	<ul style="list-style-type: none"> - มี 700,000 บาทขึ้นไป - มี 100,000 – 699,999 บาท - มี 25,000 – 99,999 บาท - ไม่มีการออมในรูปแบบต่างๆ หรือมีต่ำกว่า 25,000 บาท 	OP43
แหล่งรายได้หลัก	แหล่งที่มาของรายได้ที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิต <ul style="list-style-type: none"> - แหล่งรายได้หลักมาจากบุตร - แหล่งรายได้หลักมาจากการทำงาน - แหล่งรายได้หลักมาจากบำเหน็จ บำนาญ - แหล่งรายได้หลักมาจาก เงินออม เงินช่วยเหลือจากรัฐ คู่สมรสและญาติ	ปรับจาก OP39
ระดับการศึกษา	ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้สูงอายุ <ul style="list-style-type: none"> - มัธยมศึกษาขึ้นไปหรือเทียบเท่า - ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า - ไม่ได้เรียนหนังสือหรือจบต่ำกว่าประถมศึกษา 	ปรับจาก A8
เขตที่อยู่อาศัย	เขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ <ul style="list-style-type: none"> - อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล - อาศัยนอกเขตเทศบาล 	4

ข) ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ ได้แก่ การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง โรคเรื้อรังและโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง โดยมีรายละเอียดการวัดและเครื่องมือการวัดดังนี้

ตารางที่ 10 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม

ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ	กลุ่มรายการ และความหมาย	ข้อคำถาม
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง	ความรู้สึกของผู้สูงอายุต่อสุขภาพร่างกายของตนเองในระหว่าง 7 วันก่อนสัมภาษณ์ <ul style="list-style-type: none"> - รู้สึกว่าสุขภาพดีถึงดีมาก - รู้สึกว่าสุขภาพปานกลาง - รู้สึกว่าสุขภาพไม่ดีถึงไม่ดีมากๆ 	ปรับจาก OP87
โรคเรื้อรังและโรคประจำตัว	โรคเรื้อรังและโรคประจำตัวของผู้สูงอายุ <ul style="list-style-type: none"> - มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค 	ปรับจาก OP96

ตารางที่ 10 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม

ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ	กลุ่มรายการ และความหมาย	ข้อคำถาม
	- ไม่มีโรคประจำตัวและมีโรคเรื้อรังหรือมีเพียงโรคเดียว	
ความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง	ความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองของผู้สูงอายุ	ปรับจาก OP104-OP117
	- สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองได้ทุกกิจกรรม	
	- มีความยากลำบาก ไม่สามารถทำกิจกรรมได้ 1-2 อย่าง	
	- มีความยากลำบาก ไม่สามารถทำกิจกรรมได้ 3 อย่างขึ้นไป	

ค) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ได้แก่ ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ และความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา โดยมีรายละเอียดการวัดและเครื่องมือการวัดดังนี้

ตารางที่ 11 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม

ปัจจัยด้านแรงจูงใจ	กลุ่มรายการ และความหมาย	ข้อคำถาม
<u>แรงจูงใจด้านการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (pure altruism)</u> ได้แก่ ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์	ระดับของความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา - รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากที่สุดเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ - รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ - รู้สึกเห็นอกเห็นใจเล็กน้อยเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ - ไม่รู้สึกเห็นอกเห็นใจเลยเมื่อผู้อื่นมีทุกข์	ปรับจาก M09
<u>แรงจูงใจด้านการเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (warm glow)</u> ได้แก่ ความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา	ระดับของความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหาในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา - รู้สึกเป็นสุขมากที่สุด - รู้สึกเป็นสุขมาก - รู้สึกเป็นสุขเล็กน้อย - ไม่รู้สึกเป็นสุขเลยในการช่วยเหลือผู้อื่น	ปรับจาก M10

ง) ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว ได้แก่ ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงการหน้าที่ ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงการปฏิสังสรรค์ และความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ ดังนี้

ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงการหน้าที่ประกอบด้วยกลุ่มตัวแปร รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน และรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับ บุตรนอกครัวเรือน

ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงการปฏิสังสรรค์ประกอบด้วยกลุ่มตัวแปร ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร และความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตร

ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงความผูกพันประกอบด้วยกลุ่มตัวแปร ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว ความเชื่อว่ามีผู้ป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดี และ สมาชิกในครอบครัวมีความรักละผูกพันต่อกัน โดยมีรายละเอียดการวัดและเครื่องมือการวัดดังนี้

ตารางที่ 12 ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม

ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว	กลุ่มรายการ และความหมาย	ข้อคำถาม
<u>ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงการหน้าที่ (functional solidarity)</u>		
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน	เปรียบเทียบผู้สูงอายุให้เงินและรับเงินจากบุตรที่อยู่ในครัวเรือน ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ - ผู้สูงอายุให้เงิน และได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนเท่าๆ กัน - ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน - ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน - ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน	ปรับจาก OP70,OP72
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน	เปรียบเทียบผู้สูงอายุให้เงินและรับเงินจากบุตรที่อยู่ในครัวเรือน ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ - ผู้สูงอายุให้เงิน และได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือนเท่าๆ กัน - ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน - ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน - ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน	ปรับจาก OP71,OP73
<u>ความเป็นปึกแผ่นทางเชิงการปฏิสังสรรค์ (associational solidarity)</u>		
ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร	ผู้สูงอายุติดต่อเยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเกือบทุกวัน หรือทุกสัปดาห์ ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ - ผู้สูงอายุติดต่อเยี่ยมเยียนกับบุตรเกือบทุกวันหรือทุกสัปดาห์ - ผู้สูงอายุติดต่อเยี่ยมเยียนกับบุตรทุกเดือน ปีละครั้ง และไม่เยี่ยมเยียนเลย	ปรับจาก OP76

ตารางที่ 12 ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว กลุ่มรายการและความหมาย และข้อคำถาม

ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว	กลุ่มรายการ และความหมาย	ข้อคำถาม
ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตร	ผู้สูงอายุพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเกือบทุกวันหรือทุกสัปดาห์ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์	ปรับจาก OP77
	-ผู้สูงอายุพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรเกือบทุกวันหรือทุกสัปดาห์	
	-ผู้สูงอายุพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรทุกเดือน ปีละครั้ง และไม่ติดต่อกันเลย	
ความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ (affectual solidarity)		
ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว	ผู้สูงอายุมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยมากที่สุดเมื่ออยู่ในครอบครัวในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา	ปรับจาก M13
	-ผู้สูงอายุรู้สึกมั่นคงปลอดภัยมากที่สุดเมื่ออยู่ในครอบครัว	
	-ผู้สูงอายุรู้สึกมั่นคงปลอดภัยมากเมื่ออยู่ในครอบครัว	
	-ผู้สูงอายุรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเล็กน้อยเมื่ออยู่ในครอบครัว	
	-ผู้สูงอายุไม่รู้สึกมั่นคงปลอดภัยเลยเมื่ออยู่ในครอบครัว	
ความเชื่อว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดี	ผู้สูงอายุมีความเชื่อมากที่สุดว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดี ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา	ปรับจาก M14
	-ผู้สูงอายุเชื่อมากที่สุดว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดี	
	-ผู้สูงอายุเชื่อมากกว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดี	
	-ผู้สูงอายุเชื่อเล็กน้อยว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดี	
	-ผู้สูงอายุไม่เชื่อเลยว่าจะดูแลอย่างดี	
สมาชิกในครอบครัวมีความรักผูกพันต่อกัน	สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความรักผูกพันต่อกันมากที่สุด ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา	ปรับจาก M15
	- สมาชิกในครอบครัวมีความรักผูกพันต่อกันมากที่สุด	
	- สมาชิกในครอบครัวมีความรักผูกพันต่อกันมาก	
	- สมาชิกในครอบครัวมีความรักผูกพันต่อกันเล็กน้อย	
	- สมาชิกในครอบครัวไม่มีความรักผูกพันต่อกันเลย	

จ) ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ ได้แก่ การได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดการวัดดังนี้

ตารางที่ 13 ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ ความหมาย และข้อคำถาม

ปัจจัยด้านนโยบาย สาธารณะ	ความหมาย	ข้อคำถาม
จำนวนช่องทางการได้รับ ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ	จำนวนช่องทางที่ได้รับข่าวสารด้านผู้สูงอายุหรือที่เป็น ประโยชน์ต่อตัวผู้สูงอายุ ในระหว่าง 1 เดือนก่อนสัมภาษณ์ (หอกระจายข่าว, วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร, แผ่นพับหรือใบปลิว, ป้ายประกาศหรือโปสเตอร์, อินเทอร์เน็ตหรือคอมพิวเตอร์, บุคคลต่างๆ)	OP174 - OP181

3.1.5 สถิติที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูล

ในส่วนผลการศึกษา 1) จำนวนการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง 2) กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมใดบ้าง 3) จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม 4) การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง 5) ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง 6) การทำงานเชิงเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง และ 7) ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการนำเสนอข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่ากลาง (ค่าเฉลี่ยและค่ามัธยฐาน) ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแผนภาพแสดงการกระจายตัวของข้อมูล

สำหรับผลการศึกษากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยต่างๆ ผู้วิจัยใช้ตารางไขว้ 2 ตัวแปร (Crosstabulation) โดยแสดงข้อมูลในรูปแบบการแจกแจงความถี่ และร้อยละ เพื่อศึกษาทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจ กับปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และปัจจัยด้านแรงจูงใจในกรณีที่ยังไม่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นๆ

นอกจากนี้ผู้วิจัยจะใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square tests) เพื่อทดสอบว่าตัวแปรการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และปัจจัยด้านแรงจูงใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่

3.2 ผลการศึกษา: ลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง

3.2.1 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ประกอบด้วย 7 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม แหล่งที่มาของรายได้หลัก ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย มีรายละเอียดดังนี้

เพศ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษารั้งนี้มีสัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยสัดส่วนของเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 58.1 และเพศชายคิดเป็นร้อยละ 41.9

อายุ กลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนของผู้ที่มีอายุ 60-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 57.4 รองลงมาคือผู้ที่มีอายุ 70-79 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.5 และอีกร้อยละ 8.1 คือผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป

สถานภาพสมรส กลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนของผู้ที่กำลังสมรส (เฉพาะที่อาศัยอยู่ด้วยกัน) คิดเป็นร้อยละ 60.7 และอีกร้อยละ 39.3 เป็นผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ (โสด หม้าย หย่า แยกกันอยู่ และสมรสแต่ไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกัน)

เงินออม กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 68.3 เป็นผู้ที่ไม่มีเงินออมหรือมีต่ำกว่า 25,000 บาท รองลงมาคือ ผู้ที่มีเงินออม 100,000-699,999 บาท ผู้ที่มีเงินออม 25,000-99,999 บาท และผู้ที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15.6 8.6 และ 7.5 ตามลำดับ

แหล่งที่มาของรายได้หลัก กลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนของผู้ที่มีแหล่งที่มาของรายได้หลักมาจากบุตรคิดเป็นร้อยละ 44.3 รองลงมาคือ แหล่งที่มาของรายได้หลักมาจากการทำงาน มีที่มาของรายได้หลักจากแหล่งอื่นๆ (เงินออม เงินช่วยเหลือจากรัฐ คู่สมรส และญาติ) และมีบำนาญหรือบำนาญเป็นแหล่งที่มาของรายได้หลัก คิดเป็นร้อยละ 35.4 15.3 และ 5.0 ตามลำดับ

ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 80.2 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือ ไม่ได้เรียนหนังสือหรือต่ำกว่าระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 11.2 และอีกร้อยละ 8.6 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป

เขตที่อยู่อาศัย กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 71.1 อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล และอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลร้อยละ 28.9

3.2.2 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ

ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพประกอบด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่ การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน มีรายละเอียดดังนี้

การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่รู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพดีถึงดีมาก คิดเป็นร้อยละ 43.1 รองลงมาคือกลุ่มที่รู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 42.1 และอีกร้อยละ 14.8 รู้สึกว่าตนเองสุขภาพไม่ดีถึงไม่ดีมาก ๆ

จำนวนโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีโรคประจำตัวและโรคเรื้อรังคิดเป็นร้อยละ 46.9 รองลงมาคือมีเพียงโรคเดียวคิดเป็นร้อยละ 37.0 และอีกร้อยละ 16.1 เป็นผู้ที่มากกว่า 1 โรค

ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 64.1 สามารถทำกิจกรรมประจำวันได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม (14 กิจกรรม) รองลงมาคือกลุ่มที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจกรรมประจำวันได้ด้วยตนเอง 1-2 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 20.8 และอีกร้อยละ 15.1 เป็นกลุ่มที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจกรรมประจำวันได้ด้วยตนเองมากกว่า 2 กิจกรรม

3.2.3 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ

ปัจจัยด้านแรงจูงใจประกอบด้วย 2 ตัวแปร ได้แก่ แรงจูงใจในการให้แบบเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (pure altruism) ซึ่งวัดด้วยความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ และแรงจูงใจในการให้แบบเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (warm glow) ซึ่งวัดด้วยความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา มีรายละเอียดดังนี้

ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจมากเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ คิดเป็นร้อยละ 68.3 รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างที่รู้สึกเห็นอกเห็นใจเล็กน้อย และรู้สึกเห็นอกเห็นใจมากที่สุดเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ คิดเป็นร้อยละ 16.5 และ 14.4 ตามลำดับ ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 0.8 ที่ไม่รู้สึกเห็นอกเห็นใจเลยเมื่อผู้อื่นมีทุกข์

ความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้สึกเป็นสุขมากในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 67.0 รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างที่รู้สึกเป็นสุข

มากที่สุด และรู้สึกเป็นสุขเล็กน้อยในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 17.9 และ 14.4 ตามลำดับ ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 0.7 ที่ไม่รู้สึกเป็นสุขเลยในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา

3.2.4 ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว

ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวประกอบด้วย 7 ตัวแปร ได้แก่ ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงการหน้าที่ (functional solidarity) ซึ่งวัดด้วยรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน และรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงการปฏิสัมพันธ์ (associational solidarity) ซึ่งวัดด้วยความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตรนอกครัวเรือน และความถี่ในการการพูดคุยทางโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน และความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเชิงความผูกพันทางอารมณ์ (affectual solidarity) ซึ่งวัดด้วยระดับความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว ระดับความเชื่อว่ามีผู้ป่วยหนักครอบครัวจะดูแลเป็นอย่างดี และระดับความรักและความผูกพันต่อกันของสมาชิกในครอบครัว มีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 60.7 ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน รองลงมาคือกลุ่มที่ให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน กลุ่มที่ให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน และกลุ่มที่ให้เงินกับได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนเท่าๆ กัน คิดเป็นร้อยละ 32.2 5.1 และ 2.0 ตามลำดับ

รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 79.0 ให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน รองลงมาคือกลุ่มที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน กลุ่มที่ให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน และกลุ่มที่ให้เงินกับได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือนเท่าๆ กัน คิดเป็นร้อยละ 14.1 3.6 และ 3.3 ตามลำดับ

ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตรนอกครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างที่มีการเยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเดือนหรือปีละครั้ง คิดเป็นร้อยละ 59.1 รองลงมาคือกลุ่มที่เยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเป็นประจำเกือบทุกวันหรือทุกสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 39.4 และอีกร้อยละ 1.5 เป็นกลุ่มที่หรือไม่มีการเยี่ยมเยียนเลยในช่วงเวลา 1 ปีที่ผ่านมา

ความถี่ในการพูดคุยทางโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ติดต่อพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเดือนหรือปีละครั้ง คิดเป็นร้อยละ 51.1 รองลงมาคือกลุ่มที่พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเป็นประจำเกือบทุกวันหรือทุกสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 47.1 และอีกร้อยละ 1.8 เป็นกลุ่มที่หรือไม่มีการพูดคุยโทรศัพท์เลยในช่วงเวลา 1 ปีที่ผ่านมา

ระดับความมั่นคงและปลอดภัยเมื่ออาศัยอยู่ในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างที่รู้สึกมั่นคงและปลอดภัยมากเมื่ออาศัยอยู่ในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 58.4 รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างที่รู้สึกมั่นคงและปลอดภัยมากที่สุดเมื่ออาศัยอยู่ในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 36.6 และอีกร้อยละ 5.0 รู้สึกมั่นคงและปลอดภัยเล็กน้อยเมื่ออาศัยอยู่ในครอบครัว

ระดับความเชื่อว่าเมื่อป่วยหนักสมาชิกในครอบครัวจะดูแลเป็นอย่างดี กลุ่มตัวอย่างที่เชื่อมากกว่าเมื่อป่วยหนักสมาชิกในครอบครัวจะดูแลเป็นอย่างดี คิดเป็นร้อยละ 54.9 รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างที่เชื่อมากที่สุดว่าเมื่อป่วยหนักสมาชิกในครอบครัวจะดูแลอย่างดี และเชื่อเพียงเล็กน้อยว่าเมื่อป่วยหนักแล้วสมาชิกในครอบครัวจะดูแลเป็นอย่างดี คิดเป็นร้อยละ 39.1 และ 5.2 ตามลำดับ ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 0.8 ที่ไม่เชื่อเลยว่าเมื่อป่วยหนักแล้วครอบครัวจะดูแลเป็นอย่างดี

ระดับความรักและความผูกพันต่อกันของสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างรักและผูกพันต่อกันมาก คิดเป็นร้อยละ 54.2 รองลงมาคือ สมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างรักและผูกพันต่อกันมากที่สุด และสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างรักและผูกพันต่อกันเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 41.4 และ 3.8 ตามลำดับ ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 0.6 สมาชิกในครอบครัวไม่มีความรักและผูกพันต่อกันเลย

3.2.5 ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ

สำหรับปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะซึ่งพิจารณาจากจำนวนช่องทางในการได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวของผู้สูงอายุ เช่น การปฏิบัติตัวในวัยสูงอายุ การทำตัวให้มีสุขภาพดี การจัดการเรื่องการเงินของผู้สูงอายุ สิทธิของผู้สูงอายุ เป็นต้น ในระหว่าง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีช่องทางในการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มตัวอย่างเฉลี่ยแล้ว 2.05 ช่องทาง โดยมีจำนวนช่องทางแปรผันอยู่ที่ 0-8 ช่องทาง และจำนวนช่องทางในการได้รับข่าวสารของแต่ละตัวอย่างโดยเฉลี่ยแล้วแตกต่างจาก 2.05 ช่องทางอยู่ที่ 1.54 ช่องทาง รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 14 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ภาวะสุขภาพ แรงจูงใจ ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และนโยบายสาธารณะของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ปัจจัย/ตัวแปร	กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม			
เพศ	หญิง	58.1	9,509
	ชาย	41.9	6,864
	รวม	100.0	16,373
อายุ	60-69 ปี	57.4	9,397
	70-79 ปี	34.5	5,653
	80 ปีขึ้นไป	8.1	1,323
	รวม	100.0	16,373
	อายุเฉลี่ย = 69.03 ปี ค่าต่ำสุด = 60 ค่าสูงสุด = 102 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 6.84		
สถานภาพสมรส	กำลังสมรส (คู่สมรสอยู่ด้วยกันในครัวเรือน)	60.7	9,935
	กำลังสมรส (คู่สมรสไม่ได้อยู่ด้วยกันในครัวเรือน)	5.1	842
	เคยสมรส (หม้าย/หย่า/แยก)	34.1	5,587
	โสด	0.1	9
	รวม	100.0	16,373
เงินออม	700,000 บาทขึ้นไป	7.5	1,235
	100,000 – 699,999 บาท	15.6	2,547
	25,000 – 99,999 บาท	8.6	1,406
	ไม่มีเงินออม/ต่ำกว่า 25,000 บาท	68.3	11,185
	รวม	100.0	16,373
แหล่งที่มาของรายได้หลัก	แหล่งรายได้หลักมาจากบุตร	44.3	7,244
	แหล่งรายได้หลักมาจากการทำงาน	35.4	5,795
	แหล่งรายได้หลักมาจากเงินบำเหน็จ/บำนาญ	5.0	826
	จากแหล่งอื่นๆ (เงินออม เงินช่วยเหลือจากรัฐ คู่สมรส และญาติ)	15.3	2,508
	รวม	100.0	16,373
ระดับการศึกษา	มัธยมศึกษาขึ้นไป หรือเทียบเท่า	8.6	1,407
	ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	80.2	13,134
	ไม่ได้เรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา	11.2	1,832
	รวม	100.0	16,373

ตารางที่ 14 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ภาวะสุขภาพ แรงจูงใจ ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และนโยบายสาธารณะของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ปัจจัย/ตัวแปร	กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
เขตที่อยู่อาศัย	ในเทศบาล	28.9	4,725
	นอกเทศบาล	71.1	11,648
	รวม	100.0	16,373
ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ			
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง	ดีถึงดีมาก	43.1	7,048
	ปานกลาง	42.1	6,896
	ไม่ดีถึงไม่ดีมาก	14.8	2,429
	รวม	100.0	16,373
จำนวนโรคประจำตัวและโรคเรื้อรัง	มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค	16.1	2,636
	มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง 1 โรค	37.0	6,052
	ไม่มีโรคประจำตัวหรือมีโรคเรื้อรัง	46.9	7,685
	รวม	100.0	16,373
	<i>จำนวนโรคเฉลี่ย = 0.72 โรค มัธยฐาน = 1.00 ค่าต่ำสุด = 0 ค่าสูงสุด = 5 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.80</i>		
ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน	ทำได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม	64.1	10,488
	ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ 1-2 กิจกรรม	20.8	3,410
	ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ มากกว่า 2 กิจกรรม	15.1	2,475
	รวม	100.0	16,373
	<i>ทำกิจกรรมประจำวันได้ด้วยตนเองเฉลี่ย = 13.01 กิจกรรม ค่าต่ำสุด = 0 ค่าสูงสุด = 14 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.85</i>		
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ			
ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์	รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากที่สุดเมื่อผู้อื่นมีทุกข์	14.4	2,354
	รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากเมื่อผู้อื่นมีทุกข์	68.3	11,183
	รู้สึกเห็นอกเห็นใจเล็กน้อยเมื่อผู้อื่นมีทุกข์	16.5	2,705
	ไม่รู้สึกเห็นอกเห็นใจเลยเมื่อผู้อื่นมีทุกข์	0.8	131
	รวม	100.0	16,373
ความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา	รู้สึกเป็นสุขมากที่สุดในการช่วยเหลือผู้อื่น	17.9	2,930
	รู้สึกเป็นสุขมากในการช่วยเหลือผู้อื่น	67.0	10,976
	รู้สึกเป็นสุขเล็กน้อยในการช่วยเหลือผู้อื่น	14.4	2,357
	ไม่รู้สึกเป็นสุขเลยในการช่วยเหลือผู้อื่น	0.7	110

ตารางที่ 14 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ภาวะสุขภาพ แรงจูงใจ ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และนโยบายสาธารณะของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ปัจจัย/ตัวแปร	กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
	รวม	100.0	16,373
ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว			
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน	ผู้สูงอายุให้เงิน และได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนเท่าๆ กัน	2.0	330
	ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน	32.2	5,254
	ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน	5.1	843
	ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน	60.7	9,946
	รวม	100.0	16,373
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน	ผู้สูงอายุให้เงิน และได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือนเท่าๆ กัน	3.3	543
	ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน	79.0	12,936
	ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน	3.6	590
	ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน	14.1	2,304
	รวม	100.0	16,373
ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร	เยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเกือบทุกวัน/ทุกสัปดาห์	39.4	6,445
	เยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนทุกเดือน/ปีละครั้ง	59.1	9,676
	ไม่มีการเยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเลย	1.5	252
	รวม	100.0	16,373
ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน	พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรเกือบทุกวัน/ทุกสัปดาห์	47.1	7,712
	พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรทุกเดือน/ปีละครั้ง	51.1	8,367
	ไม่มีการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรเลย	1.8	294
	รวม	100.0	16,373
ระดับความรู้สึกรับผิดชอบและ	รู้สึกมีนัยสำคัญมากที่สุดเมื่ออยู่ในครอบครัว	36.6	5,995

ตารางที่ 14 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ภาวะสุขภาพ แรงจูงใจ ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และนโยบายสาธารณะของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ปัจจัย/ตัวแปร	กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
ปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว	รู้สึกมั่นคงปลอดภัยมากเมื่ออยู่ในครอบครัว	58.4	9,552
	รู้สึกมั่นคงปลอดภัยเล็กน้อยเมื่ออยู่ในครอบครัว	5.0	826
	รวม	100.0	16,373
ระดับความเชื่อว่ามีปัญหาสุขภาพสมาชิกในครอบครัวจะดูแลอย่างดี	เชื่อมากที่สุดว่ามีปัญหาสุขภาพครอบครัวจะดูแลอย่างดี	39.1	6,402
	เชื่อมากกว่าว่ามีปัญหาสุขภาพครอบครัวจะดูแลอย่างดี	54.9	8,985
	เชื่อเล็กน้อยว่ามีปัญหาสุขภาพครอบครัวจะดูแลอย่างดี	5.2	857
	ไม่เชื่อเลยว่ามีปัญหาสุขภาพครอบครัวจะดูแลอย่างดี	0.8	129
	รวม	100.0	16,373
ระดับความรักและผูกพันต่อกันของสมาชิกในครอบครัว	สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกันมากที่สุด	41.4	6,780
	สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกันมาก	54.2	8,867
	สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกันเล็กน้อย	3.8	626
	สมาชิกในครอบครัวไม่มีความรักและผูกพันต่อกันเลย	0.6	100
	รวม	100.0	16,373
ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ			
การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	ช่องทางการรับข่าวสารเฉลี่ย = 2.05 ช่องทาง ค่าต่ำสุด = 0 สูงสุด = 8		
	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.54		

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

บทที่ 4

สถานการณ์การทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

บทนี้เป็นการนำเสนอสถานการณ์การทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 9 ส่วน ส่วนแรกเป็นผลการศึกษากำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 นำเสนอผลการศึกษาว่ากลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมใดบ้าง สำหรับรายละเอียดของการทำกิจกรรมการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุนำเสนอไว้ในส่วนที่ 3, 4 และ 5 ตามลำดับ โดยส่วนที่ 6, 7 และ 8 เป็นการนำเสนอการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกปัจจัยต่างๆ ตามลำดับ และส่วนสุดท้ายคือสรุปผลการศึกษาของสถานการณ์การทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างและอภิปรายผล รายละเอียดดังนี้

4.1 ผลการศึกษา: จำนวนการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ภายหลังจากถ่วงน้ำหนักข้อมูลแล้วสำหรับผลการศึกษาในหัวข้อ 4.1 4.2 และ 4.3 เป็นการนำเสนอภาพรวมของสถานการณ์การทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงปรับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนเป็นการทำกิจกรรมจริง โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุในการศึกษาครั้งนี้ยังคงทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน การให้บริการชุมชน และยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 12.6 ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม 2 กิจกรรม และ 1 กิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 37.5 และ 43.7 ตามลำดับ ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 6.2 ที่ไม่ได้ทำกิจกรรมใดๆ เลย (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของจำนวนการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

จำนวนการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ	ร้อยละ	จำนวน
ทำทุกกิจกรรม	12.6	2,058
ทำ 2 กิจกรรม	37.5	6,153
ทำ 1 กิจกรรม	43.7	7,140
ไม่ทำเลย	6.2	1,022
รวม	100.0	16,373

หมายเหตุ: การให้บริการชุมชนใช้ระดับการวัดความพร้อมและต้องการเป็นตัวแทนในการทำกิจกรรม

4.2 ผลการศึกษา: กลุ่มตัวอย่างทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมใดบ้าง

เมื่อพิจารณาจำแนกประเภทกิจกรรมพบว่า ผู้สูงอายุที่ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 41.1 รองลงมาคือ ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนควบคู่กับการทำงาน ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนควบคู่กับการให้บริการชุมชน ทำทุกกิจกรรม ไม่ทำกิจกรรมใดๆ เลย ทำงานเพียงอย่างเดียว ให้บริการชุมชนเพียงอย่างเดียว และให้บริการชุมชนควบคู่กับการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 24.1, 12.8, 12.6, 6.2, 1.7, 0.9 และ 0.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของประเภทการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

จำนวนการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ	ร้อยละ	จำนวน
ทำทุกกิจกรรม	12.6	2,058
ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน+ให้บริการชุมชน	12.8	2,098
ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน+ทำงาน	24.1	3,951
ให้บริการชุมชน+ทำงาน	0.6	104
ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอย่างเดียว	41.1	6,720
ให้บริการชุมชนอย่างเดียว	0.9	150
ทำงานอย่างเดียว	1.7	270
ไม่ทำเลย	6.2	1,022
รวม	100.0	16,373

หมายเหตุ: การให้บริการชุมชนใช้ระดับการวัดความพร้อมและต้องการเป็นตัวแทนในการทำกิจกรรม

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนอกตลาด โดยมีส่วนร่วมในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนร้อยละ 90.6 ของผู้สูงอายุทั้งหมด เมื่อพิจารณาจำแนกแต่ละกิจกรรม พบว่า ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำอาหารและซื้ออาหารซื้อกับข้าวร้อยละ 76.9 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ซักรีดเสื้อผ้าร้อยละ 62.7 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ปิดกวาดเช็ดถูบ้านร้อยละ 77.2 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ดูแลหลานร้อยละ 30.2 ของผู้สูงอายุทั้งหมด และดูแลผู้สูงอายุร้อยละ 9.0 ของผู้สูงอายุทั้งหมด นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีส่วนร่วมในการให้บริการชุมชนร้อยละ 26.9 ของผู้สูงอายุทั้งหมด เมื่อพิจารณาจำแนกแต่ละกิจกรรม พบว่า ผู้สูงอายุทำงานอาสาสมัครร้อยละ 10.9 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ดูแลผู้สูงอายุอื่นร้อยละ 7.7 ของผู้สูงอายุทั้งหมด และช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมร้อยละ 26.0 ของผู้สูงอายุทั้งหมด อีกทั้งผู้สูงอายุยังมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในตลาด ได้แก่ การทำงานเชิงเศรษฐกิจร้อยละ 39.0 ของผู้สูงอายุทั้งหมด (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม		ร้อยละของผู้สูงอายุทั้งหมด	จำนวน
กิจกรรมนอกตลาด	การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	90.6	14,828
	ซื้ออาหารซื้อกับข้าว	76.9	12,589
	ทำอาหาร	76.9	12,592
	ซักรีดเสื้อผ้า	62.7	10,267
	ปิดกวาดเช็ดถูบ้าน	77.2	12,637
	ดูแลหลาน (อายุต่ำกว่า 10 ปี)	30.2	4,939
	ดูแลผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป	9.0	1,474
	การให้บริการชุมชน	26.9	4,411
	ทำงานอาสาสมัคร	10.9	1,785
	ดูแลผู้สูงอายุอื่น	7.7	1,269
	ช่วยเหลืองานสังคมเป็นบางโอกาส	26.0	4,252
กิจกรรมในตลาด	การทำงานเชิงเศรษฐกิจ	39.0	6,383

หมายเหตุ: การให้บริการชุมชนใช้ระดับการวัดความพร้อมและต้องการเป็นตัวแทนในการทำกิจกรรม

4.3 ผลการศึกษา: การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกเป็น 6 กิจกรรม ได้แก่ ซื้ออาหารหรือซื้อกับข้าว ทำอาหาร ซักรีดเสื้อผ้า ปิดกวาดเช็ดถูบ้าน ดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปี และดูแลผู้สูงอายุรวมทั้งผู้ป่วยหรือผู้พิการ มีรายละเอียดดังนี้

ซื้ออาหารหรือซื้อกับข้าว กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ที่มีส่วนร่วมในการซื้ออาหารหรือซื้อกับข้าวเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 40.6 รองลงมาคือซื้ออาหารหรือซื้อกับข้าวเป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 36.3 และอีกร้อยละ 23.1 ไม่เคยทำหรือไม่มีกิจกรรมนี้ในครัวเรือน

ทำอาหาร กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการทำอาหารเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 41.9 รองลงมาคือทำอาหารเป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 35.0 และอีกร้อยละ 23.1 ไม่เคยทำหรือไม่มีกิจกรรมนี้ในครัวเรือน

ซักรีดเสื้อผ้า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการซักรีดเสื้อผ้าหรือไม่มีกิจกรรมนี้ในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 37.3 รองลงมาคือซักรีดเสื้อผ้าเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 36.6 และอีกร้อยละ 26.1 ซักรีดเสื้อผ้าเป็นบางครั้ง

ปิดกวาดเช็ดถูบ้าน กลุ่มตัวอย่างที่ปิดกวาดเช็ดถูบ้านเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 42.6 รองลงมาคือปิดกวาดเช็ดถูบ้านเป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 34.6 และอีกร้อยละ 22.8 ไม่เคยทำ หรือไม่มีกิจกรรมนี้ในครัวเรือน

ดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปี กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปีหรือไม่มีกิจกรรมนี้ในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 69.8 รองลงมาคือดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปีเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 17.0 และอีกร้อยละ 13.2 ดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปีเป็นบางครั้ง

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรของบุตรคนที่มีอายุน้อยสุดอายุต่ำกว่า 10 ปีอาศัยอยู่ในครัวเรือน ผลการศึกษากลับพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปีเป็นประจำคิดเป็นร้อยละ 55.2 และกลุ่มตัวอย่างที่ดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปีเป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 35.9 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปีมีเพียงร้อยละ 8.9

ดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้สูงอายุที่ป่วยหรือพิการ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุรวมทั้งผู้สูงอายุที่ป่วยหรือพิการ หรือไม่มีกิจกรรมนี้ในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 91.0 รองลงมาคือดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้สูงอายุที่ป่วยหรือพิการเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 5.3 และอีกร้อยละ 3.7 ดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้สูงอายุที่ป่วยหรือพิการเป็นบางครั้ง

ในขณะที่เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีสมาชิกที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในครัวเรือน มากกว่า 1 คน กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้สูงอายุที่ป่วยหรือพิการในครัวเรือน ลดลงเหลือร้อยละ 88.5 กลุ่มตัวอย่างที่ดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้สูงอายุที่ป่วยหรือพิการเป็นประจำ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 6.6 และกลุ่มตัวอย่างที่ดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้สูงอายุที่ป่วยหรือพิการเป็นบางครั้งเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 4.9

สำหรับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมีการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 57.5 รองลงมาคือมีการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 31.2 และอีกร้อยละ 11.3 มีการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับสูง (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในแต่ละประเภทกิจกรรม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปร	กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
ซื้ออาหารหรือซื้อผักข้าว	ทำเป็นประจำ	40.6	6,650
	ทำบางครั้ง	36.3	5,939
	ไม่เคยทำ/ไม่มีกิจกรรม	23.1	3,784
	รวม	100.0	16,373
ทำอาหาร	ทำเป็นประจำ	41.9	6,867
	ทำบางครั้ง	35.0	5,725
	ไม่เคยทำ/ไม่มีกิจกรรม	23.1	3,781
	รวม	100.0	16,373
ซักรีดเสื้อผ้า	ทำเป็นประจำ	36.6	5,987
	ทำบางครั้ง	26.1	4,280
	ไม่เคยทำ/ไม่มีกิจกรรม	37.3	6,106
	รวม	100.0	16,373
ปิดกวาดเช็ดถูบ้าน	ทำเป็นประจำ	42.6	6,973
	ทำบางครั้ง	34.6	5,664
	ไม่เคยทำ/ไม่มีกิจกรรม	22.8	3,736
	รวม	100.0	16,373
ดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปี	ทำเป็นประจำ	17.0	2,774
	ทำบางครั้ง	13.2	2,165
	ไม่เคยทำ/ไม่มีกิจกรรม	69.8	11,434
	รวม	100.0	16,373
เฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรของบุตรคนที่มีอายุน้อยสุดอายุต่ำกว่า 10 ปีอาศัยอยู่ในครัวเรือน			
ดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปี	ทำเป็นประจำ	55.2	2,158
	ทำบางครั้ง	35.9	1,403
	ไม่เคยทำ/ไม่มีกิจกรรม	8.9	349
	รวม	100.0	3,910
ดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้สูงอายุที่ป่วยหรือพิการ	ทำเป็นประจำ	5.3	869
	ทำบางครั้ง	3.7	605
	ไม่เคยทำ/ไม่มีกิจกรรม	91.0	14,899
	รวม	100.0	16,373
เฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีสมาชิกที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในครัวเรือนมากกว่า 1 คน			
ดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งผู้สูงอายุที่	ทำเป็นประจำ	6.6	705

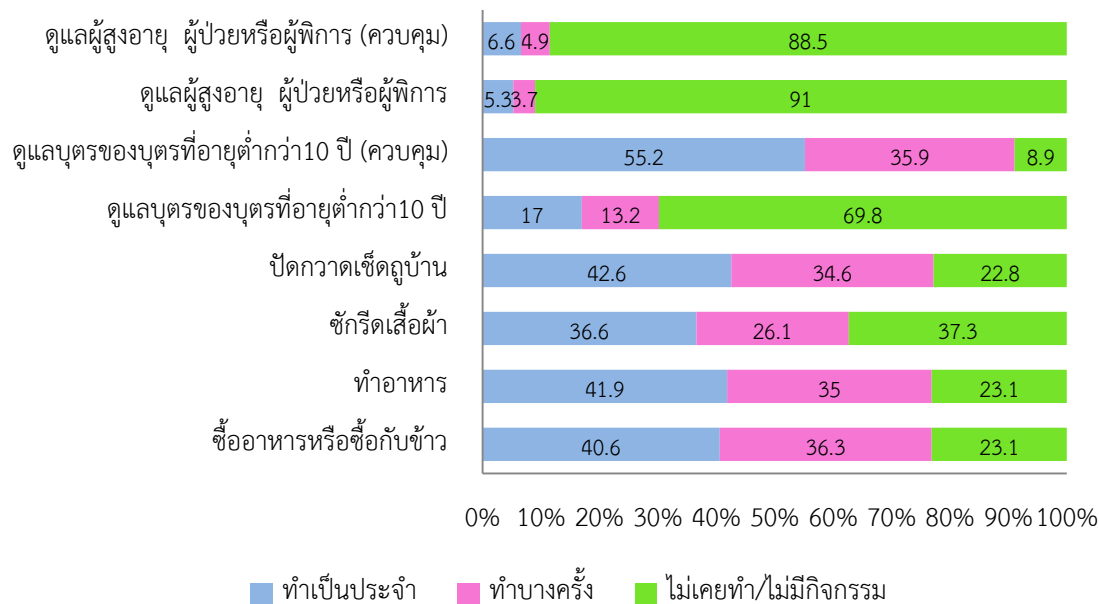
ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในแต่ละประเภทกิจกรรม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปร	กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
ป่วยหรือพิการ	ทำบางครั้ง	4.9	519
	ไม่เคยทำ/ไม่มีกิจกรรม	88.5	9,414
	รวม	100.0	10,638
ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ระดับสูง	11.3	1,856
	ระดับปานกลาง	57.5	9,406
	ระดับต่ำ	31.2	5,111
รวม	100.0	16,373	

ค่าเฉลี่ย = 0.8614 ค่าต่ำสุด = 0 ค่าสูงสุด = 2
ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.5174

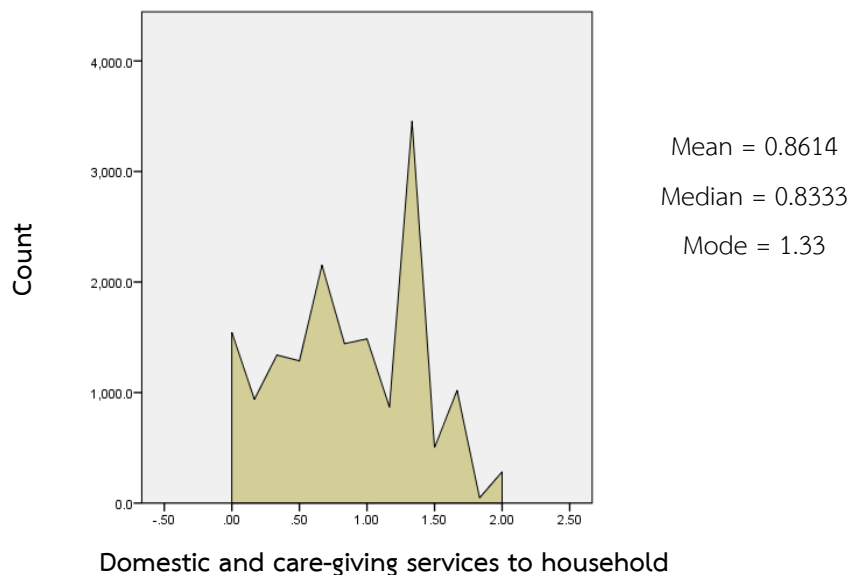
ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 7 เปรียบเทียบร้อยละของความถี่ในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนแต่ละประเภทกิจกรรม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 8 การกระจายตัวของคะแนนการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

4.4 ผลการศึกษา: ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน

ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ ทำงานอาสาสมัคร ดูแลผู้สูงอายุอื่น และช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมเป็นบางโอกาส มีรายละเอียดดังนี้

ทำงานอาสาสมัคร กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 64.4 ไม่พร้อมและไม่ต้องการทำงานอาสาสมัคร รองลงมาคือมีความต้องการแต่ไม่พร้อมที่จะทำงานอาสาสมัคร พร้อมและต้องการทำงานอาสาสมัคร และพร้อมแต่ไม่ต้องการทำงานอาสาสมัคร คิดเป็นร้อยละ 15.3 10.9 และ 9.4 ตามลำดับ

ดูแลผู้สูงอายุอื่น กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 69.7 ไม่พร้อมและไม่ต้องการดูแลผู้สูงอายุอื่น รองลงมาคือมีความต้องการแต่ไม่พร้อมที่จะดูแลผู้สูงอายุอื่น พร้อมแต่ไม่ต้องการดูแลผู้สูงอายุอื่น และพร้อมและต้องการดูแลผู้สูงอายุอื่น คิดเป็นร้อยละ 13.5 9.0 และ 7.8 ตามลำดับ

ช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมเป็นบางโอกาส กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50.7 ไม่พร้อมและไม่ต้องการช่วยเหลืองานชุมชนและสังคม รองลงมาคือมีความพร้อมและต้องการที่จะช่วยเหลืองานชุมชนและสังคม ต้องการแต่ไม่พร้อมช่วยเหลืองานชุมชนและสังคม และพร้อมแต่ไม่ต้องการช่วยเหลืองานชุมชนและสังคม คิดเป็นร้อยละ 26.0 16.2 และ 7.1 ตามลำดับ

สำหรับระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 73.0 รองลงมาคือมีความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 16.1 และอีกร้อยละ 10.9 มีความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูง (ตารางที่ 19)

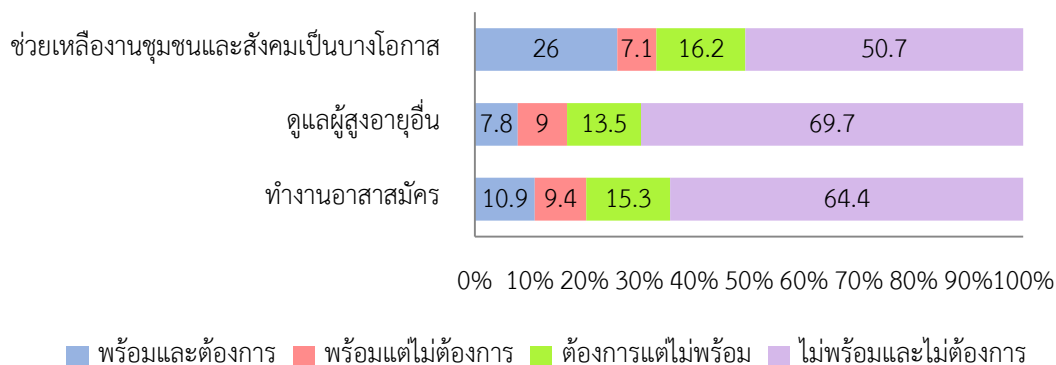
ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนในแต่ละประเภทกิจกรรม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปร	กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
ทำงานอาสาสมัคร	พร้อมและต้องการ	10.9	1,785
	พร้อมแต่ไม่ต้องการ	9.4	1,542
	ต้องการแต่ไม่พร้อม	15.3	2,504
	ไม่พร้อมและไม่ต้องการ	64.4	10,542
	รวม	100.0	16,373
ดูแลผู้สูงอายุอื่น	พร้อมและต้องการ	7.8	1,269
	พร้อมแต่ไม่ต้องการ	9.0	1,473
	ต้องการแต่ไม่พร้อม	13.5	2,212
	ไม่พร้อมและไม่ต้องการ	69.7	11,419
	รวม	100.0	16,373
ช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมเป็นบางโอกาส	พร้อมและต้องการ	26.0	4,252
	พร้อมแต่ไม่ต้องการ	7.1	1,167
	ต้องการแต่ไม่พร้อม	16.2	2,658
	ไม่พร้อมและไม่ต้องการ	50.7	8,296
	รวม	100.0	16,373
ระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน	ระดับสูง	10.9	1,782
	ระดับกลาง	16.1	2,629
	ระดับต่ำ	73.0	11,962
	รวม	100.0	16,373

ค่าเฉลี่ย = 0.15 ค่ามัธยฐาน = 0.00 ค่าต่ำสุด = 0 ค่าสูงสุด = 1
ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.29

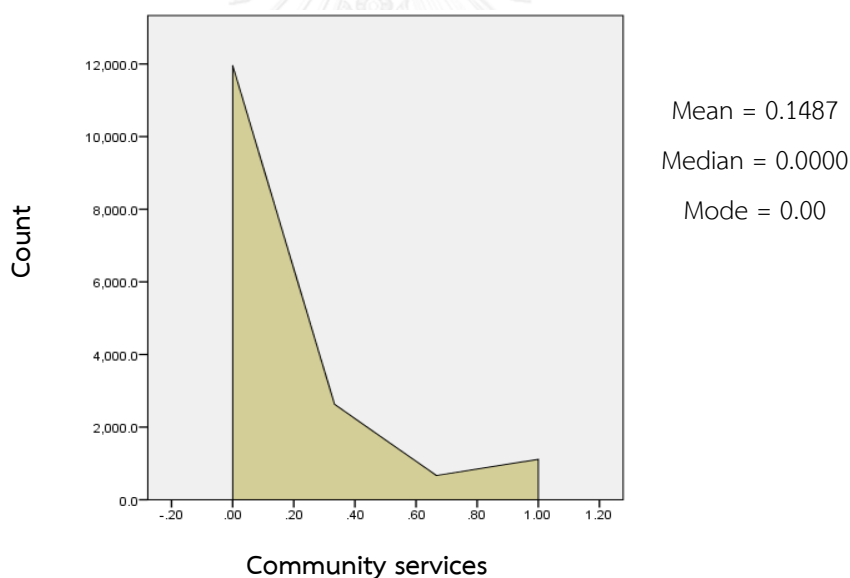
ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 9 เปรียบเทียบร้อยละของความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนในแต่ละประเภทกิจกรรม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 10 การกระจายตัวของคะแนนความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

4.5 ผลการศึกษา: การทำงานเชิงเศรษฐกิจ

กลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 61.0 และอีกร้อยละ 39.0 เป็นผู้ที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจ โดยเมื่อจำแนกผู้ที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจตามประเภทอาชีพของ International Standard Classification of Occupations (ISCO-88) พบว่า กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 61.4 ของผู้ที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและการประมง รองลงมาคือพนักงานบริการและผู้จำหน่ายสินค้าในร้านและตลาด ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้าน

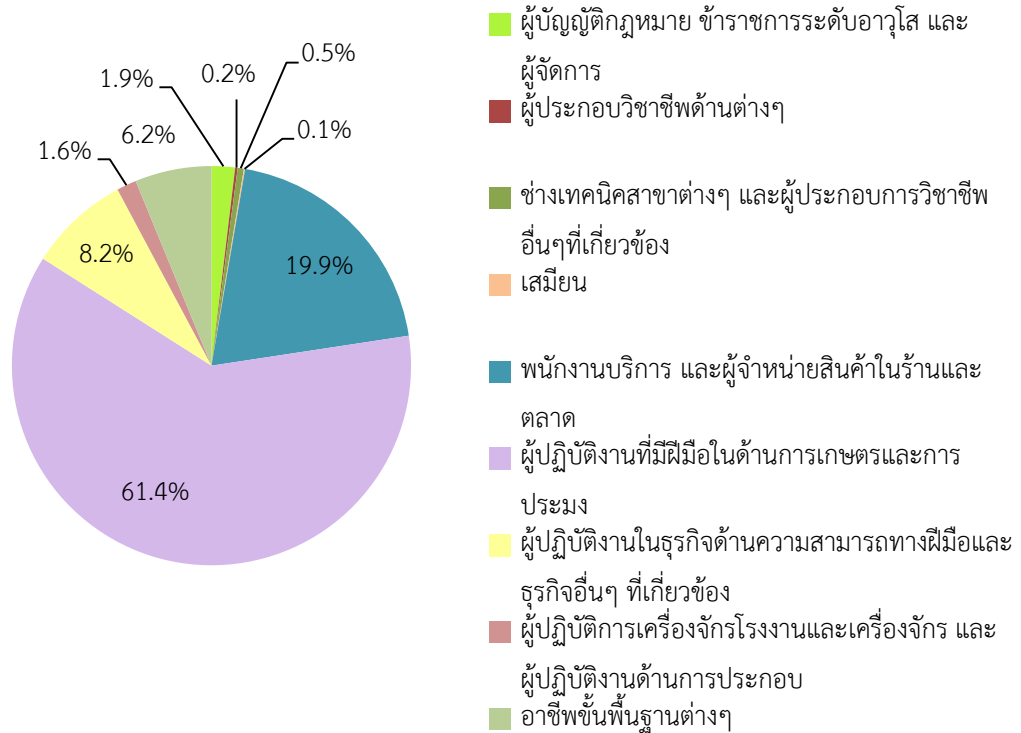
ความสามารถทางฝีมือและธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบอาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ผู้บัญญัติกฎหมายข้าราชการระดับอาวุโสและผู้จัดการ ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานและเครื่องจักรและผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ ช่างเทคนิคสาขาต่างๆ และผู้ประกอบกรวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ และเสมียน คิดเป็นร้อยละ 19.9 8.2 6.2 1.9 1.6 0.5 0.2 และ 0.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของการทำงานเชิงเศรษฐกิจในแต่ละประเภทอาชีพ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปร/กลุ่มรายการ	ร้อยละ	จำนวน
ทำงาน	39.0	6,383
ประเภทอาชีพที่ 1 ผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้จัดการ	(1.9)	(124)
ประเภทอาชีพที่ 2 ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ	(0.2)	(13)
ประเภทอาชีพที่ 3 ช่างเทคนิคสาขาต่างๆ และผู้ประกอบกรวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	(0.5)	(30)
ประเภทอาชีพที่ 4 เสมียน	(0.1)	(9)
ประเภทอาชีพที่ 5 พนักงานบริการ และผู้จำหน่ายสินค้าในร้านและตลาด	(19.9)	(1,272)
ประเภทอาชีพที่ 6 ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและการประมง	(61.4)	(3,919)
ประเภทอาชีพที่ 7 ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านความสามารถทางฝีมือและธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	(8.2)	(519)
ประเภทอาชีพที่ 8 ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานและเครื่องจักร และผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ	(1.6)	(99)
ประเภทอาชีพที่ 9 อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ	(6.2)	(398)
ไม่ทำงาน	61.0	9,990
รวม	100	16,373

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

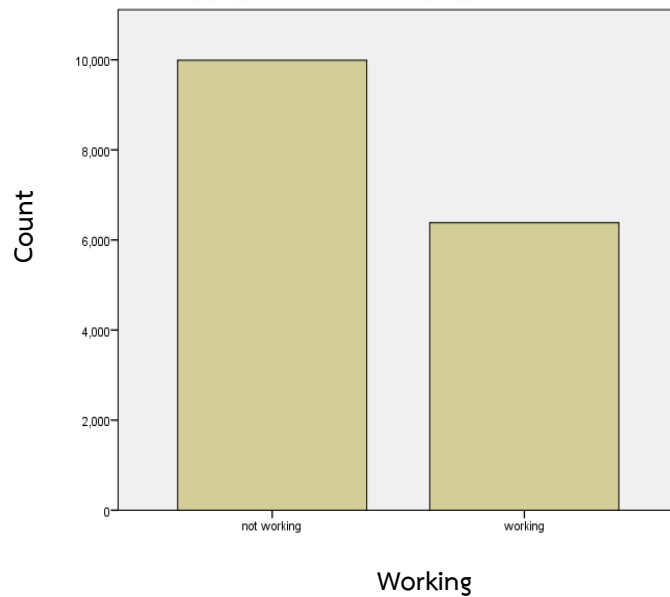
ภาพที่ 11 เปรียบเทียบร้อยละของของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจในแต่ละประเภทอาชีพ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 12 การกระจายตัวของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

4.6 ผลการศึกษา: ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามปัจจัยต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง

4.6.1 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

เมื่อพิจารณาระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม แหล่งรายได้หลัก ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย พบว่าผู้สูงอายุเพศหญิงจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุเพศชาย ผู้สูงอายุที่มีอายุเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงลดน้อยลงตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ร่วมกันจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด หม้าย หย่า และแยกกันอยู่ ผู้สูงอายุที่มีเงินออมประมาณ 25,000-99,999 บาทจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากที่สุด รองลงมาคือ 100,000-699,999 บาท ไม่มีเงินออมหรือมีต่ำกว่า 25,000 บาท และ 700,000 บาทขึ้นไป ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากการทำงานจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากที่สุด รองลงมาคือ แหล่งรายได้หลักมาจากบุตร แหล่งรายได้หลักมาจากเงินออมหรือเงินช่วยเหลือจากรัฐหรือจากญาติ และแหล่งรายได้หลักมาจากเงินบำเหน็จหรือบำนาญ ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงลดน้อยลงตามลำดับ และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม แหล่งรายได้หลัก ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุด้วยสถิติไคสแควร์ พบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ในกรณีที่ยังไม่มี การควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นร่วมด้วยนั้น ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม แหล่งรายได้หลัก ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน จะมีระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกัน (ตารางที่ 21)

4.6.2 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามภาวะสุขภาพ

เมื่อพิจารณาระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุจำแนกตามภาวะสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน พบว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว 1 โรคจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากที่สุด รองลงมาคือไม่มีโรคประจำตัว และมีมากกว่า 1 โรคตามลำดับ และผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุด้วยสถิติไคสแควร์ พบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ในกรณีที่ยังไม่มี การควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นร่วมด้วยนั้น ผู้สูงอายุที่มีการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันแตกต่างกัน จะมีระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกัน (ตารางที่ 22)

4.6.3 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามความเป็นปึกแผ่นระหว่างสมาชิกในครอบครัว

เมื่อพิจารณาระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุจำแนกตามความเป็นปึกแผ่นระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน ระดับความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว ระดับความเชื่อว่ามีผู้ป่วยหนักสมาชิกในครอบครัวจะดูแลอย่างดี และระดับความรักและผูกพันต่อกันในครอบครัว พบว่าผู้สูงอายุที่มีการให้เงินและได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนเท่าๆ กันจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้สูงอายุที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน ผู้สูงอายุที่ให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน และผู้สูงอายุที่ให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีการให้เงินและได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือนเท่าๆ กันจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้สูงอายุที่ให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับ

เงินจากบุตรนอกครัวเรือน ผู้สูงอายุที่ให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน และผู้สูงอายุที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีการเยี่ยมเยียนกับบุตรนอกครัวเรือนอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีการเยี่ยมเยียนกับบุตรหรือมีการเยี่ยมเยียนแค่เดือนหรือปีละครั้ง ผู้สูงอายุที่พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือนอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรหรือมีการพูดคุยโทรศัพท์แค่เดือนหรือปีละครั้ง ผู้สูงอายุที่รู้สึกมั่นคงปลอดภัยมากที่สุดเมื่ออยู่ในครอบครัวจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกมั่นคงปลอดภัยระดับอื่นๆ ผู้สูงอายุที่เชื่อมากที่สุดว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดีจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่เชื่อว่าครอบครัวจะดูแลเป็นอย่างดีเมื่อป่วยหนักระดับอื่นๆ และสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความรักและผูกพันต่อกันมากที่สุดจะมีสัดส่วนของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความรักและผูกพันต่อกันในระดับอื่นๆ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน ระดับความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว ระดับความเชื่อว่าจะป่วยหนักสมาชิกในครอบครัวจะดูแลอย่างดี และระดับความรักและผูกพันต่อกันในครอบครัว กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุด้วยสถิติไคสแควร์ พบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นตัวแปรระดับความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว ที่พบว่าระดับความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 กล่าวคือ ในกรณีที่ยังไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นร่วมด้วยนั้น ผู้สูงอายุที่มีรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน ระดับความเชื่อว่าจะป่วยหนักสมาชิกในครอบครัวจะดูแลอย่างดี และระดับความรักและผูกพันต่อกันในครอบครัวแตกต่างกัน จะมีระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกัน (ตารางที่ 23)

4.7 ผลการศึกษา: ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามปัจจัยต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง

4.7.1 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

เมื่อพิจารณาระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม แหล่งรายได้หลัก ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย พบว่าผู้สูงอายุเพศหญิงจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุเพศชาย ผู้สูงอายุที่มีอายุเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงลดน้อยลงตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ร่วมกันจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด หม้าย หย่า และแยกกันอยู่ ผู้สูงอายุที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไปจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมากที่สุด รองลงมาคือ 25,000-99,999 บาท 100,000-699,999 บาท และไม่มีเงินออมหรือมีต่ำกว่า 25,000 บาท ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากเงินบำเหน็จหรือบำนาญจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมากที่สุด รองลงมาคือ แหล่งรายได้หลักมาจากการทำงาน แหล่งรายได้หลักมาจากบุตร และแหล่งรายได้หลักมาจากเงินออมหรือเงินช่วยเหลือจากรัฐหรือจากญาติ ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงเท่ากับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม แหล่งรายได้หลัก ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุด้วยสถิติไคสแควร์ พบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ในกรณีที่ยังไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นร่วมด้วยนั้น ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม แหล่งรายได้หลัก ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน จะมีระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนแตกต่างกัน (ตารางที่ 24)

4.7.2 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามภาวะสุขภาพ

เมื่อพิจารณาระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุจำแนกตามภาวะสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน พบว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพดีเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงเพิ่มมากขึ้น ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้นจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงลดน้อยลง และผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุด้วยสถิติไคสแควร์ พบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ในกรณีที่ยังไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นร่วมด้วยนั้น ผู้สูงอายุที่มีการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันแตกต่างกัน จะมีระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนแตกต่างกัน (ตารางที่ 25)

4.7.3 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามแรงจูงใจ

เมื่อพิจารณาระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุจำแนกตามแรงจูงใจ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรการความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ และความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา พบว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากที่สุดเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์จะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ระดับอื่นๆ และผู้สูงอายุที่รู้สึกเป็นสุขมากที่สุดในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหาจะมีสัดส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหาระดับอื่นๆ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ และความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุด้วยสถิติไคสแควร์ พบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ในกรณีที่ยังไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นร่วมด้วยนั้น ผู้สูงอายุที่มีระดับความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์

และระดับความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหาแตกต่างกัน จะมีระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนแตกต่างกัน (ตารางที่ 26)

4.8 ผลการศึกษา: การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามปัจจัยต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง

4.8.1 การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

เมื่อพิจารณาการทำงานจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย พบว่าผู้สูงอายุเพศหญิงจะมีสัดส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุเพศชาย ผู้สูงอายุที่มีอายุเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจลดน้อยลงตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ร่วมกันจะมีสัดส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด หม้าย หย่า และแยกกันอยู่ ผู้สูงอายุที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไปจะมีสัดส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือ 25,000-99,999 บาท 100,000-699,999 บาท และไม่มีเงินออมหรือมีต่ำกว่า 25,000 บาท ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาจะมีสัดส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือ มัธยมศึกษาขึ้นไป และไม่ได้เรียนหรือต่ำกว่าประถมศึกษา ตามลำดับ และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจะมีสัดส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มี

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม แหล่งรายได้หลัก ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุด้วยสถิติไคสแควร์ พบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ในกรณีที่ยังไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นร่วมด้วยนั้น ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม แหล่งรายได้หลัก ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน จะมีการทำงานเชิงเศรษฐกิจแตกต่างกัน (ตารางที่ 27)

4.8.2 การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามภาวะสุขภาพ

เมื่อพิจารณาการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุจำแนกตามภาวะสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน พบว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพดีเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้นจะมีสัดส่วนของ

การทำงานเชิงเศรษฐกิจลดน้อยลง และผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวันด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้นจะมีสัดส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุด้วยสถิติโคสแควร์ พบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ในกรณีที่ยังไม่มีโรคประจำตัวหรือมีโรคประจำตัวน้อย ผู้สูงอายุที่มีการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวันแตกต่างกัน จะมีการทำงานเชิงเศรษฐกิจแตกต่างกัน (ตารางที่ 28)

4.9 สรุปผลการศึกษาศาสนาการณการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของตัวอย่าง และอภิปรายผล

จากผลการศึกษาศาสนาการณการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทยแสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันผู้สูงอายุไทยได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศโดยทำงานหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการทำงานที่มีค่าจ้างตอบแทน ได้แก่ การทำงานเชิงเศรษฐกิจ โดยมีประมาณ 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุทั้งหมดยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ รวมทั้งการทำงานที่ไม่ได้รับค่าจ้าง ได้แก่ การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน การให้บริการชุมชน โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 90 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดยังคงให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน เมื่อผู้วิจัยนำงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาแล้วประมาณ 20 ปี ของ Khaisang Rukvanich (1992) ซึ่งศึกษาชีวิตการทำงาน การใช้เวลา และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร มาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพว่าผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างจากในอดีตหรือไม่ พบว่า ผู้สูงอายุประมาณกว่าร้อยละ 80 มีส่วนร่วมในการทำงานบ้าน แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีบทบาทค่อนข้างมากในการช่วยเหลือดูแลให้บริการสมาชิกในครัวเรือนของตนเองมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันนี้

อย่างไรก็ตามการนำเสนอข้อมูลการให้บริการชุมชนในส่วนนี้ คือ ผู้วิจัยใช้ข้อความคำถามความพร้อมและต้องการที่จะทำกิจกรรมนั้นๆ เป็นข้อจำกัดของการนำข้อมูลทุติยภูมิมาใช้ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าหากสังคมเปิดโอกาสและมีกิจกรรมนั้นให้ทำผู้สูงอายุสามารถที่จะทำกิจกรรมนั้นได้ทันที โดยพบว่า มีประมาณ 1 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ให้บริการชุมชน ในขณะที่มีผู้สูงอายุเพียงประมาณร้อยละ 6 ที่ไม่ได้ทำกิจกรรมใดๆ เลย

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนสูงมีประมาณร้อยละ 10 ซึ่งใกล้เคียงกับมีระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนสูง แต่ที่แตกต่างกันมากคือกลุ่มตัวอย่างที่

มีระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนต่ำมีประมาณร้อยละ 30 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนต่ำ มีสูงถึงกว่าร้อยละ 70 ซึ่งนั่นอาจเป็นเพราะการจัดสรรเวลาส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุเน้นไปที่การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

สำหรับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนเมื่อจำแนกในแต่ละกิจกรรมแล้ว พบว่ากลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 40 จะมีส่วนร่วมในการซื้ออาหารซื้อกับข้าว ทำอาหาร ซักรีดเสื้อผ้า และปิดกวาดเช็ดถูบ้านเป็นประจำ ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปีเป็นประจำคิดเป็นร้อยละ 17 แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรของบุตรคนที่มีอายุน้อยที่สุดต่ำกว่า 10 ปีอาศัยอยู่ในครัวเรือนจะพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปีเป็นประจำกว่าร้อยละ 55.2 ในขณะที่ภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุรวมทั้งผู้สูงอายุที่ป่วยหรือพิการเป็นประจำนั้นพบว่ามีเพียงร้อยละ 5.3 ซึ่งเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีผู้ที่มีอายุมากกว่า 50 ปีอาศัยอยู่ในบ้านด้วยนั้นพบว่าไม่แตกต่างกันมากนัก ในส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของกลุ่มตัวอย่างเมื่อจำแนกในแต่ละกิจกรรมแล้ว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพร้อมและต้องการที่จะช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมร้อยละ 26.0 มีความพร้อมและต้องการทำงานอาสาสมัครร้อยละ 10.9 ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 7.8 ที่พร้อมและต้องการจะดูแลผู้สูงอายุอื่น โดยเกินร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่างไม่พร้อมและไม่ต้องการที่จะช่วยเหลืองานชุมชนและสังคม ทำงานอาสาสมัคร และดูแลผู้สูงอายุอื่น ที่น่าสังเกตคือทั้งการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนของตนเอง และดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนอื่นๆ นั้น กลุ่มตัวอย่างจะมีส่วนร่วมและมีความพร้อมและต้องการน้อยกว่ากิจกรรมรูปแบบอื่นๆ สำหรับในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุท่านอื่นที่อาศัยอยู่ร่วมด้วยในครัวเรือนไม่ต้องการให้มีคนมาดูแลตนเพราะยังสามารถพึ่งพาตนเองได้ หรืออาจมีผู้ดูแลหลักอยู่แล้ว นอกจากนี้เนื่องจากการดูแลผู้สูงอายุเป็นประเภทงานที่ต้องอาศัยทักษะและมืองค์ความรู้มากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ซึ่งจะต้องดูแลทั้งด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุด้วยนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงอาจรู้สึกว่าคุณมีทักษะด้านนี้ไม่เพียงพอในการช่วยเหลือผู้สูงอายุอื่น สำหรับการพิจารณาประเภทอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่นั้นทำงานด้านการเกษตรและการประมงเป็นหลัก

การทำกิจกรรมเหล่านี้นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่สมาชิกในครอบครัว และสังคมแล้ว ยังเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้สูงอายุเอง โดยส่งเสริมให้สูงอายุอย่างมีคุณค่า มีศักยภาพ หรือ “พหุพลัง” (Active Ageing) ตามที่องค์การอนามัยโลกได้เสนอกรอบแนวคิดไว้ว่าผู้สูงอายุที่เป็นพหุพลังจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ สุขภาพดี มีความมั่นคง และมีส่วนร่วมในสังคม (World Health Organization, 2002) เช่นเดียวกับทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) โดย Havighurst (1961) อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการทางด้านจิตใจและสังคม

เช่นเดียวกับตอนที่พวกเขาอายุอยู่ในวัยกลางคน การหยุดทำกิจกรรมที่เคยทำในวัยกลางคนหรือการถอยห่างจากสังคมจึงเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับความต้องการของผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุถูกแยกออกจากสังคมหรือมีบทบาททางสังคมลดลงไม่ว่าจะด้วยเหตุผลมาจากการเกษียณอายุการทำงาน การเป็นหม้ายหรือการสูญเสียความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ตนเองเคยทำในช่วงวัยกลางคนผู้สูงอายุอาจเกิดความรู้สึกสูญเสียความเป็นตัวเอง มีคุณภาพชีวิตแย่งลง ขาดความมั่นใจในตนเอง และแยกตัวเองออกมาจากสังคม ตามทฤษฎีนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่มีความอยู่ดีมีสุข หรือประสบความสำเร็จเมื่อยามเป็นผู้สูงอายุ (Successful Ageing) จะยังคงดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องเช่นเดียวกับที่เคยทำในวัยกลางคน แต่กิจกรรมอาจไม่ใช่ชนิดเดิม อาจเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมด้านอื่น เช่น การทำงานอาสาสมัคร การทำงานเพื่อชุมชนหรือสังคม การให้ความช่วยเหลือครอบครัวตนเองหรือครอบครัวอื่นๆ เป็นต้น เพื่อเติมเต็มบทบาทเดิมที่สูญเสียไป โดยคุณภาพและชนิดของกิจกรรมที่ทำมีความสำคัญต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดหรือกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการกับบุคคลอื่นๆอย่างต่อเนื่อง เป็นตัวสนับสนุนให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าต่อครอบครัวและสังคมอยู่ (Knight & Ricciardelli, 2003; Lemon et al., 1972)

เมื่อพิจารณาระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยด้านสุขภาพ และปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่าในกรณีที่ยังไม่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ตัวแปรเหล่านี้ทุกตัวมีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเฉพาะตัวแปรเพศที่มีความแตกต่างกันในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับสูงค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือผู้สูงอายุเพศหญิงมีส่วนในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าเพศชายอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสอดคล้องกับทั้งงานวิจัยของ รัชพันธุ์ เชาวจิตร (2556) และมัทนา พนานิรามัย (2545b) ที่ศึกษาเกี่ยวกับแบบแผนการใช้เวลาของผู้สูงอายุและของประชากรทุกกลุ่ม พบว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงจะมีส่วนร่วมในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนสูงกว่าเพศชาย ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาถัดมา มัทนา พนานิรามัย (2549) จะศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของการใช้เวลาของประชากรไทยอีกครั้งเพื่อดูว่าประชากรไทยมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้เวลาไปอย่างไรบ้าง โดยผลการศึกษาพบว่าเพศชายมีส่วนร่วมในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังคงมีส่วนร่วมน้อยกว่าเพศหญิง

เมื่อพิจารณาระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนจำแนกตามปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยด้านสุขภาพ และปัจจัยด้านแรงจูงใจ ผลการศึกษาพบว่าในกรณีที่ยังไม่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ตัวแปรเหล่านี้ทุกตัวมีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเฉพาะตัวแปร

เพศ เงินออม และการศึกษา ซึ่งผู้สูงอายุชายมีสัดส่วนที่พร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมากกว่าเพศหญิง ซึ่งผลการศึกษาที่พบไม่ได้แตกต่างจากงานวิจัยในอดีตในประเทศไทยที่พบว่าเพศชายมีสัดส่วนของการทำงานอาสาสมัครหรือการทำงานชุมชนมากกว่าเพศหญิง (รัชพันธุ์ เชนจิตร, 2556; เอกสิทธิ์ พิสิฐพจมาน, 2550) อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุเพศหญิงมีภาระในการดูแลครอบครัวมากกว่า แต่สำหรับงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา และแคนาดา มีบางงานวิจัยที่พบว่าเพศหญิงมีสัดส่วนของการมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครหรืองานชุมชนสูงกว่าเพศชาย (Duguid et al., 2013; Vaillancourt, 1994; Yvon, 2008) และบางงานวิจัยก็พบว่าเพศชายมีสัดส่วนสูงกว่า (Hall et al., 2009) ซึ่งสาเหตุที่ผลการศึกษาแตกต่างกันนั้นอาจขึ้นอยู่กับการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นๆ ที่แตกต่างกันด้วย ยิ่งผู้สูงอายุมีเงินออมมากยิ่งมีสัดส่วนที่พร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมากขึ้น และการศึกษาที่สูงขึ้นมีสัดส่วนที่พร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องทั้งของงานวิจัยในไทยและต่างประเทศ (Freeman, 1997; Population Reference Bureau, 2011; Vaillancourt, 1994) นั่นอาจเป็นเพราะผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี หรือมีความมั่นคง มีการคบค้าสมาคมกับบุคคลได้หลากหลายกว่า และอาจถูกชักชวนเพื่อทำงานอาสาสมัครมากกว่า หรืออาจเกิดความรู้สึกว่าตนเองอยากตอบแทนสังคม อีกทั้งผู้ที่มีการศึกษาสูงอาจมีทักษะในการทำงานสูงและสามารถนำไปสนับสนุนงานอาสาสมัครที่ทำได้

เมื่อพิจารณาการทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยด้านสุขภาพ ผลการศึกษาพบว่าในกรณีที่ยังไม่ได้ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ตัวแปรเหล่านี้ทุกตัวมีความสัมพันธ์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเฉพาะตัวแปรเพศ ซึ่งผู้สูงอายุชายมีสัดส่วนที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ (Ministry of Social Development, 2011; กุศล สุนทรธาดา, 2553) อาจเพราะสังคมมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

อายุ และภาพรวมของภาวะสุขภาพ จะมีทิศทางความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันในทุกกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือยิ่งผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้นยิ่งมีสัดส่วนในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูง พร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูง และทำงานเชิงเศรษฐกิจลดลง อีกทั้งการมีสุขภาพดียังมีสัดส่วนในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูง พร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูง และทำงานเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัทนา พานานิรามย์ (2545b) มัทนา พานานิรามย์ (2549) รัชพันธุ์ เชนจิตร (2556) และ กุศล สุนทรธาดา (2553) โดยสุขภาพนั้นเป็นจุดเริ่มต้นในการทำกิจกรรมเกือบทุกประเภท การที่มีการติดขัดทางร่างกายหรือปัญหาด้านสุขภาพต่างๆ อาจส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความลำบากในการทำกิจกรรม

ข้อสังเกตคือผู้สูงอายุเพศชายจะมีสัดส่วนในการทำกิจกรรมนอกบ้านมากกว่าเพศหญิง อาจเป็นเพราะผลกระทบจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวกำหนดสภาพความเป็นรองของเพศหญิงระบบเศรษฐกิจทำให้เกิดการแบ่งแยกการทำงานออกเป็นงานส่วนตัว คือ งานบ้าน โดยมองว่างานลักษณะนี้ไม่ก่อให้เกิดผลผลิต และงานที่ทำนอกบ้านซึ่งเป็นงานที่ก่อให้เกิดผลผลิต ซึ่งประเทศที่มีความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงแตกต่างกันมากมักจะมีสัดส่วนของการทำงานในบ้านและนอกบ้านต่างกันมากเช่นกัน (วันทนีย์ วาสิกะสิน, 2543) อย่างไรก็ตามจิตติกาญจน์ อัครกุล (2555, พศจิกายน) ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ความเสมอภาคระหว่างเพศชายและหญิงในประเทศไทยนั้น ซึ่งพบว่าประเทศไทยเองอาจไม่ได้มีความเหลื่อมล้ำทางเพศมากนักหากพิจารณาจากดัชนีวัดความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ (Gender Inequality Index: GII) ประเทศไทยอยู่อันดับ 4 จาก 10 ประเทศในอาเซียนในปี 2554 และในตัวชี้วัดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานก็พบว่าเพศหญิงในไทยมีสัดส่วนที่สูงขึ้น ผู้วิจัยจึงมองว่าน่าจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งมากกว่าแค่เรื่องเพศ นอกจากนี้การเป็นผู้สูงอายุที่มีพัฒนาพลังหรือมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง คริวเรือน และสังคม อาจจะต้องมีปัจจัยกำหนดต่างๆ มาเกี่ยวข้องซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่าผู้สูงอายุคนใดเป็นไปได้ ในขณะที่บางคนไม่สามารถเป็นไปได้ ถึงแม้ว่าดังที่กล่าวไว้ข้างต้นจะเห็นความแตกต่างกันในแต่ละปัจจัยบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาปัจจัยกำหนดของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทยและอภิปรายผลไว้ในบทถัดไป

ตารางที่ 21 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ			รวม ความถี่ (ร้อยละ)	χ^2
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ		
เพศ					1214.459**
หญิง	1,544 (16.2)	5,897 (62.1)	2,068 (21.7)	9,509 (100.0)	
ชาย	312 (4.6)	3,509 (51.1)	3,043 (44.3)	6,864 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	
อายุ					790.114**
ตอนต้น (60 – 69 ปี)	1,345 (14.3)	5,765 (61.4)	2,287 (24.3)	9,397 (100.0)	
ตอนกลาง (70 – 79 ปี)	467 (8.3)	3,122 (55.2)	2,064 (36.5)	5,653 (100.0)	
ตอนปลาย (80 ปี ขึ้นไป)	44 (3.3)	519 (39.2)	760 (57.5)	1,323 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	
สถานภาพสมรส					11.254*
สมรสและคู่สมรสอยู่ในครัวเรือน	1,153 (11.6)	5,604 (56.4)	3,178 (32.0)	9,935 (100.0)	
สถานภาพอื่นๆ (โสด/หม้าย/หย่า/แยก)	703 (10.9)	3,802 (59.1)	1,933 (30.0)	6,438 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	
เงินออม					15.492*
700,000 บาทขึ้นไป	127 (10.3)	697 (56.4)	411 (33.3)	1,235 (100.0)	
100,000-699,999 บาท	299 (11.7)	1,492 (58.6)	756 (29.7)	2,547 (100.0)	
25,000-99,999 บาท	166 (11.8)	831 (59.1)	409 (29.1)	1,406 (100.0)	
ไม่มีเงินออม/ต่ำกว่า 25,000 บาท	1,264 (11.3)	6,386 (57.1)	3,535 (31.6)	11,185 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	

ตารางที่ 21 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ			รวม ความถี่ (ร้อยละ)	χ^2
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ		
แหล่งรายได้หลัก					92.053**
แหล่งรายได้หลักมาจากบุตร	834 (11.5)	3,981 (55.0)	2,429 (33.5)	7,244 (100.0)	
แหล่งรายได้หลักมาจากการทำงาน	699 (12.1)	3,537 (61.0)	1,559 (26.9)	5,795 (100.0)	
แหล่งรายได้หลักมาจากเงินบำนาญ/บำนาญ อื่นๆ(เงินออม/เงินช่วยเหลือจากรัฐ/คู่สมรส/ ญาติ)	61 (7.4)	484 (58.6)	281 (34.0)	826 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	9.736*
ระดับการศึกษา					
มัธยมศึกษาขึ้นไป หรือเทียบเท่า	134 (9.5)	827 (58.7)	446 (31.7)	1,407 (100.0)	
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	1,486 (11.3)	7,529 (57.3)	4,119 (31.4)	13,134 (100.0)	
ไม่ได้เรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา	236 (12.9)	1,050 (57.3)	546 (29.8)	1,832 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	11.673*
เขตที่อยู่อาศัย					
ในเขตเทศบาล	473 (10.0)	2,760 (58.4)	1,492 (31.6)	4,725 (100.0)	
นอกเขตเทศบาล	1,383 (11.9)	6,646 (57.1)	3,619 (31.0)	11,648 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 22 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ภาวะสุขภาพ	ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ			χ^2
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง				181.463**
ดีถึงดีมาก	944 (13.4)	4,140 (58.7)	1,964 (27.9)	7,048 (100.0)
ปานกลาง	707 (10.3)	4,045 (58.6)	2,144 (31.1)	6,896 (100.0)
ไม่ถึงถึงไม่ดีมาก	205 (8.4)	1,221 (50.3)	1,003 (41.3)	2,429 (100.0)
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)
จำนวนโรคประจำตัว				49.200**
มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค	243 (9.2)	1,434 (54.4)	959 (36.4)	2,636 (100.0)
มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง 1 โรค	730 (12.1)	3,446 (56.9)	1,876 (31.0)	6,052 (100.0)
ไม่มีโรคประจำตัวหรือมีโรคเรื้อรัง	883 (11.5)	4,526 (58.9)	2,276 (29.6)	7,685 (100.0)
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)
ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน				558.976**
ทำได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม	1,373 (13.1)	6,288 (60.0)	2,827 (26.9)	10,488 (100.0)
ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ 1-2 กิจกรรม	360 (10.6)	2,015 (59.1)	1,035 (30.3)	3,410 (100.0)
ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ มากกว่า 2 กิจกรรม	123 (5.0)	1,103 (44.6)	1,249 (50.4)	2,475 (100.0)
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 23 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามความเป็นปีกแผ่นระหว่างสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ความเป็นปีกแผ่นระหว่างสมาชิกในครอบครัว	ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ			รวม ความถี่ (ร้อยละ)	χ^2
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ		
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน					288.775**
ผู้สูงอายุให้เงิน และได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนเหมือนกัน	45 (13.6)	166 (50.3)	119 (36.1)	330 (100.0)	
ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน	478 (9.1)	2,693 (51.3)	2,083 (39.6)	5,254 (100.0)	
ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน	92 (10.9)	480 (56.9)	271 (32.2)	843 (100.0)	
ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน	1,241 (12.5)	6,067 (61.0)	2,638 (26.5)	9,946 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน					21.317*
ผู้สูงอายุให้เงิน และได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือนเหมือนกัน	73 (13.4)	323 (59.5)	147 (27.1)	543 (100.0)	
ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน	1,496 (11.6)	7,435 (57.5)	4,005 (30.9)	12,936 (100.0)	
ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน	66 (11.2)	353 (59.8)	171 (29.0)	590 (100.0)	
ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน	221 (9.6)	1,295 (56.2)	788 (34.2)	2,304 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	
ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร					7.353*
เยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเกือบทุกวัน/ทุกสัปดาห์	696 (10.8)	3,667 (56.9)	2,082 (32.3)	6,445 (100.0)	
เยี่ยมเยียนกับบุตรนอกครัวเรือนทุกเดือน/ปีละครั้ง/ไม่เลย	1,160 (11.7)	5,739 (57.8)	3,029 (30.5)	9,928 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	
ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน					82.864**
พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรเกือบทุกวัน/ทุกสัปดาห์	990 (12.8)	4,558 (59.1)	2,164 (28.1)	7,712 (100.0)	
พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรทุกเดือน/ปีละครั้ง/ไม่เลย	866 (10.0)	4,848 (56.0)	2,947 (34.0)	8,661 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	

ตารางที่ 23 ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามความเป็นปีกแผ่นระหว่างสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ความเป็นปีกแผ่นระหว่างสมาชิกในครอบครัว	ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ			รวม ความถี่ (ร้อยละ)	χ^2
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ		
ระดับความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว					7.362*
รู้สึกมั่นคงปลอดภัยมากที่สุดเมื่ออยู่ในครอบครัว	717 (12.0)	3,367 (56.2)	1,911 (31.8)	5,995 (100.0)	
รู้สึกมั่นคงปลอดภัยมาก, เล็กน้อย และไม่เลยเมื่ออยู่ในครอบครัว	1,139 (10.9)	6,039 (58.2)	3,200 (30.9)	10,378 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	
ระดับความเชื่อว่าเมื่อป่วยหนักสมาชิกในครอบครัวจะดูแลอย่างดี					11.397*
เชื่อมากที่สุดว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดี	715 (11.2)	3,591 (56.1)	2,096 (32.7)	6,402 (100.0)	
เชื่อมาก, เล็กน้อย และไม่เลย ว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดี	1,141 (11.5)	5,815 (58.3)	3,015 (30.2)	9,971 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	
ระดับความรักและผูกพันต่อกันในครอบครัว					19.622**
สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกันมากที่สุด	789 (11.6)	3,760 (55.5)	2,231 (32.9)	6,780 (100.0)	
สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกันมาก, เล็กน้อย และไม่เลย	1,067 (11.1)	5,646 (58.9)	2,880 (30.0)	9,593 (100.0)	
รวม	1,856 (11.3)	9,406 (57.5)	5,111 (31.2)	16,373 (100.0)	

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 24 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ			รวม ความถี่ (ร้อยละ)	χ^2
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ		
เพศ					155.886**
หญิง	817 (8.6)	1,434 (15.1)	7,258 (76.3)	9,509 (100.0)	
ชาย	965 (14.1)	1,195 (17.4)	4,704 (68.5)	6,864 (100.0)	
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)	339.486**
อายุ					
ตอนต้น (60 – 69 ปี)	1,288 (13.7)	1,719 (18.3)	6,390 (68.0)	9,397 (100.0)	
ตอนกลาง (70 – 79 ปี)	432 (7.6)	789 (14.0)	4,432 (78.4)	5,653 (100.0)	
ตอนปลาย (80 ปี ขึ้นไป)	62 (4.7)	121 (9.1)	1,140 (86.2)	1,323 (100.0)	
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)	77.747**
สถานภาพสมรส					
สมรสและคู่สมรสอยู่ในครัวเรือน	1,189 (12.0)	1,731 (17.4)	7,015 (70.6)	9,935 (100.0)	
สถานภาพอื่นๆ (โสด/หม้าย/หย่า/แยก)	593 (9.2)	898 (13.9)	4,947 (76.9)	6,438 (100.0)	
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)	116.748**
เงินออม					
700,000 บาทขึ้นไป	185 (15.0)	221 (17.9)	829 (67.1)	1,235 (100.0)	
100,000-699,999 บาท	308 (12.1)	528 (20.7)	1,711 (67.2)	2,547 (100.0)	
25,000-99,999 บาท	177 (12.6)	245 (17.4)	984 (70.0)	1,406 (100.0)	
ไม่มีเงินออม/ต่ำกว่า 25,000 บาท	1,112 (9.9)	1,635 (14.6)	8,438 (75.5)	11,185 (100.0)	
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)	

ตารางที่ 24 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ			รวม ความถี่ (ร้อยละ)	χ^2
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ		
แหล่งรายได้หลัก					457.815**
แหล่งรายได้หลักมาจากบุตร	571 (7.9)	1,101 (15.2)	5,572 (76.9)	7,244 (100.0)	
แหล่งรายได้หลักมาจากการทำงาน	884 (15.3)	1,102 (19.0)	3,809 (65.7)	5,795 (100.0)	
แหล่งรายได้หลักมาจากเงินบำนาญ/บำนาญ	173 (20.9)	137 (16.6)	516 (62.5)	826 (100.0)	
อื่นๆ(เงินออม/เงินช่วยเหลือจากรัฐ/คู่สมรส/ญาติ)	154 (6.2)	289 (11.5)	2,065 (82.3)	2,508 (100.0)	
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)	
ระดับการศึกษา					251.669**
มัธยมศึกษาขึ้นไป หรือเทียบเท่า	290 (20.6)	256 (18.2)	861 (61.2)	1,407 (100.0)	
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	1,415 (10.8)	2,115 (16.1)	9,604 (73.1)	13,134 (100.0)	
ไม่ได้เรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา	77 (4.2)	258 (14.1)	1,497 (81.7)	1,832 (100.0)	
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)	
เขตที่อยู่อาศัย					39.016**
ในเขตเทศบาล	516 (10.9)	627 (13.3)	3,582 (75.8)	4,725 (100.0)	
นอกเขตเทศบาล	1,266 (10.9)	2,002 (17.2)	8,380 (71.9)	11,648 (100.0)	
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)	

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 25 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ภาวะสุขภาพ	ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ				χ^2
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	รวม ความถี่ (ร้อยละ)	
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง					270.323**
ดีถึงดีมาก	993 (14.1)	1,295 (18.4)	4,760 (67.5)	7,048 (100.0)	
ปานกลาง	647 (9.4)	1,069 (15.5)	5,180 (75.1)	6,896 (100.0)	
ไม่ดีถึงไม่ดีมาก	142 (5.8)	265 (10.9)	2,022 (83.3)	2,429 (100.0)	
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)	
จำนวนโรคประจำตัว					51.324**
มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค	242 (9.2)	351 (13.3)	2,043 (77.5)	2,636 (100.0)	
มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง 1 โรค	599 (9.9)	1,027 (17.0)	4,426 (73.1)	6,052 (100.0)	
ไม่มีโรคประจำตัวหรือมีโรคเรื้อรัง	941 (12.2)	1,251 (16.3)	5,493 (71.5)	7,685 (100.0)	
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)	
ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน					523.272**
ทำได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม	1,437 (13.7)	1,960 (18.7)	7,091 (67.6)	10,488 (100.0)	
ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ 1-2 กิจกรรม	252 (7.4)	472 (13.8)	2,686 (78.8)	3,410 (100.0)	
ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ มากกว่า 2 กิจกรรม	93 (3.8)	197 (8.0)	2,185 (88.2)	2,475 (100.0)	
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)	

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 26 ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนจำแนกตามแรงจูงใจของกลุ่มตัวอย่าง
(ตัวอย่าง 16,373 ราย)

แรงจูงใจ	ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ			χ^2
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์				51.167**
รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากที่สุดเมื่อผู้อื่นมีทุกข์	345 (14.7)	416 (17.7)	1,593 (67.6)	2,354 (100.0)
รู้สึกเห็นอกเห็นใจมาก เล็กน้อย และไม่เลย เมื่อผู้อื่นมีทุกข์	1,437 (10.3)	2,213 (15.8)	10,369 (73.9)	14,019 (100.0)
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)
ความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา				65.403**
รู้สึกเป็นสุขมากที่สุดในการช่วยเหลือผู้อื่น	415 (14.2)	544 (18.6)	1,971 (67.2)	2,930 (100.0)
รู้สึกเป็นสุขมาก เล็กน้อย และไม่เลย ในการช่วยเหลือผู้อื่น	1,367 (10.2)	2,085 (15.5)	9,991 (74.3)	13,443 (100.0)
รวม	1,782 (10.9)	2,629 (16.1)	11,962 (73.0)	16,373 (100.0)

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 27 การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	การทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ		รวม ความถี่ (ร้อยละ)	χ^2
	ทำ	ไม่ทำ		
เพศ				668.330**
หญิง	2,911 (30.6)	6,598 (69.4)	9,509 (100.0)	
ชาย	3,472 (50.6)	3,392 (49.4)	6,864 (100.0)	
รวม	6,383 (39.0)	9,990 (61.0)	16,373 (100.0)	
อายุ				1732.247**
ตอนต้น (60 – 69 ปี)	4,914 (52.3)	4,483 (47.7)	9,397 (100.0)	
ตอนกลาง (70 – 79 ปี)	1,341 (23.7)	4,312 (76.3)	5,653 (100.0)	
ตอนปลาย (80 ปี ขึ้นไป)	128 (9.7)	1,195 (90.3)	1,323 (100.0)	
รวม	6,383 (39.0)	9,990 (61.0)	16,373 (100.0)	
สถานภาพสมรส				829.306**
สมรสและคู่สมรสอยู่ในครัวเรือน	4,751 (47.8)	5,184 (52.2)	9,935 (100.0)	
สถานภาพอื่นๆ (โสด/หม้าย/หย่า/แยก)	1,632 (25.3)	4,806 (74.7)	6,438 (100.0)	
รวม	6,383 (39.0)	9,990 (61.0)	16,373 (100.0)	
เงินออม				97.612**
700,000 บาทขึ้นไป	573 (46.4)	662 (53.6)	1,235 (100.0)	
100,000-699,999 บาท	1,110 (43.6)	1,437 (56.4)	2,547 (100.0)	
25,000-99,999 บาท	623 (44.3)	783 (55.7)	1,406 (100.0)	
ไม่มีเงินออม/ต่ำกว่า 25,000 บาท	4,077 (36.5)	7,108 (63.5)	11,185 (100.0)	
รวม	6,383 (39.0)	9,990 (61.0)	16,373 (100.0)	

ตารางที่ 27 การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	การทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ		รวม ความถี่ (ร้อยละ)	χ^2
	ทำ	ไม่ทำ		
ระดับการศึกษา				176.156**
มัธยมศึกษาขึ้นไป หรือเทียบเท่า	420 (29.9)	987 (70.1)	1,407 (100.0)	
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	5,449 (41.5)	7,685 (58.5)	13,134 (100.0)	
ไม่ได้เรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา	514 (28.1)	1,318 (71.9)	1,832 (100.0)	
รวม	6,383 (39.0)	9,990 (61.0)	16,373 (100.0)	
เขตที่อยู่อาศัย				113.340**
ในเขตเทศบาล	1,541 (32.6)	3,184 (67.4)	4,725 (100.0)	
นอกเขตเทศบาล	4,842 (41.6)	6,806 (58.4)	11,648 (100.0)	
รวม	6,383 (39.0)	9,990 (61.0)	16,373 (100.0)	

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 28 การทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกตามภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ภาวะสุขภาพ	การทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ		รวม ความถี่ (ร้อยละ)	χ^2
	ทำ	ไม่ทำ		
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง				455.963**
ดีถึงดีมาก	3,300 (46.8)	3,748 (53.2)	7,048 (100.0)	
ปานกลาง	2,522 (36.6)	4,374 (63.4)	6,896 (100.0)	
ไม่ดีขึ้น/ไม่ดีมาก	561 (23.1)	1,868 (76.9)	2,429 (100.0)	
รวม	6,383 (39.0)	9,990 (61.0)	16,373 (100.0)	
จำนวนโรคประจำตัว				231.056 **
มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค	679 (25.8)	1,957 (74.2)	2,636 (100.0)	
มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง 1 โรค	2,147 (35.5)	3,905 (64.5)	6,052 (100.0)	
ไม่มีโรคประจำตัวหรือมีโรคเรื้อรัง	3,557 (46.3)	4,128 (53.7)	7,685 (100.0)	
รวม	6,383 (39.0)	9,990 (61.0)	16,373 (100.0)	
ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน				1291.513**
ทำได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม	5,114 (48.8)	5,374 (51.2)	10,488 (100.0)	
ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ 1-2 กิจกรรม	937 (27.5)	2,473 (72.5)	3,410 (100.0)	
ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ มากกว่า 2 กิจกรรม	332 (13.4)	2,143 (86.6)	2,475 (100.0)	
รวม	6,383 (39.0)	9,990 (61.0)	16,373 (100.0)	

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

บทที่ 5

การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

บทนี้เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ส่วนแรกเป็นวิธีการศึกษา ซึ่งจะอธิบายถึงตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระ การทดสอบ brant-test สำหรับการเลือกใช้ ordered model และวิธีการประมาณค่า ส่วนที่ 2 เป็นการทดสอบหาความสัมพันธ์เชิงเส้นต่อกันของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) สำหรับส่วนที่ 3 เป็นการศึกษปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ การศึกษาปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ การศึกษาปัจจัยกำหนดการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ และการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน โดยส่วนสุดท้ายเป็นการสรุปและอภิปรายผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ รายละเอียดมีดังนี้

5.1 วิธีการศึกษา

5.1.1 ตัวแปรตาม

ก) การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งมีการวัดเป็น 3 ระดับ คือ การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับสูง = 3 การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง = 2 และการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ = 1

ข) ความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชน ซึ่งมีการวัดเป็น 3 ระดับ คือ มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับสูง = 3 มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับปานกลาง = 2 และมีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับต่ำ = 1

ค) การทำงานเชิงเศรษฐกิจ มี 2 ค่า คือ ทำงาน = 1 และไม่ทำงาน = 0

5.1.2 ตัวแปรอิสระ

ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน 2) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน และ 3) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการ

ทำงานเชิงเศรษฐกิจ ผู้วิจัยทำการปรับบางตัวแปรโดยการรวมกลุ่ม และแปลงค่าของตัวแปรอิสระที่มีระดับการวัดต่ำกว่าระดับช่วงให้เป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0 และ 1 ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล โดยรายละเอียดของการแปลงตัวแปรมีดังนี้

ก) ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ความเพียงพอของรายได้ ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย โดยมีรายละเอียดตัวแปรดังนี้

ตารางที่ 29 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม และรายละเอียดกลุ่มรายการ

ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	กลุ่มรายการ
เพศ	Female : 1 = เพศหญิง (กลุ่มอ้างอิง คือ ผู้ชาย)
อายุ	Age _{1i} : 1 = ผู้สูงอายุที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป, 0 = อื่นๆ Age _{2i} : 1 = ผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 - 79 ปี, 0 = อื่นๆ (กลุ่มอ้างอิง คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 - 69 ปี)
สถานภาพสมรส	Married : 1 = สมรส (กลุ่มอ้างอิง คือ โสด หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่)
ระดับการศึกษา	Edu _{1i} : 1 = มัธยมศึกษาขึ้นไปหรือเทียบเท่า, 0 = อื่นๆ Edu _{2i} : 1 = ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า 0 = อื่นๆ (กลุ่มอ้างอิง คือ ไม่ได้เรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา)
เขตที่อยู่อาศัย	Area : 1 = อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล (กลุ่มอ้างอิง คือ อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล)
เงินออม	Save700000up : 1 = มี 700,000 บาทขึ้นไป, 0 = อื่นๆ Save100000to699999 : 1 = มี 100,000 - 699,999 บาท, 0 = อื่นๆ Save25000to99999 : 1 = มี 25,000 - 99,999 บาท, 0 = อื่นๆ (กลุ่มอ้างอิง คือ ไม่มี/มีต่ำกว่า 25,000 บาท/มีแต่ไม่ทราบ)
แหล่งรายได้หลัก	Child_sup : 1 = แหล่งรายได้หลักมาจากบุตร (กลุ่มอ้างอิง คือ แหล่งรายได้หลักมาจากแหล่งอื่นๆ)

ตารางที่ 29 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม และรายละเอียดกลุ่มรายการ

ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	กลุ่มรายการ
<p>หมายเหตุ: ตัวแปรแหล่งรายได้หลักผู้วิจัยรวมกลุ่มแหล่งรายได้หลักจากการทำงาน บำเหน็จบำนาญ เงินออม เงินช่วยเหลือจากรัฐ และญาติฯ เข้าด้วยกัน เนื่องจากผู้วิจัยสนใจผู้สูงอายุกลุ่มที่มีรายได้หลักจากบุตร เนื่องจากสะท้อนถึงภาวะการพึ่งพิงของผู้สูงอายุ และกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนมากที่สุด นอกจากนี้แหล่งรายได้หลักจากการทำงาน จะมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามการทำงานเชิงเศรษฐกิจ แบบ recursive model ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ว่าตัวแปรใดเกิดก่อนกันในช่วงเวลานั้น</p>	

ข) ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ ได้แก่ การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง โรคเรื้อรังและโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง โดยมีรายละเอียดตัวแปรดังนี้

ตารางที่ 30 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ และรายละเอียดกลุ่มรายการ

ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ	กลุ่มรายการ
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง	Health _{1i} : 1 = รู้สึกว่าสุขภาพดีถึงดีมาก, 0 = อื่นๆ Health _{2i} : 1 = รู้สึกว่าสุขภาพปานกลาง, 0 = อื่นๆ (กลุ่มอ้างอิง คือ รู้สึกว่าสุขภาพไม่ดีถึงไม่ดีมาก)
โรคเรื้อรังและโรคประจำตัว	Dise : 1 = มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค (กลุ่มอ้างอิง คือ ไม่มีโรคประจำตัว/โรคเรื้อรังหรือมีเพียงโรคเดียว)
ความสามารถในการทำ กิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง	Act _{1i} : 1 = สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองได้ทุกกิจกรรม, 0 = อื่นๆ Act _{2i} : 1 = มีความยากลำบาก ไม่สามารถทำกิจกรรมได้ 1-2 อย่าง, 0 = อื่นๆ (กลุ่มอ้างอิง คือ มีความยากลำบาก ไม่สามารถทำกิจกรรมได้ 3 อย่างขึ้นไป)

ค) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ได้แก่ ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์ และความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา โดยมีรายละเอียดตัวแปรดังนี้

ตารางที่ 31 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และรายละเอียดกลุ่มรายการ

ปัจจัยด้านแรงจูงใจ	กลุ่มรายการ
แรงจูงใจด้านการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (pure altruism) ได้แก่ ความรู้สึกเห็นอก เห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์	Pure_mo : 1 = รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากที่สุด (กลุ่มอ้างอิง คือ รู้สึกเห็นอกเห็นใจมาก เล็กน้อย และไม่รู้สึกเลย)
แรงจูงใจด้านการเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (warm glow) ได้แก่ ความรู้สึกเป็นสุขใน การช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา	Warm_mo : 1 = รู้สึกเป็นสุขมากที่สุด (กลุ่มอ้างอิง คือ รู้สึกเป็นสุขมาก เล็กน้อย และไม่รู้สึกเลย)

ตารางที่ 31 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และรายละเอียดกลุ่มรายการ

ปัจจัยด้านแรงจูงใจ	กลุ่มรายการ
หมายเหตุ: ตัวแปรในกลุ่มแรงจูงใจ ผู้วิจัยรวมกลุ่มระดับความรู้สึกในระดับมาก เล็กน้อย และไม่เลย เข้าด้วยกัน เนื่องจากผู้วิจัยสนใจกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้สึกในตัวแปรนั้นๆ ระดับมากที่สุด ในขณะที่ความรู้สึกระดับมากนั้นอาจไม่สามารถชี้ความรู้สึกของผู้สูงอายุได้จริงเนื่องจากผู้สูงอายุอาจตอบกลางๆ ไว้ก่อน และระดับนี้จะมีผู้สูงอายุเลือกตอบมากที่สุด แต่สำหรับระดับมากที่สุดจะชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีระดับความรู้สึกสูงจริงๆ ได้มากกว่า	

ง) ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว ได้แก่ ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงการหน้าที่ ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงการปฏิสังสรรค์ และความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ มีรายละเอียดตัวแปรดังนี้

ตารางที่ 32 ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และรายละเอียดกลุ่มรายการ

ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว	กลุ่มรายการ
ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงการหน้าที่ (functional solidarity)	
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน	InM1_dum: 1 = ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน, 0 = รูปแบบอื่นๆ InM2_dum: 1 = ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าหรือได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนเท่าๆกัน, 0 = รูปแบบอื่นๆ (กลุ่มอ้างอิง คือ ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน)
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน	OutM1_dum: 1 = ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน, 0 = รูปแบบอื่นๆ OutM2_dum: 1 = ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าหรือได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือนเท่าๆกัน, 0 = รูปแบบอื่นๆ (กลุ่มอ้างอิง คือ ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน)
หมายเหตุ: ตัวแปรรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรทั้งในและนอกครัวเรือน ผู้วิจัยรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่ให้เงินมากกว่าได้รับเงินจากบุตร และผู้สูงอายุที่ให้เงินเท่าๆกันกับที่ได้รับเงินจากบุตรเข้าด้วยกัน เนื่องจากผู้วิจัยสนใจผู้สูงอายุกลุ่มที่ให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตร เนื่องจากสะท้อนถึงมิติความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นเชิงการหน้าที่ โดยตามแนวปฏิบัติในสังคมไทยบุตรควรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่บิดามารดาที่สูงอายุ ในที่นี้สะท้อนออกมาในรูปการสนับสนุนด้านการเงิน	

ตารางที่ 32 ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และรายละเอียด
กลุ่มรายการ

ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่น ระหว่างประชากรต่างรุ่นใน ครอบครัว	กลุ่มรายการ
<u>ความเป็นปึกแผ่นทางเชิงการปฏิสังสรรค์ (associational solidarity)</u>	
ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับ บุตร	Visit : 1 = ผู้สูงอายุเยี่ยมเยียนกับบุตรเกือบทุกวันหรือทุกสัปดาห์ (กลุ่มอ้างอิง คือ ผู้สูงอายุเยี่ยมเยียนกับบุตรทุกเดือน/ปีละครั้ง/ไม่เลย)
ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์ กับบุตร	Tel : 1 = ผู้สูงอายุพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรเกือบทุกวันหรือทุกสัปดาห์ (กลุ่มอ้างอิง คือ ผู้สูงอายุพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรทุกเดือน/ปีละครั้ง/ไม่เลย)
<u>ความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ (affectual solidarity)</u>	
ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่อ อยู่ในครอบครัว	HighestSafe : 1 = ผู้สูงอายุรู้สึกมั่นคงปลอดภัยมากที่สุดเมื่ออยู่ในครอบครัว (กลุ่มอ้างอิง คือ ผู้สูงอายุรู้สึกมั่นคงปลอดภัยมาก/เล็กน้อย/ไม่เลยเมื่ออยู่ใน ครอบครัว)
ความเชื่อว่ามีผู้ป่วยหนัก ครอบครัวจะดูแลอย่างดี	HighestTrust : 1 = ผู้สูงอายุเชื่อมากที่สุดว่ามีผู้ป่วยหนักครอบครัวจะดูแล อย่างดี (กลุ่มอ้างอิง คือ ผู้สูงอายุเชื่อมาก/เล็กน้อย/ไม่เลยว่ามีผู้ป่วยหนักครอบครัวจะ ดูแลอย่างดี)
สมาชิกในครอบครัวมีความรัก และผูกพันต่อกัน	HighestLove : 1 = สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความรักและผูกพันต่อ กันมากที่สุด (กลุ่มอ้างอิง คือ สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุมีความรักและผูกพันต่อกัน มาก/เล็กน้อย/ไม่เลย)
หมายเหตุ: ตัวแปรในความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ ผู้วิจัยรวมกลุ่มระดับความรู้สึกในระดับมาก เล็กน้อย และไม่เลย เข้าด้วยกัน เนื่องจากผู้วิจัยสนใจกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้สึกในตัวแปรนั้นๆ ระดับมากที่สุด ในขณะที่ความรู้สึกระดับมากนั้นอาจไม่สามารถชี้ความรู้สึกของผู้สูงอายุได้จริงเนื่องจากผู้สูงอายุอาจตอบกลางๆ ไว้ก่อน และระดับนี้จะมีผู้สูงอายุเลือกตอบมากที่สุด แต่สำหรับระดับมากที่สุดจะชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีระดับ ความรู้สึกสูงจริงๆ ได้มากกว่า	

จ) ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ ได้แก่ จำนวนช่องทางการได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์
เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นตัวแปรระดับช่วงขึ้นไปอยู่แล้วจึงไม่ต้องแปลงตัวแปรก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1.3 การทดสอบความเหมาะสมในการใช้แบบจำลอง Ordered model ด้วย The Brant test

เนื่องด้วยในการศึกษาปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และ
การศึกษาปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน มีตัวแปรอิสระหลายตัวและมี

ลักษณะของตัวแปรตามเป็นแบบเรียงอันดับ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง แบบจำลองการถดถอยโพรบิทแบบอันดับ (Ordered Probit Regression) จึงเป็นแบบจำลองที่น่าจะมีความเหมาะสมในการนำมาใช้วิเคราะห์ผล อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองนี้มีข้อสมมติว่าในแต่ละระดับของกลุ่มตัวเลือกจะมีค่าสัมประสิทธิ์ของการเปลี่ยนระดับเท่ากันทุกกลุ่ม (parallel regression assumption) กล่าวคือ ค่าสัมประสิทธิ์จากระดับต่ำไประดับปานกลางจะมีค่าเท่ากับค่าสัมประสิทธิ์จากระดับปานกลางไประดับสูง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องทดสอบข้อสมมตินี้โดยการใช้ The Brant test (Long & Freese, 2014) ในการทดสอบทุกแบบจำลอง โดยมีสมมติฐานที่ใช้ในการทดสอบ ได้แก่ สมมติฐานว่าง (H_0) คือ ค่าสัมประสิทธิ์จากระดับต่ำไประดับปานกลางมีค่าเท่ากับค่าสัมประสิทธิ์จากระดับปานกลางไประดับสูง และสมมติฐานทางเลือก (H_1) คือ ค่าสัมประสิทธิ์จากระดับต่ำไประดับปานกลางมีค่าไม่เท่ากับค่าสัมประสิทธิ์จากระดับปานกลางไประดับสูง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์จากระดับต่ำไประดับปานกลางมีค่าแตกต่างกันกับค่าสัมประสิทธิ์จากระดับปานกลางไประดับสูง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 กล่าวคือมีตัวแปรอิสระบางตัวในแบบจำลองที่ไม่ผ่านข้อสมมตินี้ ผู้วิจัยจึงใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบ Generalized Ordered Probit Regression มาใช้ในการวิเคราะห์แทนในการวิเคราะห์แต่ละแบบจำลอง ซึ่งมีการตีความหมายและการอ่านผลการศึกษาลักษณะเดียวกันกับแบบจำลองการถดถอยโพรบิทแบบอันดับ (Ordered Probit Regression) โดยเป็นแบบจำลองที่ไม่ซับซ้อน (parsimonious) และง่ายต่อการอธิบายผลการศึกษา (interpretable) มากกว่าแบบจำลองการถดถอยโพรบิทแบบพหุกลุ่ม (Multinomial Probit Regression)

5.1.4 แบบจำลองและวิธีการประมาณค่า

ก) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน เพื่อเป็นการศึกษาว่าเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ แล้วตัวแปรอิสระที่ผู้วิจัยสนใจจะมีความสัมพันธ์กับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่ เป็นไปในทิศทางใด และอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ที่มีต่อตัวแปรตามมีขนาดเท่าไร โดยใช้การวิเคราะห์ปัจจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลของกลุ่มตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตามและแบบจำลองที่ใช้คือ Generalized Ordered Probit Regression ซึ่งตัวแปรตามมีระดับการวัดเป็น 3 ระดับ คือ การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับสูง (แทนค่า = 3) การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง (แทนค่า = 2) และการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำ (แทนค่า = 1) โดยประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum likelihood Estimate) และรายงานผลการศึกษาด้วยค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect)

แบบจำลองที่ 1 ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ

แบบจำลองที่ 2 ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ และปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว

แบบจำลองที่ 3 ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจ

ข) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน เพื่อเป็นการศึกษาว่าเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ แล้วตัวแปรอิสระที่ผู้วิจัยสนใจจะมีความสัมพันธ์กับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่ เป็นไปในทิศทางใด และอิทธิพลของตัวแปรอิสระนั้นๆ ที่มีต่อตัวแปรตามมีขนาดเท่าไร โดยใช้การวิเคราะห์ปัจจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลของกลุ่มตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตามและแบบจำลองที่ใช้คือ Generalized Ordered Probit Regression ซึ่งตัวแปรตามมีระดับการวัดเป็น 3 ระดับ คือ มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับสูง (แทนค่า = 3) มีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับปานกลาง (แทนค่า = 2) และมีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการชุมชนในระดับต่ำ (แทนค่า = 1) โดยประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimate) และรายงานผลการศึกษาด้วยค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect)

แบบจำลองที่ 1 ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยด้านภาวะ
สุขภาพ

แบบจำลองที่ 2 ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยด้านภาวะ
สุขภาพ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ

แบบจำลองที่ 3 ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน
และการทำงานเชิงเศรษฐกิจ

ค) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำงานเชิงเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการศึกษาว่าเมื่อ
ควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ แล้วตัวแปรอิสระที่ผู้วิจัยสนใจจะมีความสัมพันธ์กับการทำงาน
เชิงเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่ เป็นไปในทิศทางใด และอิทธิพลของตัว
แปรอิสระนั้นๆที่มีต่อตัวแปรตามมีขนาดเท่าไร โดยใช้การวิเคราะห์ปัจจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลของกลุ่ม
ตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตามและแบบจำลองที่ใช้คือแบบจำลองการถดถอยโพรบิท (Probit
Regression) ซึ่งตัวแปรตามมีระดับการวัดเป็น 2 ค่า คือ ทำงาน (แทนค่า = 1) และไม่ทำงาน
(แทนค่า = 0) โดยประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood
Estimate) และรายงานผลการศึกษาค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect)

แบบจำลองที่ 1 ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ การทำงานเชิงเศรษฐกิจ

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยด้านภาวะ
สุขภาพ

แบบจำลองที่ 2 ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ การทำงานเชิงเศรษฐกิจ

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ ระดับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน และระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน

ง) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน เนื่องด้วยงานวิจัยนี้มีลักษณะที่ตัวแปรตามมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และแต่ละตัวเป็นตัวกำหนดของกันและกัน โดยมีลักษณะที่คาดว่าค่าความคาดเคลื่อนในสมการหนึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์กับค่าความคาดเคลื่อนในอีกสมการหนึ่ง เนื่องจากตัวแปรตามการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงาน มีลักษณะเป็นการตัดสินใจร่วมกันและมาจากข้อมูลชุดเดียวกัน ซึ่งทำให้ไม่สามารถแยกการวิเคราะห์ออกจากกันได้ ต้องวิเคราะห์ร่วมกันทั้ง 3 สมการ โดย Amin and Chandrasekhar (2009) ได้ใช้วิธี Seemingly Unrelated Regression: SUR ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการใช้เวลาในการเรียนที่โรงเรียน การเรียนที่บ้าน และการทำงาน ของประชากรอายุ 10 – 24 ปี ที่ประเทศบังคลาเทศ ซึ่ง SUR ใช้สำหรับการวิเคราะห์การถดถอย ที่มีตัวแปรตามหลายตัวแปร และค่าความคลาดเคลื่อนในแต่ละสมการมีความสัมพันธ์กัน หรือตัวแปรอิสระในแต่ละสมการมีความสัมพันธ์กัน (Zellner, 1962)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้การวิเคราะห์การถดถอยที่เสมือนว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน (Seemingly Unrelated Regression: SUR) มาปรับใช้ในงานวิจัยนี้ และใช้คำสั่ง conditional mixed process (cmp) (Roodman, 2011) สำหรับการประมวลผลแบบจำลองร่วมกันทั้ง 3 แบบจำลอง โดยประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimate) และรายงานผลการศึกษาคด้วยค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect) เพื่อเป็นการศึกษาว่าเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ แล้วตัวแปรอิสระที่ผู้วิจัยสนใจจะมีความสัมพันธ์กับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือไม่ เป็นไปในทิศทางใด และอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ที่มีต่อตัวแปรตามมีขนาดเท่าไร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน ด้วยวิธี Seemingly Unrelated Regression ผู้วิจัยใช้ตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระเช่นเดียวกันกับการวิเคราะห์แบบแยกกันข้างต้น โดยมีรายละเอียดแบบจำลองดังนี้

แบบจำลองของการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ และปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว

แบบจำลองของการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ

แบบจำลองของการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำงานเชิงเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

ตัวแปรตาม ได้แก่ การทำงานเชิงเศรษฐกิจ

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ

5.2 การหาความสัมพันธ์เชิงเส้นต่อกันของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity)

ข้อสมมติของการทดสอบของแบบจำลองโพรบิท (Probit Model) มีอยู่ว่าในกรณีที่มีตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัวแปร ตัวแปรอิสระนั้นจะต้องห้ามมีความสัมพันธ์เชิงเส้นอย่างสมบูรณ์ (Perfect Multicollinearity) และห้ามมีความสัมพันธ์เชิงเส้น (Multicollinearity) ในระดับสูง เพราะจะส่งผลให้ค่าพารามิเตอร์ที่ได้จากการประมาณคลาดเคลื่อนมาก อย่างไรก็ตามในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ ตัวแปรอิสระส่วนมากจะมีความสัมพันธ์เชิงเส้นต่อกันอยู่แล้ว ซึ่งถ้าตัวแปรอิสระเหล่านั้นมีความสัมพันธ์เชิงเส้นต่อกันในระดับที่ไม่มาก ผลกระทบเชิงลบดังที่กล่าวไว้เบื้องต้นก็จะไม่มาก ซึ่งสามารถตรวจสอบระดับของความสัมพันธ์เชิงเส้นของตัวแปรอิสระแต่ละคู่ได้หลายวิธี (ภูมิฐาน รังคกุล นูวัฒน์, 2556) โดยในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้การทดสอบค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) ในการทดสอบหากค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระคู่ใดๆ ในแต่ละแบบจำลองมีค่ามากกว่า 0.75 แสดงว่าตัวแปรอิสระคู่นั้นมีความสัมพันธ์เชิงเส้นค่อนข้างสูง และจะส่งผลกระทบต่อค่าพารามิเตอร์ได้จากผลการทดสอบพบว่า มีตัวแปรอิสระคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากกว่า 0.75 โดยเป็นกลุ่มตัว

แปรอิสระที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ ดังนี้ (ตารางที่ 33)

ตารางที่ 33 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่เกิน 0.75

ลำดับ	ตัวแปรอิสระที่ 1	ตัวแปรอิสระที่ 2	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1	ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว	สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน	0.7664
2	ความเชื่อว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดี	ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว	0.7821
3	ความเชื่อว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลอย่างดี	สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน	0.8870

ผู้วิจัยจึงแก้ปัญหาตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นสูงโดยการรวมตัวแปรเข้าด้วยกัน เนื่องจากตัวแปรทั้งหมดที่เกิดปัญหาขึ้นเป็นกลุ่มตัวแปรที่มาจากทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวด้านความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ (affectual solidarity) โดยนำคะแนนหรือคะแนนเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักให้กับแต่ละข้อคำถามมารวมคะแนนกัน แบ่งระดับการวัดของตัวแปรได้แก่ ไม่เลย = 0 คะแนน เล็กน้อย = 1 คะแนน มาก = 2 คะแนน และมากที่สุด = 3 คะแนน

โดยมีสูตรคำนวณ คือ ความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ = $\frac{x_1}{n} + \frac{x_2}{n} + \dots + \frac{x_n}{n}$

โดย x_i = คะแนนของแต่ละข้อคำถาม และ n = จำนวนรวมของข้อคำถามทั้งหมด

คะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ คือ $\frac{3}{3} + \frac{3}{3} + \frac{3}{3} = 3$

คะแนนต่ำสุดที่เป็นไปได้ คือ $\frac{0}{3} + \frac{0}{3} + \frac{0}{3} = 0$

การแปลคะแนนระดับความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ แปลผลโดยนำมาจัดระดับ 2 ระดับ ซึ่งดัดแปลงมาจากเกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยของ Best (1997) โดยใช้ค่าคะแนนสูงสุดลบด้วยค่าคะแนนต่ำสุดแล้วหารด้วยกลุ่มหรือระดับที่ต้องการแบ่ง จะได้ช่วงคะแนนและตัวแปรใหม่ดังนี้

คะแนน 1.50 – 3.00 ความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ระดับสูง

คะแนน 0.00 – 1.49 ความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ระดับต่ำ

ตารางที่ 34 การจัดกลุ่มรายการของตัวแปรระดับความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ใหม่

ความเป็นปึกแผ่นระหว่าง ประชากรต่างรุ่นในครอบครัว	กลุ่มรายการ
ระดับความเป็นปึกแผ่นเชิงความ ผูกพันทางอารมณ์	ผู้สูงอายุมีความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับสูง = 1, ผู้สูงอายุมีความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับต่ำ = 0

5.3 ผลการศึกษา: การศึกษาปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

5.3.1 การศึกษาปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์หลายตัวแปรของระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุกับกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจัยด้านสุขภาพ และปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว รวมทั้งตัวแปรการทำงานเชิงเศรษฐกิจ และระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน โดยแบบจำลองที่ 1 ประกอบด้วยปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม และปัจจัยด้านสุขภาพ ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ ได้ประมาณร้อยละ 10.30 สำหรับแบบจำลองที่ 2 ซึ่งเพิ่มปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวเข้ามาในการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ ได้ประมาณร้อยละ 11.35 และแบบจำลองที่ 3 ซึ่งเพิ่มทั้งตัวแปรการทำงานเชิงเศรษฐกิจ และระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนเข้ามาในการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ ได้ประมาณร้อยละ 11.55

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 35 สำหรับแบบจำลองที่ 1 ภายหลังจากการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ แล้ว ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม (เฉพาะกลุ่มที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไป) แหล่งที่มาของรายได้หลัก ระดับการศึกษา (เฉพาะกลุ่มที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา) เขตที่อยู่อาศัย การประเมินภาวะสุขภาพด้วยตนเอง (เฉพาะกลุ่มที่ประเมินว่าดีถึงดีมาก) จำนวนโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน โดยเมื่อพิจารณาปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุเพศหญิงมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุเพศชายถึงร้อยละ 13.0 ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป และ 70-79 ปีมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้ที่มีอายุ 60-69 ปีคิดเป็นร้อยละ 6.4 และ 3.4 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่กำลังสมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยกันนั้นมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด หม้าย หย่า และแยกกันอยู่คิดเป็นร้อยละ 1.3 ผู้สูงอายุที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไปมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีเงินอมน้อยกว่า 25,000 บาทหรือไม่มีเงินออมเลยคิดเป็นร้อยละ 1.2 ผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากบุตรมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากแหล่งอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 1.1 ผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษามีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียนคิดเป็นร้อยละ 1.4 ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลคิดเป็นร้อยละ 1.5

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านสุขภาพ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพดีถึงดีมากมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพไม่ดีและไม่ดีมาก คิดเป็นร้อยละ 2.8 ผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวมากกว่า 1 โรคมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคหรือมีเพียงโรคเดียว คิดเป็นร้อยละ 2.5 ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมประจำวันได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม และผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจกรรมประจำวันได้ 1-2 กิจกรรมมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจกรรมประจำวันได้มากกว่า 2 กิจกรรมคิดเป็นประมาณร้อยละ 6.9 ทั้งสองกลุ่ม

ในส่วนของแบบจำลองที่ 2 ซึ่งมีการเพิ่มปัจจัยด้านความเป็นปีกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวเข้ามาในการวิเคราะห์ ส่งผลให้ตัวแปรสถานภาพสมรส และระดับการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่ผู้ที่กำลังสมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยกันนั้นมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด หม้าย หย่า และแยกกันอยู่คิดเป็นร้อยละ 1.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในแบบจำลองที่ 2 นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากเดิมที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในแบบจำลองที่ 1 โดยพบว่าผู้สูงอายุที่

สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่ามีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียนคิดเป็นร้อยละ 1.3

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างสมาชิกในครอบครัว พบว่าตัวแปรรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน และความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตร มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่ให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 4.3 ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ให้เงินมากกว่าหรือได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนเท่าๆ กันกับให้บุตรมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 1.3 สำหรับการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือนพบว่า ผู้สูงอายุที่ให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือนมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 1.8 ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ให้เงินมากกว่าหรือได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือนเท่าๆ กันกับให้บุตรมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 2.8 ผู้สูงอายุที่มีการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือนอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรน้อยกว่าหรือเท่ากับเดือนละครั้งและไม่มีการพูดคุยเลยคิดเป็นร้อยละ 1.4 เมื่อนำตัวแปรระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และสถานภาพการทำงาน เข้ามาวิเคราะห์เพิ่มในแบบจำลองที่ 3 ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูง และการทำงาน มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่มีความพร้อมและต้องการให้บริการระดับสูงมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีความพร้อมและต้องการให้บริการระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 2.1 นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 1.4

ตารางที่ 35 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		Generalized Ordered Probit Regression ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)		
		แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3
สถานภาพการทำงาน				
	ทำงาน			0.01356**
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ทำงาน)			-----
ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน				
	ระดับสูง			0.02103**
	ระดับปานกลาง			-0.00711
	(กลุ่มอ้างอิง: ระดับต่ำ)			-----
ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว				
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน				
	ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน		0.04386**	0.04260**
	ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินหรือให้กับรับเท่าๆกันจากบุตรในครัวเรือน		0.01322**	0.01502**
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน)		-----	-----
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน				
	ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน		0.01847**	0.01769**
	ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินหรือให้กับรับเท่าๆกันจากบุตรนอกครัวเรือน		0.02839**	0.02749**
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน)		-----	-----
ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร				
	เยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเกือบทุกวัน/ทุกสัปดาห์		-0.00260	-0.00225
	(กลุ่มอ้างอิง: เยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนทุกเดือน/ปีละครั้ง/ไม่เลย)		-----	-----
ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน				
	พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรเกือบทุกวัน/ทุกสัปดาห์		0.01402**	0.01306**

ตารางที่ 35 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		Generalized Ordered Probit Regression ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)		
		แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3
(กลุ่มอ้างอิง: พุดคุยโทรศัพท์กับบุตรทุกเดือน/ปีละครั้ง/ไม่เลย)			-----	-----
ระดับความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์				
ความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับสูง			-0.00132	-0.01718
(กลุ่มอ้างอิง: ความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับต่ำ)			-----	-----
ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม				
เพศ				
หญิง		0.12968**	0.12741**	0.12866**
(กลุ่มอ้างอิง: ชาย)		-----	-----	-----
อายุ				
80 ปีขึ้นไป		-0.06442**	-0.06225**	-0.05996**
70-79 ปี		-0.03354**	-0.03136**	-0.02873**
(กลุ่มอ้างอิง: 60-69 ปี)		-----	-----	-----
สถานภาพสมรส				
กำลังสมรส (คู่สมรสอยู่ด้วยกัน)		0.01261*	0.00263	0.00267
(กลุ่มอ้างอิง: โสด/หม้าย/หย่า/แยก คู่สมรสไม่ได้อยู่ด้วยกัน)		-----	-----	-----
เงินออม				
700,000 บาทขึ้นไป		-0.01229*	-0.01329*	-0.01365*
100,000 – 699,999 บาท		0.00422	0.00200	0.00134
25,000 – 99,999 บาท		0.00378	-0.00452	-0.00544
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีเงินออม/ต่ำกว่า 25,000 บาท)		-----	-----	-----
แหล่งรายได้หลัก				
แหล่งรายได้หลักมาจากบุตร		0.01058*	0.01354*	0.02082**
(กลุ่มอ้างอิง: แหล่งรายได้หลักมาจากแหล่งอื่น)		-----	-----	-----
ระดับการศึกษา				

ตารางที่ 35 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		Generalized Ordered Probit Regression ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)		
		แบบ จำลองที่ 1	แบบ จำลองที่ 2	แบบ จำลองที่ 3
	มัธยมศึกษาขึ้นไปหรือเทียบเท่า	-0.00825	-0.01301*	-0.01156
	ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	-0.01361*	-0.01380*	-0.01493*
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ได้เรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา)	-----	-----	-----
เขตที่อยู่อาศัย				
	ในเทศบาล	-0.01540**	-0.01141*	-0.01118*
	(กลุ่มอ้างอิง: นอกเทศบาล)	-----	-----	-----
ปัจจัยด้านสุขภาพ				
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง				
	ดีถึงดีมาก	0.02800**	0.02800**	0.02521**
	ปานกลาง	-0.00048	0.00026	-0.00138
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ดีถึงไม่ดีมาก)	-----	-----	-----
จำนวนโรคประจำตัว				
	มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค	-0.02544**	-0.02346**	-0.02253**
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีโรคประจำตัวหรือมีโรคเรื้อรัง/มี 1 โรค)	-----	-----	-----
ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน				
	ทำได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม	0.06914**	0.06554**	0.06912**
	ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ 1-2 กิจกรรม	0.06943**	0.06465**	0.06348**
	(กลุ่มอ้างอิง: ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ มากกว่า 2 กิจกรรม)	-----	-----	-----
	Prob > χ^2	0.0000	0.0000	0.0000
	Pseudo R ²	0.1030	0.1135	0.1155
	Log likelihood	-12783.212	-12634.064	-12604.599

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

5.3.2 การศึกษาปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์หลายตัวแปรของระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุกับกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจัยด้านสุขภาพ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ รวมทั้งตัวแปรระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจ โดยแบบจำลองที่ 1 ประกอบด้วยปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม และปัจจัยด้านสุขภาพ ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ ได้ประมาณร้อยละ 4.71 สำหรับแบบจำลองที่ 2 ซึ่งเพิ่มปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะเข้ามาในการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ ได้ประมาณร้อยละ 5.83 และแบบจำลองที่ 3 ซึ่งเพิ่มทั้งตัวแปรระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจเข้ามาในการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ ได้ประมาณร้อยละ 6.18

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 36 สำหรับแบบจำลองที่ 1 ภายหลังจากการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ แล้ว ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม (เฉพาะกลุ่มที่มีเงินออม 25,000 - 99,999 บาท และกลุ่มที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไป) แหล่งที่มาของรายได้หลัก ระดับการศึกษา เขตที่อยู่อาศัย การประเมินภาวะสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน โดยเมื่อพิจารณาปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุเพศหญิงมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุเพศชายคิดเป็นร้อยละ 3.1 ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป และ 70-79 ปีมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าผู้ที่มีอายุ 60-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.2 และ 2.7 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่สมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยกันนั้นมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่ากลุ่มสถานภาพสมรสอื่นๆ ผู้สูงอายุที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไป และผู้สูงอายุกลุ่มที่มีรายได้ 25,000 - 99,999 บาท มีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่มีเงินออมต่ำกว่า 25,000 บาทหรือไม่มีเงินออมเลย คิดเป็นร้อยละ 1.7 และ 2.6 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากบุตรมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากแหล่งอื่นๆ (การทำงาน เงินบำเหน็จบำนาญ เงินออม เงินช่วยเหลือจากรัฐ เงินจาก

ญาติ หรือจากคู่สมรส) คิดเป็นร้อยละ 1.8 ผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า และประณศศึกษามีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียนสูงถึงร้อยละ 17.2 และ 5.4 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านสุขภาพ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตดีถึงดีมาก และรู้สึกว่าตนเองมีสุขภาพปานกลางมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพไม่ดีและไม่ดีมาก คิดเป็นร้อยละ 4.2 และ 2.1 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวมากกว่า 1 โรคมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคหรือมีเพียงโรคเดียวคิดเป็นร้อยละ 2.8 ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมประจำวันได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม และผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจกรรมประจำวันได้ 1-2 กิจกรรมมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจกรรมประจำวันได้มากกว่า 2 กิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 6.7 และ 4.7 ตามลำดับ

ในส่วนของแบบจำลองที่ 2 ซึ่งมีการเพิ่มปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะเข้ามาในการวิเคราะห์ ส่งผลให้ตัวแปรเงินออมเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไปนั้นมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่มีเงินอومت่ำกว่า 25,000 บาทหรือไม่มีเลย คิดเป็นร้อยละ 1.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในแบบจำลองที่ 2 นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่มีเงินออม 25,000 – 99,999 บาท ยังมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่มีเงินอومت่ำกว่า 25,000 บาทหรือไม่มีเลยลดลงจากเดิมคิดเป็นร้อยละ 2.6 เหลือ 1.6

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านแรงจูงใจ ผ่านตัวแปรด้านความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ และความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา พบว่าตัวแปรทั้ง 2 ตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากที่สุดเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์มีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่รู้สึกต่ำสุดและไม่รู้สึกเลยคิดเป็นร้อยละ 2.3 และผู้สูงอายุที่รู้สึกเป็นสุขมากที่สุดในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหามีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่รู้สึกต่ำสุดและไม่รู้สึกเลยคิดเป็นร้อยละ 1.3

สำหรับตัวแปรจำนวนช่องทางในการรับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้สูงอายุ ซึ่งอยู่ภายใต้ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ พบว่าผู้สูงอายุที่มีช่องทางในการรับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัว

ผู้สูงอายุเองเพิ่มขึ้น 1 ช่องทาง จะเพิ่มโอกาสที่ผู้สูงอายุนั้นจะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงร้อยละ 1.4

เมื่อนำตัวแปรสถานภาพการทำงาน และระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนเข้ามาวิเคราะห์เพิ่มในแบบจำลองที่ 3 ส่งผลให้ตัวแปรแหล่งที่มาของรายได้หลักเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักในการดำรงชีพมาจากบุตรมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงน้อยกว่ากลุ่มที่มีแหล่งรายได้หลักในการดำรงชีพมาจากแหล่งอื่นๆ คิดเป็นประมาณร้อยละ 1.7 – 1.8 ในแบบจำลองที่ 1 และ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในแบบจำลองที่ 3

นอกจากนี้ตัวแปรการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูง และการทำงาน มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่มีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่ไม่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 3.3 และผู้สูงอายุที่ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 3.3

ตารางที่ 36 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		Generalized Ordered Probit Regression		
		ค่าผลกระทบบส่วนเพิ่ม (dy/dx)		
		แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3
สถานภาพการทำงาน				
	ทำงาน			0.03281**
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ทำงาน)			-----
ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน				
	ระดับสูง			0.03273**
	ระดับปานกลาง			0.00944
	(กลุ่มอ้างอิง: ระดับต่ำ)			-----
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ				
ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์				
	รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากที่สุดเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์		0.02260*	0.01382*

ตารางที่ 36 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		Generalized Ordered Probit Regression ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)		
		แบบ จำลองที่ 1	แบบ จำลองที่ 2	แบบ จำลองที่ 3
(กลุ่มอ้างอิง: รู้สึกเห็นอกเห็นใจมาก เล็กน้อย และไม่รู้สึกเลย)			-----	-----
ความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา				
รู้สึกเป็นสุขมากที่สุดในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา			0.01277*	0.01754*
(กลุ่มอ้างอิง: รู้สึกเป็นสุขมาก เล็กน้อย และไม่รู้สึกเลย)			-----	-----
ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ				
จำนวนช่องทางการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับผู้สูงอายุ			0.01411**	0.01339**
ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม				
เพศ				
หญิง		-0.03083**	-0.02974**	-0.03114**
(กลุ่มอ้างอิง: ชาย)		-----	-----	-----
อายุ				
80 ปีขึ้นไป		-0.04235**	-0.04340**	-0.03363**
70-79 ปี		-0.02724**	-0.03079**	-0.02116**
(กลุ่มอ้างอิง: 60-69 ปี)		-----	-----	-----
สถานภาพสมรส				
กำลังสมรส (คู่สมรสอยู่ด้วยกัน)		-0.01141*	-0.01221*	-0.01420*
(กลุ่มอ้างอิง: โสด/หม้าย/หย่า/แยก คู่สมรสไม่ได้อยู่ด้วยกัน)		-----	-----	-----
เงินออม				
700,000 บาทขึ้นไป		0.01703*	0.00182	0.00764
100,000 – 699,999 บาท		0.00947	0.00376	0.00425
25,000 – 99,999 บาท		0.02560**	0.01581*	0.01659*
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีเงินออม/ต่ำกว่า 25,000 บาท)		-----	-----	-----
แหล่งรายได้หลัก				
แหล่งรายได้หลักมาจากบุตร		-0.01807**	-0.01696**	-0.00137

ตารางที่ 36 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		Generalized Ordered Probit Regression ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)		
		แบบ จำลองที่ 1	แบบ จำลองที่ 2	แบบ จำลองที่ 3
(กลุ่มอ้างอิง: แหล่งรายได้หลักมาจากแหล่งอื่น)		-----	-----	-----
ระดับการศึกษา				
	มัธยมศึกษาขึ้นไปหรือเทียบเท่า	0.17163**	0.14969**	0.16875**
	ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	0.05410**	0.04893**	0.04846**
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ได้เรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา)		-----	-----	-----
เขตที่อยู่อาศัย				
	ในเทศบาล	-0.01278*	-0.01249*	-0.01143*
(กลุ่มอ้างอิง: นอกเทศบาล)		-----	-----	-----
ปัจจัยด้านสุขภาพ				
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง				
	ดีถึงดีมาก	0.04222**	0.03711**	0.03226**
	ปานกลาง	0.02108**	0.01582*	0.01453*
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ดีถึงไม่ดีมาก)		-----	-----	-----
จำนวนโรคประจำตัว				
	มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค	-0.02764*	-0.03572*	-0.02626*
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีโรคประจำตัวหรือมีโรคเรื้อรัง/มี 1 โรค)		-----	-----	-----
ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน				
	ทำได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม	0.06683**	0.06287**	0.05981**
	ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ 1-2 กิจกรรม	0.04741**	0.04453**	0.04182**
(กลุ่มอ้างอิง: ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ มากกว่า 2 กิจกรรม)		-----	-----	-----
	Prob > chi ²	0.0000	0.0000	0.0000
	Pseudo R ²	0.0471	0.0583	0.0618
	Log likelihood	-11925.085	-11785.166	-11740.811

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

5.3.3 การศึกษาปัจจัยกำหนดการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์หลายตัวแปรของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุกับกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม และปัจจัยด้านสุขภาพ รวมทั้งตัวแปรระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน โดยแบบจำลองที่ 1 ประกอบด้วยปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม และปัจจัยด้านสุขภาพ ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ได้ประมาณร้อยละ 25.2 และแบบจำลองที่ 2 ซึ่งเพิ่มตัวแปรระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนเข้ามาในการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ได้ประมาณร้อยละ 25.7

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 37 สำหรับแบบจำลองที่ 1 ภายหลังจากการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ แล้ว ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม ระดับการศึกษา (เฉพาะกลุ่มที่จบระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป) เขตที่อยู่อาศัย การประเมินภาวะสุขภาพด้วยตนเอง และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน โดยเมื่อพิจารณาปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุเพศหญิงมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุเพศชายคิดเป็นร้อยละ 17.3 ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป และ 70-79 ปีมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจ น้อยกว่าผู้ที่มีอายุ 60-69 ปีสูงถึงร้อยละ 30.1 และ 24.3 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่กำลังสมรส และคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยกันนั้นมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 11.9 ผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่ามีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียนคิดเป็นร้อยละ 19.4 และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีโอกาที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลคิดเป็นร้อยละ 6.3

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านสุขภาพ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตดีถึงดีมาก และปานกลางมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตไม่ดีและไม่ดีมาก คิดเป็นร้อยละ 14.9 และ 8.1 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่ทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม และผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ 1-2 กิจกรรมมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้มากกว่า 2 กิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 23.8 และ 14.9 ตามลำดับ

เมื่อนำตัวแปรระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนเข้ามาวิเคราะห์เพิ่มในแบบจำลองที่ 2 ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูง และระดับปานกลางมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มที่ให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 9.0 และ 6.4 ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่พร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มที่พร้อมและต้องการให้บริการชุมชนต่ำ คิดเป็นร้อยละ 9.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 37 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ	
		แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2
ระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน			
	ระดับสูง		0.09020**
	ระดับปานกลาง		0.06435**
	(กลุ่มอ้างอิง: ระดับต่ำ)		
ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน			
	ระดับสูง		0.09774**
	ระดับปานกลาง		0.01517
	(กลุ่มอ้างอิง: ระดับต่ำ)		
ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม			
เพศ			
	หญิง	-0.17299**	-0.19001**
	(กลุ่มอ้างอิง: ชาย)	-----	-----
อายุ			
	80 ปีขึ้นไป	-0.30142**	-0.29337**
	70-79 ปี	-0.24314**	-0.23643**
	(กลุ่มอ้างอิง: 60-69 ปี)	-----	-----
สถานภาพสมรส			

ตารางที่ 37 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ
(ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ	
		ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)	
		แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2
	กำลังสมรส (คู่สมรสอยู่ด้วยกัน)	0.11949**	0.12049**
	(กลุ่มอ้างอิง: โสด/หม้าย/หย่า/แยก คู่สมรสไม่ได้อยู่ด้วยกัน)	-----	-----
เงินออม			
	700,000 บาทขึ้นไป	0.09843**	0.09802**
	100,000 – 699,999 บาท	0.04904**	0.04761**
	25,000 – 99,999 บาท	0.09336**	0.08993**
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีเงินออม/ต่ำกว่า 25,000 บาท)	-----	-----
ระดับการศึกษา			
	มัธยมศึกษาขึ้นไปหรือเทียบเท่า	-0.19393**	-0.20247**
	ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	0.01824	0.01713
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ได้เรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา)	-----	-----
เขตที่อยู่อาศัย			
	ในเทศบาล	-0.06273**	-0.06103**
	(กลุ่มอ้างอิง: นอกเทศบาล)	-----	-----
ปัจจัยด้านสุขภาพ			
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง			
	ดีถึงดีมาก	0.14911**	0.13952**
	ปานกลาง	0.08113**	0.07664**
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ดีถึงไม่ดีมาก)	-----	-----
จำนวนโรคประจำตัว			
	มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค	-0.04335	-0.03577
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีโรคประจำตัวหรือมีโรคเรื้อรัง/มี 1 โรค)	-----	-----
ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน			
	ทำได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม	0.23781**	0.22232**
	ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ 1-2 กิจกรรม	0.14851**	0.13626**
	(กลุ่มอ้างอิง: ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ มากกว่า 2 กิจกรรม)	-----	-----

ตารางที่ 37 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ	
		ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)	
		แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2
Prob > chi ²		0.0000	0.0000
Pseudo R ²		0.2515	0.2569
Log likelihood		-7099.768	-7064.694

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

5.3.4 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในหัวข้อ 4.4.1 (แบบจำลองที่ 3) ซึ่งมีการใส่ตัวแปรระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจเข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในหัวข้อ 4.4.2 (แบบจำลองที่ 3) ซึ่งมีการใส่ตัวแปรการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจเข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ และการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำงานเชิงเศรษฐกิจในหัวข้อ 4.4.3 (แบบจำลองที่ 2) ซึ่งมีการใส่ตัวแปรการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนเข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ อาจเกิดปัญหา recursive models โดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้หรือตัวแปรแต่ละตัวมีสิทธิเป็นทั้งตัวแปรอิสระหรือตัวแปรตามของสมการได้ ซึ่งหากเกิดปัญหานี้การแยกวิเคราะห์สมการอาจทำให้ค่าสัมประสิทธิ์เกิดความคลาดเคลื่อนไปจากที่ควรเป็นได้ ผู้วิจัยจึงต้องวิเคราะห์ร่วมกันทั้ง 3 สมการ โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์การถดถอยที่เสมือนว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน (Seemingly Unrelated Regression: SUR) มาปรับใช้ในงานวิจัยนี้

ก) ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์หลายตัวแปรของระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุกับกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจัยด้านสุขภาพ และปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว เมื่อพิจารณาผลการ

วิเคราะห์จากตารางที่ 38 ภายหลังจากการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆแล้ว ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม (เฉพาะกลุ่มที่มีเงินออม 100,000-699,999 บาท) การประเมินภาวะสุขภาพด้วยตนเอง และความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน โดยเมื่อพิจารณาปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุเพศหญิงมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุเพศชายถึงร้อยละ 13.7 ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป และ 70-79 ปีมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้ที่มีอายุ 60-69 ปีคิดเป็นร้อยละ 10.0 และ 4.0 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่กำลังสมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยกันนั้นมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด หม้าย หย่า และแยกกันอยู่คิดเป็นร้อยละ 1.4 ผู้สูงอายุที่มีเงินออม 100,000 – 699,999 บาทมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีเงินออมน้อยกว่า 25,000 บาทหรือไม่มีเงินออมเลยคิดเป็นร้อยละ 1.3

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านสุขภาพ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตดีถึงดีมาก และปานกลาง มีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพไม่ดีและไม่ดีมาก คิดเป็นร้อยละ 2.8 และ 1.5 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมประจำวันได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม และผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจกรรมประจำวันได้ 1-2 กิจกรรมมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจกรรมประจำวันได้มากกว่า 2 กิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 8.3 และ 6.7 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านความเป็นปีกแผ่นระหว่างสมาชิกในครอบครัว พบว่าตัวแปรรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน และความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตร มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่ให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 4.4 ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ให้เงินมากกว่าหรือได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนเท่าๆ กันกับให้บุตรมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 1.8 สำหรับการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรที่อาศัยอยู่นอกครัวเรือนพบว่า ผู้สูงอายุที่ให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือนมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 1.8 ในขณะที่

ผู้สูงอายุที่ให้เงินมากกว่าหรือได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือนเท่าๆกันกับให้บุตรมีโอกาที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 2.0 ผู้สูงอายุที่มีการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือนอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งมีโอกาที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรน้อยกว่าหรือเท่ากับเดือนละครั้งและไม่มีการพูดคุยเลยคิดเป็นร้อยละ 1.2

ข) ปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์หลายตัวแปรของระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุกับกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ปัจจัยด้านสุขภาพ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ และปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 38 ภายหลังจากการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆแล้ว ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ เงินออม (เฉพาะกลุ่มที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไป) แหล่งที่มาของรายได้หลัก ระดับการศึกษา เขตที่อยู่อาศัย การประเมินภาวะสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน โดยเมื่อพิจารณาปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุเพศหญิงมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุเพศชายคิดเป็นร้อยละ 2.2 ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป และ 70-79 ปีมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าผู้ที่มีอายุ 60-69 ปีคิดเป็นร้อยละ 5.0 และ 2.1 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไป มีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่มีเงินอมน้อยกว่า 25,000 บาทหรือไม่มีเงินออมเลย คิดเป็นร้อยละ 1.3 ผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากบุตรมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากแหล่งอื่นๆ (การทำงาน เงินบำเหน็จบำนาญ เงินออม เงินช่วยเหลือจากรัฐ เงินจากญาติ หรือจากคู่สมรส) คิดเป็นร้อยละ 0.7 ผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า และประถมศึกษาไม่มีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียนร้อยละ 6.1 และ 1.6 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านสุขภาพ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตดีถึงดีมาก และรู้สึกว่าคุณภาพปานกลางมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพไม่ดีและไม่ดีมาก คิดเป็นร้อยละ 3.6 และ 1.8 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวมากกว่า 1 โรคมีโอกาที่จะพร้อมและต้องการ

ให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคหรือมีเพียงโรคเดียวคิดเป็นร้อยละ 2.3 ผู้สูงอายุที่ทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม และผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ 1-2 กิจกรรมมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้มากกว่า 2 กิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 8.6 และ 5.8 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านแรงจูงใจผ่านตัวแปรด้านความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ และความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา พบว่าตัวแปรความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหามีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่รู้สึกเป็นสุขมากที่สุดในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหามีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่รู้สึกต่ำกว่าและไม่รู้สึกเลยคิดเป็นร้อยละ 3.3

สำหรับตัวแปรจำนวนช่องทางในการรับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้สูงอายุซึ่งอยู่ภายใต้ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ พบว่าผู้สูงอายุที่มีช่องทางในการรับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้สูงอายุเองเพิ่มขึ้น 1 ช่องทาง จะเพิ่มโอกาสที่ผู้สูงอายุนั้นจะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงร้อยละ 1.5

ค) ปัจจัยกำหนดการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์หลายตัวแปรของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุกับกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม และปัจจัยด้านสุขภาพ เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 38 ภายหลังจากการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ แล้ว ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม (เฉพาะกลุ่มที่มีรายได้ 25,000-99,999 บาท และกลุ่มที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไป) ระดับการศึกษา (เฉพาะกลุ่มที่จบระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป) เขตที่อยู่อาศัย การมีบุตรของบุตรอายุต่ำกว่า 10 ปีอาศัยอยู่ในครัวเรือน การประเมินภาวะสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน โดยเมื่อพิจารณาปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุเพศหญิงมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุเพศชายคิดเป็นร้อยละ 14.7 ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป และ 70-79 ปีมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้ที่มีอายุ 60-69 ปีสูงถึงร้อยละ 31.7 และ 23.8 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่กำลังสมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยกันนั้นมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 10.5 ผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่ามีโอกาส

ที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียนคิดเป็นร้อยละ 17.3 และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลคิดเป็นร้อยละ 3.3

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านสุขภาพ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตดีถึงดีมาก และปานกลางมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพชีวิตไม่ดีและไม่ดีมากๆคิดเป็นร้อยละ 11.3 และ 5.6 ตามลำดับ ผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัวมากกว่า 1 โรคมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคหรือมีเพียงโรคเดียวคิดเป็นร้อยละ 5.4 ผู้สูงอายุที่ทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม และผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ 1-2 กิจกรรมมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้มากกว่า 2 กิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 22.5 และ 14.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 38 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ	ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)		
	การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน	การทำงาน
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ			
ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์			
รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากที่สุดเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์		0.01068	
(กลุ่มอ้างอิง: รู้สึกเห็นอกเห็นใจมาก เล็กน้อย และไม่รู้สึกเลย)		-----	
ความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา			
รู้สึกเป็นสุขมากที่สุดในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา		0.03250**	
(กลุ่มอ้างอิง: รู้สึกเป็นสุขมาก เล็กน้อย และไม่รู้สึกเลย)		-----	
ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ			
จำนวนช่องทางการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับผู้สูงอายุ		0.01502**	
ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว			
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน			
ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน	0.04458**		

ตารางที่ 38 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)		
		การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน	การทำงาน
ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินหรือให้กับรับเท่าๆกันจากบุตรในครัวเรือน		0.01811*		
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน)		-----		
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน				
ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน		0.01793**		
ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินหรือให้กับรับเท่าๆกันจากบุตรนอกครัวเรือน		0.01986*		
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน)		-----		
ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร				
เยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเกือบทุกวัน/ทุกสัปดาห์		-0.00243		
(กลุ่มอ้างอิง: เยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนทุกเดือน/ปีละครั้ง/ไม่เลย)		-----		
ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน				
พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรเกือบทุกวัน/ทุกสัปดาห์		0.01195**		
(กลุ่มอ้างอิง: พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรทุกเดือน/ปีละครั้ง/ไม่เลย)		-----		
ระดับความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์				
ความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับสูง		0.00564		
(กลุ่มอ้างอิง: ความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับต่ำ)		-----		
ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม				
เพศ				
หญิง		0.13736**	-0.02246**	-0.14651**

ตารางที่ 38 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)		
		การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน	การทำงาน
(กลุ่มอ้างอิง: ชาย)		-----	-----	-----
อายุ				
	80 ปีขึ้นไป	-0.10010**	-0.04981**	-0.31719**
	70-79 ปี	-0.03984**	-0.02120**	-0.23769**
(กลุ่มอ้างอิง: 60-69 ปี)		-----	-----	-----
สถานภาพสมรส				
	กำลังสมรส (คู่สมรสอยู่ด้วยกัน)	0.01374**	-0.00146	0.10469**
	(กลุ่มอ้างอิง: โสด/หม้าย/หย่า/แยก คู่สมรสไม่ได้อยู่ด้วยกัน)	-----	-----	-----
เงินออม				
	700,000 บาทขึ้นไป	-0.00482	0.01251*	0.05222**
	100,000 – 699,999 บาท	0.01335*	0.00763	0.01856
	25,000 – 99,999 บาท	0.00251	0.01102	0.05456**
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีเงินออม/ต่ำกว่า 25,000 บาท)	-----	-----	-----
แหล่งรายได้หลัก				
	แหล่งรายได้หลักมาจากบุตร	0.00474	-0.00744*	
	(กลุ่มอ้างอิง: แหล่งรายได้หลักมาจากแหล่งอื่นๆ)	-----	-----	
ระดับการศึกษา				
	มัธยมศึกษาขึ้นไปหรือเทียบเท่า	-0.00840	0.06143**	-0.17295**
	ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	-0.00317	0.01624*	0.02547
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ได้เรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา)	-----	-----	-----
เขตที่อยู่อาศัย				
	ในเทศบาล	-0.00366	-0.01597**	-0.03305**
	(กลุ่มอ้างอิง: นอกเทศบาล)	-----	-----	-----
ปัจจัยด้านสุขภาพ				

ตารางที่ 38 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน (ตัวอย่าง 16,373 ราย)

ตัวแปรอิสระ		ค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (dy/dx)		
		การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชน	การทำงาน
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง				
	ดีถึงดีมาก	0.02825**	0.03556**	0.11295**
	ปานกลาง	0.01460*	0.01781*	0.05606**
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ดีถึงไม่ดีมาก)	-----	-----	-----
จำนวนโรคประจำตัว				
	มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค	-0.01752	-0.02311*	-0.05357*
	(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีโรคประจำตัวหรือมีโรคเรื้อรัง/มี 1 โรค)	-----	-----	-----
ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน				
	ทำได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม	0.08288**	0.08567**	0.22488**
	ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ 1-2 กิจกรรม	0.06682**	0.05829**	0.14881**
	(กลุ่มอ้างอิง:ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ มากกว่า 2 กิจกรรม)	-----	-----	-----
Prob > chi ² = 0.000				
LR chi ² (59) = 9892.58				
Log likelihood = -51338.367				

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.4 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ และอภิปรายผล

ภายหลังการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนโดยใช้แบบจำลอง Generalized Ordered Probit Regression 2) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนโดยใช้แบบจำลอง Generalized Ordered Probit Regression 3) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำงานเชิงเศรษฐกิจโดยใช้แบบจำลองการถดถอยโพรบิทแบบสอง

ค่า (Binary Probit Regression) และ 4) การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกันโดยใช้เทคนิค Conditional Mixed Process (cmp) การประมาณค่าพารามิเตอร์ของงานศึกษานี้ใช้วิธีความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimate) และรายงานผลการศึกษาด้วยค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect)

สำหรับการสรุปผลผู้วิจัยจะสรุปผลตามแบบจำลองที่มีการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน เนื่องจากเป็นแบบจำลองที่มีความเหมาะสมมากที่สุดในการศึกษารั้งนี้ อย่างไรก็ตามสำหรับแบบจำลองอื่นๆ ผู้วิจัยจะนำมาอภิปรายร่วมด้วยในบางส่วน โดยสรุปตามปัจจัยกำหนดดังนี้

5.4.1 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมผ่านตัวแปรเพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งประกอบอยู่ในทุกแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยกำหนดของระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีตัวแปรแหล่งที่มาของรายได้หลักในการดำรงชีพ ประกอบอยู่ในเฉพาะแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยกำหนดของระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนและระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน เมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นแล้วผลการศึกษาได้ดังนี้

เพศ มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทุกแบบจำลอง โดยเพศหญิงมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับสูงมากกว่าเพศชาย ในขณะที่มีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงและการทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าเพศชาย

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเพศหญิงมีส่วนร่วมในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนมากกว่าเพศชายอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสอดคล้องกับทั้งงานวิจัยของรัชพันธุ์ เขยจิตร (2556) และมัทนา พนานิรามัย (2545) ที่ศึกษาเกี่ยวกับแบบแผนการใช้เวลาของผู้สูงอายุ และของประชากรทุกกลุ่ม พบว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงจะมีส่วนร่วมในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนสูงกว่าเพศชาย ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาถัดมา มัทนา พนานิรามัย (2549) จะศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงแบบแผน

ของการใช้เวลาของประชากรไทยอีกครั้งเพื่อดูว่าประชากรไทยมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้เวลาไปอย่างไรบ้าง โดยพบว่าเพศชายมีส่วนร่วมในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นแต่ก็ยังมีส่วนร่วมน้อยกว่าเพศหญิง ในขณะที่การให้บริการชุมชนและการทำงานเชิงเศรษฐกิจเพศชายมีโอกาที่จะทำกิจกรรมเหล่านี้มากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศไทยหลายงานที่พบว่าเพศชายจะทำกิจกรรมนอกบ้านมากกว่าเพศหญิง (กุศล สุนทรธาดา, 2553; รัชพันธุ์ เขยจิตร, 2556; เอกสิทธิ์ พิสิฐพจมาน, 2550) ถึงแม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยอาจไม่ได้มีความเหลื่อมล้ำทางเพศมากนักหากพิจารณาจากดัชนีวัดความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ (Gender Inequality Index: GII) ในตัวชี้วัดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานก็พบว่าเพศหญิงในไทยมีสัดส่วนที่สูงขึ้น (ฐิติกาญจน์ อัครกุล, 2555, พฤศจิกายน) ตามที่ผู้วิจัยได้อภิปรายไว้ในบทที่ 3 แล้ว แต่สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุอาจยังคงคุ้นเคยในบริบทของวัฒนธรรมไทยในอดีตมากกว่าที่กำหนดบทบาทชัดเจนให้เพศชายมีหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวซึ่งทำให้มองว่าตนเองต้องหาเลี้ยงครอบครัว และนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการทำงานเชิงเศรษฐกิจ และเมื่อมีโอกาสทำงานนอกบ้านย่อมได้พบปะสังคมที่หลากหลายนั้นก็อาจเป็นอีกสาเหตุที่นำไปสู่การเข้าร่วมทำงานชุมชนและสังคมมากกว่าเพศหญิงที่สังคมคาดหวังว่าต้องเป็นผู้คอยดูแลบุตรหลานหรือสมาชิกในครอบครัวเป็นหลัก อีกทั้งทัศนคติจากสังคมเองที่ให้ความสำคัญพียงองในการทำงานและวิชาชีพที่เอื้อประโยชน์ต่อเพศชาย เช่น ทหาร ตำรวจ เป็นต้น (โรงเรียนนายร้อยตำรวจเริ่มเปิดหลักสูตรสำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงรุ่นแรก ปี พ.ศ. 2552 ดังนั้นในอดีตโอกาสที่เพศหญิงจะเติบโตในสายวิชาชีพนี้จึงน้อยมาก) สิ่งเหล่านี้ล้วนมาจากการกำหนดบทบาทเพศจากสรีระร่างกายที่แตกต่างกันระหว่างชายหญิงที่ทำให้เพศชายและหญิงมีกิจกรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา และแคนาดา ที่มีบางงานวิจัยพบว่าเพศหญิงมีสัดส่วนของการมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครหรืองานชุมชนสูงกว่าเพศชาย (Duguid et al., 2013; Vaillancourt, 1994; Yvon, 2008) และบางงานวิจัยก็พบว่าเพศชายทำงานอาสาสมัครมากกว่า (Hall et al., 2009)

อายุ มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทุกแบบจำลอง โดยยังมีอายุเพิ่มมากขึ้นโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับสูง พร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูง และทำงานเชิงเศรษฐกิจยิ่งลดน้อยลง

ผลการศึกษาที่พบนี้ไม่แตกต่างจากงานวิจัยในอดีตทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ต่างก็พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุเพิ่มมากขึ้นจะใช้เวลาในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนลดน้อยลง (มัทนา พนานิรามัย, 2545b, 2549; รัชพันธุ์ เขยจิตร, 2556; วลัยพร ศรีสาธิต, 2542) ผู้สูงอายุที่มี

อายุเพิ่มมากขึ้นจะใช้เวลาในการทำงานอาสาสมัครลดน้อยลง (รัชพันธุ์ เชนจิตร์, 2556) เช่นเดียวกันกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจที่ยิ่งผู้สูงอายุมีอายุเพิ่มมากขึ้นก็จะยิ่งทำงานลดลง (Ministry of Social Development, 2011; กุศล สุนทรธาดา, 2553) เมื่อพิจารณาจากมิติด้านตัวผู้สูงอายุเองอาจเป็นเพราะเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ การทำงานของระบบต่างๆ ในร่างกายจะเริ่มถดถอยลง เซลล์ในร่างกายเริ่มเสื่อมสภาพลง ความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อกับสมองที่สั่งการเริ่มลดลง และจะยิ่งถดถอยมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น เมื่ออายุมากขึ้นปริมาณฮอร์โมนในร่างกายจะเริ่มลดลง ส่งผลให้ความสามารถในการซ่อมแซมและการควบคุมระบบในร่างกายเสื่อมถดถอยลงตามไปด้วย ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีของความชราได้อธิบายไว้ อีกทั้งเมื่อร่างกายเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ อาจส่งผลถึงสภาพจิตใจที่อาจถดถอยตามไปด้วย กล่าวคือเกิดอาการวิตกกังวล ความเครียด ส่งผลให้การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือนทำได้ยากขึ้น เช่น ซักผ้า รีดผ้า กวาดบ้าน ดูแลหลาน เป็นต้น การออกไปปฏิบัติกิจกรรมภายนอกบ้าน เช่น การทำงานอาสาสมัคร การช่วยเหลืองานชุมชน รวมทั้งกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ตัวผู้สูงอายุเอง เช่น การทำงานเชิงเศรษฐกิจ นั้นอาจทำได้ยากขึ้นไปอีก เนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้ อาจต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกาย และทักษะที่มากขึ้นรวมทั้งพบปะสังคมมากขึ้นกว่ากิจกรรมในครัวเรือน นอกจากนี้หากพิจารณาจากมิติภายนอกตัวผู้สูงอายุนั้นอาจเป็นเพราะเมื่อผู้สูงอายุมีอายุที่เพิ่มมากขึ้น สมาชิกในครอบครัวอาจไม่ต้องการให้ผู้สูงอายุต้องทำกิจกรรมอะไรมากมายนักเนื่องจากเป็นห่วงตัวผู้สูงอายุ และป้องกันการเกิดอุบัติเหตุต่างๆกับตัวผู้สูงอายุ แม้กระทั่งสังคมและตัวนายจ้างเองก็อาจต้องการจิตอาสาหรือลูกจ้างที่เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่าหรือเป็นผู้สูงอายุตอนต้นเนื่องจากอาจกังวลถึงภาวะสุขภาพและศักยภาพในการทำกิจกรรมต่างๆที่ลดลงจากในอดีต ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุที่มีอายุเพิ่มมากขึ้นจะทำให้การทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมลดน้อยลงแต่ผู้สูงอายุก็ยังคงเป็นกลุ่มที่ใช้เวลาในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และการให้บริการชุมชนสูงสุดเมื่อเทียบกับประชากรวัยอื่นๆ (Hall et al., 2009; Szinovacz, 2000)

สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้ที่กำลังสมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยกันในครัวเรือนมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับสูง และทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ อย่างไรก็ตามกลับพบว่าคนกลุ่มนี้มีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าอีกกลุ่ม ถึงแม้จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ก็ตาม

สถานภาพสมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยกันนั้นเป็นตัวแปรที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีคู่ชีวิตอยู่ร่วมด้วย ซึ่งจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของวัลย์พร ศรีสาธิต (2542) ที่ศึกษาการ

ทำงานบ้านของผู้สูงอายุแบบจำแนกประเภทกิจกรรมพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นโสดจะทำงานบ้านทุกกิจกรรมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ ยกเว้นกิจกรรมการซื้อกับข้าว ในขณะที่การมีคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยนั้นส่งผลทางลบกับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน สอดคล้องกับงานศึกษาในประเทศไทยของ เอกสิทธิ์ พิสิฐพจมาน (2550) และ เพชรรัตน์ วอนเพียร (2550) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดของการทำงานอาสาสมัคร และศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดการบริจาคโลหิตในประเทศไทย พบว่าผู้ที่มีสถานภาพกำลังสมรสจะทำงานอาสาสมัคร และบริจาคโลหิตน้อยกว่าผู้ที่มีสถานภาพโสด อย่างไรก็ตามงานวิจัยทั้งสองนี้เป็นเพียงงานที่ใกล้เคียง ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการให้ในมิติให้แก่สังคม โดยทั้งสองงานศึกษากลุ่มประชากรทั่วไปไม่เจาะจงเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเนื่องจากงานศึกษาในอดีตของประเทศไทยการศึกษาเกี่ยวกับการทำงานอาสาสมัครหรือการให้บริการชุมชนในกลุ่มของผู้สูงอายุยังมีจำกัด โดยที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสถานภาพสมรสสะท้อนถึงการมีภาระหน้าที่ในการดูแลคู่สมรสรวมทั้งครอบครัว เนื่องจากการสมรสมักเป็นจุดเริ่มต้นของการมีครอบครัว ซึ่งเมื่อมีการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวแล้วย่อมเกิดความรู้สึกผูกพัน รวมทั้งความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่พึงกระทำต่อสมาชิก ทำให้ผู้ที่มีสถานภาพสมรสย่อมมีภาระหน้าที่ในการดูแลครอบครัวมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ เช่น โสด หม้าย หย่า แยก และผู้ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกันกับคู่สมรส ดังนั้นการจัดสรรเวลาของผู้ที่มีสถานภาพสมรสจึงอาจมีไว้เพื่อสมาชิกในครอบครัวมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพอื่นๆ ส่งผลให้การจัดสรรเวลาสำหรับกิจกรรมที่ผู้สูงอายุมองว่ามีได้เกิดประโยชน์แก่ครอบครัว เช่น การให้บริการชุมชน การทำงานอาสาสมัคร ลดน้อยลง ตามลำดับความสำคัญ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณางานวิจัยในอดีตของต่างประเทศกลับพบตรงกันข้าม โดยงานวิจัยในอดีตของสหรัฐอเมริกา และแคนาดาที่พบว่าผู้ที่มีสมรสและมีคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยมีโอกาสที่จะทำงานอาสาสมัครมากกว่ากลุ่มสถานภาพสมรสอื่นๆ (Duguid et al., 2013; Population Reference Bureau, 2011; Yvon, 2008) อาจเป็นเพราะความแตกต่างทางบริบทของสังคมและวัฒนธรรมประเทศตะวันออกและประเทศตะวันตกที่ให้ความสำคัญแก่ครอบครัวและสังคมมากน้อยต่างกัน ผลการศึกษาชี้ว่าผู้สูงอายุที่สมรสและคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยนั้นมีโอกาสทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ อาจเป็นเพราะคู่สมรสมีอิทธิพลต่อลักษณะการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของบุคคล โดยเฉพาะความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ รวมทั้งแบบแผนการทำกิจกรรมต่างๆ การมีคู่สมรสอาศัยอยู่ด้วยนั้นเปรียบเสมือนมีคู่คิดคู่ยากคอยดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งอาจเป็นภาระหน้าที่ที่ต้องดูแลคู่สมรสด้วย จึงต้องมีการทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้เพื่อนำมาใช้ร่วมกันในการดำรงชีพ อย่างไรก็ตามงานศึกษาในอดีตของ กุศล สุนทรธาดา (2553) กลับพบว่าตัวแปรสถานภาพสมรสนี้ไม่มีความสัมพันธ์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เงินออม มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มที่มีเงินออมสูงกว่า 25,000 บาททุกกลุ่มมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มที่มีต่ำกว่า 25,000 บาทหรือไม่มีเลย (ยกเว้นในกลุ่มที่มีเงินออม 100,000 – 699,999 บาท ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ยังคงมีทิศทางความสัมพันธ์ทางบวกกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจ) ซึ่งความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ โดยกลุ่มที่มีเงินออม 700,000 บาทขึ้นไปมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่มีต่ำกว่า 25,000 บาทหรือไม่มีเลย นอกจากนี้ผู้ที่มีเงินออมในกลุ่มอื่นๆ ที่มากกว่า 25,000 บาทก็ยังคงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูง ถึงแม้จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ก็ตาม ในขณะที่มีเฉพาะกลุ่มที่มีเงินออม 100,000 – 699,999 บาทเท่านั้นที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่มีเงินออม 100,000 – 699,999 บาทมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนระดับสูง

เงินออมหรือการสะสมทรัพย์สินในรูปแบบต่างๆ เช่น พันธบัตร รถ บ้าน ที่ดิน เป็นต้น เป็นตัวแปรที่น่าจะสะท้อนถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุได้ดีตัวแปรหนึ่ง เนื่องจากการออมในกลุ่มผู้สูงอายุนั้นสะท้อนถึงการมีเงินคงเหลือไว้ใช้ในยามฉุกเฉินได้หรือเป็นหลักประกันด้านการเงิน ซึ่งแตกต่างจากรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาและไม่สามารถอธิบายได้ว่าเพียงพอหรือไม่ ดังนั้นผู้สูงอายุที่มีมูลค่าการออมที่มากกว่าย่อมน่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า ซึ่งจากผลการศึกษาอาจกล่าวได้ว่ายิ่งผู้สูงอายุมีเงินออมหรือทรัพย์สินยิ่งมากยิ่งขึ้นก็ยิ่งมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจสูงกว่ากลุ่มที่มีเงินออมหรือทรัพย์สินน้อยหรือไม่มีเลยซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาในประเทศไทยของ กุศล สุนทรธาดา (2553) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีเงินออมหรือทรัพย์สินยิ่งมากยิ่งขึ้นทำงานมากกว่าผู้ที่ไม่เงินออมหรือทรัพย์สินน้อย อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุที่มีเงินออมหรือทรัพย์สินมากกว่าย่อมมีทุนทรัพย์ที่ใช้ในการสร้างงานสร้างอาชีพที่ได้รับผลตอบแทนสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีทุนทรัพย์น้อยหรือไม่เลยจึงขาดโอกาสที่จะสร้างงานหรือทำงาน เมื่อมีการทำงานที่ได้ผลตอบแทนสูงมากก็ยังมีทรัพย์สินสะสมเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากรายได้ก่อนเกษียณก็เป็นได้โดยยิ่งก่อนเกษียณทำงานที่มีรายได้สูงยิ่งมีการสะสมทรัพย์สินหรือเงินออมมาก โดยงานวิจัยในต่างประเทศหลายงานที่ศึกษาถึงการตัดสินใจทำงานต่อของผู้สูงอายุยังพบว่ารายได้จากการทำงานก่อนเกษียณมีอิทธิพลให้ผู้สูงอายุยังคงทำงานต่อไปในระบบเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงจากการทำงานในช่วงก่อนเกษียณมีโอกาสที่จะยังคงทำงานต่อไปหลังเกษียณอายุการทำงานแล้วทั้งในแบบเต็มเวลาและไม่เต็มเวลามากกว่าผู้สูงอายุที่ได้รายได้จากการทำงานในช่วงวัยแรงงานตอนปลายน้อยโดยยิ่งในช่วงก่อนเกษียณอายุการทำงานมีรายได้จากการทำงานสูงขึ้นยิ่งเพิ่มโอกาสที่ผู้สูงอายุจะทำงานแบบเต็มเวลา

ต่อเนื่องหลังเกษียณแล้ว ซึ่งผู้สูงอายุกลุ่มที่ได้รายได้ไม่น้อยจากการทำงานก่อนเกษียณอาจตัดสินใจทำงานต่อน้อยกว่าเนื่องมาจากเลือกที่จะรับบำนาญหรือสวัสดิการจากจากรัฐในช่วงวัยสูงอายุแทนการทำงานต่อไป (Chen et al., 2012; Hebert & Luong, 2008; Schellenberg et al., 2005; Wannell, 2007) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีเงินออมหรือทรัพย์สินมูลค่า 700,000 บาทขึ้นไปมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนมากกว่ากลุ่มที่มีต่ำกว่า 25,000 บาทหรือไม่มีเลย สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตหลายงานในต่างประเทศที่พบว่าการมีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัคร นั่นคือยิ่งมีรายได้สูงก็จะมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครมาก (Freeman, 1997; Population Reference Bureau, 2011; Vaillancourt, 1994; Yvon, 2008) นอกจากนี้งานศึกษาในประเทศไทยของ วนิดา ปลั่งทอง (2546) ก็พบว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้พอเพียงมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่พอเพียงเช่นกัน เมื่อพิจารณาจากด้านตัวผู้สูงอายุเองนั้นอาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีทรัพย์สินมากจะเกิดความรู้สึกว่าการได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทองของตนนั้นส่วนหนึ่งมาจากสังคมที่มีส่วนผลักดันและช่วยเหลือจึงรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนเองที่จะต้องตอบแทนชุมชนและสังคม หรืออาจรู้สึกว่ามีมากเกินพอแล้วจึงอยากแบ่งปันให้แก่สังคมบ้าง นอกจากนี้หากพิจารณาจากมุมมองภายนอกตัวผู้สูงอายุนั้นอาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้หรือทรัพย์สินมากจะมีการคบค้าสมาคมกับบุคคลหลากหลาย ทำให้มีแนวโน้มในการถูกชุมชนและสังคมชักชวนให้เข้าร่วมในการทำงานอาสาสมัครได้ง่าย โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีรายได้สูงมากที่มีงานวิจัยพบว่ากลุ่มนี้มีแนวโน้มจะถูกจะมีการทำงานอาสาสมัครในองค์กรการกุศลต่างๆ มากกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า (Duguid et al., 2013) ในขณะที่มีเฉพาะกลุ่มที่มีเงินออมหรือทรัพย์สินมูลค่า 100,000 - 699,999 บาทเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนในระดับสูงของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผลการศึกษาอาจใกล้เคียงกับงานศึกษาของ วลัยพร ศรีสาธิต (2542) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่ถือครองทรัพย์สินปานกลางจะทำงานบ้านแต่ละประเภทมากกว่าผู้สูงอายุกลุ่มอื่น

ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการให้บริการชุมชนและการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยยิ่งผู้สูงอายุมิการศึกษาสูงขึ้นยิ่งมีโอกาสพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปมีโอกาสที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือหรือต่ำกว่าประถมศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาขึ้นไปมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือหรือต่ำกว่าประถมศึกษา ถึงแม้จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ก็ตาม

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ทางลบกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ (เฉพาะในกลุ่มที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป) ซึ่งสอดคล้องกับงานของ กุศล สุนทรธาดา (2553) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่าและไม่ได้เรียนจะทำงานมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา ถึงแม้ว่าการทำงานเชิงเศรษฐกิจจะเป็นแหล่งที่มาของรายได้สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้และเป็นการแสดงถึงศักยภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุที่จะไม่ต้องพึ่งพาบุตรหลานหรือภาครัฐ แต่การทำงานในกลุ่มของผู้สูงอายุหรือวัยหลังเกษียณก็ยังคงเป็นเพียง “ทางเลือก” ในผู้สูงอายุบางกลุ่มว่าจะทำหรือไม่ทำ โดยผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับสูงยังมีโอกาสในการเลือกแบบแผนการดำเนินชีวิตได้หลากหลายกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า เนื่องจากการศึกษาเป็นปัจจัยที่สะท้อนถึงคุณภาพของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติในการมองโลกได้กว้างขึ้น สามารถรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคมได้มากกว่า ผู้สูงอายุกลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงจึงอาจเลือกที่จะสนใจไปทำกิจกรรมในรูปแบบอื่นๆ แทนที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม เช่น งานบริการสังคม การทำงานอาสาสมัคร เป็นต้น ในขณะที่กลุ่มที่ไม่มีการศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษา มักทำงานที่ได้รับค่าจ้างต่ำจนแทบไม่สามารถเก็บสะสมเงินไว้ใช้ในยามชราภาพได้ จึงจำเป็นต้องทำงานต่อไปหรือไม่มีทางเลือกมากนัก ซึ่งผลการศึกษาข้างต้นยังแสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมและต้องการทำงานอาสาสมัครของผู้สูงอายุ ซึ่งผลการศึกษาที่พบไม่แตกต่างจากงานวิจัยในอดีตของต่างประเทศที่ต่างก็พบว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าจะมีโอกาสทำงานอาสาสมัครสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า (Butrica et al., 2009; Davis et al., 2010; Duguid et al., 2013; Population Reference Bureau, 2011; Vaillancourt, 1994; Volonteurop, 2012; Yvon, 2008) อีกทั้งผู้ที่มีการศึกษาในระดับสูงจะมีทักษะในการทำงานเฉพาะทางสูง ซึ่งเป็นประโยชน์ให้แก่งานอาสาสมัครที่ตนต้องการจะทำ โดยทักษะเหล่านั้นจะทำให้งานเกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ตัวผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับสูงรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าที่ได้มีโอกาสทำงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลอื่นในสังคมนอกจากตัวผู้สูงอายุเอง และเกิดความเชื่อมั่นในตนเองยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับงานศึกษาในอดีตของ เอกสิทธิ์ พิสิฐพจมาน (2550) ที่ศึกษาในบริบทประเทศไทยในประชากรทั่วไปซึ่งแยกวิเคราะห์กลุ่มที่มีงานทำกับกลุ่มที่ไม่มีงานทำกลับพบว่า ตัวแปรการศึกษาไม่มีนัยสำคัญในกลุ่มที่มีงานทำ แต่ในกลุ่มที่ไม่มีงานทำกลับพบว่าผู้ที่ไม่มีการศึกษาจะตัดสินใจทำงานอาสาสมัครมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ของระดับการศึกษากับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในการศึกษาครั้งนี้ แต่ยังคงพบว่าระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ มัทนา พนานิรามัย (2545a) ที่ได้จำแนกระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา พบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาใช้

เวลาในการทำกิจกรรมผลิตในครัวเรือนรวมทั้งการทำงานบ้านและดูแลผู้สูงอายุสูงกว่ากลุ่มอื่น อาจเป็นเพราะการทำงานบ้านหรือการดูแลสมาชิกในครัวเรือนเป็นงานที่ไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะหรือวิชาชีพชั้นสูง จึงอาจทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มที่ไม่มีการศึกษาหรือได้รับการศึกษาต่ำยังคงรู้สึกว่าคุณมีคุณประโยชน์ผ่านการแบ่งเบาภาระครอบครัว และช่วยเหลือในสิ่งที่ตนสามารถทำได้โดยไม่ต้องใช้ทักษะชั้นสูง เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน ทำอาหาร ดูแลหลาน เป็นต้น

เขตที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการให้บริการชุมชนและการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูง และทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่ากลุ่มที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ถึงแม้จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ก็ตาม

จากผลการศึกษาอาจกล่าวได้ว่าการอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลมีความสัมพันธ์ทางลบกับทั้ง 3 กิจกรรมในการศึกษานี้ ได้แก่ การให้บริการชุมชน การทำงานเชิงเศรษฐกิจ หรือแม้แต่การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน โดยสาเหตุที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเทศบาลมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล อาจเป็นเพราะเขตที่อยู่อาศัยเป็นตัวแปรที่สะท้อนถึงลักษณะโครงสร้างของสังคมไทย ได้แก่ สังคมชนบท และสังคมเมือง มีความแตกต่างด้านรูปแบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม โดยการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุอยู่ในสังคมเมืองเป็นไปด้วยความเร่งรีบ วุ่นวาย ลักษณะเป็นปัจเจกชนสนใจแต่เรื่องของตนเอง สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนหรือเป็นกลุ่มแบบทุติยภูมิ ซึ่งความผูกพันหรือใกล้ชิดกับชุมชนและสังคมจะแตกต่างจากการดำเนินชีวิตในสังคมชนบทที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนและสังคมแบบแน่นแฟ้นหรือเป็นกลุ่มแบบปฐมภูมิ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งการรวมกลุ่มกันยังทำได้ง่ายกว่าผู้สูงอายุในเมืองเนื่องจากส่วนใหญ่จะรู้จักกันหรือเป็นญาติกัน ดังนั้นด้วยลักษณะความสัมพันธ์เช่นนี้จึงอาจทำให้ผู้สูงอายุในชนบทมีส่วนร่วมในการช่วยเหลืองานอันเป็นประโยชน์แก่ชุมชนหรือทำงานอาสาสมัครมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ (Vaillancourt, 1994; Yvon, 2008; เอกสิทธิ์ พิสิฐพจมาน, 2550) ผลการศึกษานี้ไม่สอดคล้องกับงานของ รัชพันธุ์ เขยจิตร (2556) ที่กลับพบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเมืองจะใช้เวลาเฉลี่ยต่อวันในการให้บริการชุมชนหรือทำงานอาสาสมัครสูงกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชนบท อย่างไรก็ตามเวลาเฉลี่ยแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อพิจารณาทิศทางความสัมพันธ์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจพบว่าเป็นไปในทิศทางลบเช่นกัน สอดคล้องกับงานของ กุศล สุนทรธาดา (2553) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบททำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง แต่เมื่อ

แยกพิจารณาความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงแล้วกลับพบว่าผู้สูงอายุเพศชายที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองทำงานมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท แต่ผลการศึกษาไม่มีนัยสำคัญในกลุ่มผู้สูงอายุเพศหญิงและไม่ได้มีนัยสำคัญมากเท่าตัวแปรอื่นๆ (กุศล สุนทรธาดา, 2553, พศจิกายน) ที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะในสังคมเมืองลักษณะการทำงานส่วนใหญ่เป็นงานที่มีการกำหนดช่วงเวลาดการทำงานที่แน่นอนชัดเจน ทั้งเวลาเข้างาน เวลาเลิกงาน แม้กระทั่งอายุในการทำงานก็จะถูกวางกรอบไว้แล้ว ในขณะที่สังคมชนบทลักษณะทางกายภาพที่มีพื้นที่กว้างขวาง และเหมาะแก่การทำเกษตรกรรมมากกว่าสังคมเมืองที่พื้นที่จำกัด ผู้ที่อาศัยในชนบทจึงประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำได้โดยไม่ถูกตีกรอบด้วยข้อจำกัดทางอายุสามารถทำได้จนกว่าจะรู้สึกว่าร่างกายไม่ไหว จึงอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุที่อาศัยในชนบทยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเมือง ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ของเขตที่อยู่อาศัยกับระดับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนจะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในการศึกษารั้งนี้ แต่ยังคงพบว่าการอาศัยในเขตเทศบาลมีความสัมพันธ์ทางลบกับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานในอดีตที่พบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองผู้สูงอายุในเขตเมืองใช้เวลาของตนเองไปในการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน มากกว่าผู้สูงอายุในเขตชนบท (มาลินี วงษ์สิทธิ์ และคณะ, 2541; รัชพันธุ์ เขยจิตร, 2556; วลัยพร ศรีสาธิต, 2542)

แหล่งรายได้หลักในการดำรงชีพ มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการให้บริการชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักในดำรงชีพมาจากบุตรมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าแหล่งรายได้หลักมาจากแหล่งอื่นๆ ในขณะที่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าอีกกลุ่ม

ตัวแปรนี้สะท้อนให้เห็นถึงการได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากบุตร จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากบุตรจะมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสุขภาพในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากแหล่งอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นจากการทำงาน บำเหน็จบำนาญ หรืออื่นๆ ด้วยธรรมชาติของผู้สูงอายุที่ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและทางสังคมที่เกิดขึ้นกับการเป็นผู้สูงอายุจากที่เคยมีหน้าที่การทำงานที่มั่นคงมีบทบาททางสังคมอย่างสม่ำเสมอ ร่างกายแข็งแรงระบบประสาทและอวัยวะต่างๆ ทำงานได้ดี อาจส่งผลให้พฤติกรรมของผู้สูงอายุเปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุจะมีอารมณ์ที่อ่อนไหววิตกกังวลกลัวถูกทอดทิ้งรวมทั้งสิ้นใจซีเคร็งใจเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต (Cumming & Henry, 1961) โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีแหล่งรายได้หลักที่ใช้ในการดำรงชีพมาจากบุตรเปรียบเสมือนมีบุตรเป็นหลักประกันหรือที่พึ่งพาทางรายได้ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้อาจกลัวการถูกบุตรหลานทอดทิ้ง เกิดความรู้สึกเกรงใจบุตรที่ต้องรับภาระด้านการเงิน

ในการเลี้ยงดูตนเอง ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองควรตอบแทนบุตรในสิ่งที่ตนเองสามารถทำได้โดยแสดงออกมาในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมในครัวเรือนที่ตนเองพอจะช่วยเหลือได้ เช่น การทำความสะอาดบ้าน การซักผ้ารีดผ้า การดูแลเรื่องอาหารการกิน แม้กระทั่งการช่วยดูแลหลาน เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของบุตรและลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว อีกทั้งยังทำให้รู้สึกว่าคุณสมบัติของตนมีคุณค่าประโยชน์ต่อบุตรหลานอยู่ ซึ่งจะตรงกันข้ามกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกโดยจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงน้อยกว่าอีกกลุ่มอย่างใดก็ตามผู้สูงอายุเกือบครึ่งหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีแหล่งรายได้หลักมาจากบุตร ในขณะที่ผู้สูงอายุกลุ่มที่ไม่ได้มีรายได้หลักมาจากบุตรแต่มีจากแหล่งอื่นๆ โดยมีรายได้หลักมาจากการทำงานและบำนาญ บำนาญก็มีเกือบครึ่งหนึ่งเช่นกัน ซึ่งผู้สูงอายุกลุ่มหลังนี้น่าจะเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกมากกว่ากลุ่มแรก เมื่อพิจารณามิติภายนอกตัวผู้สูงอายุจึงอาจมีแนวโน้มถูกชักชวนจากบุคคลในสังคมให้ช่วยเหลืองานชุมชนมากกว่า และหากพิจารณามิติภายในตัวผู้สูงอายุเองก็อาจจะต้องการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่สังคมหรือชุมชน เพื่อที่รับการยอมรับจากสังคมและรู้สึกว่าคุณสมบัติของตนยังมีคุณค่าต่อสังคมอันเป็นไปตามความต้องการพื้นฐานทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ (Havighurst, 1961)

5.4.2 ปัจจัยด้านสุขภาพ

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านสุขภาพผ่านตัวแปรการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัว และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน ซึ่งประกอบอยู่ในทุกแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยกำหนดของระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นแล้วผลการศึกษาได้ดังนี้

การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่ยังรู้สึกว่าคุณสมบัติเพิ่มเติมมากขึ้นโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูง และทำงานเชิงเศรษฐกิจยิ่งเพิ่มมากขึ้นตาม ในขณะที่การศึกษาปัจจัยกำหนดของระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนพบว่า ผู้สูงอายุเฉพาะกลุ่มที่รู้สึกว่าคุณสมบัติดีถึงดีมากเท่านั้นที่จะมีโอกาสให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณสมบัติไม่ดีหรือไม่ดีเท่าๆ

จำนวนโรคประจำตัว มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรคมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูง และทำงานเชิง

เศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคประจำตัวและโรคเรื้อรังหรือมีเพียงโรคเดียว นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรคมีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคประจำตัวและโรคเรื้อรังหรือมีเพียงโรคเดียว ถึงแม้จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ก็ตาม

ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ระดับความพร้อมและต้องการให้บริการให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้เองทุกกิจกรรม และมีความยากลำบากในการทำกิจวัตรประจำวัน 1-2 กิจกรรม มีโอกาสที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูง พร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูง และทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากหรือไม่สามารถทำกิจกรรมได้มากกว่า 2 กิจกรรม

สำหรับการประเมินสุขภาพด้วยตนเอง และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทั้ง 3 กิจกรรมในการศึกษานี้ ได้แก่ การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน การให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพดีกว่าหรือสามารถทำกิจวัตรประจำวันต่างๆ ได้มากกว่ามีโอกาสให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูง พร้อมและต้องการให้บริการชุมชนระดับสูง และทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าคุณภาพแย่กว่าหรือสามารถทำกิจวัตรประจำวันต่างๆ ได้น้อยกว่า อาจอธิบายได้ว่าการตระหนักรู้ถึงภาวะสุขภาพของตนเองทำให้บุคคลสามารถวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตที่เหมาะสมแก่ตนเองได้ ผู้ที่รู้สึกว่าคุณภาพดีอาจจะวางแผนดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ตนเองสนใจและต้องการทำได้มากกว่าผู้ที่รู้สึกว่าคุณภาพไม่ดีที่ต้องระมัดระวังในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของตนเอง ซึ่งการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในการศึกษานี้ล้วนเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวทางร่างกายไม่มากนักน้อย เช่น การทำงานบ้าน การทำงานอาสาสมัคร การทำงานชุมชน การประกอบอาชีพ เป็นต้น หากผู้สูงอายุมีความยากลำบากในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง เช่น การทานอาหาร อาบน้ำ แปรงฟัน แต่งตัว การใช้ห้องน้ำ เป็นต้น ย่อมอาจจะเป็นอุปสรรคในการทำกิจกรรมนอกบ้านเช่นกัน เนื่องจากต้องเดินทางไปทำกิจกรรมถ้าไม่มีผู้ช่วยหรือคนพาไปการเดินทางก็ไม่สะดวก หรือเรียกได้ว่า “ใจเต็มร้อย แต่กายไม่ไหว” (เล็ก สมบัติ, ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, & ธนิกันต์ ศักดาพร, 2554) ข้อสังเกตคือภาวะสุขภาพที่วัดด้วยสิ่งที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมคือ “ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน” ซึ่งได้ประยุกต์จากเกณฑ์การประเมินความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันดัชนีบาร์เซลเอตีแอล

(Barthel Activities of Daily Living : ADL) มีอิทธิพลมากกว่าการวัดด้วยสิ่งที่ค่อนข้างเป็นนามธรรมคือ “การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง” ซึ่งประเมินจากความรู้สึกนึกคิดของตัวผู้สูงอายุเอง

นอกจากนี้จำนวนโรคประจำตัวก็มีความสัมพันธ์ทางลบกับทั้ง 3 กิจกรรมในการศึกษานี้ กล่าวคือผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรคจะมีแนวโน้มทำกิจกรรมการให้บริการ และดูแลสมาชิกในครัวเรือน (ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นๆ) การให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่มีโรคประจำตัวและโรคเรื้อรังหรือมีเพียงโรคเดียว อาจเป็นเพราะสุขภาพกายและสุขภาพจิตเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการที่จะดำเนินชีวิตประจำวันอย่างปกติสุข แต่หากต้องเผชิญหน้ากับโรคภัยไข้เจ็บหรือโรคเรื้อรังต่างๆ เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หัวใจ มะเร็ง เป็นต้น ย่อมจะเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากอาการของโรคที่แสดงออก เช่น เหนื่อยง่าย ปวดหัว หน้ามืด เป็นต้น นอกจากนี้การมีปัญหสุขภาพกายมากหรือมีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังหลายโรค ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตตามมาและนำไปสู่ความหดหู่ รู้สึกท้อถอย ไม่อยากจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรืออยากปลีกตัวออกมาจากคนในครอบครัว หรือสังคม ด้วยเหตุผลเบื้องต้นที่ได้กล่าวมาส่งผลให้ตัวแปรที่เกี่ยวกับภาวะสุขภาพ ได้แก่ การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง จำนวนโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง และความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง ค่อนข้างมีบทบาทอย่างมากต่อการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งนับว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเอง ครอบครัว และสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตหลายงานที่กล่าวว่าตัวแปรสุขภาพเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญมากต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ (Butrica et al., 2009; Catsouphe & Smyer, 2005; McGarry, 2004; Ministry of Social Development, 2011; กุศล สุนทรธาดา, 2553) โดยเมื่อนำมาพิจารณาแยกเพศในงานของกุศล สุนทรธาดา (2553, พฤศจิกายน) ก็ยังคงพบว่าภาวะสุขภาพมีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจอย่างมาก โดยมีอิทธิพลในเพศชายมากกว่าเพศหญิง

5.4.3 ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว

ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวเป็นปัจจัยที่มาจากการทบทวนวรรณกรรมสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน โดยพิจารณาผ่านตัวแปรรูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน การเยี่ยมเยียนกับบุตร การพูดคุยทางโทรศัพท์กับบุตร ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว ความเชื่อว่าเมื่อป่วยหนักครอบครัวจะดูแลเป็นอย่างดี และความรักและผูกพันต่อกันของสมาชิกในครอบครัว เมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นแล้วผลการศึกษาได้ดังนี้

การแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน ทั้งในรูปแบบที่เป็นฝ่ายให้มากกว่ารับ หรือเป็นฝ่ายรับมากกว่าให้และให้กับรับเท่าๆ กันก็มีโอกาสที่จะให้บริการดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือนเลย

การแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือนที่ผู้สูงอายุทั้งกลุ่มที่เป็นฝ่ายให้มากกว่ารับ หรือเป็นฝ่ายรับมากกว่าให้มีโอกาสที่จะให้บริการดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือนเลย

ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตร มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่มีการติดต่อพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรเป็นประจำมีโอกาสให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนมากกว่ากลุ่มที่ไม่ค่อยมีการติดต่อพูดคุยหรือไม่ติดต่อเลย

ระดับความเป็นปีกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

หากพิจารณาในมิติความเป็นปีกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวเชิงการหน้าที่ (functional solidarity) เมื่อบิดามารดาอยู่ในวัยสูงอายุ ผู้เป็นบุตรควรมีหน้าที่ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่บิดามารดาตามบรรทัดฐานทางสังคมไทย (นภาพร ชโยวรรณ และจอห์น โนเดล, 2542) รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินจึงเสมือนเป็นแบบแผนหนึ่งในการสนับสนุนระหว่างบิดามารดา กับบุตรที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรมหรือการกระทำที่เห็นได้ชัด จากผลการศึกษาถึงแม้ว่าผู้สูงอายุที่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือนทั้งในรูปแบบที่เป็นฝ่ายให้มากกว่ารับ หรือเป็นฝ่ายรับมากกว่าให้และให้กับรับเท่าๆ กันก็มีโอกาสที่จะให้บริการดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือนเลย แต่อิทธิพลของผู้สูงอายุกลุ่มที่เป็นฝ่ายรับเงินมากกว่าให้เงินบุตรนั้นสูงกว่า (ร้อยละ 4.3 กับ 1.5) อาจอธิบายได้ว่ารูปแบบการแลกเปลี่ยนทางการเงินลักษณะนี้ส่งผลให้ผู้สูงอายุอาจเกิดความรู้สึกเกรงอกเกรงใจหรือต้องการตอบแทนกลับคืน

แก่บุตรของตน ซึ่งการตอบแทนนั้นแสดงออกมาในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือกิจกรรมในครัวเรือน ที่ตนเองพอจะช่วยให้ได้ เช่น การทำความสะอาดบ้าน การซักผ้ารีดผ้า การดูแลเรื่องอาหารการกิน แม้กระทั่งการช่วยดูแลหลาน เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของบุตร อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุกลุ่มที่เป็นฝ่ายให้เงินมากกว่ารับหรือพอๆ กันก็มีโอกาสที่จะช่วยเหลือครัวเรือนมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีมีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือนเลยเช่นกันถึงแม้ค่าผลกระทบจะไม่สูงเท่ากลุ่มแรก อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพด้านการเงินเพียงพอในการเลี้ยงดูตนเองอยู่แล้วแต่ยังคงต้องการให้ความช่วยเหลือและดูแลครอบครัวซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวและมีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือนที่ผู้สูงอายุทั้งกลุ่มที่เป็นฝ่ายให้มากกว่ารับ หรือเป็นฝ่ายรับมากกว่าให้และให้กับรับเท่าๆ กันก็มีโอกาสที่จะให้บริการดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีมีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือนเลย

เมื่อพิจารณาในมิติความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวเชิงการปฏิสังสรรค์ (associational solidarity) ที่แสดงออกมาในรูปแบบของการปฏิสังสรรค์พูดคุยหรือไปมาหาสู่กันระหว่างบุตรกับบิดา จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีความถนัดในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรบ่อยกว่ามีโอกาสที่จะให้บริการครัวเรือนมากกว่า อาจเป็นเพราะว่าองค์ประกอบหนึ่งที่ขาดไม่ได้ของการที่บุคคลจะมีความผูกพันกับบุคคลอื่นได้นั้นคือการปฏิสังสรรค์ (Bengtson & Oyama, 2007) ยิ่งผู้สูงอายุกับสมาชิกในครัวเรือนมีการปฏิสังสรรค์กันมากเท่าไรก็ยิ่งเพิ่มความผูกพันที่มีต่อกัน ในทางกลับกันยังมีการปฏิสังสรรค์กันน้อยก็ยิ่งมีความผูกพันกับสมาชิกในครอบครัวน้อยและเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ความผูกพันเหล่านี้ก่อให้เกิดการให้แก่สมาชิกในครอบครัว (Family altruism and giving) โดยมาจากความรักและความผูกพันที่ผู้สูงอายุมีแก่สมาชิกในครัวเรือนแสดงออกมาในรูปแบบการกระทำที่เป็นการแบ่งเบาภาระและช่วยเหลือสมาชิกในครัวเรือนจากนั้นการให้ในรูปแบบนี้จะเกิดขึ้นซ้ำๆ ในครอบครัวและเกิดขึ้นตามอัตโนมัติ ซึ่งการให้ในงานศึกษานี้สะท้อนออกมาในรูปแบบการให้บริการและดูแลสมาชิกในครอบครัว (Kolm, 2000)

แม้ว่าผลการศึกษาจะพบว่าตัวแปรที่สะท้อนถึงความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวเชิงความผูกพันทางอารมณ์ (affectual solidarity) จะไม่พบนัยสำคัญทางสถิติ แต่ความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยเมื่อผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครอบครัว ความเชื่อว่ามีปวญหนักครอบครัว จะดูแลผู้สูงอายุเป็นอย่างดี และความรู้สึกว่าสมาชิกในครอบครัวรักและผูกพันกัน ที่ใช้เป็นตัววัดระดับความเป็นปึกแผ่นด้านนี้ก็มีความรู้สึกในทางที่ดี (positive sentiment) ซึ่งความรู้สึกนี้จะป็นองค์ประกอบหนึ่งที่เป็นแรงยึดเหนี่ยวในครอบครัวก่อให้เกิดความผูกพันกัน เนื่องจากความรู้สึกเอื้ออาทรหรือเชื่อใจกันเหล่านี้มีลักษณะเป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นได้ ซึ่งต่างจากการ

แลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในหรือนอกครัวเรือน และความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม อาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ผลการศึกษามีความสำคัญ ในขณะที่งานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่พิจารณาตัวแปรความเป็นปีกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวว่าเป็นตัวแปรที่สะท้อนความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุหรือการเป็นพหุผลพึ่งพิงเท่านั้น ไม่ได้เฉพาะเจาะจงศึกษาการทำการกิจกรรมการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนโดยตรง แต่กระนั้นก็ตามงานส่วนมากจะพบว่าตัวแปรความเป็นปีกแผ่นนี้มีอิทธิพลทางบวกต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุหรือการเป็นพหุผลพึ่งพิง (นภาพร โชยวรรณ และจอห์น โนเดล, 2542; พรทิพย์ มาลาธรรม, จิราพร คงเอี่ยม, & ประคอง อินทรสมบัติ, 2552)

ข้อสังเกตคือตัวแปรที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์ของสมาชิกต่างวัยในครอบครัวของผู้สูงอายุ ที่มีความสัมพันธ์กับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อันได้แก่ รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือนและนอกครัวเรือน และความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน มีอิทธิพลทางบวกที่ทำให้ผู้สูงอายุให้ความช่วยเหลือและบริการสมาชิกในครัวเรือน จึงอาจสรุปได้ว่าผู้สูงอายุมีความเป็นปีกแผ่นกับสมาชิกในครอบครัวมากเท่าไร ยังมีแนวโน้มที่อยากจะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ครัวเรือน ดูแลสมาชิกในครัวเรือน และช่วยแบ่งเบาภาระของสมาชิกในครอบครัวผ่านการทำการกิจกรรมที่ตนสามารถทำได้

5.4.4 ปัจจัยด้านแรงจูงใจ

ปัจจัยด้านแรงจูงใจเป็นปัจจัยที่ผู้วิจัยปรับมาจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแรงจูงใจในการให้สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ โดยแรงจูงใจนี้ส่วนใหญ่มาจากสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นเป็นทุกข์ ความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา เป็นต้น โดยความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุอาจไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากรูปแบบการให้ความช่วยเหลือนั้นไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ (Martin, 1994) ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยแรงจูงใจที่มาจากความเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (pure altruism) ที่พิจารณาผ่านตัวแปรความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ และแรงจูงใจที่มาจากความเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (warm glow) ที่พิจารณาผ่านตัวแปรความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา เมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นแล้วผลการศึกษามีดังนี้

ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่มีความรู้สึกเห็นอก

เห็นใจมากที่สุดเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์มีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่รู้สึกน้อยกว่าหรือไม่รู้สึกเลย

ความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่มีความรู้สึกเป็นสุขมากที่สุดมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงมากกว่ากลุ่มที่รู้สึกน้อยกว่าหรือไม่รู้สึกเลย

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจที่มาจากการเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (warm glow) ค่อนข้างมีบทบาทต่อความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุมากกว่าแรงจูงใจที่มาจากการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (pure altruism) โดยปัจจัยด้านแรงจูงใจทั้งสองประเภทมีความสัมพันธ์กับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุในทิศทางบวก สอดคล้องกับงานของ เพชรรัตน์ วอนเพียร (2550) ที่พบว่าทั้งแรงจูงใจแบบการเห็นแก่ประโยชน์ตนเองและแรงจูงใจแบบการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นมีอิทธิพลต่อการให้แก่งานในมิติของการบริจาคโลหิต อาจเป็นเพราะ “แรงจูงใจ” หรือสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้สูงอายุและผลักดันให้เกิดการกระทำของผู้สูงอายุในการให้บริการชุมชน หรือมีความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนเป็นตัวอธิบายว่าผู้สูงอายุให้บริการชุมชนด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน ผู้สูงอายุที่รู้สึกเห็นอกเห็นใจมากที่สุดเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์สะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจในการให้แบบการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น (pure altruism) ซึ่งเป็นการให้ด้วยเหตุผลมาจากการเสียสละโดยมองถึงประโยชน์หรือความยากลำบากของผู้อื่นเป็นที่ตั้ง เป็นการอธิบายว่าผู้สูงอายุไม่ได้เพียงแต่เห็นประโยชน์ส่วนตนอย่างเดียวแต่ยังมองเห็นถึงความอยู่ดีมีสุขของผู้อื่นในสังคมด้วย ในขณะที่แรงจูงใจที่มาจากการเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (warm glow หรือ purely egoistic) มีนัยสำคัญทางสถิติอย่างมาก อาจอธิบายได้ว่าผู้สูงอายุที่พร้อมและต้องการจะช่วยเหลืองานชุมชน ดูแลผู้สูงอายุอื่นๆ และการเป็นอาสาสมัคร ซึ่งเป็นการให้ในรูปแบบของการใช้ร่างกายหรือความรู้ความสามารถ เป็นเพราะว่าผู้สูงอายุอาจจะได้รับความพึงพอใจโดยตรงจากการทำประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่น ผู้สูงอายุจะเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนได้กระทำ มีความสุขใจรู้สึกยินดีที่ได้ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมและส่วนรวม ซึ่งการให้ด้วยเหตุผลนี้ผู้สูงอายุอาจไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้สึกของบุคคลอื่นหรือผู้รับว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นหรือไม่ก็ได้ (Andreoni, 1989; Meier, 2006) นอกจากนั้นงานของ (เล็ก สมบัติ et al. (2554)) ยังสนับสนุนข้อค้นพบที่ว่าแรงจูงใจที่มาจากการเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (warm glow) มีบทบาทให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมให้บริการชุมชน โดยหนึ่งในเหตุผลที่ทำให้ผู้สูงอายุกระทำกิจกรรมเหล่านี้เกิดจากความต้องการช่วยเหลือสังคมซึ่งทำให้ตนเองได้รับการยกย่องและการยอมรับจากบุคคลอื่นจนเกิดความพอใจและเห็นคุณค่าของตนเองตามมา

5.4.5 ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ

ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะเป็นปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ ซึ่งพิจารณาผ่านตัวแปรจำนวนช่องทางในการรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ของผู้สูงอายุ การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่างๆ นับเป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นก้าวแรกของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ โดยผลการศึกษาพบว่าตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยิ่งผู้สูงอายุมีช่องทางในการรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองเพิ่มมากขึ้นยิ่งมีโอกาสที่จะพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนในระดับสูงเพิ่มขึ้น อาจเป็นเพราะช่องทางในการได้รับข่าวสารเปรียบเสมือนแหล่งที่ภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ ใช้ในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุมุ่งทั้งสถานการณ์ในปัจจุบันและปัญหาของสังคม เช่น หอกระจายข่าว วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ป้ายประกาศ อินเทอร์เน็ต อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นต้น การที่ผู้สูงอายุได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ นำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการดำเนินชีวิตของตน ได้รับรู้เกี่ยวกับปัญหาสังคมต่างๆ ที่ถูกถ่ายทอดผ่านแหล่งข้อมูลข่าวสาร อาจเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้สูงอายุต้องการใช้ความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือสังคมรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานอาสาสมัคร ดูแลผู้สูงอายุอื่นหรือแม้กระทั่งการช่วยเหลืองานชุมชนต่างๆ ดังเช่นแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารที่ได้อธิบายเกี่ยวกับอิทธิพลและบทบาทของสื่อว่ามีศักยภาพในการแสดงบทบาทด้านข่าวสารในการส่งเสริมกิจกรรมของสังคม อิทธิพลของสื่อมวลชนส่งผลต่อความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของผู้สูงอายุซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้รับสาร ทักษะของบุคคลจะแตกต่างกันเมื่อมีอัตราการเปิดรับสื่อต่างกันโดยข้อแตกต่างระหว่างคนเมืองและชนบทอันเนื่องมาจากช่องว่างทางการสื่อสาร (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2547) นอกจากนี้หากพิจารณาในมิติที่ว่า การมีส่วนร่วมในการให้บริการหรือช่วยเหลือชุมชนและสังคมเป็นองค์ประกอบในการส่งเสริมให้เป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่า มีศักยภาพ หรือ “พหุพลัง” (Active Ageing) ตามนิยามขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2002) แล้วนั้น งานวิจัยของกุศล สุนทรธาดา และกมลชนก ขำสุวรรณ (2553, พศจิกายน) พบว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารมีส่วนในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีระดับพหุพลังเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 39 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกำหนดและกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัย/ตัวแปร	กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม											
	แบบจำลอง ให้บริการและดูแลสมาชิก				พร้อมและต้องการ ให้บริการชุมชน				ทำงาน			
	ในครัวเรือน											
	1	2	3	cmp	1	2	3	cmp	1	2	cmp	
ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินหรือให้กับรับเท่าๆกันจากบุตรในครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรในครัวเรือน)		+	+	+								
รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน												
ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรนอกครัวเรือน		+	+	+								
ผู้สูงอายุให้เงินมากกว่าที่ได้รับเงินหรือให้กับรับเท่าๆกันจากบุตรนอกครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรนอกครัวเรือน)		+	+	+								
ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร												
เยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนเกือบทุกวัน/ทุกสัปดาห์ (กลุ่มอ้างอิง: เยี่ยมเยียนกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนทุกเดือน/ปีละครั้ง/ไม่เลย)		-	-	-								
ความถี่ในการพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรนอกครัวเรือน												
พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรเกือบทุกวัน/ทุกสัปดาห์ (กลุ่มอ้างอิง: พูดคุยโทรศัพท์กับบุตรทุกเดือน/ปีละครั้ง/ไม่เลย)		+	+	+								
ระดับความเป็นปึกแผ่นเชิงความผูกพันทางอารมณ์												
ความเป็นปึกแผ่นเชิงความ		-	-	+								

ตารางที่ 39 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกำหนดและกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัย/ตัวแปร	กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม												
	แบบจำลอง	ให้บริการและดูแลสมาชิก ในครัวเรือน				พร้อมและต้องการ ให้บริการชุมชน				ทำงาน			
		1	2	3	cmp	1	2	3	cmp	1	2	cmp	
ระดับการศึกษา													
มัธยมศึกษาขึ้นไป	-	_*	-	-	+**	+**	+**	+**	_**	_**	_**		
ประถมศึกษา	_*	_*	_*	-	+**	+**	+**	+*	+	+	+		
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ได้เรียน/ต่ำกว่าประถมศึกษา)	==	==	==	==	==	==	==	==	==	==	==		
เขตที่อยู่อาศัย													
ในเทศบาล	_**	_*	_*	-	_*	_*	_*	_**	_**	_**	_**		
(กลุ่มอ้างอิง: นอกเทศบาล)	==	==	==	==	==	==	==	==	==	==	==		
ปัจจัยด้านสุขภาพ													
การประเมินสุขภาพด้วยตนเอง													
ดีถึงดีมาก	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**		
ปานกลาง	-	+	-	+*	+**	+*	+*	+*	+**	+**	+*		
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่ดีถึงไม่ดีมาก)	==	==	==	==	==	==	==	==	==	==	==		
จำนวนโรคประจำตัว													
มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรังมากกว่า 1 โรค	_**	_**	_**	-	_*	_*	_*	_*	-	-	_*		
(กลุ่มอ้างอิง: ไม่มีโรคประจำตัวหรือมีโรคเรื้อรัง/มี 1 โรค)	==	==	==	==	==	==	==	==	==	==	==		
ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน													
ทำได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**		
ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ 1-2 กิจกรรม	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**	+**		
(กลุ่มอ้างอิง: ลำบาก/ไม่สามารถทำได้ มากกว่า 2 กิจกรรม)	==	==	==	==	==	==	==	==	==	==	==		

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เครื่องหมาย “+” ความสัมพันธ์ทางบวก

เครื่องหมาย “-” ความสัมพันธ์ทางลบ

หมายเลข 1-3 แบบจำลองที่ 1 – 3

cmp แบบจำลองที่ใช้เทคนิค conditional mixed process ในการวิเคราะห์

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

บทที่ 6

การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

บทนี้เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงข้อมูลที่ใช้ในการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ ส่วนที่ 2, 3 และ 4 เป็นวิธีการและผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน การให้บริการชุมชน และการทำงานเชิงเศรษฐกิจ ตามลำดับ ส่วนสุดท้ายเป็นการรวมมูลค่าและสรุปผลการประมาณการมูลค่าของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุและอภิปรายผลการศึกษา รายละเอียดมีดังนี้

6.1 ข้อมูล

ข้อมูลหลักที่ใช้ในการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ได้แก่ ข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งได้เก็บตัวอย่างผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น 34,173 ราย เมื่อถ่วงน้ำหนักจากค่าถ่วงน้ำหนักประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติแล้วจะเป็นตัวแทนของประชากรจำนวนทั้งสิ้น 8,266,304 ราย สำหรับงานวิจัยนี้กำหนดให้ประชากรคือ ประชากรไทยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และกลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ตอบแบบสอบถามครบถ้วนทุกกิจกรรม โดยจำแนกได้ดังนี้

1) ตัวอย่างที่ใช้สำหรับการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 33,426 ราย เมื่อถ่วงน้ำหนักจากค่าถ่วงน้ำหนักประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติแล้วจะเป็นตัวแทนของประชากรจำนวนทั้งสิ้น 8,116,012 ราย

2) ตัวอย่างที่ใช้สำหรับการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชน จำนวน 24,433 ราย เมื่อถ่วงน้ำหนักจากค่าถ่วงน้ำหนักประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติแล้วจะเป็นตัวแทนของประชากรจำนวนทั้งสิ้น 5,842,165 ราย

3) ตัวอย่างที่ใช้สำหรับการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานเชิงเศรษฐกิจ จำนวน 34,173 ราย เมื่อถ่วงน้ำหนักจากค่าถ่วงน้ำหนักประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติแล้วจะเป็นตัวแทนของประชากรจำนวนทั้งสิ้น 8,266,304 ราย

โดยใช้ข้อมูลจากการใช้เวลาของประชากรไทย พ.ศ. 2552 และสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไทย พ.ศ. 2552 ไตรมาส 3 มาประกอบในการคำนวณจำนวนชั่วโมงเฉลี่ยของการทำกิจกรรมและค่าจ้างเฉลี่ยของแต่ละอาชีพตามการจัดประเภทอาชีพตามมาตรฐานสากลของ

International Standard Classification of Occupation (ISCO-88) จัดทำโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

6.2 การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

6.2.1 วิธีการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

การประมาณการมูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ใช้แนวคิดการประเมินมูลค่าของงานที่ทำโดยไม่ได้รับค่าจ้างตอบแทน ซึ่งจะประเมินจากปัจจัยด้านเวลาที่ใช้ในการผลิต โดยใช้แนวคิดในการหามูลค่าของเวลาต่อชั่วโมงสามารถคำนวณได้ดังนี้

วิธีจ้างคนทำงานแทน (Replacement Approach) เป็นแนวคิดที่ใช้หลักการว่าถ้าต้องจ้างผู้อื่นมาทำงานแทนแรงงานของสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ได้รับค่าจ้าง ครัวเรือนต้องจ่ายเงินให้ผู้ที่มาทำงานแทนเป็นเงินเท่าไร การประเมินเวลาของการทำกิจกรรมเหล่านี้ควรเทียบกับอัตราค่าจ้างของแรงงานประเภทใดในตลาด เช่น ในแต่ละวันแม่บ้านผู้หนึ่งจะต้องมีภาระในการปรุงอาหาร 2 มื้อให้แก่สมาชิกในครัวเรือน ทำความสะอาดบ้าน ดูแลผู้สูงอายุ รับส่งบุตรไปกลับจากโรงเรียนถึงบ้าน เป็นต้น โดยการตัดสินใจเทียบกับอัตราค่าจ้างของแรงงานประเภทใดจะมีผลต่อมูลค่าที่ประเมินออกมา เพราะอัตราค่าจ้างของแรงงานแต่ละประเภทในตลาดแตกต่างกัน จากงานศึกษาในอดีตสามารถแบ่งการประเมินมูลค่าโดยใช้วิธีจ้างคนทำงานแทนออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ วิธีทดแทนด้วยคนทำงานทั่วไป (Replacement by generalist) และวิธีทดแทนด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง (Replacement by specialist) โดยวิธีแรกจะทดแทนด้วยอัตราค่าจ้างของผู้ทำงานบ้านทั่วไป ในขณะที่วิธีที่สองจะใช้อัตราของผู้ที่ทำงานในแต่ละประเภทที่เจาะจง เช่น งานซักรีดเสื้อผ้าก็จะใช้อัตราค่าจ้างของผู้ที่ทำอาชีพซักรีดในตลาดแรงงาน งานทำอาหารก็จะใช้อัตราค่าจ้างของผู้ที่ทำอาชีพพ่อครัวหรือแม่ครัว ตามแนวคิดของวิธีจ้างคนทำงานแทนต้องตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าในทางปฏิบัติจริง ครัวเรือนสามารถหาคนมาทำงานแทนงานที่สมาชิกเคยทำโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนได้ถ้าครัวเรือนนั้นต้องการ (Cnaan & Kang, 2011; มัทนา พนานิรามัย, 2545a)

ผู้วิจัยใช้วิธีการประมาณการมูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน 3 วิธี โดยมูลค่าที่ได้จากการประมาณการจะเป็นมูลค่าในช่วงกรอบเวลา 1 ปี ของปี พ.ศ. 2554 ดังนี้

1) วิธีทดแทนด้วยคนทำงานทั่วไป (Replacement by generalist) วิธีนี้ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลจากการสำรวจการใช้เวลาของประชากร ปี พ.ศ. 2552 มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหา

ค่าเฉลี่ยของจำนวนชั่วโมงการใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่อวันจำแนกตามคุณลักษณะของประชากร (จากการทำตารางไขว้ Crosstab) ซึ่งจำแนกตามคุณลักษณะทางประชากรดังนี้ 1) เพศ ได้แก่ เพศชาย และเพศหญิง 2) ช่วงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุตอนต้น ผู้สูงอายุตอนกลาง และผู้สูงอายุตอนปลาย 3) สถานภาพสมรส ได้แก่ โสด สมรสและอาศัยอยู่ด้วยกัน และหม้ายหรือหย่าหรือแยกกันอยู่ 4) การศึกษาสูงสุด ได้แก่ ไม่ได้เรียนหรือต่ำกว่าประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา หรือสูงกว่า 5) การทำงาน ได้แก่ ทำงาน และไม่ทำงาน 6) เขตที่อยู่อาศัย ได้แก่ ในกรุงเทพฯ และนอกกรุงเทพฯ

เมื่อนำคุณลักษณะทางประชากรมาจำแนกเป็นกลุ่มแล้วจะได้ทั้งหมด 216 กลุ่ม จากนั้นนำจำนวนชั่วโมงเฉลี่ยในการทำกิจกรรมมาแทนในชุดข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 โดยแทนค่าในกลุ่มที่มีคุณลักษณะทางประชากรเดียวกันตามที่ได้จำแนกไว้ การจำแนกเวลาที่ใช้ตามลักษณะงานที่ทำแบ่งได้ดังนี้ (ภาคผนวก ง)

- การจัดการด้านอาหาร รหัสกิจกรรม 06111 (TIME₁)
- การทำความสะอาดและการดูแลรักษาที่อยู่อาศัยและบริเวณรอบ รหัสกิจกรรม 06112 (TIME₂)
- การดูแลสิ่งทอและรองเท้า รหัสกิจกรรม 06114 (TIME₃)
- การเลือกซื้อหรือการซื้อสินค้าและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รหัสกิจกรรม 06121 (TIME₄)
- การดูแลเด็กทางด้านร่างกาย การสอนฝึกอบรมช่วยเหลือเด็ก การพาเด็กไปยังสถานที่ต่างๆ และการดูแลเฝ้าระวังให้เด็กอยู่ในสายตา รหัสกิจกรรม 07111 - 07114 (TIME₅)
- การดูแลผู้ใหญ่ ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และผู้พิการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และการพาไปยังสถานที่ต่างๆ รหัสกิจกรรม 07121 - 07123 (TIME₆)

มูลค่าของเวลาที่ใช้สำหรับแต่ละกิจกรรมของประชากรในแต่ละคุณลักษณะจะเท่ากับจำนวนชั่วโมงเฉลี่ยที่ใช้ในการทำกิจกรรมแต่ละประเภท คูณด้วยอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่มีอาชีพเป็นผู้ช่วยปฏิบัติงานด้านการทำงานบ้านและผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาด และนำไปคูณกับระดับวัดการทำกิจกรรมแต่ละประเภท โดยมูลค่าของเวลาที่ทำการกิจกรรมทั้งหมดจะเท่ากับผลบวกของมูลค่าของเวลาที่ใช้ในแต่ละประเภทกิจกรรมดังนี้

$$\text{VALUE_FAM}_{ij} = \sum(\text{TIME}_j \times \text{WAGE}_i) \times \text{ACT}_j$$

โดย $j = 1, 2, \dots, 6$ แทนงานทั้งหมด 6 ประเภท
 i แทนเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งจำแนกเป็น ในและนอกกรุงเทพมหานคร

ACT_j แทนระดับการวัดกิจกรรม โดยแบ่งเป็น 0 และ 1 (ตารางที่ 41)

WAGE แทนอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่มีอาชีพเป็นผู้ช่วยปฏิบัติงานด้านการทำงานบ้านและผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาด (รหัสอาชีพ 9131) ในท้องที่ i

โดยรหัสอาชีพที่นำมาใช้เปรียบเทียบ นำมาจากการจัดประเภทอาชีพของ International Standard Classification of Occupations (ISCO-88) ซึ่งจัดทำโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) (ภาคผนวก จ) และอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่มีอาชีพเป็นผู้ช่วยปฏิบัติงานด้านการทำงานบ้านและผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาดใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ปี พ.ศ. 2552 ไตรมาสที่ 3 เนื่องจากเป็นการเก็บข้อมูลในชุดเดียวกันกับการสำรวจการใช้เวลาของประชากร ปี พ.ศ. 2552

2) วิธีทดแทนด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง (Replacement by specialist) ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้อัตราของผู้ที่ทำงานในแต่ละประเภทได้เจาะจงและละเอียดกว่าวิธีทดแทนด้วยคนทำงานทั่วไป โดยวิธีนี้ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลจากการสำรวจการใช้เวลาของประชากร ปี พ.ศ. 2552 มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าเฉลี่ยของจำนวนชั่วโมงการใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่อวันจำแนกตามคุณลักษณะของประชากรเช่นเดียวกับวิธีทดแทนด้วยคนทำงานทั่วไป จากนั้นนำจำนวนชั่วโมงเฉลี่ยในการทำกิจกรรมมาแทนในชุดข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 โดยแทนค่าในกลุ่มที่มีคุณลักษณะทางประชากรเดียวกันตามที่ได้จำแนกไว้ในวิธีแรก การจำแนกเวลาที่ใช้ตามลักษณะงานที่ทำแบ่งได้ดังนี้

- การจัดการด้านอาหาร รหัสกิจกรรม 06111 (TIME₁)
- การทำความสะอาดและการดูแลรักษาที่อยู่อาศัยและบริเวณรอบ รหัสกิจกรรม 06112 (TIME₂)
- การดูแลสิ่งทอและรองเท้า รหัสกิจกรรม 06114 (TIME₃)
- การเลือกซื้อหรือการซื้อสินค้าและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รหัสกิจกรรม 06121 (TIME₄)
- การดูแลเด็กทางด้านร่างกาย การสอนฝึกรอบช่วยเหลือเด็ก การพาเด็กไปยังสถานที่ต่างๆ และการดูแลเฝ้าระวังให้เด็กอยู่ในสายตา รหัสกิจกรรม 07111 - 07114 (TIME₅)
- การดูแลผู้ใหญ่ ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และผู้พิการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และการพาไปยังสถานที่ต่างๆ รหัสกิจกรรม 07121 - 07123 (TIME₆)

มูลค่าของเวลาที่ใช้สำหรับแต่ละกิจกรรมของประชากรในแต่ละคุณลักษณะจะเท่ากับจำนวน

ชั่วโมงเฉลี่ยที่ใช้ในการทำกิจกรรมแต่ละประเภท คูณด้วยอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่มีอาชีพทำงานในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และนำไปคูณกับระดับวัดการทำกิจกรรมแต่ละประเภท โดยมูลค่าของเวลาที่ทำกิจกรรมทั้งหมดจะเท่ากับผลบวกของมูลค่าของเวลาที่ใช้ในแต่ละประเภทกิจกรรมดังนี้

$$\text{VALUE_FAM}_{ij} = \sum(\text{TIME}_j \times \text{WAGE}_{ij}) \times \text{ACT}_j$$

โดย $j = 1, 2, \dots, 6$ แทนงานทั้งหมด 6 ประเภท

i แทนเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งจำแนกเป็น ในและนอกกรุงเทพมหานคร

ACT_j แทนระดับการวัดกิจกรรม โดยแบ่งเป็น 0 และ 1 (ดังตารางที่ 13)

WAGE_{ij} แทนอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของงานประเภท j ในท้องที่ i ซึ่งถูกกำหนดดังนี้

$\text{WAGE}_{i1} =$ อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของพ่อครัว/แม่ครัว (รหัสอาชีพ 5122)

$\text{WAGE}_{i2} =$ อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ช่วยปฏิบัติงานและผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาดสำนักงาน โรงแรม และสถานประกอบการอื่นๆ (รหัสอาชีพ 9132)

$\text{WAGE}_{i3} =$ อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ปฏิบัติงานด้านการซักและรีดเสื้อผ้า (รหัสอาชีพ 9133)

$\text{WAGE}_{i4} =$ อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของพ่อครัว/แม่ครัว (รหัสอาชีพ 5122)

$\text{WAGE}_{i5} =$ อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของพนักงานดูแลเด็ก (รหัสอาชีพ 5131)

$\text{WAGE}_{i6} =$ อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของพนักงานดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุตามบ้าน (รหัสอาชีพ 5133)

โดยรหัสอาชีพที่นำมาใช้เปรียบเทียบนำมาจากการจัดประเภทอาชีพของ International Standard Classification of Occupations (ISCO-88) (ภาคผนวก จ) และอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่ทำงานแต่ละประเภทที่ใกล้เคียง ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ปี พ.ศ. 2552 ไตรมาสที่ 3

3) วิธีทดแทนด้วยอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง วิธีนี้เป็นวิธีที่ใช้ค่าเฉลี่ยของอัตราค่าจ้างในแต่ละอาชีพที่นำมาแทน โดยจำแนกจำนวนชั่วโมงเฉลี่ยในการทำกิจกรรมเช่นเดียวกับวิธีทดแทนด้วยคนทำงานทั่วไปและวิธีทดแทนด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง และมีรายละเอียดของวิธีการคำนวณมูลค่าเช่นเดียวกัน แต่จะใช้อัตราค่าจ้างเฉลี่ยที่นำมาเทียบจากค่าเฉลี่ยของอัตราค่าจ้างจากอาชีพใกล้เคียงที่นำมาคิดในวิธีทดแทนด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง ซึ่งอัตราค่าจ้างเฉลี่ยคำนวณดังนี้

$$\text{WAGE}_i = (\text{WAGE}_{i1} + \text{WAGE}_{i2} + \text{WAGE}_{i3} + \text{WAGE}_{i4} + \text{WAGE}_{i5} + \text{WAGE}_{i6}) / N$$

i แทนเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งจำแนกเป็น ในและนอกกรุงเทพมหานคร

N = จำนวนกิจกรรม (6)

WAGE แทนอัตราค่าจ้างเฉลี่ย ในท้องที่ i

$WAGE_{i1}$ = อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของพ่อครัว/แม่ครัว (รหัสอาชีพ 5122)

$WAGE_{i2}$ = อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ช่วยปฏิบัติงานและผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาด
สำนักงาน โรงแรม และสถานประกอบการอื่นๆ (รหัสอาชีพ 9132)

$WAGE_{i3}$ = อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ปฏิบัติงานด้านการซักและรีดเสื้อผ้า (รหัสอาชีพ 9133)

$WAGE_{i4}$ = อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของพ่อครัว/แม่ครัว (รหัสอาชีพ 5122)

$WAGE_{i5}$ = อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของพนักงานดูแลเด็ก (รหัสอาชีพ 5131)

$WAGE_{i6}$ = อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของพนักงานดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุตามบ้าน (รหัสอาชีพ
5133)

ตารางที่ 40 เปรียบเทียบกิจกรรมที่นำมาคิดเวลาเฉลี่ย และอาชีพที่นำมาคิดค่าจ้างเฉลี่ยจำแนกตามวิธีการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ

การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	กิจกรรมที่นำมาคิดเวลาเฉลี่ย (รหัสกิจกรรม)	อาชีพที่นำมาคิดค่าจ้างเฉลี่ย (รหัสอาชีพ)		
		วิธีทดแทนด้วย คนทำงานทั่วไป	วิธีทดแทนด้วย ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง	วิธีทดแทนด้วยอัตรา ค่าจ้างเฉลี่ยของ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง
ทำอาหาร	การจัดการด้านอาหาร (06111)	ผู้ช่วยปฏิบัติงานด้านการทำงานบ้าน และ ผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาด (9131)	พ่อครัว/แม่ครัว (5122)	ค่าเฉลี่ยของอัตราค่าจ้างจากผลรวมของอาชีพพ่อครัว/แม่ครัว (5122), ผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาด (9132), ผู้ปฏิบัติงานด้านการซักและรีดเสื้อผ้า (9133), พ่อครัว/แม่ครัว (5122), ผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาด (9132), ผู้ปฏิบัติงานด้านการซักและรีดเสื้อผ้า (9133), อาชีพพ่อครัว/แม่ครัว (5122), พนักงานดูแลเด็ก (5131), พนักงานดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุตามบ้าน (5133)
ปิดกวาด/เช็ดถูบ้าน	การทำความสะอาดและการดูแลรักษาที่อยู่อาศัยและบริเวณรอบ (06112)		ผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาด (9132)	
ซักรีดเสื้อผ้า	การดูแลสิ่งทอและรองเท้า (06114)		ผู้ปฏิบัติงานด้านการซักและรีดเสื้อผ้า (9133)	
ซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว	การเลือกซื้อหรือการซื้อสินค้าและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำอาหาร (06121)		พ่อครัว/แม่ครัว (5122)	
ดูแลหลาน (อายุต่ำกว่า 10 ปี)	การดูแลเด็กทางด้านร่างกาย, การสอนฝึกอบรมช่วยเหลือเด็ก, การพาเด็กไปยังสถานที่ต่างๆ, การดูแลเฝ้าระวังให้เด็กอยู่ในสายตา (07111-07114)		พนักงานดูแลเด็ก (5131)	
ดูแลผู้สูงอายุ (รวมผู้ป่วยและผู้พิการ)	การดูแลผู้ใหญ่ ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และผู้พิการ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และการพาไปยังสถานที่ต่างๆ (07121-07123)		พนักงานดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุตามบ้าน (5133)	

ตารางที่ 41 กิจกรรมการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ข้อคำถาม และระดับการวัด

กิจกรรมการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ข้อคำถาม	ระดับการวัด
ทำอาหาร (ACT ₁)	OP80	0 = ไม่เคยทำ/ ไม่มีกิจกรรม 1 = มีการทำกิจกรรมทั้งบางครั้งและเป็นประจำ
ปัดกวาด/เช็ดถูบ้าน (ACT ₂)	OP82	0 = ไม่เคยทำ/ ไม่มีกิจกรรม 1 = มีการทำกิจกรรมทั้งบางครั้งและเป็นประจำ
ซักรีดเสื้อผ้า (ACT ₃)	OP81	0 = ไม่เคยทำ/ ไม่มีกิจกรรม 1 = มีการทำกิจกรรมทั้งบางครั้งและเป็นประจำ
ซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว (ACT ₄)	OP79	0 = ไม่เคยทำ/ ไม่มีกิจกรรม 1 = มีการทำกิจกรรมทั้งบางครั้งและเป็นประจำ
ดูแลหลาน (อายุต่ำกว่า 10 ปี) (ACT ₅)	OP84	0 = ไม่เคยทำ/ ไม่มีกิจกรรม 1 = มีการทำกิจกรรมทั้งบางครั้งและเป็นประจำ
ดูแลผู้สูงอายุ (รวมผู้ป่วย และผู้พิการ) (ACT ₆)	OP86	0 = ไม่เคยทำ/ ไม่มีกิจกรรม 1 = มีการทำกิจกรรมทั้งบางครั้งและเป็นประจำ

การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำกิจกรรมการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุไทย คำนวณจากตัวอย่าง 33,426 ราย โดยเป็นตัวแทนของประชากรสูงอายุจำนวน 8,116,012 ราย มีตัวอย่างที่ถูกตัดออกจากการคำนวณจำนวน 747 ราย เนื่องจากไม่ได้ตอบข้อคำถาม ซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรสูงอายุอีกจำนวน 150,292 ราย โดยมีข้อสมมติว่าประชากรที่ถูกตัดออกจากการคำนวณมีการกระจายตัวเช่นเดียวกันกับประชากรที่ถูกนำมาคิดคำนวณมูลค่า ซึ่งผู้วิจัยจะเทียบบัญชีไตรยางศ์กลับไปเป็นมูลค่าของประชากรสูงอายุจำนวน 8,266,304 ราย

6.2.2 ผลการศึกษา: มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

ผลการศึกษาพบว่าอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของแต่ละอาชีพตามการจัดประเภทอาชีพตามมาตรฐานสากลของ International Standard Classification of Occupation (ISCO-88) จากสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไทย พ.ศ. 2552 ไตรมาส 3 ที่นำมาใช้ในการคำนวณในแต่ละวิธีการประมาณการมูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน มีรายละเอียดดังนี้

- ผู้ที่มีอาชีพเป็นผู้ช่วยปฏิบัติงานด้านการทำงานบ้านและผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาด (รหัสอาชีพ 9131) ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 25.99 บาทต่อชั่วโมง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 18.17 บาทต่อชั่วโมง

- ผู้ที่มีอาชีพพ่อครัว/แม่ครัว (รหัสอาชีพ 5122) ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 44.79 บาทต่อชั่วโมง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 48.52 บาทต่อชั่วโมง
- ผู้ช่วยปฏิบัติงานและผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาดสำนักงาน โรงแรม และสถานประกอบการอื่นๆ (รหัสอาชีพ 9132) ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 32.37 บาทต่อชั่วโมง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 27.01 บาทต่อชั่วโมง
- ผู้ปฏิบัติงานด้านการซักและรีดเสื้อผ้า (รหัสอาชีพ 9133) ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 32.57 บาทต่อชั่วโมง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 19.88 บาทต่อชั่วโมง
- พนักงานดูแลเด็ก (รหัสอาชีพ 5131) ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 29.67 บาทต่อชั่วโมง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 27.04 บาทต่อชั่วโมง
- พนักงานดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุตามบ้าน (รหัสอาชีพ 5133) ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 35.81 บาทต่อชั่วโมง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 22.02 บาทต่อชั่วโมง
- ค่าจ้างเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 36.67 บาทต่อชั่วโมง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 32.17 บาทต่อชั่วโมง

ตารางที่ 42 อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของแต่ละวิธีการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการ และดูแลสมาชิกในครัวเรือน

การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	อัตราค่าจ้างเฉลี่ย (บาท/ชั่วโมง)					
	วิธีทดแทนด้วยคนทำงานทั่วไป		วิธีทดแทนด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง		วิธีทดแทนด้วยอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง	
	ในกทม.	นอกกทม.	ในกทม.	นอกกทม.	ในกทม.	นอกกทม.
ทำอาหาร	25.99	18.17	44.79	48.52	36.67	32.17
ปิดกวาดเช็ดถูบ้าน	25.99	18.17	32.37	27.01	36.67	32.17
ซักรีดเสื้อผ้า	25.99	18.17	32.57	19.88	36.67	32.17
ซื้ออาหารซื้อกับข้าว	25.99	18.17	44.79	48.52	36.67	32.17
ดูแลหลาน	25.99	18.17	29.67	27.04	36.67	32.17
ดูแลผู้สูงอายุ	25.99	18.17	35.81	22.02	36.67	32.17

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

จากการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุทั้ง 3 วิธี ได้แก่ วิธีทดแทนด้วยคนทำงานทั่วไป วิธีทดแทนด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง และวิธีทดแทนด้วยอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง พบว่า มูลค่ารวมทั้งหมดของการให้บริการ

และดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุจำนวน 8,266,304 ราย ในปี พ.ศ. 2554 อยู่ในช่วง 70,167,211,615.18 บาท ถึง 138,838,606,479.94 บาท

เมื่อพิจารณาการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกเป็นการทำอาหาร ปัดกวาด เช็ดถูบ้าน ซักรีดเสื้อผ้า ซื้ออาหารซื้อกับข้าว ดูแลหลาน (ต่ำกว่า 10 ปี) และดูแลผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) พบว่า มูลค่าของการทำอาหารอยู่ในช่วง 31,139,316,739.17 - 80,173,109,223.47 บาท มูลค่าของการปัดกวาดเช็ดถูบ้านอยู่ในช่วง 22,333,875,403.09 - 38,073,090,071.52 บาท มูลค่าของการซักรีดเสื้อผ้าอยู่ในช่วง 7,129,473,999.06 - 12,028,466,706.42 บาท มูลค่าของการซื้ออาหารซื้อกับข้าวอยู่ในช่วง 4,400,266,028.31 - 10,764,183,439.70 บาท มูลค่าของการดูแลหลานอยู่ในช่วง 5,083,965,569.13 - 8,959,490,375.63 บาท และมูลค่าของการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนอยู่ในช่วง 80,313,876.41 - 141,899,929.87 บาท (ตารางที่ 43)

ตารางที่ 43 ผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุจำแนกตามวิธีการประมาณการมูลค่า

การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	มูลค่า (บาท) ต่อปี		
	วิธีทดแทนด้วย คนทำงานทั่วไป	วิธีทดแทนด้วย ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง	วิธีทดแทนด้วยอัตรา ค่าจ้างเฉลี่ยของ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง
ทำอาหาร	31,139,316,739.17	80,173,109,223.47	54,000,922,206.91
ปัดกวาดเช็ดถูบ้าน	22,333,875,403.09	32,214,899,461.42	38,073,090,071.52
ซักรีดเสื้อผ้า	7,129,473,999.06	8,063,323,301.77	12,028,466,706.42
ซื้ออาหารซื้อกับข้าว	4,400,266,028.31	10,764,183,439.70	7,416,283,651.11
ดูแลหลาน	5,083,965,569.13	7,525,623,110.01	8,959,490,375.63
ดูแลผู้สูงอายุ	80,313,876.41	97,467,943.57	141,899,929.87
รวม	70,167,211,615.18	138,838,606,479.94	120,620,152,941.46

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม พบว่ามูลค่าของการทำอาหารประมาณร้อยละ 44.4 - 57.7 ของมูลค่าการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือมูลค่าของการปัดกวาดเช็ดถูบ้านประมาณร้อยละ 23.2 - 31.8 โดยมูลค่าของการซักรีดเสื้อผ้า การซื้ออาหารซื้อกับข้าว และการดูแลหลาน ประมาณร้อยละ 5.8 - 10.2, 6.1 - 7.8 และ 5.4 - 7.4 ตามลำดับ อีกประมาณร้อยละ 0.1 เป็นมูลค่าของการดูแลผู้สูงอายุ (ตารางที่ 44)

ตารางที่ 44 ร้อยละของมูลค่ารวมของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนจำแนกตามวิธีการประมาณการมูลค่า

การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน	ร้อยละของมูลค่ารวมทุกกิจกรรม		
	วิธีทดแทนด้วยคนทำงานทั่วไป	วิธีทดแทนด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง	วิธีทดแทนด้วยอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง
ทำอาหาร	44.4	57.7	44.8
ปิดกวาดเช็ดถูบ้าน	31.8	23.2	31.6
ซักรีดเสื้อผ้า	10.2	5.8	10.0
ซื้ออาหารซื้อกับข้าว	6.3	7.8	6.1
ดูแลหลาน	7.2	5.4	7.4
ดูแลผู้สูงอายุ	0.1	0.1	0.1
รวม	100.0	100.0	100.0

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

6.3 การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

6.3.1 วิธีการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชน

การประเมินมูลค่าของการให้บริการชุมชนใช้แนวคิดการประเมินมูลค่าของงานที่ทำโดยไม่ได้รับค่าจ้างตอบแทน โดยใช้วิธีทดแทนด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง (Replacement by specialist) เช่นเดียวกันกับวิธีการประเมินมูลค่าการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

จากนั้นนำจำนวนชั่วโมงเฉลี่ยในการทำกิจกรรมมาแทนในชุดข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 โดยแทนค่าในกลุ่มที่มีคุณลักษณะทางประชากรเดียวกันตามที่ได้จำแนกไว้ การจำแนกเวลาที่ใช้ตามลักษณะงานที่ทำแบ่งได้ดังนี้

- การทำงานอาสาสมัครให้กับองค์กร โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน รวมทั้งที่ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นโดยตรง และให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นโดยตรง รหัสกิจกรรม 08131 – 08132 (TIME₇)
- การให้ความช่วยเหลือครัวเรือนอื่นด้านการดูแลผู้ใหญ่ ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และผู้พิการ รหัสกิจกรรม 08117 (TIME₈)
- การทำงานเพื่อชุมชน เช่น การทำอาหารเพื่อร่วมฉลองกับชุมชน เป็นต้น รหัสกิจกรรม 08121 (TIME₉)

มูลค่าของเวลาที่ใช้สำหรับแต่ละกิจกรรมของประชากรในแต่ละคุณลักษณะจะเท่ากับจำนวน ชั่วโมงเฉลี่ยที่ใช้ในการทำกิจกรรมแต่ละประเภท คุณด้วยอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่มีอาชีพทำงานใน ลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และนำไปคูณกับระดับวัดความพร้อมและต้องการที่จะทำกิจกรรมแต่ละ ประเภท โดยมูลค่าของเวลาที่ทำกิจกรรมทั้งหมดจะเท่ากับผลบวกของมูลค่าของเวลาที่ใช้ในแต่ละ ประเภทกิจกรรม ดังนี้

$$VALUE_VOLUN_{ij} = \Sigma((TIME_j \times WAGE_{ij}) \times ACT_j)$$

โดย $j = 7, 8, 9$ แทนงานทั้งหมด 3 ประเภท

i แทนเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งจำแนกเป็น ในและนอกกรุงเทพมหานคร

ACT_j แทนระดับการวัดกิจกรรม โดยแบ่งเป็น 0 และ 1 (ดังตารางที่ 46)

$WAGE_{ij}$ แทนอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของงานประเภท j ในท้องที่ i ซึ่งถูกกำหนดดังนี้

$WAGE_{17} =$ อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์ (รหัสอาชีพ 3460)

$WAGE_{18} =$ อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของพนักงานดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุตามบ้าน (รหัสอาชีพ 5133)

$WAGE_{19} =$ อัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์ (รหัสอาชีพ 3460)

โดยรหัสอาชีพที่นำมาใช้เปรียบเทียบ นำมาจากการจัดประเภทอาชีพของ International Standard Classification of Occupations (ISCO-88) ซึ่งจัดทำโดยองค์การแรงงานระหว่าง ประเทศ (ILO) และอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่ทำงานแต่ละประเภทที่ใกล้เคียง ใช้ข้อมูลจากการสำรวจ ภาวะการทำงานของประชากร ปี พ.ศ. 2552 ไตรมาสที่ 3 เนื่องจากเป็นการเก็บข้อมูลในชุดเดียวกัน กับการสำรวจการใช้เวลาของประชากร ปี พ.ศ. 2552 ผู้วิจัยแสดงการเปรียบเทียบกิจกรรมการ ให้บริการชุมชน กิจกรรมที่นำมาคิดเวลาเฉลี่ย และอาชีพที่นำมาคิดค่าจ้างเฉลี่ยไว้ในตารางที่ 45 และรายละเอียดของกิจกรรมการให้บริการชุมชน ข้อคำถาม และระดับการวัดจะแสดงไว้ในตารางที่

ตารางที่ 45 กิจกรรมการให้บริการชุมชน กิจกรรมที่นำมาคิดเวลาเฉลี่ย และอาชีพที่นำมาคิดค่าจ้างเฉลี่ย

กิจกรรมการให้บริการชุมชน	กิจกรรมที่นำมาคิดเวลาเฉลี่ย (รหัสกิจกรรม)	อาชีพที่นำมาคิดค่าจ้างเฉลี่ย (รหัสอาชีพ)
ทำงานอาสาสมัคร	การทำงานอาสาสมัครให้กับองค์การ โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนรวมทั้งที่ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นโดยตรง และให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นโดยตรง (08131-08132)	ผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์ (3460)
ดูแลผู้สูงอายุอื่น	การให้ความช่วยเหลือครัวเรือนอื่น ด้านการดูแลผู้ใหญ่ ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย และผู้พิการ (08117)	พนักงานดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุตามบ้าน (5133)
ช่วยเหลืองานชุมชน/สังคมเป็นบางโอกาส	การทำงานเพื่อชุมชน (08121)	ผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์ (3460)

ตารางที่ 46 กิจกรรมการให้บริการชุมชน ข้อคำถาม และระดับการวัด

กิจกรรมการให้บริการชุมชน	ข้อคำถาม	ระดับการวัด
ทำงานอาสาสมัคร (ACT ₇)	OP183	0 = พร้อมแต่ไม่ต้องการ, ต้องการแต่ไม่พร้อม, ไม่พร้อมและไม่ต้องการทำกิจกรรม 1 = พร้อมและต้องการทำกิจกรรม
ดูแลผู้สูงอายุอื่น (ACT ₈)	OP184	0 = พร้อมแต่ไม่ต้องการ, ต้องการแต่ไม่พร้อม, ไม่พร้อมและไม่ต้องการทำกิจกรรม 1 = พร้อมและต้องการทำกิจกรรม
ช่วยเหลืองานชุมชน/สังคมเป็นบางโอกาส (ACT ₉)	OP185	0 = พร้อมแต่ไม่ต้องการ, ต้องการแต่ไม่พร้อม, ไม่พร้อมและไม่ต้องการทำกิจกรรม 1 = พร้อมและต้องการทำกิจกรรม

การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชน คำนวณจากตัวอย่าง 24,433 ราย โดยเป็นตัวแทนของประชากรสูงอายุจำนวน 5,842,165 ราย มีตัวอย่างที่ถูกตัดออกจากการคำนวณจำนวน 9,740 ราย เนื่องจากไม่ได้ตอบข้อคำถาม ซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรสูงอายุอีกจำนวน 2,424,139 ราย โดยมีข้อสมมติว่าประชากรที่ถูกตัดออกจากการคำนวณมีการกระจายตัวเช่นเดียวกันกับประชากรที่ถูกนำมาคิดคำนวณมูลค่า ซึ่งผู้วิจัยจะเทียบบัญญัติไตรยางค์กลับไปเป็นมูลค่าของประชากรสูงอายุจำนวน 8,266,304 ราย

ข้อจำกัด การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชนนั้น จะมีข้อจำกัดทางด้านข้อมูลที่นำมาใช้ คือเป็นข้อมูลที่ไม่ใช่การทำกิจกรรมนั้นจริงๆ แต่เป็นข้อมูลความพร้อมและต้องการที่จะทำกิจกรรมนั้นๆ จึงเป็นการคิดมูลค่าว่าหากผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมนั้น รวมทั้งสังคมให้โอกาสผู้สูงอายุได้กระทำกิจกรรมนั้น จะคิดเป็นมูลค่าเท่าไร ซึ่งอาจทำให้มูลค่าที่ประเมินได้สูงเกินความเป็นจริงได้

6.3.2 ผลการศึกษา: มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

ผลการศึกษาพบว่าอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของแต่ละอาชีพตามการจัดประเภทอาชีพตามมาตรฐานสากลของ International Standard Classification of Occupation (ISCO-88) จากสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไทย พ.ศ. 2552 ไตรมาส 3 ที่นำมาใช้ในการประมาณการมูลค่าของการให้บริการชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

- ผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์ (รหัสอาชีพ 3460) ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 96.76 บาทต่อชั่วโมง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 51.35 บาทต่อชั่วโมง

- พนักงานดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุตามบ้าน (รหัสอาชีพ 5133) ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 35.81 บาทต่อชั่วโมง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 22.02 บาทต่อชั่วโมง

จากการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ พบว่ามูลค่ารวมทั้งหมดของการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุไทย ในปี พ.ศ. 2554 มีมูลค่าประมาณ 283,176,465.87 บาท

เมื่อพิจารณาการให้บริการชุมชนจำแนกเป็นการทำงานอาสาสมัคร ดูแลผู้สูงอายุอื่น และช่วยเหลืองานชุมชน/สังคมเป็นบางโอกาส พบว่า มูลค่าของการทำงานอาสาสมัครประมาณ 40,328,311.10 บาท มูลค่าของการดูแลผู้สูงอายุอื่นประมาณ 112,891,224.53 บาท และมูลค่าของการช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมเป็นบางโอกาสประมาณ 129,956,930.24 บาท (ตารางที่ 47)

ตารางที่ 47 ผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

การให้บริการชุมชน	อัตราค่าจ้างเฉลี่ย (บาท/ชั่วโมง)		มูลค่า (บาท) ต่อปี
	ในกทม.	นอกกทม.	
ทำงานอาสาสมัคร	96.76	51.35	40,328,311.10

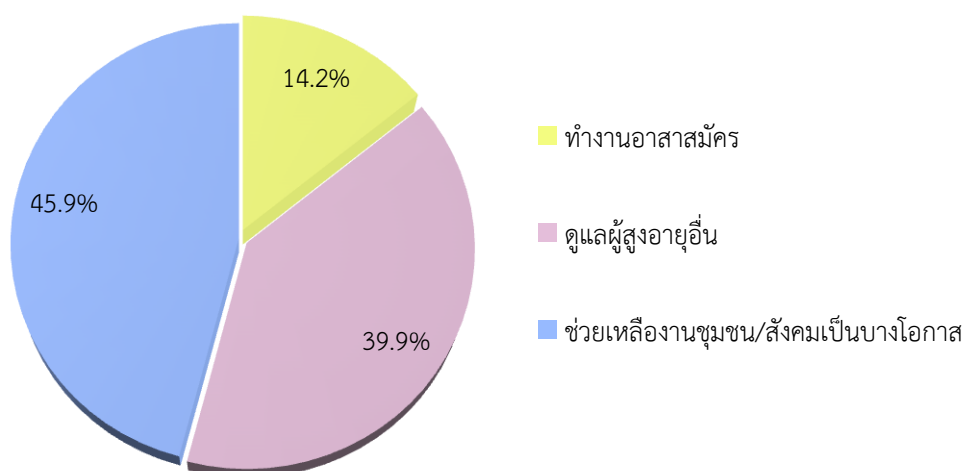
ตารางที่ 47 ผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

การให้บริการชุมชน	อัตราค่าจ้างเฉลี่ย (บาท/ชั่วโมง)		มูลค่า (บาท) ต่อปี
	ในกทม.	นอกกทม.	
ดูแลผู้สูงอายุอื่น	35.81	22.02	112,891,224.53
ช่วยเหลืองานชุมชน/สังคมเป็นบางโอกาส	96.76	51.35	129,956,930.24
รวม			283,176,465.87

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการทำกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม พบว่ามูลค่าของการช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมเป็นบางโอกาสคิดเป็นร้อยละ 45.9 ของมูลค่าการให้บริการชุมชนทั้งหมด รองลงมาคือมูลค่าของการดูแลผู้สูงอายุอื่น และการทำงานอาสาสมัคร คิดเป็นร้อยละ 39.9 และ 14.2 ตามลำดับ (ภาพที่ 13)

ภาพที่ 13 สัดส่วนมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของแต่ละกิจกรรมของการให้บริการชุมชน

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

6.4 การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

6.4.1 วิธีการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงาน

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการสำรวจการใช้เวลาของประชากร ปี พ.ศ. 2552 มาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าเฉลี่ยของจำนวนชั่วโมงการใช้เวลาในการทำงานหลักต่อวันจำแนกตามคุณลักษณะของประชากร (จากการทำตารางไขว้ Crosstab) ซึ่งจำแนกตามคุณลักษณะทาง

ประชากรดังนี้ 1) เพศ ได้แก่ เพศชาย และเพศหญิง 2) ช่วงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุตอนต้น ผู้สูงอายุตอนกลาง และผู้สูงอายุตอนปลาย 3) สถานภาพสมรส ได้แก่ โสด สมรสและอาศัยอยู่ด้วยกัน และหม้ายหรือหย่าหรือแยกกันอยู่ 4) การศึกษาสูงสุด ได้แก่ ไม่ได้เรียนหรือต่ำกว่า ประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า 5) การทำงาน ได้แก่ ทำงาน และไม่ทำงาน 6) เขตที่อยู่อาศัย ได้แก่ ในกรุงเทพฯ และนอกรุงเทพ

เมื่อนำคุณลักษณะทางประชากรมาจำแนกเป็นกลุ่มแล้วจะได้ทั้งหมด 216 คุณลักษณะ จากนั้นนำจำนวนชั่วโมงเฉลี่ยในการทำงานตามรหัสอาชีพมาแทนในชุดข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2554 (ข้อคำถาม A11) โดยแทนค่าในกลุ่มที่มีคุณลักษณะทางประชากรเดียวกันตามที่ได้จำแนกไว้

มูลค่าของเวลาที่ใช้ในการทำงานแต่ละประเภทของประชากรในแต่ละคุณลักษณะจะเท่ากับ จำนวนชั่วโมงเฉลี่ยที่ใช้ในการทำงานแต่ละประเภท คูณด้วยอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่มีรหัสอาชีพการทำงานเดียวกัน โดยมูลค่าของเวลาที่ทำงานทั้งหมดจะเท่ากับผลบวกของมูลค่าของเวลาที่ใช้ในการทำงานในแต่ละอาชีพ ดังนี้

$$VALUE_WORK_{ij} = \sum (TIME_j \times WAGE_{ij})$$

โดย j แทนอาชีพทั้งหมดซึ่งจำแนกตามรหัสอาชีพ

i แทนเขตที่อยู่อาศัย ซึ่งจำแนกเป็น ในและนอกรุงเทพมหานคร

โดยอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ที่ประกอบอาชีพในแต่ละประเภท ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ปี พ.ศ. 2552 ไตรมาสที่ 3 เนื่องจากเป็นการเก็บข้อมูลในชุดเดียวกันกับการสำรวจการใช้เวลาของประชากร ปี พ.ศ. 2552

6.4.2 ผลการศึกษา: มูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

จากการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ พบว่ามูลค่ารวมทั้งหมดของการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทย ในปี พ.ศ. 2554 มีมูลค่าประมาณ 106,392,530,294.91 บาท

เมื่อพิจารณาการทำงานเชิงเศรษฐกิจจำแนกเป็นประเภทอาชีพตามการจัดประเภทอาชีพของ International Standard Classification of Occupations (ISCO-88) พบว่า มูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 1 บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้จัดการประมาณ 7,573,803,866.88 บาท มูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 2 ผู้ประกอบวิชาชีพต่างๆ ประมาณ

1,909,288,180.56 บาท มูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 3 ช่างเทคนิคสาขาต่างๆ และผู้ประกอบการวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องประมาณ 1,573,387,733.96 บาท มูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 4 เสมียนประมาณ 674,999,318.75 บาท มูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 5 พนักงานบริการ และผู้จำหน่ายสินค้าในร้านและตลาดประมาณ 34,562,684,398.03 บาท มูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 6 ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและการประมงประมาณ 37,734,529,900.27 บาท มูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 7 ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านความสามารถทางฝีมือและธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องประมาณ 7,602,209,604.76 บาท มูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 8 ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานและเครื่องจักร และผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบประมาณ 3,890,791,552.94 บาท และมูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 9 อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ประมาณ 10,870,835,738.78 บาท โดยรายละเอียดของอัตราค่าจ้างเฉลี่ยและมูลค่าในแต่ละอาชีพแสดงในตารางที่ 48

ตารางที่ 48 ผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

อาชีพ (หมวดอาชีพ)	อัตราค่าจ้างเฉลี่ย (บาท/ชั่วโมง)		มูลค่า (บาท) ต่อปี
	ในกทม.	นอกกทม.	
ประเภทอาชีพที่ 1 ผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้จัดการ			
ผู้บัญญัติกฎหมาย และข้าราชการระดับอาวุโส (11)		100.43	1,811,017,782.72
ผู้จัดการบริษัท (12)	238.49	206.96	1,524,185,639.56
ผู้จัดการทั่วไป (13)	285.80	112.85	4,238,600,444.60
ประเภทอาชีพที่ 2 ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ			
ผู้ประกอบวิชาชีพด้านวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตและสุขภาพ (22)	151.50	96.60	237,051,500.13
ผู้ประกอบวิชาชีพด้านการสอน (23)	240.68	99.93	1,570,336,460.92
ผู้ประกอบวิชาชีพด้านอื่นๆ (24)	179.10	86.70	101,900,219.51
ประเภทอาชีพที่ 3 ช่างเทคนิคสาขาต่างๆ และผู้ประกอบการวิชาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง			
ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์กายภาพและวิศวกรรมศาสตร์ (31)	81.87	67.47	521,242,582.44
ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตและสุขภาพ (32)	62.77	78.11	461,990,091.71
ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการสอน (33)	38.12	63.53	537,229,459.55
ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอื่นๆ (34)	109.23	75.50	52,925,600.26
ประเภทอาชีพที่ 4 เสมียน			
เสมียนสำนักงาน (41)	138.12	71.99	507,235,422.34

ตารางที่ 48 ผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

อาชีพ (หมวดอาชีพ)	อัตราค่าจ้างเฉลี่ย (บาท/ชั่วโมง)		มูลค่า (บาท) ต่อปี
	ในกทม.	นอกกทม.	
เสมียนด้านการให้บริการลูกค้า (42)	111.16	57.94	167,763,896.41
ประเภทอาชีพที่ 5 พนักงานบริการ และผู้จำหน่ายสินค้าในร้านและตลาด			
พนักงานให้บริการในเรื่องส่วนบุคคล และบริการด้านการป้องกันภัย (51)	59.39	42.08	5,655,701,736.79
นายแบบและนางแบบ ผู้จำหน่ายสินค้าและพนักงานสาธิตสินค้า (52)	56.08	36.59	28,906,982,661.24
ประเภทอาชีพที่ 6 ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและการประมง			
ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือด้านการเกษตรและการประมงในเชิงเศรษฐกิจการตลาด (61)	33.86	30.79	31,184,252,695.49
ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือด้านการเกษตรและการประมงในเชิงเศรษฐกิจแบบยังชีพ (62)		8.57	6,550,277,204.78
ประเภทอาชีพที่ 7 ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านความสามารถทางฝีมือและธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง			
ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจการค้าด้านการถลุง สกัด และการก่อสร้าง (71)	36.14	33.69	2,614,443,073.47
ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านโลหะ เครื่องจักร และธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง (72)	69.38	58.18	1,599,394,763.70
ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจการค้าด้านความเที่ยงตรงแม่นยำ หัตถกรรม การพิมพ์ และธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง (73)	42.77	31.53	2,869,638,794.73
ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านความสามารถทางฝีมืออื่นๆ และธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง (74)	35.78	47.36	518,732,972.86
ประเภทอาชีพที่ 8 ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานและเครื่องจักร และผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ			
ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานซึ่งติดตั้งประจำที่และผู้ปฏิบัติการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง (81)	62.45	39.10	615,173,835.06
ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรและผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ (82)	33.10	37.66	140,405,112.13
ผู้ปฏิบัติงานขับเคลื่อนยานยนต์ และผู้ปฏิบัติงานเครื่องจักรโรงงานที่เคลื่อนที่ได้ (83)	47.47	54.29	3,135,212,605.75
ประเภทอาชีพที่ 9 อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ			
อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ในด้านการขายและการให้บริการ(91)	49.98	41.20	2,531,288,427.46

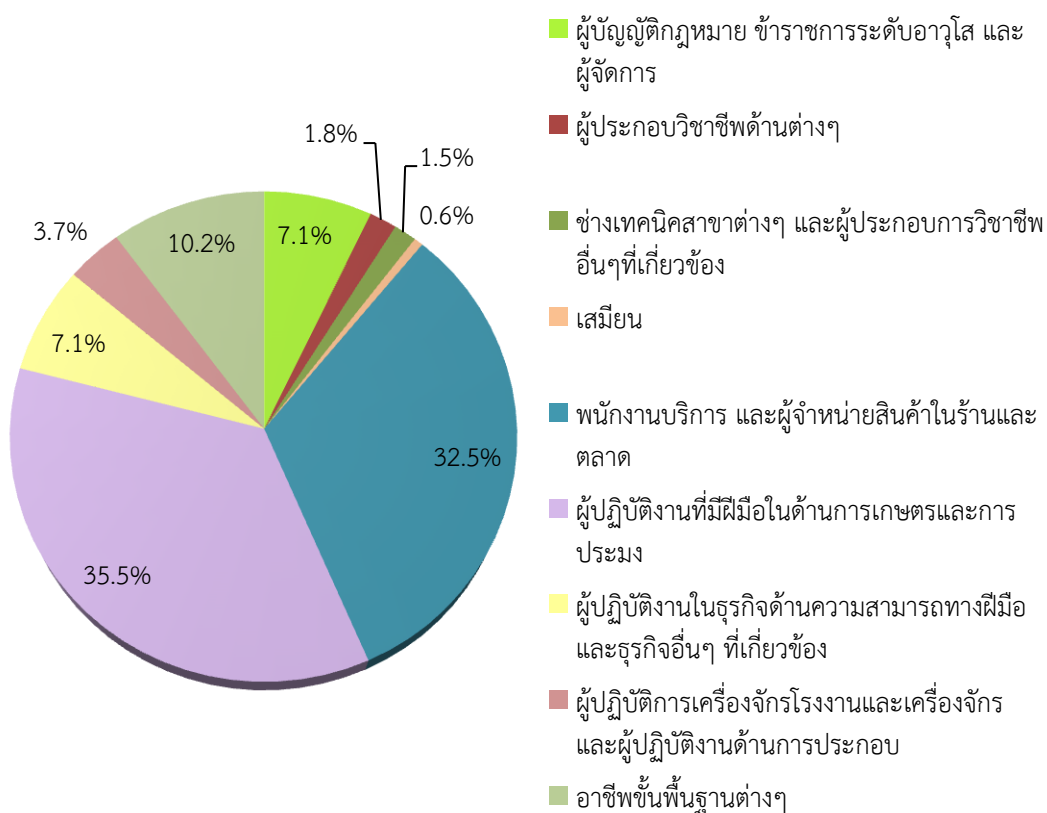
ตารางที่ 48 ผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

อาชีพ (หมวดอาชีพ)	อัตราค่าจ้างเฉลี่ย (บาท/ชั่วโมง)		มูลค่า (บาท) ต่อปี
	ในกทม.	นอกกทม.	
ผู้ใช้แรงงานทางด้านการเกษตร การประมง และผู้ใช้แรงงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (92)	27.00	43.74	5,372,342,117.60
ผู้ใช้แรงงานในด้านการทำเหมืองแร่ การก่อสร้าง การผลิต และการขนส่ง (93)	29.07	51.37	2,967,205,193.72
รวม			106,392,530,294.91

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการทำงานในแต่ละประเภทอาชีพ พบว่ามูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 6 ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและการประมงคิดเป็นร้อยละ 35.5 ของมูลค่าของการทำงานเชิงเศรษฐกิจทั้งหมด รองลงมาคือมูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 5 พนักงานบริการ และผู้จำหน่ายสินค้าในร้านและตลาดคิดเป็นร้อยละ 32.5 โดยมูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 9 อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ประเภทอาชีพที่ 1 ผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้จัดการ ประเภทอาชีพที่ 7 ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านความสามารถทางฝีมือและธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ประเภทอาชีพที่ 8 ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานและเครื่องจักรและผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ และ คิดเป็นร้อยละ 10.2, 7.1, 7.1 และ 3.7 ตามลำดับ อีกร้อยละ 1.8, 1.5 และ 0.6 เป็นมูลค่ารวมของประเภทอาชีพที่ 2 ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ ประเภทอาชีพที่ 3 ช่างเทคนิคสาขาต่างๆและผู้ประกอบการวิชาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และประเภทอาชีพที่ 4 เสมียน ตามลำดับ (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 สัดส่วนมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของแต่ละประเภทอาชีพของการทำงานเชิงเศรษฐกิจ

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

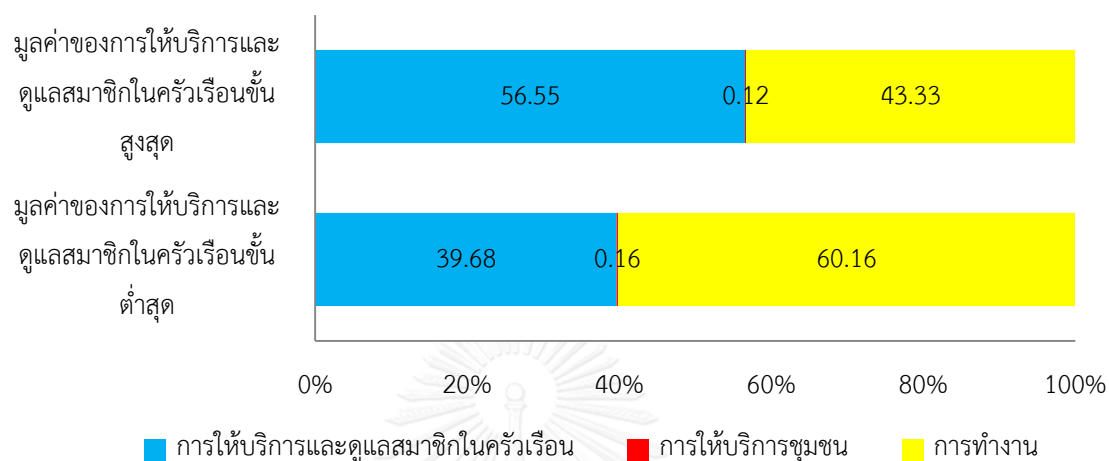
6.5 สรุปมูลค่ารวมที่ได้จากการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ และอภิปรายผล

ผลการศึกษาที่ได้จากการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุแสดงให้เห็นถึงมูลค่าของกิจกรรมเหล่านี้หากถูกคิดคำนวณรวมในบัญชีประชาชาติ โดยเมื่อใช้วิธีจ้างคนทำงานแทน (Replacement Approach) มาปรับใช้ในการประมาณการพบว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้สูงอายุทำมีมูลค่ารวมทั้งสิ้นอยู่ในช่วง 176,842,918,375.96 - 245,514,313,240.72 บาท เมื่อพิจารณาสัดส่วนมูลค่าของแต่ละกิจกรรมซึ่งพิจารณาโดยใช้มูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนขั้นต่ำสุดพบว่ามูลค่าของการทำงานเชิงเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 60.16 ของมูลค่ารวมทั้งหมด มูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 39.68 และอีกร้อยละ 0.16 เป็นมูลค่าของการให้บริการชุมชน

ในขณะที่เมื่อพิจารณาสัดส่วนมูลค่าของแต่ละกิจกรรม โดยใช้มูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนขั้นสูงสุดจะพบว่า สัดส่วนของมูลค่าการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

สูงถึงร้อยละ 56.55 ของมูลค่ารวมทั้งหมด มูลค่าของการทำงานเชิงเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 43.33 และอีกร้อยละ 0.12 เป็นมูลค่าของการให้บริการชุมชน (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 ร้อยละของมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

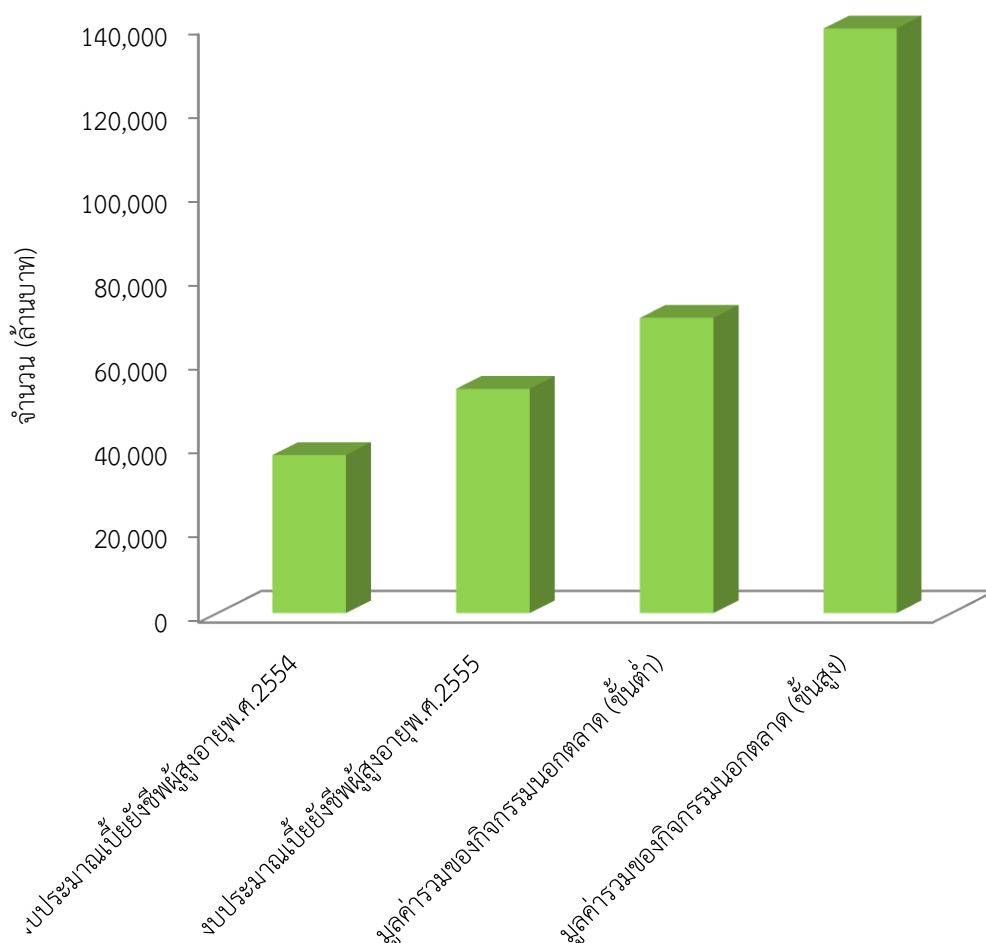
ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ปี พ.ศ. 2554 พบว่ามูลค่ารวมของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุคิดเป็นประมาณร้อยละ 2.14 - 2.97 ของ GDP โดยจำแนกเป็นมูลค่าของกิจกรรมในตลาด (การทำงานเชิงเศรษฐกิจ) ร้อยละ 1.29 และมูลค่าของกิจกรรมนอกตลาด (การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน การให้บริการชุมชน) ประมาณร้อยละ 0.85 - 1.68

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ามูลค่าของกิจกรรมนอกตลาดที่ผู้สูงอายุได้กระทำหากถูกนับรวมในบัญชีประชาชาติ (National Accounts) จะมีมูลค่าสูงถึงประมาณ 70,450.39 ล้านบาท ถึง 139,121.78 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 0.85 - 1.68 ของ GDP นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับงบประมาณเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของปี พ.ศ. 2554 จำนวน 37,893.40 ล้านบาท (ก่อนจะปรับขึ้นเป็นการจ่ายเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันไดในปี พ.ศ. 2555 จำนวน 53,608.37 ล้านบาท) จะเห็นได้ว่ามูลค่าที่ผู้สูงอายุให้บริการครัวเรือนและสังคมมีมูลค่าสูงกว่างบประมาณเบี้ยยังชีพทั้งมูลค่าขั้นต่ำและขั้นสูง โดยงานศึกษานี้เป็นเพียงมูลค่าที่ประเมินจากเมื่อตอนที่เป็นผู้สูงอายุแล้วยังไม่นับรวมในอดีตที่ผู้สูงอายุได้เคยกระทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์มาเมื่อตอนยังเป็นวัยแรงงาน อีกทั้งในอดีตก่อนที่จะมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่างบประมาณภาครัฐ

ที่จัดสรรให้แก่ผู้สูงอายุส่วนนี้มีความคุ้มค่าและไม่ได้สูงเกินไปเมื่อเทียบกับคุณค่าของผู้สูงอายุที่ได้ประเมินออกมา (ภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 งบประมาณเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและมูลค่าของการทำกิจกรรมนอกตลาดของผู้สูงอายุ

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติและการคำนวณของผู้วิจัย

จากข้อมูลของการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2554 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน (Average Income Per Household) เป็นจำนวน 23,236 บาท และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน (Average Expenditure Per Household) เป็นจำนวน 17,403 บาท ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายต่อเดือนเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 74.9 ของรายได้ครัวเรือน หากพิจารณาในมิติที่ครัวเรือนจะต้องจ้างผู้อื่นมาทำแรงงานชนิดนั้นๆ แทนในครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ เช่น ผู้ทำงานบ้าน ผู้ดูแลเด็ก ผู้ดูแล

ผู้สูงอายุ เป็นต้น อาจจะมีค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นในการซื้อบริการเหล่านั้น ดังนั้นการที่ครัวเรือนมีผู้สูงอายุอาศัยอยู่อาจช่วยลดค่าใช้จ่ายเหล่านี้ได้

เมื่อพิจารณามูลค่าที่ได้จากการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทย พบว่า มูลค่าจากการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุนั้นคิดเป็นร้อยละ 1.29 ของ GDP จากรายงานการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไทย ปีพ.ศ. 2544 2547 และ 2554 พบว่า มูลค่าจากการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในทุกปี โดยแสดงจากรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ได้จากการทำงานของผู้สูงอายุที่ได้รายได้เฉลี่ย 5,818 บาท ในปี พ.ศ. 2544 8,220 บาท ในปี พ.ศ. 2547 และ 12,609 บาท ในปี พ.ศ. 2554 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2544, 2547, 2554b) นอกจากนี้การทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุยังเพิ่มมุมมองเชิงบวกให้แก่ตัวผู้สูงอายุเอง สร้างความรู้สึกรักภูมิใจและเห็นคุณค่า โดยรู้สึกไม่จำเป็นต้องเป็นภาระของลูกหลานและสังคม เป็นการสร้างหลักประกันทางรายได้ให้แก่ตัวเอง อีกทั้งยังช่วยลดภาระของรัฐในการดูแลผู้สูงอายุด้วย (กุศล สุนทรธาดา, 2553)

มูลค่าส่วนใหญ่ของกิจกรรมนอกตลาดจะเป็นการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนคิดเป็นประมาณร้อยละ 0.849 - 1.679 ของ GDP ในขณะที่มูลค่าของการให้บริการชุมชนคิดเป็นร้อยละ 0.003 ของ GDP ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยในประเทศอังกฤษที่พบว่ามูลค่าของการทำงานอาสาสมัครในกลุ่มผู้สูงอายุคิดเป็นประมาณร้อยละ 0.70 ของ GDP ประเทศอังกฤษ (Royal Voluntary Service, 2011) มูลค่าการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุในไทยดูน้อยกว่า อาจเป็นเพราะเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการทำกิจกรรมการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุไทยค่อนข้างต่ำ การใช้วิธีการประเมินมูลค่าที่แตกต่างกัน อีกทั้งวัฒนธรรมและบริบทสังคมที่แตกต่างกัน โดยประเทศตะวันตกได้เข้าสู่สังคมสูงอายุก่อนไทยอย่างค่อยเป็นค่อยไปจึงมีนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่ค่อนข้างรองรับหลากหลายด้านมากกว่าในประเทศไทย เช่น นโยบายที่เกี่ยวกับการสนับสนุนการเข้าร่วมสังคมและทำกิจกรรมเพื่อสังคมในรูปแบบองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สอดคล้องกับ Salamon et al. (2004) ศึกษาการทำงานของอาสาสมัครใน 34 ประเทศ พบว่า ประเทศในทวีปอเมริกาและออสเตรเลีย รวมถึงประเทศแถบสแกนดิเนเวียกับประเทศอิสราเอล มูลค่าของการทำงานอาสาสมัครจะมากกว่าร้อยละ 2 ของ GDP ประเทศอื่นๆ ในขณะที่ประเทศทวีปแอฟริกาและเอเชียรวมถึงประเทศส่วนใหญ่ในลาตินอเมริกา และยุโรปตะวันออก มูลค่าของการทำงานอาสาสมัครจะมีค่าน้อยกว่าร้อยละ 0.5 ของ GDP ประเทศอื่นๆ

อย่างไรก็ตามมูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุไทยค่อนข้างสูง ซึ่งอาจเป็นผลจากวัฒนธรรมและบริบทของสังคมประเทศตะวันออก โดยสังคมตะวันออกมีค่านิยมที่ว่าคนรุ่นหลังมีหน้าที่ดูแลคนรุ่นก่อนหรือผู้อาวุโสกว่า อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากค่านิยมที่มองเรื่อง

ความกตัญญูเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในระดับครอบครัวในระดับสูง (Alam, 2007) ค่านิยมนี้จึงก่อให้เกิดความผูกพันในครอบครัวมากขึ้น เมื่อสมาชิกในครอบครัวดูแลผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจึงรู้สึกอยากตอบแทนสิ่งที่บุตรหลานได้ทำให้เช่นกัน สอดคล้องกับการศึกษาเอกสารที่ผ่านมา เช่น ผู้สูงอายุในไต้หวัน มองว่าหน้าที่ในการดูแลเลี้ยงหลาน และการทำงานบ้านเป็นหน้าที่ที่พวกเขาควรกระทำเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระลูกของตน จึงทำหน้าที่เหล่านี้ให้เพื่อเป็นการต่างตอบแทน ถึงแม้จะเป็นสังคมเอเชียเช่นเดียวกันแต่สำหรับเรื่องการดูแลหลานและการทำงานบ้านของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นนั้นกลับพบว่า ผู้สูงอายุในญี่ปุ่นมองว่าการดูแลหลานนั้นไม่ใช่หน้าที่ของตน เป็นเพียงทางเลือกที่จะทำหรือไม่ทำ ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากประเทศนี้มีระบบบำนาญที่ทั่วถึง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับแหล่งเกื้อหนุนหลักจากภาครัฐไม่ใช่ลูกของตน จึงไม่รู้สึกว่า เป็นเรื่องที่ต้องช่วยเหลือกันมากนัก (อะมิโกะ โอะชิอะอิ และคะโยะโกะ อุเอะโนะ, 2554) อีกทั้งในประเทศญี่ปุ่นพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่เพียงลำพังมีสูงถึงร้อยละ 15 ของผู้สูงอายุทั้งหมด และการทำงานสังคมโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ (Nakahara, 2013)

ตารางที่ 49 สรุปผลการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม		มูลค่า (บาท) ต่อปี	% GDP
๒๕๒๒๐๓	ทำอาหาร	31,139,316,739.17 - 80,173,109,223.47	0.37662 - 0.96968
	ปะติภาวเต็ดเต็ดบ้าน	22,333,875,403.09 - 38,073,090,071.52	0.27012 - 0.46049
	ซึกรึตเลื้อฝ้า	7,129,473,999.06 - 12,028,466,706.42	0.08623 - 0.14548
	ซึ่ออาหารซึ่อกับซึ่าว	4,400,266,028.31 - 10,764,183,439.70	0.05322 - 0.13019
	ดูแลบุตรของบุตรที่ (ต่ำกว่า 10 ปี)	5,083,965,569.13 - 8,959,490,375.63	0.06149 - 0.10836
	ดูแลผู้สูงอายุดั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป	80,313,876.41 - 141,899,929.87	0.00097 - 0.00172
	รวม	70,167,211,615.18 - 138,838,606,479.94	0.84866 - 1.67922
	ทำงานอาสาสมัคร	40,328,311.10	0.00049
	ดูแลผู้สูงอายุนอื่น	112,891,224.53	0.00137
	ช่วยเหลืองานชุมชนและสังคม	129,956,930.24	0.00157
รวม	283,176,465.87	0.00342	
รวมมูลค่ากิจกรรมนอกตลาด		70,450,388,081.05 - 139,121,782,945.81	0.85208 - 1.68265
๒๕๒๒	การทำงานเชิงเศรษฐกิจ	106,392,530,294.91	1.28679
รวมมูลค่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม		176,842,918,375.96 - 245,514,313,240.72	2.13888 - 2.96944

หมายเหตุ: ผลลัพธ์รวมรวมภายในประเทศ ใช้ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2554 (มูลค่า 8,268,030 ล้านบาท)
ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย

บทที่ 7 บทสรุป และข้อเสนอแนะ

7.1 บทสรุป

การเข้าสู่สังคมสูงวัยของประเทศไทยที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้หน่วยงานหลายภาคส่วน และนักวิชาการตระหนักถึงปัญหาที่จะตามมาอาจส่งผลกระทบต่อแรงงานวิจัยส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงลบต่อผู้สูงอายุหรือมองว่าหน่วยงานของรัฐต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดูแลผู้สูงอายุ ในขณะที่งานศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุพอมิบ้างแต่น้อย ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ แต่ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยพยายามนำเสนอเกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุอีกแง่มุมหนึ่งผ่านการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทยอันประกอบด้วยกิจกรรมในตลาด ได้แก่ การทำงานเชิงเศรษฐกิจ และกิจกรรมนอกตลาด ได้แก่ การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน และการให้บริการชุมชน อีกทั้งประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมเหล่านี้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม การจัดสรรเวลา แรงจูงใจ ความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว และผู้สูงอายุ มาประยุกต์ร่วมกับงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดของงานวิจัย โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2554 เป็นข้อมูลหลักในงานวิจัย และใช้ข้อมูลจากการสำรวจการใช้เวลาของประชากรไทย พ.ศ. 2552 และสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไทย พ.ศ. 2552 ไตรมาส 3 มาประกอบการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ แหล่งของข้อมูลทั้งหมดมาจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ

สถานการณ์การทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

ผลการศึกษาสถานการณ์การทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทยแสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันผู้สูงอายุไทยได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศโดยทำงานหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการทำงานที่มีค่าจ้างตอบแทน ได้แก่ การทำงานเชิงเศรษฐกิจ โดยมีประมาณ 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุทั้งหมดยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ รวมทั้งการทำงานที่ไม่ได้รับค่าจ้าง ได้แก่ การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน การให้บริการชุมชน โดยพบว่ากว่าร้อยละ 90 ยังคงให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ มีประมาณ 1 ใน 4 ของผู้สูงอายุที่ให้บริการชุมชน (การนำเสนอข้อมูลการให้บริการชุมชนในส่วนนี้ ใช้ข้อความถามความพร้อมและต้องการที่จะทำกิจกรรมแทน) ในขณะที่มีผู้สูงอายุเพียงประมาณร้อยละ 6 ที่ไม่ได้ทำกิจกรรมใดๆ เลย

ผู้สูงอายุมีระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนสูงมีประมาณร้อยละ 10 ซึ่งใกล้เคียงกับมีระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนสูง แต่ที่แตกต่างกันมากคือกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนต่ำมีประมาณร้อยละ 30 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนต่ำ มีสูงถึงกว่าร้อยละ 70

สำหรับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนเมื่อจำแนกในแต่ละกิจกรรมแล้ว พบว่ากลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 40 จะมีส่วนร่วมในการซื้ออาหารซื้อกับข้าว ทำอาหาร ซักรีดเสื้อผ้า และปิดกวาดเช็ดถูบ้านเป็นประจำ ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปีเป็นประจำคิดเป็นร้อยละ 17 แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรของบุตรคนที่มีอายุน้อยที่สุดต่ำกว่า 10 ปีอาศัยอยู่ในครัวเรือนจะพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการดูแลบุตรของบุตรที่อายุต่ำกว่า 10 ปีเป็นประจำกว่าร้อยละ 55.2 ในขณะที่ภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุรวมทั้งผู้สูงอายุที่ป่วยหรือพิการเป็นประจำนั้นพบว่ามีเพียงร้อยละ 5.3 ซึ่งเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีผู้ที่มีอายุมากกว่า 50 ปีอาศัยอยู่ในบ้านด้วยนั้นพบว่าไม่แตกต่างกันมากนัก ในส่วนของความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของกลุ่มตัวอย่างเมื่อจำแนกในแต่ละกิจกรรมแล้ว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพร้อมและต้องการที่จะช่วยเหลืองานชุมชนและสังคมร้อยละ 26.0 มีความพร้อมและต้องการทำงานอาสาสมัครร้อยละ 10.9 ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 7.8 ที่พร้อมและต้องการจะดูแลผู้สูงอายุอื่น โดยเกินร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่างไม่พร้อมและไม่ต้องการที่จะช่วยเหลืองานชุมชนและสังคม ทำงานอาสาสมัคร และดูแลผู้สูงอายุอื่น สำหรับการพิจารณาประเภทอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่นั้นทำงานด้านการเกษตรและการประมงเป็นหลัก

ปัจจัยกำหนดของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

1) ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมมีผลต่อการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อยังไม่มี การควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ทุกตัวแปรภายใต้ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมมีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ มีตัวแปร เพศ อายุ สถานภาพสมรส เงินออม

ที่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ในขณะที่แหล่งรายได้หลัก ระดับการศึกษา และเขตที่อยู่อาศัย ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนด

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมมีผลต่อความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อยังไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ทุกตัวแปรภายใต้ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมมีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ทุกตัวแปรยังคงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้น สถานภาพสมรส ที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนด

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมมีผลต่อการทำงานของ
ผู้สูงอายุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อยังไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ และมีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ทุกตัวแปรภายใต้ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคมมีความสัมพันธ์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2) ปัจจัยด้านสุขภาพ

สมมติฐานที่ 4 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพมีผลต่อกรให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อยังไม่มีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ทุกตัวแปรภายใต้ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ทุกตัวแปรยังคงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้น จำนวนโรคประจำตัว ที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนด

สมมติฐานที่ 5 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพมีผลต่อความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อยังไม่มี การควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระ อื่นๆ และมีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ทุกตัวแปรภายใต้ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพมี ความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 6 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพมีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อยังไม่มี การควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระ อื่นๆ และมีการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ทุกตัวแปรภายใต้ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพมี ความสัมพันธ์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้

3) ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว

สมมติฐานที่ 7 ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวมี ผลต่อการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อยังไม่มี การควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระ อื่นๆ ทุกตัวแปรภายใต้ปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวมี ความสัมพันธ์กับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ทุกตัวแปรยังคง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้น ความถี่ในการเยี่ยมเยียนกับบุตร และระดับความเป็นปึกแผ่นเชิง ความผูกพันทางอารมณ์ ที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนด

4) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ

สมมติฐานที่ 8 ปัจจัยด้านแรงจูงใจมีผลต่อความพร้อมและต้องการในการให้บริการ ชุมชนของผู้สูงอายุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อยังไม่มี การควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระ อื่นๆ ทุกตัวแปรภายใต้ปัจจัยด้านแรงจูงใจมีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการ ชุมชนของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเมื่อควบคุมอิทธิพล ของตัวแปรอิสระอื่นๆ ตัวแปรความรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหาเป็นไปตามสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ ในขณะที่ตัวแปรความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อเห็นผู้อื่นมีทุกข์ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนด

5) ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะ

สมมติฐานที่ 9 ปัจจัยด้านนโยบายสาธารณะมีผลต่อความพร้อมและต้องการในการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ มีความสัมพันธ์กับระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ในภาพรวมของการวิเคราะห์ที่ปัจจัยกำหนดของการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า เมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอื่นแล้ว กลุ่มตัวแปรของปัจจัยด้านภาวะสุขภาพมีความสำคัญมากที่สุดที่กำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุในทุกกิจกรรม ความแตกต่างทางเพศมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันชนิดกันของผู้สูงอายุ ในขณะที่ผู้สูงอายุที่มีอายุเพิ่มขึ้นจะทำกิจกรรมทุกกิจกรรมลดลง นอกจากนี้ตัวแปรการแลกเปลี่ยนด้านการเงินกับบุตรซึ่งอยู่ในปัจจัยด้านความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวก็มีอิทธิพลต่อการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุ สำหรับตัวแปรระดับการศึกษามีอิทธิพลมากที่สุดต่อความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ ตัวแปรในกลุ่มของแรงจูงใจทั้งแรงจูงใจแบบเห็นแก่ประโยชน์ตนเองและแบบเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นต่างก็มีอิทธิพลทางบวกต่อระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะแรงจูงใจแบบเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (warm glow) และจำนวนช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุก็มีอิทธิพลทางบวกต่อระดับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุด้วย นอกเหนือจากตัวแปรภาวะสุขภาพ เพศ และอายุ ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ระดับการศึกษายังมีอิทธิพลมากต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุด้วย

ตารางที่ 50 สรุปภาพรวมของปัจจัยกำหนดที่เป็นตัวส่งเสริม และไม่ส่งเสริมการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทย เรียงตามอันดับผลกระทบส่วนเพิ่ม 5 อันดับแรก

กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม					
การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน		ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน		การทำงานเชิงเศรษฐกิจ	
ปัจจัยที่ส่งเสริม (+)	ปัจจัยที่ไม่ส่งเสริม (-)	ปัจจัยที่ส่งเสริม (+)	ปัจจัยที่ไม่ส่งเสริม (-)	ปัจจัยที่ส่งเสริม (+)	ปัจจัยที่ไม่ส่งเสริม (-)
เพศหญิง (1)	กลุ่มอายุที่เพิ่มขึ้น (2)	ทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองทุก	กลุ่มอายุที่เพิ่มขึ้น (3)	ทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองทุก	กลุ่มอายุที่เพิ่มขึ้น (1)

กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม					
การให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน		ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชน		การทำงานเชิงเศรษฐกิจ	
ปัจจัยที่ส่งเสริม (+)	ปัจจัยที่ไม่ส่งเสริม (-)	ปัจจัยที่ส่งเสริม (+)	ปัจจัยที่ไม่ส่งเสริม (-)	ปัจจัยที่ส่งเสริม (+)	ปัจจัยที่ไม่ส่งเสริม (-)
		กิจกรรม (1)		กิจกรรม (2)	
ทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเองทุกกิจกรรม (3)		สำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมขึ้นไป (2)		รู้สึกว่าคุณภาพดีถึงดีมาก (5)	สำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมขึ้นไป (3)
ผู้สูงอายุให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือน (4)		รู้สึกว่าคุณภาพดีถึงดีมาก (4)			เพศหญิง (4)
รู้สึกว่าคุณภาพดีถึงดีมาก (5)		รู้สึกเป็นสุขมากที่สุดในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา (5)			

หมายเหตุ: (1) – (5) หมายถึง อันดับผลกระทบส่วนเพิ่ม (1) คือมากที่สุด

การประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของการทำงานกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ

สำหรับการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุไทยในปี พ.ศ. 2554 ผู้วิจัยใช้วิธีจ้างคนทำงานแทน (Replacement Approach) เป็นแนวคิดหลักที่นำมาปรับใช้ในการประมาณการมูลค่า ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้สูงอายุทำมีมูลค่ารวมทั้งสิ้นอยู่ในช่วง 176,842,918,375.96 - 245,514,313,240.72 บาท โดยจำแนกเป็นมูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนอยู่ในช่วง 70,167,211,615.18 - 138,838,606,479.94 บาท มูลค่าของการให้บริการชุมชนประมาณ 283,176,465.87 บาท และมูลค่าของการทำงานเชิงเศรษฐกิจประมาณ 106,392,530,294.91 บาท

เมื่อพิจารณาสัดส่วนมูลค่าของแต่ละกิจกรรม ซึ่งพิจารณาโดยใช้มูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน**ขั้นต่ำสุด** พบว่ามูลค่าของการทำงานเชิงเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 60.16 ของมูลค่ารวมทั้งหมด รองลงมาคือมูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 39.68 และอีกร้อยละ 0.16 เป็นมูลค่าของการให้บริการชุมชน และเมื่อพิจารณาสัดส่วนมูลค่าของแต่ละ

ละกิจกรรม โดยใช้มูลค่าของการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนขั้นสูงสุด พบว่า สัดส่วนของมูลค่าการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนสูงถึงร้อยละ 56.55 ของมูลค่ารวมทั้งหมด รองลงมาคือมูลค่าของการทำงานเชิงเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 43.33 และอีกร้อยละ 0.12 เป็นมูลค่าของการให้บริการชุมชน

กิจกรรมนอกตลาดของผู้สูงอายุหากถูกประเมินมูลค่าออกมาจะมีมูลค่าประมาณร้อยละ 0.85 - 1.68 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ในขณะที่มูลค่าของกิจกรรมในตลาดของผู้สูงอายุประมาณร้อยละ 1.29 ซึ่งเฉพาะแค่มูลค่าของกิจกรรมนอกตลาดที่ประเมินออกมาก็เป็นจำนวนเงินที่สูงกว่างบประมาณด้านเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของรัฐบาล จึงอาจสะท้อนได้ว่างบประมาณภาครัฐที่จัดสรรให้แก่ผู้สูงอายุส่วนนี้มีความคุ้มค่าและไม่ได้สูงเกินไปเมื่อเทียบกับคุณค่าของผู้สูงอายุที่ได้ประเมินออกมา

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในประเด็นการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ

จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านสุขภาพเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่จะสะท้อนว่าผู้สูงอายุจะสามารถทำกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ได้หรือไม่ ซึ่งภาวะสุขภาพยังเป็นดัชนีตัวหนึ่งที่ใช้ชี้วัดการเป็น “พหุพลัง” (Active Ageing) ตามที่องค์การอนามัยโลกได้เสนอกรอบแนวคิดไว้ว่าผู้สูงอายุที่เป็นพหุพลังจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ สุขภาพดี มีความมั่นคง และมีส่วนร่วมในสังคม (World Health Organization, 2002) โดยการที่ผู้สูงอายุจะมีสุขภาพดีได้นั้นต้องมีการเตรียมพร้อมมาตั้งแต่เนิ่นๆ ก่อนจะเข้าสู่วัยสูงอายุ อย่างไรก็ตามสถานการณ์ปัจจุบันกลับพบว่าประชาชนยังมีการตื่นตัวด้านการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพกันน้อย และมองเห็นเป็นเรื่องไกลตัว โดยพบว่าประชากรวัย 30 - 59 ปีได้เตรียมความพร้อมด้านการทำตัวเองให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรวัย 30 - 59 ปีทั้งหมด (ร้อยละ 47.1) (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2556) ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับประเด็นนี้ดังนี้

- 1) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลผ่านทางสื่อต่างๆ เพื่อสร้างความตระหนักให้ประชาชนทั่วไปรวมทั้งผู้สูงอายุเห็นความสำคัญในการดูแลรักษาสุขภาพ และเผยแพร่วิธีการดูแลสุขภาพเบื้องต้นและป้องกันโรคร้ายด้วยตนเอง โดยนำเสนอปัญหาที่จะตามมาหากไม่มีการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ สาธิตวิธีการออกกำลังกายง่ายๆ ที่สามารถปฏิบัติตามได้เองจากที่บ้าน การให้ข้อมูลการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ผ่านทางช่องทางต่างๆ เช่น หอกระจายข่าว

วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายประกาศ โปสเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านบุคคลต่างๆ เช่น ผู้นำชุมชน อสม. อพส. ญาติ เพื่อน เป็นต้น

2) สนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อจัดหาสถานที่สำหรับสร้างเป็นลานอเนกประสงค์ในชุมชน เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการออกกำลังกายหรือเป็นแหล่งสันทนาการของผู้สูงอายุที่อยู่ใกล้บ้านของผู้สูงอายุ

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจต้องออกนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อการเข้าถึงการบริการทางด้านสุขภาพต่างๆ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีนโยบายช่วยเหลือข้าราชการผ่านทางสวัสดิการของผู้สูงอายุในรูปแบบต่างๆ แล้ว เช่น สิทธิของหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า สิทธิข้าราชการ สิทธิของประกันสังคม เป็นต้น อย่างไรก็ตามศูนย์บริการสุขภาพชุมชนหรือโรงพยาบาลของรัฐอาจต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุทั้งในด้านความสะดวกในการเดินทางและค่าใช้จ่ายในการเดินทางด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในประเด็นบทบาทเพศ

จากผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุหญิงจะมีบทบาทในการทำกิจกรรมนอกบ้านน้อยกว่าผู้สูงอายุชายทั้งด้านการให้บริการชุมชนและการทำงานเชิงเศรษฐกิจ แต่ผู้สูงอายุหญิงจะมีบทบาทในการให้บริการและดูแลครัวเรือนมากกว่าผู้สูงอายุชาย ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุหญิงมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมรวมทั้งการทำงานเชิงเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นตามความสมัครใจ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุหญิงได้เข้าร่วมการทำงานเพื่อสังคมมากขึ้นรวมทั้งส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้สูงอายุหญิงสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งอาจส่งเสริมในรูปแบบของงบประมาณในการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุหญิงที่มีการจัดกิจกรรมให้บริการสังคมอย่างต่อเนื่องและการรวมกลุ่มอาชีพของสตรี ในขณะที่ต้องส่งเสริมค่านิยมให้แก่ผู้สูงอายุชายรวมทั้งผู้ชายวัยอื่นๆ ในการช่วยแบ่งเบาภาระในการดูแลครัวเรือนของผู้สูงอายุหญิงร่วมด้วยเนื่องจากการที่ผู้สูงอายุหญิงต้องใช้เวลาส่วนมากในกิจกรรมในครัวเรือนอาจทำให้ไม่มีเวลาในการทำกิจกรรมนอกบ้าน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในประเด็นการส่งเสริมการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน

จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนและมีมูลค่าจากการทำงานส่วนนี้สูงมาก การที่ผู้สูงอายุมีบทบาทในกิจกรรมเหล่านี้มองอีกมิติหนึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้อยู่เบื้องหลังให้ประชากรวัยแรงงานสามารถทำงานเชิงเศรษฐกิจได้ ซึ่งหากผู้สูงอายุไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือในการทำกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้แล้วก็จะกลายเป็นต้นทุนที่ประชากรวัยแรงงานต้องแบกรับภาระขึ้นมาทันที ดังนั้นจึงควรต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทและมีส่วนร่วม

ในการทำกิจกรรมเหล่านี้ ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้สูงอายุเองตามที่ได้กล่าวไว้ในประเด็น พหุผลพลังเบื้องต้นแล้ว ยังเป็นประโยชน์แก่สมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวด้วย เมื่อพิจารณาร่วมกับผล การศึกษาผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับประเด็นนี้ดังนี้

1) ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัว เนื่องจากผลการศึกษา ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือน ของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ให้เงินน้อยกว่าที่ได้รับเงินจากบุตรในครัวเรือนมีโอกาสที่จะ ช่วยเหลือครัวเรือนผ่านการทำงานบ้านหรือการให้บริการครัวเรือนอื่น ๆ มากกว่ากลุ่มที่ไม่มี การแลกเปลี่ยนด้านการเงินมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีแลกเปลี่ยน โดยนโยบายที่ควรสนับสนุนและส่งเสริม คือ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการลดภาระของบุตรที่มีหน้าที่หลักในการอุปการะดูแลผู้สูงอายุที่เป็น บุพการีของตน ได้แก่ การเพิ่มเงินโบนัสให้แก่บุตรซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เป็น บุพการีของตน ที่ไม่มีรายได้รวมและรายได้จากแหล่งอื่น หรือการเพิ่มสิทธิพิเศษอื่นๆ เช่น สิทธิการลา พักผ่อน เป็นต้น ซึ่งนโยบายนี้น่าจะช่วยลดภาระให้แก่บุตรที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ และน่าจะช่วย บรรเทาความตึงเครียดของบุตรผู้รับหน้าที่หลักในการดูแลผู้สูงอายุได้ในระดับหนึ่ง

2) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้ผู้สูงอายุเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกใน ครัวเรือนเพิ่มขึ้น เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่มีการติดต่อพูดคุยโทรศัพท์กับบุตรมาก (ซึ่ง สะท้อนถึงระดับความเป็นปึกแผ่นระหว่างประชากรต่างรุ่นในครอบครัวเชิงการปฏิสังสรรค์) มีโอกาส ที่จะให้บริการและดูแลสมาชิกในครัวเรือนระดับสูง ถึงแม้ว่าการสื่อสารเป็นสิทธิของประชาชนทุกคน ในการเข้าถึง อย่างไรก็ตามการเข้าถึงการสื่อสารอาจยังมีอุปสรรคในบางกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้พิการ กลุ่ม ผู้สูงอายุ เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นนโยบายควรเป็นไปใน แนวทางการส่งเสริมให้ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ มีหลักสูตรการฝึกอบรมทักษะการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันให้แก่ผู้สูงอายุ โดยมีศูนย์การเรียนรู้ ตามชุมชนต่างๆ เพื่อผู้สูงอายุจะได้สะดวกในการเข้ารับบริการ และการพัฒนาตัวแบบเทคโนโลยี สื่อสารให้เหมาะแก่กลุ่มผู้สูงอายุ เช่น หน้าจอโทรศัพท์ที่ใหญ่และสะดวกต่อการมองเห็น ระบบ เสียงที่คมชัดขึ้นเพื่อสะดวกต่อการฟัง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในประเด็นการส่งเสริมการทำงาน

จากการที่ประเทศไทยที่มีสัดส่วนประชากรวัยแรงงาน (15-59 ปี) ร้อยละ 66.92 ของ ประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2553 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 55.08 ในปี พ.ศ. 2583 (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างประชากรในประเทศไทยมาจนถึงปัจจุบันที่อัตราเจริญพันธุ์รวมลดลงเหลือเพียงประมาณ

1.6 ซึ่งระดับที่จะทำให้เกิดความสมดุลของประชากรควรอยู่ประมาณ 2.1 รวมทั้งการที่ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้น นอกจากจะส่งผลให้สัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวในอีก 30 ปีข้างหน้าแล้ว สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ตามมาคือสัดส่วนของประชากรวัยแรงงาน อายุ 15-59 ปี จะลดลงเช่นกัน ปัญหาที่ตามมาจากสถานการณ์นี้คือ “การขาดแคลนแรงงานของประเทศไทย” แนวทางที่อาจจะช่วยบรรเทาปัญหานี้ได้ คือ การนำประชากรสูงอายุเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสทำงานเชิงเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาร่วมกับผลการศึกษาผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับประเด็นนี้ดังนี้

1) การขยายอายุเกษียณการทำงาน (*delaying retirement*) หน่วยงานภาครัฐควรปรับแก้ข้อกำหนดและระเบียบที่เกี่ยวข้อง จากเดิมอายุ 60 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 65 ปี เนื่องจากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุตอนต้น (60-69 ปี) มีโอกาสที่จะทำงานมากกว่าผู้สูงอายุกลุ่มที่มีอายุมากกว่าผู้สูงอายุวัยอื่น จึงควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ได้ทำงานต่อไป รวมทั้งในหน่วยงานเอกชนซึ่งมีระเบียบในการกำหนดอายุเกษียณการทำงานที่แตกต่างกันไป ก็ควรออกระเบียบเพื่อขยายอายุเกษียณด้วยเช่นกัน

2) การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพได้มีโอกาสทำงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดระบบที่เอื้อให้หน่วยงาน องค์กร หรือบริษัทต่างๆ รับผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเข้าทำงาน โดยประเภทของงานอาจต้องมีความยืดหยุ่นในด้านของเวลาและภาระงาน เช่น การทำงานบางช่วงเวลา (*part-time job*) เนื่องจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุกลุ่มที่มีสุขภาพดีกว่า ผู้สูงอายุกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่ามีโอกาสที่จะทำงานมากกว่า ซึ่งตัวแปรเหล่านี้เองยังสะท้อนถึงการมีศักยภาพของผู้สูงอายุด้วย

3) การส่งเสริมทักษะให้ประชากรวัยแรงงานตอนปลายที่มีระดับการศึกษาต่ำ จากผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำหรือไม่ได้เรียนมีโอกาสจะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาสูง จึงควรต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยแรงงานตอนปลายกลุ่มนี้ซึ่งกำลังจะก้าวสู่การเป็นผู้สูงอายุในอนาคตได้พัฒนาทักษะที่ใช้ในการทำงานหรือประกอบอาชีพ โดยผ่านการจัดการฝึกอบรมทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและมีประสิทธิภาพในการผลิตทั้งในสถานประกอบการของเอกชนและของภาครัฐ รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (*lifelong learning*)

นอกจากนี้ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ส่วนใหญ่มิได้มีแหล่งรายได้หลักในการดำรงชีพมาจากการทำงานด้วย ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทำงานเชิงเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ตามข้อเสนอแนะเบื้องต้นไปนั้นน่าจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้

ในระดับหนึ่ง โดยจะช่วยลดภาระของภาครัฐในการดูแลผู้สูงอายุ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มผลผลิตให้แก่ประเทศด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในประเด็นส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการให้บริการชุมชน

การให้บริการชุมชนรวมทั้งการทำงานอาสาสมัครมีประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้สูงอายุและประโยชน์ต่อสังคม อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีบทบาทด้านการให้บริการชุมชนค่อนข้างน้อยเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศแถบตะวันตกและเปรียบเทียบกับกิจกรรมอื่น ๆ ในการศึกษาครั้งนี้ จึงควรต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้เพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาร่วมกับผลการศึกษาผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับประเด็นนี้ดังนี้

1) ผลการศึกษาพบว่ายังคงมีผู้สูงอายุบางกลุ่มที่มีความพร้อมและต้องการในการดูแลผู้สูงอายุอื่น หน่วยงานของภาครัฐควรส่งเสริมผู้สูงอายุกลุ่มนี้ให้ได้ทำกิจกรรมนี้ เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยอาจกำลังประสบปัญหาขาดแคลนผู้ที่จะมาทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุอยู่ หากสามารถดึงศักยภาพของผู้สูงอายุกลุ่มนี้มาใช้ประโยชน์ได้จะเป็นการช่วยบรรเทาปัญหาหลงได้บ้าง และผู้สูงอายุด้วยกันเองก็น่าจะมีความเข้าใจลักษณะนิสัยและความต้องการของคนวัยเดียวกัน

2) การมอบรางวัลหรือประกาศเกียรติคุณให้แก่ผู้สูงอายุที่เป็นจิตอาสาหรือทำงานอาสาสมัคร เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าแรงจูงใจทั้งแบบการเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง และการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะแรงจูงใจแบบการเห็นแก่ประโยชน์ตนเองที่มีอิทธิพลมากกว่า ดังนั้นการส่งเสริมแรงจูงใจนี้ให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุน่าจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการให้บริการชุมชนเพิ่มมากขึ้น จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการมอบรางวัลหรือประกาศเกียรติคุณให้แก่ผู้สูงอายุที่เป็นจิตอาสาหรือทำงานอาสาสมัครต่างๆ อย่างทั่วถึงในทุกๆระดับ เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุ

3) ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงมาเป็นวิทยากรหรือร่วมทำกิจกรรมกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนระดับท้องถิ่น จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีโอกาสที่พร้อมและต้องการทำกิจกรรมให้บริการชุมชนมากกว่า ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมหรือสนับสนุนผู้สูงอายุกลุ่มที่มีศักยภาพกลุ่มนี้ อาจต้องส่งเสริมโอกาสให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เข้าถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัครต่างๆ เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะมีความรู้และความสามารถหรือทักษะขั้นสูง และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้ โดยโรงเรียนระดับท้องถิ่นควรเชิญผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถมาเป็น

วิทยากรรับเชิญหรือเข้าร่วมทำกิจกรรมร่วมกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียน ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุ ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชากรต่างรุ่นกันในชุมชนด้วย

4) ประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุเห็นถึงความสำคัญของคุณประโยชน์ที่อาสาสมัครหรือผู้ที่ทำงานเพื่อสังคมจะได้รับหรือคุณประโยชน์ที่สังคมจะได้รับอย่างทั่วถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการทำงานอาสาสมัครผ่านทางช่องทางต่างๆ เช่น หอกระจายข่าว วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายประกาศ โปสเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านบุคคลต่างๆ เช่น ผู้นำชุมชน อสม. อพส. ญาติ เพื่อน เป็นต้น เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับทั้งต่อตัวผู้สูงอายุเองและต่อสังคม เนื่องจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์หลากหลายช่องทางยิ่งจะเพิ่มโอกาสให้ผู้สูงอายุพร้อมและต้องการทำงานอาสาสมัครมากขึ้น

5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเปิดโอกาสหรือมีนโยบายส่งเสริมการทำกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ชมรมผู้สูงอายุที่มีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการให้บริการชุมชนหรือสังคมตามความถนัดและทักษะของผู้สูงอายุน่าจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมมากขึ้น

นอกจากนี้การวางแผนนโยบายของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดแนวทางส่งเสริมความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ “คุณค่าของผู้สูงอายุ” เนื่องจากประเด็นด้านคุณค่าของผู้สูงอายุนั้นสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยตระหนักเห็นความสำคัญ จากผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุออกมาเป็นรูปธรรมผ่านการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ ของผู้สูงอายุ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรกำหนดแนวทางส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุให้ชัดเจนและครอบคลุมในทุกมิติทั้งมิติคุณค่าต่อครอบครัว และมิติคุณค่าต่อสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรมจากคุณประโยชน์ของท่าน

7.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

7.3.1 การศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญกับตัวแปรระดับปัจเจกบุคคลเป็นหลัก โดยขาดการวิเคราะห์ปัจจัยระดับมหภาค เช่น นโยบายด้านผู้สูงอายุของหน่วยงานรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาครั้งต่อไปในประเด็นนี้ควรนำปัจจัยระดับมหภาคเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย โดยอาจวิเคราะห์แบบอนุกรมเวลา (Time Series) เพื่อแสดงให้เห็นถึง

การเปลี่ยนแปลงนโยบายในแต่ละช่วงเวลา และพิจารณาว่าผู้มีผลต่อการกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุอย่างไร ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

7.3.2 อาจมีการให้น้ำหนักและความสำคัญของแต่ละกิจกรรมไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิดพื้นฐานและทฤษฎีที่ผู้ที่จะทำการวิจัยในภายภาคหน้านำมาประยุกต์ใช้ด้วย

7.3.3 เนื่องด้วยการประมาณการมูลค่าเชิงเศรษฐกิจของงานวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดจากวิธีจ้างคนทำงานแทน (Replacement Approach) โดยเป็นการนำราคาในตลาดมาเปรียบเทียบกับกิจกรรม หากมีการศึกษาในประเด็นนี้ครั้งต่อไปผู้วิจัยเห็นว่าควรใช้วิธีการประมาณการมูลค่าด้วยวิธีการอื่นๆ เช่น วิธีคิดค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost Approach) ซึ่งเป็นวิธีที่คิดค่าเสียโอกาสจากอัตราค่าจ้างที่สูญเสียไป โดยนำผลการประมาณการที่ได้มาพิจารณาเปรียบเทียบร่วมด้วย เพราะแต่ละวิธีการประมาณการอาจจะได้ผลการศึกษาที่แตกต่างกันตามข้อจำกัดของวิธีการเหล่านั้น

7.4 ข้อจำกัดของงานวิจัย

7.4.1 เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นข้อมูลระดับทุติยภูมิ จึงมีข้อจำกัดด้านการนำข้อคำถามมาใช้ เช่น ข้อคำถามที่ใช้ในการวัดการให้บริการชุมชนของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้ความพร้อมและต้องการให้บริการชุมชนแทนการทำกิจกรรมจริง มูลค่าที่ประมาณการได้จึงเป็นมูลค่าที่อาจสูงกว่าความเป็นจริง

7.4.2 การเลือกตัวแปรมาใช้ในการศึกษามาจากข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งอาจมีข้อจำกัดที่วัตถุประสงค์ในการออกแบบข้อคำถามของตัวแปรบางตัวแปรอาจไม่ตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการใช้ในการศึกษา

7.4.3 จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งต้องวิเคราะห์ร่วมกันทุกกิจกรรม จึงต้องตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลโดยการตัดตัวอย่างที่ไม่ได้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง และตัวอย่างที่ตอบข้อคำถามไม่ครบทุกตัวแปรทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตามออกจากการวิเคราะห์

7.4.4 การนำวิธีการจ้างคนทำงานแทนมาใช้ในการประมาณการมูลค่าในการทำกิจกรรมต่างทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ถูกกำหนดด้วยอัตราค่าจ้างของแรงงานในตลาด ซึ่งผลผลิตของการทำกิจกรรมโดยผู้สูงอายุอาจได้ต่ำกว่าผลผลิตของการทำกิจกรรมที่วัยแรงงานทำในจำนวนเวลาเดียวกัน ดังนั้นอาจทำให้มูลค่าที่ได้สูงกว่าความเป็นจริง

รายการอ้างอิง

- Alam, M. (2007). *Is Caring for Elders an Act of Altruism?* Paper presented at the Intergenerational Solidarity: Strengthening Economic and Social Ties, UN Social Policy Division, Department of Economic and Social Affairs (DESA), United Nations Headquarters, New York.
- Amin, S., & Chandrasekhar, S. (2009). Looking Beyond Universal Primary Education: Gender Differences in Time Use among Children in Rural Bangladesh. New York: New York.
- Andreoni, J. (1989). Giving with Impure Altruism: Applications to Charity and Ricardian Equivalence. *Journal of Political Economy*, 97(6), 1447-1458. doi: 10.2307/1833247
- Artis, J. E., & Pavalko, E. K. (2003). Explaining the Decline in Women's Household Labor: Individual Change and Cohort Differences. *Journal of Marriage and Family*, 65, 746-761. doi: 10.2307/3600036
- Aslaksen, I., & Koren, C. (1996). Unpaid household work and the distribution of extended income: The Norwegian experience. *Feminist Economics*, 2(3), 65-80. doi: 10.1080/13545709610001707766
- Atchley, R. C. (1989). A Continuity Theory of Normal Aging. *The Gerontologist*, 29(2), 183-190. doi: 10.1093/geront/29.2.183
- Becker, G. S. (1965). A Theory of the Allocation of Time. *The Economic Journal*, 75(299), 493-517. doi: 10.2307/2228949
- Bengtson, V. L., Olander, E. B., & Haddad, A. A. (1976). The 'generation gap' and aging family members toward a conceptual model. In J. F. Gubrium (Ed.), *Time, roles and self in old age*. (pp. 237-263). New York: Human Sciences Press.
- Bengtson, V. L., & Oyama, P. S. (2007). *Intergenerational Solidarity and Conflict*. Paper presented at the UN Social Policy Division Expert Group Meeting "Intergenerational Solidarity: Strengthening Economic and Social Ties", New York.

- Bengtson, V. L., & Schrader, S. S. (1982). Parent-child relations. In D. J. Mangen & W. A. Peterson (Eds.), *Research instruments in social gerontology* (Vol. 2, pp. 115-185). Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Bianchi, S. M., Milkie, M. A., Sayer, L. C., & Robinson, J. P. (2000). Is Anyone Doing the Housework? Trends in the Gender Division of Household Labor. *Social Forces*, 79, 191-228. doi: 10.1093/sf/79.1.191
- Bonke, J. (1992). Distribution of Economic Resources: Implications of Including Household Production. *Review of Income and Wealth*, 38(3), 281-293. doi: 10.1111/j.1475-4991.1992.tb00426.x
- Brown, E. (1999). Assessing the Value of Volunteer Activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28, 3-18.
- Butrica, B. A., Johnson, R. W., & Zedlewski, S. R. (2009). Volunteer Dynamics of Older Americans. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 64B, 644-655. doi: 10.1093/geronb/gbn042
- Canada Statistics. (2004). *Satellite Account of Nonprofit Institutions and Volunteering*. Ottawa, Canada: Minister of Industry.
- Catsopoulos, M. P., & Smyer, M. A. (2005). Older Workers: What Keeps Them Working?. *The Center on Aging & Work/Workplace Flexibility at Boston College*.(01).
- Chen, X., Fougère, M., & Rainville, B. (2012). Financial Factors and Labour Market Transitions of Older Workers in Canada. *International Journal of Population Research*, 2012, 11. doi: 10.1155/2012/458723
- Cnaan, R. A., Handy, F., & Wadsworth, M. (1996). Defining Who is a Volunteer: Conceptual and Empirical Considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25(3), 364-383. doi: 10.1177/0899764096253006
- Cnaan, R. A., & Kang, C. (2011). Toward valuation in social work and social services. *Research on Social Work Practice*, 21(4), 388-396. doi: 10.1177/1049731510387306
- Colman, R. (1998). The Economic Value of Unpaid Housework and Child Care in Nova Scotia. Halifax, Nova Scotia.
- Cumming, E., & Henry, W. E. (1961). *Growing old, the process of disengagement*. New York: Basic Books.

- Davis, Smith, T. W., & Marsden, P. V. (2010). General Social Surveys, 1972-2008 [Cumulative File]. doi: 10.3886/ICPSR25962.v2
- Davis, S. N., Greenstein, T. N., & Gerteisen Marks, J. P. (2007). Effects of Union Type on Division of Household Labor: Do Cohabiting Men Really Perform More Housework? *Journal of Family Issues*, 28, 1246-1272. doi: 10.1177/0192513x07300968
- Diggs, J. (2008). The Continuity Theory of Aging. In S. Loue & M. Sajatovic (Eds.), *Encyclopedia of Aging and Public Health* (pp. 233-235): Springer US.
- Duguid, F., Mündel, K., & Schugurensky, D. (2013). Volunteer Work and Informal Learning *Volunteer Work, Informal Learning and Social Action* (Vol. 1, pp. 17-36): SensePublishers.
- Durkheim, E. (1933). *The division of labor in society*. (G. Simpson, Trans.). New York: Free Press.
- Flippen, C., & Tienda, M. (2000). Pathways to retirement: patterns of labor force participation and labor market exit among the pre-retirement population by race, Hispanic origin, and sex. *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci*, 55(1), S14-27.
- Fraumeni, B. (2005). *Nonmarket Accounts: An Essential Element*. Paper presented at the Unpaid Work and the Economy: Gender, Poverty, and the Millennium Development Goals, The Levy Economics Institute of Bard College Annandale-on-Hudson, New York.
- Frazis, H., & Stewart, J. (2006). How Does Household Production Affect Earnings Inequality? Evidence from the American Time Use Survey. U.S. Bureau of Labor Statistics Working Papers. 393.
- Freeman, R. B. (1997). Working for Nothing: The Supply of Volunteer Labor. *Journal of Labor Economics*, 15, S140-S166. doi: 10.2307/2535404
- Gauthier, A. H., & Smeeding, T. M. (2003). Time Use at Older Ages: Cross-National Differences. *Research on Aging*, 25, 247-274. doi: 10.1177/0164027503025003003
- Gottschalk, P., & Mayer, S. E. (2002). Changes in Home Production and Trends in Economic Inequality. Boston College Department of Economics.
- Hall, M., Lasby, D., Ayer, S., & Gibbons, W. D. (2009). *Caring Canadians, involved Canadians: highlights from the 2007 Canada Survey of Giving, Volunteering*

- and Participating*. Retrieved from <http://www.statcan.gc.ca/pub/71-542-x/71-542-x2009001-eng.pdf>
- Havighurst, R. J. (1961). Successful aging. *The Gerontologist*, 1(1), 8-13. doi: 10.1093/geront/1.1.8
- Hawrylshyn, O. (1977). TOWARDS A DEFINITION OF NON-MARKET ACTIVITIES*. *Review of Income and Wealth*, 23(1), 79-96. doi: 10.1111/j.1475-4991.1977.tb00005.x
- Hebert, B.-P., & Luong, M. (2008). Bridge employment. *Perspectives on Labour and Income*(75-001).
- Independent Sector. (2013). The estimated value of volunteer time for 2013 is \$22.55 per hour. Retrieved January 12, 2014, from http://www.independentsector.org/volunteer_time#sthash.l4doqozJ.dpuf
- Ironmonger, D. (2000). Measuring Volunteering in Economic Terms: 2,200 Million Hours Worth \$42 Billion a Year. In J. Warburton & M. Oppenheimer (Eds.), *Volunteers and Volunteering*. NSW, Australia: Federation Press.
- Ironmonger, D. (2002). Valuing Volunteering: The Economic Value of Volunteering in South Australia. *Report for the Office for Volunteers and the Department of the Premier and Cabinet*.
- Ironmonger, D., & Soupourmas, F. (2003). Married households and gross household product *Marriage and the economy. Theory and evidence from advanced industrial societies* (pp. 293 - 317). the United States of America: Cambridge University Press.
- Khaisang Rukvanich. (1992). *Labour force participation, time allocation and quality of life of the aged in Bangkok Metropolis*. (Doctor of Philosophy), National Institute of Development Administration.
- Kolm, S.-C. (2000). Introduction: The Economics of Reciprocity, Giving and Altruism. In L.-A. Gerard-Varet, S.-C. Kolm & J. Mercier Ythier (Eds.), *The Economics of Reciprocity, Giving and Altruism*. (pp. 1-44). New York: S.T. Martin's Press.
- Lancaster, K. J. (1966). A New Approach to Consumer Theory. *Journal of Political Economy*, 74(2), 132-157. doi: 10.2307/1828835
- Lemon, B. W., Bengtson, V. L., & Peterson, J. A. (1972). An exploration of the activity theory of aging: activity types and life satisfaction among in-movers to a

- retirement community. *Journal of Gerontology*, 27(4), 511-523. doi: 10.1093/geronj/27.4.511
- Lincoln, A. E. (2008). Gender, Productivity, and the Marital Wage Premium. *Journal of Marriage and Family*, 70, 806-814. doi: 10.1111/j.1741-3737.2008.00523.x
- Long, J. S., & Freese, J. (2014). *Regression models for categorical dependent variables using stata* (Third ed.). College Station, Texas: Stata Press.
- Maddox, G. L. (1968). Persistence of Life Style Among the Elderly: A Longitudinal Study of Patterns of Social Activity in Relation of Life Satisfaction. In B. L. Neugarten (Ed.), *Middle Age and Aging: A Reader in Social Psychology*. (pp. 181-183). Chicago: The University of Chicago Press.
- Martin, M. W. (1994). *Virtuous giving : philanthropy, voluntary service, and caring*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- McChesney, K. Y., & Bengtson, V. L. (1988). Solidarity, intergeneration, and cohesion in families: Concepts and theories. In D. J. Mangen, V. L. Bengtson & P. H. Landry (Eds.), *Measurement of Intergenerational Relations*. Newbury Park: SAGE Publications.
- McGarry, K. (2004). Health and Retirement: Do Changes in Health Affect Retirement Expectations? *The Journal of Human Resources*, 39(3), 624-648. doi: 10.2307/3558990
- Meier, S. (2006). *The economics of non-selfish behaviour : decisions to contribute money to public goods*. Cheltenham [etc.]: Elgar.
- Mincer, J. (1963). Market Prices, Opportunity Cost, and Income Effects. *Measurement in Economics: Studies in Mathematical Economics and Econometrics in Memory of Yehuda Grunfeld*. (pp. 67-82). Stanford California: Stanford University Press.
- Ministry of Social Development. (2011). *The Business of Ageing: Realising the Economic Potential of Older People in New Zealand: 2011 - 2051*. Wellington, New Zealand.
- Murphy, M. (1982). The Value of Household Work in the United States, 1976 *Measuring Nonmarket Economic Activity: BEA Working Papers*. Washington DC: Government Printing Office.

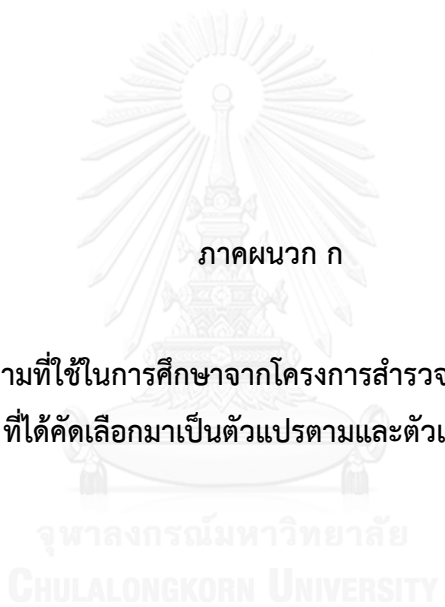
- Population Reference Bureau. (2011). Volunteering and Health for Aging Populations. *Today's Research on Aging*.
- Reid, M. G. (1934). *Economics of household production*. New York; London: J. Wiley & Sons; Chapman & Hall.
- Roberts, R. E. L., Richards, L. N., & Bengtson, V. L. (1991). Intergenerational Solidarity in Families: Untangling the Ties That Bind. *Marriage & Family Review*, 16(1-2), 11-46. doi: 10.1300/J002v16n01_02
- Robinson, J. P., & Godbey, G. (1997). *Time for life : the surprising ways Americans use their time*. University Park, Pa.: Pennsylvania State University Press.
- Roodman, D. (2011). Fitting fully observed recursive mixed-process models with cmp. *Stata Journal*, 11(2), 159-206.
- Rosow, I. (1977). *Socialization to Old Age*: University of California Press.
- Royal Voluntary Service. (2011). *Gold age pensioners: valuing the socio-economic contribution of older people in the UK* Retrieved from <http://www.royalvoluntaryservice.org.uk/our-impact/reports-and-reviews/gold-age-pensioners>
- Salamon, L. S., & Sokolowski, W. (2001). *Volunteering in cross-national perspective: evidence from 24 countries* (Vol. 40). Baltimore: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
- Salamon, L. S., Sokolowski, W., & Associates. (2004). *Global civil society: dimensions of the nonprofit sector volume two*. Bloomfield, CT: Kumarian Press.
- Sayer, L., & Gornick, J. (2009). Older Adults: International Differences in Housework and Leisure. *Social Indicators Research*, 93, 215-218. doi: 10.1007/s11205-008-9376-7
- Schellenberg, G., Turcotte, M., & Ram, B. (2005). Post-retirement Employment. *Perspectives on Labour and Income*(75-001).
- Silvennoinen, H. (2008). *Essays on household time allocation decisions in a collective household model*: Helsinki : Helsinki School of Economics.
- Szinovacz, M. E. (2000). Changes in Housework after Retirement: A Panel Analysis. *Journal of Marriage and Family*, 62, 78-92. doi: 10.2307/1566689

- U.S. Bureau of Labor Statistics. (2004). Time use survey—First results announced by BLS. [Press release]. Retrieved from http://www.bls.gov/news.release/archives/atus_09142004.pdf
- United Nations (UN). (1956). *The Ageing of Populations & Its Economic & Social Implications*. New York: United Nations.
- Vaillancourt, F. (1994). To Volunteer or Not: Canada, 1987. *The Canadian Journal of Economics / Revue canadienne d'Economie*, 27, 813-826. doi: 10.2307/136185
- Vijayasiri, G. (2011). The Allocation of Housework: Extending the Gender Display Approach. *Gender Issues*, 28, 155-174. doi: 10.1007/s12147-011-9103-6
- Volonteuropé. (2012). *Active ageing and solidarity between generations: the contribution of volunteering and civic engagement in Europe* Retrieved from <http://www.volonteuropé.eu/wp-content/uploads/2013/04/Volonteuropé-Active-Ageing-Full-Report.pdf>
- Wannell, T. (2007). Young pensioners *Perspectives on Labour and Income* (Vol. 8). Statistics Canada Catalogue no. 75-001-XIE.
- Wilson, J., & Musick, M. (1999). Attachment to Volunteering. *Sociological Forum*, 14, 243-272. doi: 10.1023/A:1021466712273
- World Health Organization. (1989). Health of the elderly : report of a WHO Expert Committee.
- World Health Organization. (2002). *Active aging: a policy framework*. Geneva: World Health Organization.
- World Health Organization (WHO). (1989). Health of the elderly : report of a WHO Expert Committee.
- Yvon, H. P. (2008). The value of volunteer labor and the factors influencing participation: Evidence for the United States from 2002 through 2005. *Review of Income and Wealth*, 54, 220-236.
- Zellner, A. (1962). An Efficient Method of Estimating Seemingly Unrelated Regressions and Tests for Aggregation Bias. *Journal of the American Statistical Association*, 57(298), 348-368. doi: 10.2307/2281644

- Zick, C., Bryant, W. K., & Srisukhumbowornchai, S. (2008). Does housework matter anymore? The shifting impact of housework on economic inequality. *Review of Economics of the Household*, 6, 1-28. doi: 10.1007/s11150-007-9020-3
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546., 3 C.F.R. (2553).
- กุศล สุนทรธาดา. (2553). คุณค่าด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทย. In สุชาติ ทวีสิทธิ์ & สวรัย บุญมานนท์ (Eds.), ประชากรและสังคม 2553: คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 372. (1 ed., pp. 65-83). นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
- กุศล สุนทรธาดา. (2553, พฤศจิกายน). ความแตกต่างระหว่างเพศและปัจจัยกำหนดสถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุไทย. Paper presented at the การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2553, โรงแรมเดอะทวินทาวเวอร์ กรุงเทพฯ.
- กุศล สุนทรธาดา และกมลชนก ขำสุวรรณ. (2553, พฤศจิกายน). ระดับและแนวโน้มความมีพฤติกรรมของผู้สูงอายุไทย (*Thai Active Ageing*). Paper presented at the การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2553, โรงแรมเดอะทวินทาวเวอร์ กรุงเทพฯ.
- จอห์น โนเดล และนภาพร ชโยวรรณ. (2552). การสูงอายุทางประชากรและการอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุในประเทศไทย: แนวโน้มในอดีต สถานการณ์ปัจจุบันและความท้าทายในอนาคต เอกสารด้านการสูงอายุทางประชากร. กรุงเทพฯ.
- ฐิติกาญจน์ อัครกุล. (2555, พฤศจิกายน). แนวทางส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในประเทศไทย: ศึกษาวิเคราะห์ดัชนีวัดความไม่เสมอภาคหญิงชาย. Paper presented at the การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2555, โรงแรมเดอะทวินทาวเวอร์ กรุงเทพฯ.
- นภาพร ชโยวรรณ และจอห์น โนเดล. (2542). การอยู่อาศัย และการเกื้อหนุนโดยครอบครัวของผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2538). คู่มือผู้สูงอายุฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- บัณฑิต ผังนิรันดร์. (2539). การศึกษาเรื่องงานบ้านของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรทิพย์ มาลาธรรม, จิราพร คงเอี่ยม, & ประคอง อินทรสมบัติ. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนจากครอบครัว และแรงสนับสนุนจากเพื่อนกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท. *รามาศิษย์พยาบาลสาร*, 15(1), 431-448.
- เพชรรัตน์ วอนเพียร. (2550). ปัจจัยกำหนดการบริจาคนิเวศในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูมิฐาน รังคกุลวัฒน์. (2556). เศรษฐมิติเบื้องต้น (3 ed.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มัทนา พานานิรามย์. (2545a). การศึกษามูลค่าของเวลาที่ใช้เพื่อการผลิตภายในครัวเรือน. กรุงเทพฯ: สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มัทนา พานานิรามย์. (2545b). แบบแผนการใช้เวลาการเรียนรู้และการปรับตัวของประชาชนในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มัทนา พานานิรามย์. (2549). การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้เวลาของคนไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลินี วงษ์สิทธิ์ และคณะ. (2541). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้การดูแล ให้บริการ และกิจกรรมต่างๆแก่ผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ อัคราวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รศรินทร์ เกรย์ และคณะ. (2556). มโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ : มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคม และสุขภาพ. Retrieved from http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr-th/download_PublicationBook/2556/e-book_new%20concept%20of%20older%20persons.pdf
- รัชพันธุ์ เขยจิตร์. (2556). แบบแผนการใช้เวลาของผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เล็ก สมบัติ, ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, & ธนิกานต์ คักดาพร. (2554). ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพเชื่อมโยงกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- วราเวศม์ สุวรรณระดา และอรรธยา สุวรรณระดา. (2554). วิถีครอบครัวชาวเอเชียในศตวรรษที่ 21. In เอ็มมิโกะ โอเอชิเออิ และคะโยะโกะ อุเอะโนะ (Ed.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วลัยพร ศรีสาธิต. (2542). การทำงานบ้านของผู้สูงอายุในโครงการนำร่องของกรมประชาสงเคราะห์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), สาขาประชากรศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันทนี วาสิกะสิน. (2543). สังคมสงเคราะห์แนวสตรีนิยม: ทฤษฎีและการปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ. (2555). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2554. In วิพรรณ ประจวบเหมาะ (Ed.). กรุงเทพฯ: พงษ์พาณิชย์เจริญผล.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2556). รายงานการศึกษาติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ระยะที่ 2 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภรัตน์ รัตนมูขัย. (2548). อาสาสมัคร: การพัฒนาตนเองและสังคม. วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, 2, 1-14.
- สมศักดิ์ ชุมทรัพย์. (2552). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551. In สมศักดิ์ ชุมทรัพย์ (Ed.). กรุงเทพฯ: ทีคิวพี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2553-2558. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2544). การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรที่ราชอาณาจักร ไตรมาส3 กรกฎาคม-กันยายน 2544. กรุงเทพฯ.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2547). การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรที่ราชอาณาจักร ไตรมาส3 กรกฎาคม-กันยายน 2547. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554a). การสำรวจการใช้เวลาของประชากร พ.ศ.2552 Retrieved from <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/useTime52FN.pdf>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554b). การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรที่ราชอาณาจักร ไตรมาส3 กรกฎาคม-กันยายน 2554. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554c). รายงานผลเบื้องต้นสำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. 2553 (ทั่วราชอาณาจักร) Retrieved from <http://popcensus.nso.go.th/file/popcensus-08-08-55-T.pdf>
- อรทัย อาจอ่ำ. (2553). แก่แล้วไม่มีคุณค่าจริงหรือ?: บทสังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุ. In สุชาดา ทวีสิทธิ์ & สวรรีย์ บุญยमानนท์ (Eds.), ประชากรและสังคม 2553: คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 372. (1 ed., pp. 167-184). นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
- อักษรภักดิ์ แมนมาศวิหค. (2544). การวิเคราะห์ปัจจัยเกี่ยวกับการใช้เวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลต่างวัย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), สาขาวิชาสถิติประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2547). สื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์. (2553). การช่วยเหลือสนับสนุนระหว่างรุ่นพ่อแม่และรุ่นลูก ศึกษากรณีพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี. In สุชาดา ทวีสิทธิ์ & สวรรีย์ บุญยमानนท์ (Eds.), ประชากรและสังคม 2553: คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 372. (1 ed., pp. 129-144). นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม.
- เอกสิทธิ์ พิสิษฐพจมาน. (2550). การประเมินค่าเชิงเศรษฐกิจและปัจจัยกำหนดแรงงานอาสาสมัครไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก ก

รายละเอียดของข้อคำถามที่ใช้ในการศึกษาจากโครงการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย
พ.ศ. 2554 ที่ได้คัดเลือกมาเป็นตัวแปรตามและตัวแปรอิสระในงานวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปก

ข้อ 4 ในเขตเทศบาล.....รหัส AREA

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของสมาชิกในครัวเรือน

ข้อ A4 เพศ

1 = ชาย

2 = หญิง

ข้อ A5 อายุ

(บันทึกอายุเต็มปี ถ้าต่ำกว่า 1 ปี บันทึก “0” ซิดขวา)

ข้อ A8 การศึกษา

“...(ชื่อ)...จบการศึกษาสูงสุดชั้นใด” บันทึก ชั้น ปี และ ประกาศนียบัตร หรือ ปริญญาที่สำเร็จมาโดย
ละเอียด ถ้าไม่เคยเรียน บันทึก “ไม่เคยเรียน”

ข้อ A10 สถานภาพสมรส

1 = โสด

2 = สมรส คู่สมรสอยู่ในครัวเรือน

3 = สมรส คู่สมรสไม่อยู่ในครัวเรือน

4 = หม้าย

5 = หย่า

6 = แยกกันอยู่

ข้อ A11 อาชีพ

“ในระหว่าง 12 เดือน ก่อนสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ทำงานอะไร”

ตอนที่ 3 การทำงาน รายได้ และการออม

ข้อ OP14 การทำงาน

“ในระหว่าง 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ทำงานหรือไม่”

1 = ทำงาน (ถามต่อไป)

2 = ไม่ทำงาน (ข้ามไปถาม OP18)

ข้อ OP39 แหล่งรายได้หลัก

“ปัจจุบันแหล่งใดเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีพของ...(ชื่อ)...”

1 = การทำงาน	2 = เงินบำเหน็จ/บำนาญ
3 = เบี้ยยังชีพจากทางราชการ	4 = ดอกเบี้ยเงินออม/เงินออม/ทรัพย์สิน
5 = คู่สมรส	6 = บุตร
7 = พ่อ/แม่/พี่/น้อง/ญาติ	8 = ได้รับบริจาค
9 = อื่นๆ (ระบุ)	

ข้อ OP43 การออม

“...(ชื่อ)...มีการออม/สะสมเงิน/ทอง/ทรัพย์สิน (เช่น พันธบัตร/รถ/บ้าน/ที่ดิน/ออมในกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ฯลฯ) หรือไม่” ถ้ามี “รวมมูลค่าทั้งสิ้นประมาณกี่บาท”

1 = ไม่มี	2 = มี ต่ำกว่า 25,000 บาท
3 = มี 25,000 – 49,999 บาท	4 = มี 50,000 – 69,999 บาท
5 = มี 70,000 – 79,999 บาท	6 = มี 80,000 – 89,999 บาท
7 = มี 90,000 – 99,999 บาท	8 = มี 100,000 – 199,999 บาท
9 = มี 200,000 – 399,999 บาท	10 = มี 400,000 – 699,999 บาท
11 = มี 700,000 – 999,999 บาท	12 = มี 1,000,000 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 5 การเกื้อหนุน (ช่วยเหลือ) และการเยี่ยมเยียน

ข้อ OP70-OP71

1 = ไม่ได้รับ	2 = ได้รับ ต่ำกว่า 1,000 บาท
3 = ได้รับ 1,000 – 4,999 บาท	4 = ได้รับ 5,000 – 9,999 บาท
5 = ได้รับ 10,000 – 29,999 บาท	6 = ได้รับ 30,000 – 49,999 บาท
7 = ได้รับ 50,000 บาทขึ้นไป	

ข้อ OP70

“ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ได้รับเงินจากบุตรที่อยู่ในครัวเรือนหรือไม่” ถ้าได้รับ “ได้รับเป็นจำนวนเท่าใดต่อปี”

ข้อ OP71

“ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ได้รับเงินจากบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนหรือไม่” ถ้าได้รับ “ได้รับเป็นจำนวนเท่าใดต่อปี”

ข้อ OP72-OP73

1 = ไม่ให้	2 = ให้ ต่ำกว่า 1,000 บาท
3 = ให้ 1,000 – 4,999 บาท	4 = ให้ 5,000 – 9,999 บาท
5 = ให้ 10,000 – 29,999 บาท	6 = ให้ 30,000 – 49,999 บาท
7 = ให้ 50,000 บาทขึ้นไป	

ข้อ OP72

“ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ให้เงินกับบุตรที่อยู่ในครัวเรือนหรือไม่” ถ้าได้รับ
“ได้รับเป็นจำนวนเท่าใดต่อปี”

ข้อ OP73

“ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ให้เงินกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนหรือไม่” ถ้าได้รับ
“ได้รับเป็นจำนวนเท่าใดต่อปี”

ข้อ OP76-OP77

“ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ได้เคยติดต่อกับบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนโดยวิธีต่อไปนี้หรือไม่” ถ้าเคยติดต่อ “ติดต่อบ่อยครั้งเพียงใด”

- 1 = ไม่เคยติดต่อ
- 2 = เคยติดต่อ ทุกวัน/เกือบทุกวัน
- 3 = เคยติดต่อ ทุกสัปดาห์
- 4 = เคยติดต่อ ทุกเดือน
- 5 = เคยติดต่อ อย่างน้อยปีละครั้ง

ข้อ OP76 การเยี่ยมเยียนกับบุตร (ทั้งที่บุตรมาเยี่ยม...(ชื่อ)...และ...(ชื่อ)...ไปเยี่ยมบุตร)

ข้อ OP77 การพูดคุยทางโทรศัพท์ (ทั้งบุตรที่อยู่นอกครัวเรือนติดต่อมาหา...(ชื่อ)...และ...(ชื่อ)...ติดต่อไปหา)

ข้อ OP79-OP82, OP84, OP86

“ในระหว่าง 12 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...มีส่วนร่วมทำกิจกรรมของครัวเรือนต่อไปนี้หรือไม่”
ถ้าเคยทำ “ทำบ่อยครั้งเพียงใดในแต่ละกิจกรรม”

- 1 = ไม่เคยทำ/หรือไม่มีกิจกรรม
- 2 = เคยทำบางครั้ง
- 3 = เคยทำประจำ

ข้อ OP79 ซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว

ข้อ OP80 ทำอาหาร

ข้อ OP81 ซักรีดเสื้อผ้า

ข้อ OP82 ปัดกวาด/เช็ดถูบ้าน

ข้อ OP84 ดูแลหลาน (บุตรของบุตร) ที่อายุต่ำกว่า 10 ปี

ข้อ OP86 ดูแลผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป (รวมผู้ที่ป่วยและหรือพิการ)

ตอนที่ 6 ภาวะสุขภาพและการดูแลสุขภาพ

ข้อ OP87 ภาวะสุขภาพทางกาย

“ในระหว่าง 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...รู้สึกว่าคุณภาพร่างกายของตนเองเป็นอย่างไร”

1 = ดีมาก

2 = ดี

3 = ปานกลาง

4 = ไม่ดี

5 = ไม่ดีมากๆ

ข้อ OP96 โรคเรื้อรัง/ประจำตัว

“...(ชื่อ)...มีโรคเรื้อรัง/ประจำตัว เหล่านี้หรือไม่”

(ตอบได้ไม่เกิน 5 โรค เรียงลำดับตามอาการที่...(ชื่อ)...รู้สึกจากรุนแรงมากไปหาน้อย) 1 คือรุนแรงมากที่สุด 5 คือรุนแรงน้อยที่สุด

(ถ้าไม่มีโรค บันทึก “0” ชิดขวาในกล่องคำตอบลำดับที่ 5)

1 = ความดันโลหิตสูง/ไขมันในเส้นเลือดสูง/คอเลสเตอรอลสูง

2 = เบาหวาน

3 = หัวใจ

4 = ไต ไตวายเรื้อรัง นิ่วในไต

5 = มะเร็ง

6 = ไทรอยด์ (คอพอก) 7 = วัณโรค 8 = เก๊าท์ รูมาตอยด์ ปวดเข่า/ปวดหลัง/คอ เรื้อรัง

9 = ตับแข็ง ไขมันแทรกในตับ นิ่วในถุงน้ำดี

10 = สมองเสียม ความจำเลอะเลือน ลมชัก ลมบ้าหมู

11 = ผิดปกติทางจิต ซึมเศร้า

12 = โรคพิษสุราเรื้อรัง ตติยา/สารเสพติด

13 = อัมพฤกษ์ อัมพาต

14 = โรคเลือด เช่น ธาตุซีเมีย โลหิตจาง 15 = โรคติดเชื้ออื่นๆ (เอดส์ โปลิโอ เรื้อรัง)

ข้อ OP96_1 โรคที่เป็นรุนแรงมากที่สุด

ข้อ OP96_2 โรคที่เป็นรุนแรงมาก

ข้อ OP96_3 โรคที่เป็นรุนแรงปานกลาง

ข้อ OP96_4 โรคที่เป็นรุนแรงน้อย

ข้อ OP96_5 โรคที่เป็นรุนแรงน้อยที่สุด

ตอนที่ 8 การเข้าร่วมกิจกรรมและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ข้อ OP104-OP117 ความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง

“...(ข้อ)...สามารถทำกิจกรรมเหล่านี้ได้ด้วยตนเองหรือไม่”

1 = ทำเองไม่ได้เลย

2 = ทำได้บ้างโดยมีคน/อุปกรณ์ช่วย

3 = ทำได้ด้วยตนเอง

ข้อ OP104 กินอาหาร

ข้อ OP105 ใส่เสื้อผ้า

ข้อ OP106 อาบน้ำ

ข้อ OP107 ล้างหน้าแปรงฟัน

ข้อ OP108 การใช้ห้องน้ำห้องส้วม (รวมทำความสะอาดร่างกายหลังการขับถ่าย)

ข้อ OP109 โคนหนด/หวีผม/รวบผม

ข้อ OP110 ใส่/สวมรองเท้า

ข้อ OP111 นั่งยองๆ

ข้อ OP112 ยกของหนัก (ประมาณ 5 กิโลกรัม)

ข้อ OP113 เดินระยะทาง 200-300 เมตร

ข้อ OP114 ขึ้นบันได 2-3 ชั้น

ข้อ OP115 เดินทางโดยขึ้นรถ/ลงเรือคนเดียว

ข้อ OP116 นับเงินทองได้ถูกต้อง

ข้อ OP117 หยิบยาประจำตัวกินเองได้ถูกต้องและครบถ้วน

ข้อ OP174-OP181

“ในระหว่าง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์...(ชื่อ)...ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านผู้สูงอายุ หรือที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุจากแหล่งต่อไปนี้หรือไม่”

(เช่น การปฏิบัติตัวในวัยสูงอายุ การทำตัวให้มีสุขภาพดี การจัดการเรื่องการเงินในช่วงสูงวัย สิทธิของผู้สูงอายุ ฯลฯ)

ข้อ OP174 หอกระจายข่าว

ข้อ OP175 วิทยู

ข้อ OP176 โทรทัศน์

ข้อ OP177 หนังสือพิมพ์/นิตยสาร

ข้อ OP178 แผ่นพับ/ใบปลิว

ข้อ OP179 ป้ายประกาศ/โปสเตอร์

ข้อ OP180 อินเทอร์เน็ต/คอมพิวเตอร์

ข้อ OP181 บุคคลต่างๆ (เช่น ผู้นำชุมชน อสม. อปส. ญาติ เพื่อน ฯลฯ)

ข้อ OP183-OP185

“...(ชื่อ)...คิดว่าตนเองมีความพร้อมและหรือต้องการร่วมทำกิจกรรมในเรื่องต่างๆต่อไปนี้หรือไม่”

1 = พร้อมและต้องการ

2 = พร้อมแต่ไม่ต้องการ

3 = ต้องการแต่ไม่พร้อม

4 = ไม่พร้อมและไม่ต้องการ

ข้อ OP183 ทำงานอาสาสมัคร

ข้อ OP184 ดูแลผู้สูงอายุอื่น

ข้อ OP185 ช่วยเหลืองานชุมชน/สังคมเป็นบางโอกาส

แบบสำรวจสุขภาพจิต (ตอบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง) ถามผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และผู้ดูแล

ข้อ M09-M10, M13-M15

คำถามต่อไปนี้เป็นคำถามถึงประสบการณ์ของท่านในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ให้ผู้ตอบตอบสัมภาษณ์สำรวจตัวเอง และประเมินเหตุการณ์ อากาาร ความคิดเห็น และความรู้สึกของตนเองว่า อยู่ระดับใด

- 1 = ไม่เลย
- 2 = เล็กน้อย
- 3 = มาก
- 4 = มากที่สุด

ข้อ M09 ท่านรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์

ข้อ M10 ท่านรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา

ข้อ M13 ท่านรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว

ข้อ M14 หากท่านป่วยหนักท่านเชื่อว่าครอบครัวจะดูแลท่านเป็นอย่างดี

ข้อ M15 สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน

ภาคผนวก ข

รายละเอียดของข้อคำถามที่ใช้ในการศึกษาจากโครงการสำรวจการใช้เวลาของประชากร พ.ศ.
2552 ที่ได้นำมาใช้ในการคิดเวลาในการทำกิจกรรมเทียบตามคุณลักษณะของตัวอย่าง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปก

ข้อ 1 ภาค.....จังหวัด..... รหัส REG CWT

ข้อ 12 เพศ รหัส SEX

1 = ชาย

2 = หญิง

ข้อ 13 อายุ.....ปี (บันทึกอายุเต็มปี) รหัส AGE

ข้อ 14 สถานภาพสมรส (ถามอายุ 15 ปีขึ้นไป) รหัส MARRY

1 = โสด

2 = สมรส

3 = หม้าย

4 = หย่า

5 = แยกกันอยู่

6 = เคยสมรส แต่ไม่ทราบสถานภาพ

ตอนที่ 1 การใช้เวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ใน 1 วัน (24 ชั่วโมง)

ข้อ A1 เวลา

เวลา 0.00 – 24.00 น.

ข้อ A2 กิจกรรมหลัก

“ในวันที่กำหนดให้ ท่านได้ทำกิจกรรมใดบ้าง”

- ให้บันทึกกิจกรรมที่ทำ เรียงตามลำดับก่อนหลังตั้งแต่เวลา 0.00 น. ถึง 24.00 น. และกา

✓ ใน ○ ให้ตรงกับเวลาที่เริ่มต้นทำกิจกรรม

- ถ้าในช่วงเวลา 10 นาที ท่านได้ทำกิจกรรมมากกว่า 1 อย่างและใช้เวลาต่อเนื่องกันให้

บันทึกกิจกรรมที่ใช้เวลามากที่สุด

- ถ้า 1 กิจกรรม ใช้เวลาทำมากกว่า 1 ช่วงเวลา ให้บันทึกกิจกรรมในบรรทัดตรงกับช่วงเวลา
ที่เริ่มทำและ ↓ จนถึงเวลาที่เริ่มทำกิจกรรมใหม่

ข้อ 15 ขณะนี้กำลังเรียนชั้นใด (ถามอายุ 10 ปีขึ้นไป) รหัส GRADE

ให้บันทึกมาโดยละเอียด ดังนี้

- ถ้ากำลังเรียน ให้บันทึกชั้นหรือปีที่กำลังเรียน สาขา สถาบันที่กำลังเรียน และวงเล็บวุฒิที่
จบก่อนเข้าศึกษาในระดับที่กำลังเรียน เช่น กำลังเรียน ปวส. ปี2 การบัญชี วิทยาลัยอาชีวศึกษาสิงห์บุรี
(ปวช.) หรือ กำลังเรียน ปี 2 การบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (ม.6)

- ถ้าเรียนสำเร็จแล้ว ให้บันทึกวุฒิการศึกษาและสถาบันที่จบ เช่น จบปริญญาตรี นิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- ถ้าไม่เคยเรียนให้บันทึก “ไม่เคยเรียน”

ข้อ 17 ระหว่าง 7 วันก่อนสัมภาษณ์มีงานทำหรือไม่ (ถามผู้มีอายุ 15 ปีขึ้นไป) รหัส EMP

1 = มีงานทำ

2 = ไม่มีงานทำ

ภาคผนวก ค

รายละเอียดของข้อคำถามที่ใช้ในการศึกษาจากโครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร
ไตรมาสที่ 3 (ก.ค. - ก.ย.) พ.ศ. 2552 ที่ได้นำมาใช้ในการคิดอัตราค่าจ้างเฉลี่ยของแต่ละอาชีพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปก

ข้อ 1 ภาค.....จังหวัด.....

รหัส REG CWT

ตอนที่ 3 การทำงาน ตามเฉพาะผู้มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

ข้อ F24 ...(ชื่อ)...ทำงานอะไร

ผู้บันทึกรหัส 1 ในสดมภ์ F11 ให้บันทึกอาชีพ และตำแหน่งหน้าที่การงานที่มีจำนวนชั่วโมงทำงานสูงสุดใน 7 วันก่อนวันสัมภาษณ์

ผู้บันทึกรหัส 1 ในสดมภ์ F12 ผู้บันทึกรหัส 1 หรือ 2 ใน F14 ให้บันทึกอาชีพปกติ

ผู้บันทึกรหัส 1 ในสดมภ์ F21 ให้บันทึกอาชีพที่ทำครั้งสุดท้าย

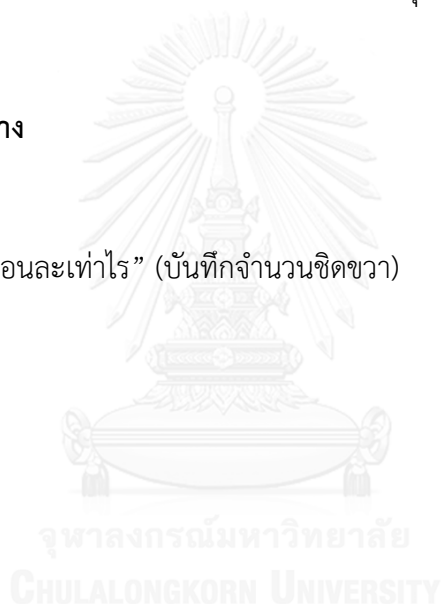
(ถามต่อไป)

ตอนที่ 5 รายได้ของลูกจ้าง

ข้อ F37

“ค่าจ้างที่ตีรับประมาณเดือนละเท่าไร” (บันทึกจำนวนขีดขวา)

(ถามต่อไป)

ภาคผนวก ง

รหัสกิจกรรมจำแนกตามมาตรฐานการจัดจำแนกกิจกรรมการใช้เวลาตามสากล
(The International Classification of Activities for Time-Use Statistics)

ที่ได้นำมาใช้ในการเทียบกิจกรรมในงานวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประเภทหลัก 06	การให้บริการในครัวเรือนของตนเองโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน
061	เวลาทำงานในการให้บริการในครัวเรือนของตนเอง โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน
0611	การบริการในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน
06111	การจัดการด้านอาหาร
061111	การเตรียมอาหาร/อาหารว่าง
061112	การเสิร์ฟอาหาร/อาหารว่าง
061113	การทำความสะอาดหลังจากการเตรียมอาหาร/การรับประทานอาหาร/อาหารว่าง
061119	กิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านอาหาร
06111x	การจัดการด้านอาหาร ซึ่งมีได้ระบุรายละเอียด
06112	การทำความสะอาดและการดูแลรักษาที่อยู่อาศัยและบริเวณโดยรอบ
061121	การทำความสะอาดภายในที่อยู่อาศัย
061122	การทำความสะอาดภายนอกที่อยู่อาศัย
061123	การกำจัดขยะ การนำของที่ใช้แล้วมาแปรรูป (การรีไซเคิล)
061124	การดูแลสวนภายนอก การจัดสวน การตัดแต่ง การบำรุงรักษาสนาม/สนามหญ้า
061125	การจัดหาน้ำและการทำความร้อน (รวมถึงการดูแลเครื่องทำความร้อน หม้อน้ำ และเตาผิง)
061126	การจัดการงานต่างๆ ภายในครัวเรือน
061129	กิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำความสะอาดและการดูแลรักษาที่อยู่อาศัยและบริเวณโดยรอบ
06112x	การทำความสะอาดและการดูแลรักษาที่อยู่อาศัยและบริเวณโดยรอบ ซึ่งมีได้ระบุรายละเอียด
06114	การดูแลสิ่งทอและรองเท้า
061141	การซักผ้าด้วยมือ การซักผ้าด้วยเครื่อง
061142	การทำผ้าให้แห้ง การตากผ้า การเก็บผ้า
061143	การรีดผ้า/การอัดผ้า
061144	การแยกประเภทผ้า การพับผ้า การเก็บผ้าเข้าที่

	061145	การปะ/การซ่อมแซมและการดูแลเสื้อผ้า การทำความสะอาดและการขัดรองเท้า
	061149	การดูแลสิ่งทอและรองเท้าด้านอื่นๆ
0612	06114x	การดูแลสิ่งทอและรองเท้า ซึ่งมีได้ระบุรายละเอียด
		การเลือกซื้อสินค้า/บริการ
	06121	การเลือกซื้อ/การซื้อสินค้า และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
	061211	การเลือกซื้อ/การซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค
	061212	การเลือกซื้อ/การซื้อสินค้าคงทน/สินค้าทุน
	061213	การเดินดูของโชว์หน้าร้าน
	061219	การเลือกซื้อ/การซื้อสินค้า และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้านอื่นๆ
	06121x	การเลือกซื้อ/การซื้อสินค้า และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีได้ระบุรายละเอียด
ประเภทหลัก 07		การให้บริการดูแลสมาชิกในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน
071		กิจกรรมหลัก : เวลาทำงานในการให้บริการดูแลสมาชิกในครัวเรือน โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน
	0711	การดูแลเด็ก
	07111	การดูแลเด็กทางด้านร่างกาย
	071111	การดูแลเด็กทั่วไป
	071112	การนำเด็กเข้านอน
	071113	การเตรียมตัวให้เด็กพร้อมไปโรงเรียน
	071114	การให้การดูแลส่วนบุคคลกับเด็ก
	071115	การให้การดูแลทางด้านการแพทย์หรือสุขภาพกับเด็ก
	071119	การดูแลเด็กทางด้านร่างกายอื่นๆ
	07111x	การดูแลเด็กทางด้านร่างกาย ซึ่งมีได้ระบุรายละเอียด
	07112	การสอน การฝึกอบรม การช่วยเหลือเด็ก
	071121	การสอนเด็ก
	071122	การอ่าน การเล่น และการพูดคุยกับเด็ก
	071123	การส่งเสริมทางด้านอารมณ์กับเด็ก
	071129	กิจกรรมการสอน การฝึกอบรม การช่วยเหลืออื่นๆ
	07113	การพาเด็กไปยังสถานที่ต่าง ๆ

	071131	การพาเด็กไปรับบริการดูแลส่วนบุคคล
	071132	การพาเด็กไปรับบริการทางการแพทย์หรือการดูแลสุขภาพ
	071133	การพาเด็กไปโรงเรียน ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก
	071134	การพาเด็กไปเล่นกีฬา เรียนพิเศษ ฯลฯ
	071135	การพาเด็กไปทัศนศึกษา ชมพิพิธภัณฑ์ และการไปเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน การให้ความร่วมมือหรืออำนวยความสะดวกให้กับสังคมของเด็กหรือกิจกรรมนอกโรงเรียน
	071139	การพาเด็กไปยังสถานที่อื่นๆ
	07113x	การพาเด็กไปยังสถานที่ต่างๆ ซึ่งมีได้ระบุรายละเอียด
07114	071140	การดูแลผ้าระวางเด็กให้อยู่ในสายตา
0712		การดูแลผู้ใหญ่
	07121	การดูแลผู้ใหญ่ทางด้านร่างกาย
	071211	การให้การดูแลส่วนบุคคลกับผู้ใหญ่
	071212	การให้การดูแลทางการแพทย์หรือสุขภาพกับผู้ใหญ่
	071219	การดูแลผู้ใหญ่ทางด้านร่างกายอื่นๆ
	07121x	การดูแลผู้ใหญ่ทางด้านร่างกาย ซึ่งมีได้ระบุรายละเอียด
07122	071220	การดูแลผู้ใหญ่ทางด้านอารมณ์
07123		การพาผู้ใหญ่ไปยังสถานที่ต่าง ๆ
	071231	การพาผู้ใหญ่ไปรับบริการดูแลส่วนบุคคล
	071232	การพาผู้ใหญ่ไปรับบริการทางการแพทย์หรือการดูแลสุขภาพ
	071233	การพาผู้ใหญ่ไปเลือกซื้อสินค้า/บริการ
	071234	การพาผู้ใหญ่ไปทำกิจกรรมทางสังคม
	071235	การพาผู้ใหญ่ไปยังสถานที่ทางด้านวัฒนธรรม การกีฬา และการบันเทิง
	071239	การพาผู้ใหญ่ไปยังสถานที่อื่นๆ
	07123x	การพาผู้ใหญ่ไปยังสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมีได้ระบุรายละเอียด
ประเภทหลัก 08		การให้ความช่วยเหลือครัวเรือนอื่นและการให้บริการชุมชน
0811		การให้ความช่วยเหลือครัวเรือนอื่นโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน
	08117	081170 การให้ความช่วยเหลือครัวเรือนอื่นด้านการดูแลผู้ใหญ่
0812		การบริการชุมชน

- 08121 081210 การทำงานเพื่อชุมชน: การทำอาหารเพื่อร่วมฉลองกับชุมชน ฯลฯ
- 0813 การบริการอาสาสมัครให้กับองค์กรโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน
- 08131 081310 การทำงานอาสาสมัครให้กับองค์กร (ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่น
โดยตรง)
- 08132 081320 การทำงานอาสาสมัครในนามองค์กร (ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่น
โดยตรง)

ภาคผนวก จ

การจัดประเภทอาชีพตามมาตรฐานสากลของ International Standard Classification of Occupation (ISCO-88) ที่ได้นำมาใช้ในการคิดค่าจ้างเฉลี่ยของแต่ละอาชีพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประเภทอาชีพที่ 1	ผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้จัดการ
หมวด 11	ผู้บัญญัติกฎหมาย และข้าราชการระดับอาวุโส
หมวด 12	ผู้จัดการบริษัท
หมวด 13	ผู้จัดการทั่วไป
ประเภทอาชีพที่ 2	ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ
หมวด 21	ผู้ประกอบวิชาชีพด้านฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์
หมวด 22	ผู้ประกอบวิชาชีพด้านวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตและสุขภาพ
หมวด 23	ผู้ประกอบวิชาชีพด้านการสอน
หมวด 24	ผู้ประกอบวิชาชีพด้านอื่นๆ
ประเภทอาชีพที่ 3	ช่างเทคนิคสาขาต่างๆ และผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
หมวด 31	ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์กายภาพและวิศวกรรมศาสตร์
หมวด 32	ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตและสุขภาพ
หมวด 33	ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการสอน
หมวด 34	ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องอื่นๆ
ประเภทอาชีพที่ 4	เสมียน
หมวด 41	เสมียนสำนักงาน
หมวด 42	เสมียนด้านการให้บริการลูกค้า
ประเภทอาชีพที่ 5	พนักงานบริการ และพนักงานขายในร้านค้าและตลาด
หมวด 51	พนักงานให้บริการในเรื่องส่วนบุคคล และบริการด้านการป้องกันภัย
หมวด 52	นายแบบและนางแบบ พนักงานขายและพนักงานสาธิตสินค้า
ประเภทอาชีพที่ 6	ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและการประมง
หมวด 61	ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและการประมงในเชิงเศรษฐกิจ การตลาด
หมวด 62	ผู้ปฏิบัติงานด้านการเกษตรและการประมงในเชิงเศรษฐกิจแบบยังชีพ

ประเภทอาชีพที่ 7	ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านความสามารถทางฝีมือและธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
หมวด 71	ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านการถลุง สกัด และการก่อสร้าง
หมวด 72	ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านโลหะ เครื่องจักรและธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
หมวด 73	ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านความเที่ยงตรงแม่นยำ หัตถกรรม การพิมพ์ และธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
หมวด 74	ผู้ปฏิบัติงานในธุรกิจด้านความสามารถทางฝีมืออื่นๆ และธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
ประเภทอาชีพที่ 8	ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานและเครื่องจักร และผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ
หมวด 81	ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานซึ่งติดตั้งประจำที่และผู้ปฏิบัติการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
หมวด 82	ผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรและผู้ปฏิบัติงานด้านการประกอบ
หมวด 83	ผู้ปฏิบัติงานขับเคลื่อนยานยนต์ และผู้ปฏิบัติการเครื่องจักรโรงงานที่เคลื่อนที่ได้
ประเภทอาชีพที่ 9	อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ
หมวด 91	อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ในด้านการขายและการให้บริการ
หมวด 92	ผู้ใช้แรงงานทางด้านการเกษตร การประมงและผู้ใช้แรงงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
หมวด 93	ผู้ใช้แรงงานในด้านการทำเหมืองแร่ การก่อสร้าง การผลิตและการขนส่ง
ประเภทอาชีพที่ 0	กองกำลังทหารติดอาวุธต่างๆ (สามเหล่าทัพ)
หมวด 01	กองกำลังทหารติดอาวุธต่างๆ

รหัสอาชีพ

รายการ

3416 ผู้จัดซื้อ

ทำหน้าที่จัดซื้อสินค้าและบริการต่างๆ ในนามขององค์กร โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานราชการ สถานประกอบการอื่นๆ ตลอดจนซื้อสินค้าเพื่อทำการขาย โดยจะเป็นผู้กำหนด ปริมาณและคุณภาพของสินค้า รวมถึงการเจรจาตกลงและทำสัญญาเพื่อซื้อเครื่องจักร เครื่องมือ ชิ้นส่วนต่างๆ ของอุปกรณ์ วัตถุดิบ สินค้าและพัสดุต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการทำงานขององค์กร เช่น
ผู้จัดซื้อทั่วไป
ตัวแทนฝ่ายจัดซื้อ

ฯลฯ

3460 ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์

ทำหน้าที่ช่วยเหลือบุคคล และครอบครัวด้านปัญหาส่วนตัวและปัญหาสังคม โดย แนะนำเกี่ยวกับสิทธิ ข้อผูกพันและเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหา เพื่อป้องกันการกระทำผิดหรือ เพื่อบำบัดฟื้นฟูแก่ผู้กระทำความผิด โดยควบคุมดูแลกิจกรรมทางสังคม สันทนาการศึกษาตามชมรม เยาวชน ศูนย์ประจำชุมชนและองค์กรอื่นๆ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือผู้ทุพพลภาพทางร่างกาย หรือจิตใจ ให้ได้รับการบำบัดและฟื้นฟูความสามารถ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ รวมถึง วางแผน จัดระบบหรือให้บริการความช่วยเหลือตามบ้าน เช่น

ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์

ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์ของสถานประกอบการ

ผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานสวัสดิการสังคม

ฯลฯ

ยกเว้น	นักสังคมสงเคราะห์	จัดอยู่ในรหัสอาชีพ	2446
--------	-------------------	--------------------	------

	เจ้าหน้าที่สวัสดิการสังคม	จัดอยู่ในรหัสอาชีพ	2446
--	---------------------------	--------------------	------

5122 พ่อครัว/แม่ครัว

ทำหน้าที่จัดรายการอาหาร จัดเตรียมและปรุงอาหารในโรงแรม ภัตตาคารและ สถานที่รับประทานอาหารนอกบ้าน บนเรือโดยสาร บนรถไฟและในบ้านส่วนบุคคล กำหนด รายการอาหารประจำวัน โดยพิจารณาจากผู้บริโภค รวมถึงการคิดอาหารชนิดพิเศษและวิธีการปรุง การจัดซื้ออาหารและอุปกรณ์ในครัวตามความจำเป็น ตรวจสอบคุณภาพของอาหาร ตลอดจน ควบคุมผู้ปรุงอาหารและคนงานในครัว เช่น

หัวหน้าพ่อครัว/หัวหน้าแม่ครัว
 พ่อครัว/แม่ครัว
 (โรงแรม โรงพยาบาล ร้านอาหาร ภัตตาคาร บ้าน ฯลฯ)
 ฯลฯ

5131 พนักงานดูแลเด็ก

ทำหน้าที่คอยดูแลเด็ก ซึ่งเป็นลูกหลานของนายจ้าง หรือเด็กนักเรียน ช่วยเด็กอาบน้ำแต่งตัวและป้อนอาหารเด็ก พาเด็กไปโรงเรียนหรือพาไปพักผ่อนนอกสถานที่ เล่นเกมกับเด็ก ควบคุมดูแลให้เด็กนอนหลับและเล่นอย่างมีระเบียบ ช่วยคุณครูดูแลเด็ก รวมถึงการอ่านหรือเล่านิทานต่างๆ ให้ฟัง เช่น

ครูพี่เลี้ยงเด็ก
 คนเลี้ยงเด็ก

ฯลฯ

5133 พนักงานดูแลผู้ป่วย และผู้สูงอายุตามบ้าน

ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ป่วยและผู้สูงอายุที่ต้องการคนดูแลที่บ้านของตนเอง เนื่องจากความเจ็บป่วยทางร่างกายและจิตใจ หรือไร้ความสามารถ หรือหย่อนยานสมรรถภาพเนื่องจากสูงอายุ จัดเตรียมอาหาร ป้อนอาหาร ช่วยเหลือในการอาบน้ำและเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย รวมถึงการเฝ้าดูอาการและให้ยาเพื่อรักษาตามคำสั่งแพทย์ เช่น

พนักงานผู้ช่วยพยาบาลตามบ้าน
 ผู้ดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุตามบ้าน

ฯลฯ

9131 ผู้ช่วยปฏิบัติงานด้านการทำงานบ้านและผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาด

ทำหน้าที่เก็บกวาด ตู๊ดฝุ่น ทำความสะอาดพื้น เพอร์นิเจอร์และเครื่องมือเครื่องใช้ อื่นๆ ภายในบ้านเรือนส่วนบุคคล รวมถึงการจัดเตรียมอาหาร ปรงและเสิร์ฟอาหาร เช็ดล้างถ้วยชาม จาน ภาชนะในครัว ตลอดจนงานซักรีดเสื้อผ้าและทำงานอื่นๆ ภายในบ้าน เช่น

คนทำงานทั่วไปภายในบ้าน
 คนทำความสะอาดภายในบ้าน
 คนทำงานในครัวภายในบ้าน
 คนซักรีดเสื้อผ้าภายในบ้าน

คนรับใช้ที่ให้บริการส่วนบุคคล

ฯลฯ

9132 ผู้ช่วยปฏิบัติงานและผู้ปฏิบัติงานด้านการทำความสะอาดสำนักงาน โรงแรมและสถานประกอบการอื่นๆ

ทำหน้าที่ในด้านการทำความสะอาด กวาด ดูดฝุ่น ถู ล้างและขัดถูพื้น เพอร์นิเจอร์ และสิ่งของเครื่องใช้ที่ติดอยู่กับอาคาร สำนักงาน รถประจำทาง รถไฟ เครื่องบิน ฯลฯ เพื่อรักษาความสะอาดและสภาพความเรียบร้อยบริเวณภายใน รวมถึงการจัดเตียงและเปลี่ยนผ้าปูที่นอน ทำความสะอาดห้องน้ำ เตรียมผ้าเช็ดตัว เช็ดมือ สบู่และของใช้อื่นๆ ตลอดจนช่วยงานในครัวและเช็ดล้างจาน ชาม ภาชนะต่าง เช่น

คนงานทำความสะอาดเครื่องบิน

คนงานทำความสะอาดรถประจำทาง

คนงานทำความสะอาดรถไฟ

คนงานทำความสะอาดอาคารสำนักงาน

คนงานทำความสะอาดโรงงาน

คนงานทำความสะอาดโรงแรม

คนงานทำความสะอาดภัตตาคาร

คนงานทำความสะอาดสถานที่ทำการค้า

คนงานทำความสะอาด เช็ดล้างจาน ชาม ภาชนะต่างๆ ด้วยมือ

ฯลฯ

ยกเว้น พนักงานดูแลความเรียบร้อยของสถานที่และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

	จัดอยู่ในรหัสอาชีพ	5121
คนทำความสะอาดภายในบ้าน	จัดอยู่ในรหัสอาชีพ	9131
ผู้ปฏิบัติงานในด้านการดูแลรักษาอาคาร สิ่งปลูกสร้าง	จัดอยู่ในรหัสอาชีพ	9141
คนงานกวาดถนน	จัดอยู่ในรหัสอาชีพ	9162

9133 ผู้ปฏิบัติงานด้านการซักและรีดเสื้อผ้า

ทำหน้าที่ซักรีดเสื้อผ้า สิ่งของเครื่องใช้ที่ทำจากผ้า ทำความสะอาดผลิตภัณฑ์เครื่องหนังและสิ่งของเครื่องใช้ที่คล้ายคลึงกัน โดยการใช้มือและน้ำยาซักแห้งหรือสารละลายเคมี ในร้านซักรีดหรือสถานประกอบการอื่นๆ รวมทั้งการรับเสื้อผ้ามาซักรีดที่บ้าน เช่น

คณงานชักแห้งเสื่อผ้าด้วยมือ

คณงานชักเสื่อผ้าด้วยมือ

คณงานรีดเสื่อผ้าด้วยมือ

ฯลฯ

ยกเว้น พนักงานเครื่องชักแห้ง ชักผ้า รีดผ้า

จัดอยู่ในรหัสอาชีพ 8264

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวฐิติกาญจน์ อัครกุล เกิดเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 สำเร็จการศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง สาขาวิชาเอกการประถมศึกษา จากมหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี พ.ศ. 2549 จากนั้นได้ทำงานเป็นครูสอนพิเศษระดับประถมศึกษา ต่อมาในปี พ.ศ. 2552 ได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทสาขาสังคมวิทยาประยุกต์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ขณะที่กำลังศึกษาอยู่ได้ทำงานเป็นผู้ช่วยนักวิจัยโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2554 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 เมื่อสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. 2555 ได้เข้าศึกษาต่อหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

